

การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กมลนัทร ใต้ตัน

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมศึกษา

ปีการศึกษา 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2568
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1”

ของ นางสาวกมลนันทน์ ไต้ตัน

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาดา พินลา

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ สุขสวัสดิ์

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ

อนุมัติ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทจามรรักษ์)

หัวหน้าภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนา ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้ โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ชื่อนิสิต	นางสาวกมลนัธ โต้ตัน
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ สุขสวัสดิ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2568
คำสำคัญ	อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน, สถานการณ์จริงทางสังคม, ความตระหนักรู้

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการศึกษาเอกสาร จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน 2) แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน 3) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 4) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม 5) แบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 6) แนวคำถามการสนทนากลุ่มหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้อย่างยึดติดกับหลักสูตรอิงเนื้อหา ที่เน้นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ผิวเผิน เช่น การท่องจำธงชาติหรืออาหาร โดยขาดการเชื่อมโยงถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม ด้านครูผู้สอนเผชิญข้อจำกัดจากระบบประเมินวิทยฐานะและมักหลีกเลี่ยงประเด็นละเอียดอ่อน ทำให้นักเรียนตกเป็นผู้รับสารที่พึ่งพาปัญญาประดิษฐ์ ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์

และได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ที่ผลิตซ้ำวาทกรรมความเกลียดชัง ท่ามกลางบริบทที่ผู้เรียนกลายเป็นประชากรแฝง ที่สัญจรผ่านพื้นที่และมองข้ามความหลากหลายทางวัฒนธรรมรอบตัว

ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์แบบองค์รวม โดยเริ่มจากหลักสูตรที่ก้าวพ้นการท่องจำ สู่การอิงเจตคติและทำความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน ควบคู่กับการปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสร้างพื้นที่ปลอดภัย เพื่อดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนสู่โลกความเป็นจริง จากนั้นนำแนวทางดังกล่าวไปพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations) ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) และขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) หลังจากการจัดกิจกรรม พบว่านักเรียนมีการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูงมาก และจากการสนทนากลุ่มพบว่า นักเรียนเกิดการเปลี่ยนผ่านทางความคิด มีความเข้าใจเชิงลึกถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือวาทกรรมความเกลียดชัง พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นพลเมืองตื่นรู้ที่ตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ

Title LEARNING MANAGEMENT ON THE IDENTITY IN ASEAN COUNTRIES
TO DEVELOP AWARENESS AND RESPECT FOR CULTURAL DIVERSITY
THROUGH REAL-WORLD SOCIAL SITUATION-BASED LEARNING FOR
MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS

Author Kamonnat tootin

Advisor Associate Professor Wanlapat Suksawas, Ph.D.

Academic Paper M.Ed. Thesis in Social Studies, Naresuan University, 2025

Keywords ASEAN national identity, social reality, awareness

ABSTRACT

This thesis aims to 1) study the teaching of ASEAN identity to develop awareness and respect for cultural diversity among Grade 7 students, and 2) develop a teaching approach on ASEAN identity to enhance awareness and respect for cultural diversity through real-life social situations for Grade 7 students. This is a qualitative research study, collecting data through interviews, focus group discussions, observation, and document analysis from purposively selected key informants: university lecturers, educational supervisors, social studies, religion, and culture teachers, and students.

The research tools included 1) interview questions on current learning management 2) focus group discussion questions on current learning management 3) interview questions on learning management development 4) a lesson plan on ASEAN national identity through real-life social situations 5) a scale for measuring awareness and respect for cultural diversity and 6) focus group discussion questions after the learning activity. The data were analyzed inductively. The research findings showed that

A study on the current state and problems of teaching ASEAN identity to first-year secondary school students revealed that the curriculum remains rigidly tied to a content-based approach, emphasizing the superficial transmission of symbolic information, such as rote memorization of national flags or food items, without connecting to shared

cultural roots. Teachers face limitations due to the evaluation system and often avoid sensitive topics, resulting in students becoming passive recipients of information, lacking critical thinking skills, and being influenced by social media that perpetuates hate speech. This occurs within a context where learners become transient populations, moving through the area and overlooking the cultural diversity around them.

The development of learning management on the topic of ASEAN identity, aimed at fostering awareness and respect for cultural diversity, requires a holistic paradigm shift. This begins with a curriculum that moves beyond rote memorization towards attitude-based learning and understanding the shared cultural roots of Southeast Asia. This is coupled with a shift in the teacher's role to that of a facilitator and creator of a safe space, drawing learners from the virtual world to the real world. This approach is then developed into learning activities using real-world social situations in five steps: Step 1 Defining Real-World Social Situations Step 2 Engagement and Questioning Step 3 Searching and Exploring Step 4 Discussion and Solution Design and Step 5 Communication and Action. Following these activities, students showed a significant improvement in their awareness and respect for cultural diversity. Group discussions revealed a shift in student thinking, a deeper understanding of shared cultural roots, media literacy skills, and the ability to distinguish facts from prejudice or hate speech. Ready to transform ourselves into informed citizens who are aware of human dignity and live together peacefully in a multicultural society.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิภาดา พินลา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและแนวทางที่ช่วยให้ งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภฯ สุขสวัสดิ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้มอบความรู้ คำปรึกษา กำลังใจ และหลักการในการดำเนินงานวิจัย พร้อมทั้งช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาและเสียสละเวลาอันมีค่า นอกจากนี้ ข้าพเจ้า ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์และถูกต้องยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการสร้างเครื่องมือวิจัยที่มี คุณภาพและความถูกต้องสมบูรณ์ รวมทั้งขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาในการเก็บ ข้อมูล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่า ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณะ ผู้บริหารและครูโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย รวมทั้งนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและ อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ที่ให้การดูแล ในกระบวนการวิจัยตลอดมา ขอบพระคุณอาจารย์ประจำหลักสูตร ครอบครัวยังคงศึกษา มหาวิทยาลัย นเรศวร และเพื่อน ๆ พี่น้องทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ กำลังใจ และการสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งและขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยดี แม้ไม่สามารถกล่าวถึงทุกท่านโดยละเอียดได้ ณ ที่นี้

กมลนัทธ ใต้ดิน

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ขอบเขตของงานวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551	9
(สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม)	
การจัดการเรียนรู้.....	16
อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน.....	19
ความตระหนักรู้.....	27
การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม.....	34
การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม.....	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	52
ระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน.....	52
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
ระยะที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน.....	56
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
บทที่ 4 ผลการวิจัย	69
ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนา.....	69
ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้น	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	
การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริม.....	70
การพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	

ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน.....	86
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน.....	90
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการเรียนรู้.....	90
เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และ	
การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริง	
ทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	
มัธยมศึกษา จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล	
ตอนที่ 2 ผลของกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่ม.....	107
ประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลาย	
ทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้น	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	
ตอนที่ 3 ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ.....	132
อาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
บทที่ 5 บทสรุป.....	148
สรุปผลการวิจัย.....	149
อภิปรายผลการวิจัย.....	158
ข้อเสนอแนะ.....	160
บรรณานุกรม.....	163
ภาคผนวก.....	168
ประวัติผู้วิจัย.....	264

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม.....	13
และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาตรฐาน ส 2.1	
2 แสดงตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม.....	14
และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาตรฐาน ส 2.2	
3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้ การเคารพความหลากหลาย.....	49
ทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม	
4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อแสดงแนวทาง.....	103
ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนา	
ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้	
โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัด	
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร	
5 แสดงแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนา.....	117
ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้	
โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
6 แสดงตารางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การวัดและประเมินผล ระหว่างขั้นตอน.....	122
การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน และองค์ประกอบของ	
การตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในแผนการจัดการเรียนรู้	
เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพ	
ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม	

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	51
2 แผนผังสรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	68
3 ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อ.....	116
การพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
4 ตัวอย่างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้.....	126
จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน	
5 ตัวอย่างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	128
จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน	
6 ตัวอย่างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน.....	129
จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน	
7 ตัวอย่างสถานการณ์จริงทางสังคมที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการดราม่า.....	134
วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Cultural Drama Collage)	
8 ประเด็นร้อนทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นจริงบนสื่อสังคมออนไลน์คลิปไวรัสดราม่า.....	134
สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนา	
9 นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงโจทย์ที่ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้ง.....	135
ทางวัฒนธรรมผ่านการตั้งคำถามที่เจาะลึกถึงรากฐานของความเชื่อและอคติ	
10 กิจกรรมจิ๊กซอว์อัตลักษณ์ การนำชิ้นส่วนภาพเหตุการณ์จริงในอาเซียน	137
มาปะติดปะต่อกันและร่วมกันสืบค้นบริบทของเหตุการณ์	
11 การสร้างแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map) ที่ใช้.....	138
เส้นประเชื่อมโยงการแบ่งปันทางวัฒนธรรมแทนการขีดเส้นแบ่งพรมแดนประเทศ	
12 การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) จำลองสถานการณ์ดราม่าไวรัลเพื่อฝึกฝน	140
การเป็นผู้สร้างสะพานความเข้าใจ (Bridge Builder) แทนการเป็นผู้พิพากษา	
ในโลกออนไลน์	
13 การเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง” รู้เท่าทันอคติที่สร้างความแตกแยก.....	140
และพร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยความเคารพและให้เกียรติ	
14 สรุปผลการวิจัย.....	147

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกปัจจุบันที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้คนจากทุกมุมโลกสามารถเชื่อมต่อและสื่อสารกันได้ง่ายขึ้นผ่านเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และระบบการขนส่งที่ทันสมัย การแลกเปลี่ยนข้อมูลและวัฒนธรรมในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้คนสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และแบ่งปันวิถีชีวิตที่หลากหลายได้ แต่ในขณะเดียวกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้รับการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ อาจกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง อคติ และการแบ่งแยก การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงกลายเป็นทักษะสำคัญ โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการเพิ่มพูนความรู้เท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชากรในแต่ละประเทศ ในบริบทของอาเซียนความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ช่วยสร้างเสน่ห์และความโดดเด่นให้กับภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายก็นำมาซึ่งความท้าทาย เช่น ความขัดแย้งด้านศาสนา การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และอคติที่เกิดจากความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกัน

อาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านสังคม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมทั้งหลายเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติ การบูรณาการทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน เป็นเสาหลักที่มีความก้าวหน้าที่สุด เพราะกลุ่มประเทศอาเซียนไม่สามารถแสวงหาสิ่งที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” ร่วมกันได้ คำขวัญของอาเซียนที่ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ และหนึ่งประชาคม” (สำนักเลขาธิการอาเซียน, 2010) จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก อย่างไรก็ตาม ประเทศอาเซียนที่มีดินแดนติดต่อกัน จะมีวัฒนธรรมบางส่วนที่คล้ายคลึงกันหรือมีมิติความเชื่อและประเพณีที่เหมือนกัน

เมื่อความก้าวหน้าสมัยใหม่ช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทั่วโลก สังคมกำลังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและหลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็หมายความว่ามีโอกาสมากขึ้นสำหรับอคติและแวมุมเชิงลบ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้มักมาจากความไม่รู้หรือความเข้าใจผิดเป็นเรื่องราวธรรมดาที่ผู้คนอาจจะไม่ใส่ใจหรือกลัวในสิ่งที่ไม่รู้หรือเข้าใจมาก่อน ความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมจะช่วยคลายกำแพงกันเหล่านี้ มันสามารถขยายมุมมอง สร้างมุมมองโลกที่ครอบคลุมมากขึ้น และป้องกันไม่ให้คุณค่าทั้งหลายตั้งสมมติฐานหรือกระโดดไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับความแตกต่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

การรับรู้ทางวัฒนธรรมช่วยให้บุคคลต่าง ๆ เข้าใจความเชื่อของตนเองและมองโลกผ่านวัฒนธรรมได้ดีขึ้น และเมื่อเข้าใจวัฒนธรรมของตนเองแล้ว จะสามารถจดจำและชื่นชมการมองโลกผ่านทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ดีขึ้น ความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมสามารถช่วยให้เห็นคุณค่าของความแตกต่างเป็นผู้สื่อสารที่ดีขึ้นและไวต่อความต้องการของผู้อื่นมากขึ้น และสามารถเสริมสร้างความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น สามารถช่วยให้เข้าใจเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น ๆ ที่ติดต่อด้วยเป็นประจำได้มากขึ้น ความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมยังสามารถช่วยให้เข้าถึงผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น และสามารถช่วยให้สังเกตเห็นสถานการณ์หรือความท้าทายที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่นในแบบที่อาจไม่เคยนึกถึงหรือรับรู้มาก่อน

ความตระหนักรู้ การปลูกฝังความเข้าใจ และการเคารพต่อวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงการได้รับข้อมูลเชิงลึกว่าวัฒนธรรมหล่อหลอมความเชื่อ นิสัย และค่านิยมมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการตระหนักถึงผลกระทบที่วัฒนธรรมมีต่อตนเองและผู้อื่น อีกทั้งช่วยขยายมุมมองเพื่อไม่ให้มองว่าวัฒนธรรมเป็นค่าเริ่มต้นหรือเรียบง่าย ๆ ว่า “บรรทัดฐาน” ความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมไม่ใช่แค่เพียงการยอมรับวัฒนธรรมอื่นเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ความรู้ที่ส่งผลต่อวิธีที่จะโต้ตอบกัน และความสามารถในการแยกแยะความแตกต่างอย่างละเอียดอ่อน วัฒนธรรมมีปัจจัยที่แตกต่างกันมากมาย เช่น รูปลักษณ์ภายนอกที่มองเห็นได้ของการแต่งกาย การทักทายผู้อื่นหรือท่าทางที่ใช้ เช่นเดียวกับแง่มุมที่จับต้องไม่ได้ของความเชื่อ การตัดสินใจ และค่านิยม เป็นต้น แม้ว่าจะไม่มีปัญหาในความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่ความแตกต่างนั้นมักปรากฏในรูปแบบของเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา สถานะทางสังคม และอัตลักษณ์ทางเพศหรือเพศสภาพ

องค์ประกอบสำคัญของความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมประกอบด้วยกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจากการเผชิญวัฒนธรรม (Cultural Encounter) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่แตกต่าง อันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ ประสบการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ความตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Awareness) ที่ช่วยให้บุคคลสามารถรับรู้และเข้าใจถึงความเหมือนและความแตกต่างของวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างเป็นกลาง เมื่อเกิดความตระหนักรู้แล้ว บุคคลจะนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Knowledge/Understanding) อย่างลึกซึ้ง โดยครอบคลุมไปถึงการศึกษาประวัติศาสตร์และค่านิยมที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมเหล่านั้น ความรู้ความเข้าใจนี้จะถูกนำมาพัฒนาต่อยอดให้เป็นทักษะและความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม (Cultural Skill/Sensitivity) ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลจากหลากหลายวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และท้ายที่สุดกระบวนการทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ได้ต้องอาศัยความปรารถนาทางวัฒนธรรม (Cultural Desire) หรือความเต็มใจและแรงขับเคลื่อนจากภายในที่จะเรียนรู้ ทำความเข้าใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับผู้อื่น

อย่างแท้จริง จากที่กล่าวมาข้างต้น ความตระหนักรู้ มีส่วนในการแสดงออกของบุคคล เนื่องจากเมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า ได้แก่ ความรู้ ข้อเท็จจริง ตลอดจนการได้รับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เกิดการประเมินคุณค่า และส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญที่จะไปสู่การแสดงออกเป็นพฤติกรรมในการเคารพและรู้คุณค่าในวัฒนธรรมของตนเองและยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของผู้อื่น ตลอดจนสามารถที่จะอยู่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่นได้ (นพวรรณ ยอดธรรม, 2558)

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ในภูมิภาคอาเซียนการเคารพความหลากหลายนี้ช่วยสร้างความเข้าใจและความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณีที่แตกต่างกัน วิธีการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถปฏิบัติได้ผ่านแนวทางที่เชื่อมโยงกัน เริ่มต้นจากการศึกษาและทำความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจและสามารถเคารพในความแตกต่างเหล่านั้นได้ดีขึ้น เมื่อมีความรู้พื้นฐานแล้ว ควรควบคู่ไปกับการเปิดใจรับฟังและปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ ๆ อันเป็นก้าวสำคัญที่จะช่วยให้ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ นอกจากนี้ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพยังเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและช่วยลดความเข้าใจผิดระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน การแสดงออกถึงการยอมรับและเคารพวัฒนธรรมตลอดจนประเพณีท้องถิ่น จะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและหลอมรวมเพื่ออยู่ร่วมกับบริบทแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น และท้ายที่สุดกระบวนการเหล่านี้จะขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืนผ่านการสร้างมิตรภาพกับเพื่อนต่างชาติหรือการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลจากหลากหลายวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยยกระดับและเสริมสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการเคารพซึ่งกันและกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยผลของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถสร้างความเข้าใจ เกิดการเคารพความหลากหลายช่วยลดความเข้าใจผิดและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน การยอมรับความแตกต่างจะช่วยสร้างความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังสามารถเพิ่มโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน เพราะฉะนั้น การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้สังคมที่มีความหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีความสุข

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการพัฒนาอย่างกว้างขวางในทุกมิติ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงได้ก่อให้เกิดการสื่อสารไร้พรมแดน ส่งผลให้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อความคิด ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนในสังคมปัจจุบัน (ฐิตินัน บัญญาพ คอมมอน, 2556) ท่ามกลางกระแสข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามาตลอดเวลา เยาวชนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนากระบวนการคิด เพื่อให้มี

ทักษะในการวิเคราะห์และแยกแยะข้อเท็จจริงได้อย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ ทักษะด้านการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหา ถือเป็นสมรรถนะสำคัญที่ทุกคนควรมี ซึ่งการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม จะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะเหล่านี้ในบริบทที่สะท้อนความเป็นจริง ทำให้สามารถเผชิญหน้าและปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุกิจ ชัยมุสิก, 2568)

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์ที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยาวนาน วิธีการนี้สามารถใช้ได้ทั้งสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลองเสมือนจริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่สะท้อนความเป็นจริง (สมจินต์ สินธูชัย และ กันยารัตน์ อุบลวรรณ, 2560; ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ, 2566) ซึ่งสามารถที่จะนำสื่อที่สำคัญก็คือ โซเชียลมีเดีย (Social Media) เป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ใช้ในการสื่อสารและการเชื่อมต่อระหว่างผู้คนทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน ด้วยอินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดียช่วยให้ผู้ใช้สามารถสร้างและแชร์เนื้อหาเกี่ยวกับเพื่อนหรือสาธารณชนทั่วไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นข้อความ รูปภาพ หรือวิดีโอ

ผู้วิจัยสังเกตว่า ผู้เรียนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ไม่เปิดกว้าง การเลือกปฏิบัติ การเหมารวมว่าประเทศใดด้อยพัฒนาหรือการล้อเลียนสำเนียงภาษาของเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ สภาพสังคมเมืองยังทำให้ผู้เรียนขาดความยึดโยงกับชุมชน ส่งผลให้มองข้ามความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่อยู่รอบตัว ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังความตระหนักรู้ และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อช่วยทลายกำแพงอคติและสร้างมุมมองโลกที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) เข้ามาเป็นกลไกหลักในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนและกรอบการท่องจำมาสู่การเผชิญหน้ากับสถานการณ์จริงทางสังคม ข่าวสาร หรือประเด็นความขัดแย้งร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในบริบทจริง (Situated Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างอัตลักษณ์และความรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในแนวปฏิบัติทางสังคม (Lave & Wenger, 1991) การใช้สถานการณ์จริงเป็นฐานในการเรียนรู้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสและวิเคราะห์ความแตกต่างจากบริบทจริง ยังทำให้สามารถก้าวข้ามการมองคนอื่นเป็นคนแปลกหน้า สู่การเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน (สมจินต์ สินธูชัย และ กันยารัตน์ อุบลวรรณ, 2560; ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ, 2566)

จากการศึกษาของผู้วิจัย การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) จำเป็นต้องมีการวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

อีกทั้งควรใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและเข้าใจวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การนำความรู้และทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

2. คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นอย่างไร

2. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีลักษณะอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4. ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม มีจำนวน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมเวลาทั้งสิ้น 10 คาบ ประกอบด้วย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง วิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม

2. ด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 40 คน

3. ด้านพื้นที่ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
4. ด้านเวลา ใช้ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

5. ประโยชน์ของการวิจัย

1. พัฒนาการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนักรู้และเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2. สนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาในการนำกิจกรรมเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมเป็นกรณีศึกษาไปปรับใช้ในห้องเรียน
3. สร้างพื้นฐานการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความตระหนักรู้ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในตนเองและภายนอกตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความคิด อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม สถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวว่ามีผลกระทบต่อนตนเองและผู้อื่นอย่างไร การมีความตระหนักรู้ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมและจัดการกับสิ่งเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการรับรู้ความแตกต่าง ทำความเข้าใจ เห็นคุณค่า ยอมรับและเปิดใจ นำไปสู่การแสดงพฤติกรรมเชิงบวกออกมา
2. การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง การให้คุณค่าและยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยไม่มีอคติและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่สงบสุขและเท่าเทียม โดยมีการยอมรับพื้นฐาน ให้เกียรติ ปฏิบัติที่เท่าเทียม สนับสนุนและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
3. การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่สำคัญซึ่งช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญผ่านประสบการณ์ การฝึกฝน การถ่ายทอดความรู้ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน โดยกระบวนการที่ผู้สอนนำสถานการณ์ที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคมหรือเหตุการณ์ร่วมสมัยมาเป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ก้าวข้ามการท่องจำไปสู่การคิดวิเคราะห์ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม การกระตุ้นและตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา และการสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ โดยในกระบวนการนี้ ครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยที่คอยตั้งคำถามโดยไม่ชี้นำ ในขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทเปลี่ยนจากผู้รับสารเป็นผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้และผู้เลือกที่สะท้อนความคิดและเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีวิจารณญาณ
4. การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม หมายถึง วิธีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์ที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

อย่างลึกซึ้งและยาวนาน วิธีการนี้สามารถใช้ได้ทั้งสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลองเสมือนจริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่สะท้อนความเป็นจริง โดยการกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม กระตุ้นและตั้งคำถาม สืบค้นข้อมูลและสำรวจ มีการอภิปราย และพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา มีการสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ

5. อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เด่นหรือเฉพาะร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งรวมถึงประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม จารีต ความเชื่อ และความปรารถนา ในฐานะประชาคมอาเซียน อัตลักษณ์นี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและความสามัคคีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งส่งเสริมค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกันบนเวทีโลก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิที่หลากหลาย เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา บทสัมภาษณ์ การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยการสรุปข้อมูลและเนื้อหาสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม)
 - 1.1 ความสำคัญของสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
 - 1.2 คุณภาพผู้เรียน
 - 1.3 มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้น ม.1
 - 1.4 แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
2. การจัดการเรียนรู้
 - 2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้
 - 2.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้
 - 2.3 การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
3. อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
 - 3.1 ความหมายของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
 - 3.2 องค์ประกอบของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
 - 3.3 การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียน
 - 3.4 ความท้าทายและโอกาสในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
 - 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
4. ความตระหนักรู้
 - 4.1 ความหมายของความตระหนักรู้

- 4.2 ประเภทของความตระหนักรู้
- 4.3 ความสำคัญของความตระหนักรู้
- 4.4 แนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้
- 4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้
5. การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 - 5.1 ความหมายของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 - 5.2 ความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 - 5.3 หลักการและแนวปฏิบัติในการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 - 5.4 ประโยชน์ของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 - 5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
6. การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
 - 6.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
 - 6.2 หลักการและแนวคิดของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
 - 6.3 ประโยชน์ของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
 - 6.4 การประยุกต์ใช้การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
 - 6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
 - 6.6 ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม)

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขอบเขตเนื้อหาตามตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในประเด็นต่อไปนี้

1. ความสำคัญของสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมว่าเป็นหนึ่งในวิชาที่มีบทบาทสำคัญในการศึกษา

เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมจะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงามตามวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีความพร้อมในการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

Westheimer และ Kahne (2004) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ว่าการศึกษาด้านหน้าที่พลเมืองไม่ใช่เพียงการผลิตผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ต้องเน้น การพัฒนาพลเมืองที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้การเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก็ถือว่าเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองโลกยุคใหม่ นักเรียนควรได้รับโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเพื่อให้เห็นถึงบทบาทของตนในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเท่าเทียม การเรียนรู้หน้าที่พลเมืองที่แท้จริง ต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาสำนักสาธารณะและการเคารพความแตกต่าง

สมบัติ อารังธยวงศ์ (2548) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ว่าการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อสิทธิ หน้าที่ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม การเรียนรู้หน้าที่พลเมืองไม่ควรสอนเพียงเชิงกฎหมายหรือระเบียบ แต่ควรบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าด้วยกัน การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมต้องไม่จำกัดอยู่ที่ประเพณี แต่ต้องพัฒนาให้เด็กเข้าใจ ความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และความเชื่อ เพื่อสร้างความเข้าใจ และหน้าที่พลเมืองต้องเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน

ชัยวัฒน์ คุประตกุล (2549) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ว่าการเรียนรู้วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมควรเริ่มต้นตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการปลูกฝังความเข้าใจในความแตกต่างทางความคิด วิถีชีวิต และศาสนา ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างพลเมืองที่มีความอดทนต่อความหลากหลาย พลเมืองในศตวรรษที่ 21 ต้องเข้าใจโลกที่หลากหลาย สังคมไทยและโลกในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ความคิด และวิถีชีวิต การศึกษาไม่อาจเน้นเพียงความรู้ด้านวิชาการแต่ต้องปลูกฝังทักษะการอยู่ร่วมกันและการปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคม ต้องสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อความแตกต่าง การเรียนรู้เพื่อเข้าใจวัฒนธรรมของผู้อื่นช่วยสร้างความเคารพซึ่งกันและกัน

ดังนั้นสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เคารพสิทธิ เสรีภาพ และปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่แค่การรู้กฎหมาย แต่ต้องพัฒนาให้พลเมืองคิดอย่างมีวิจารณญาณ เคารพความแตกต่าง และมีส่วนร่วมในสังคม การเข้าใจ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นทักษะสำคัญสำหรับพลเมืองยุคใหม่ เพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรม ยั่งยืนและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

2. คุณภาพผู้เรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551) ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนเมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตาม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นักคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงาน ได้อย่างเหมาะสม

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความรู้เกี่ยวกับเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งมี ค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพ เพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้

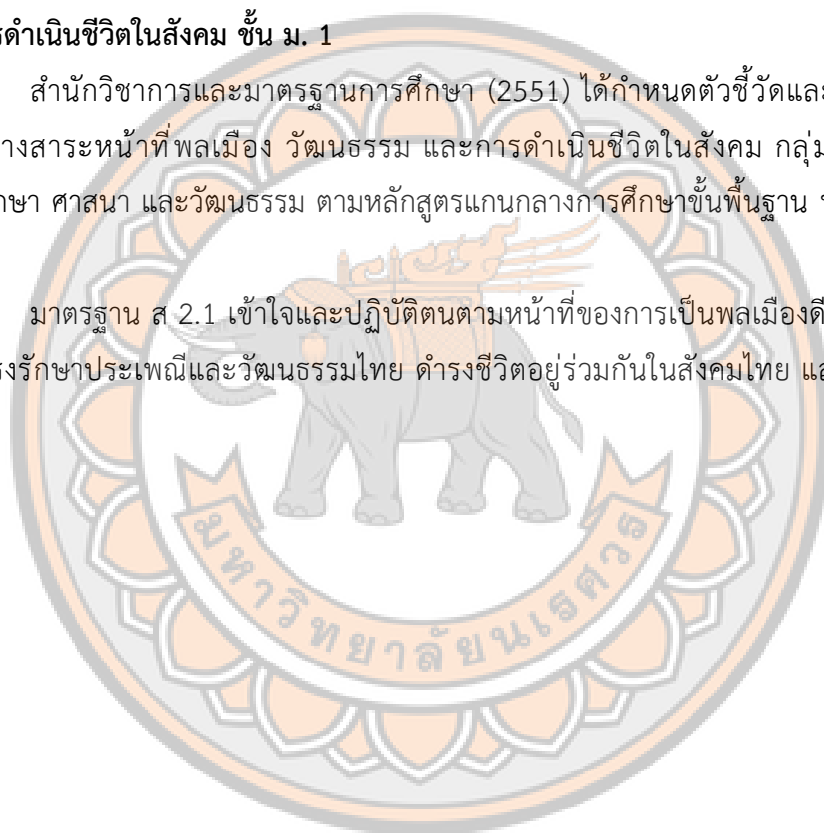
โดยเฉพาะเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนจะมีความรู้เกี่ยวกับ ความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกเพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาค ต่าง ๆ ในโลกในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ ภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ ในอนาคต สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์ โดยการเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกในหลากหลายด้าน เช่น ศาสนา คุณธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์และนำความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการวางแผนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

3. มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้น ม. 1

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551) ได้กำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตาราง 1 แสดงตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาตรฐาน ส 2.1

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. ปฏิบัติตามกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล	- กฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล (ประกอบด้วย 1. กฎหมายการคุ้มครองเด็ก 2. กฎหมายการศึกษา 3. กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค 4. กฎหมายลิขสิทธิ์) - ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของบุคคล
2. ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ	บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ โดยเน้นจิตสาธารณะ เช่น เคารพกติกาสังคม ปฏิบัติตามกฎหมาย มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสาธารณประโยชน์
3. อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน	- ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน
4. แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น	- วิธีปฏิบัติตนในการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น - ผลที่ได้จากการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตาราง 2 แสดงตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาตรฐาน ส 2.2

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. อธิบายหลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันโดยสังเขป	● หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน
2. วิเคราะห์บทบาทการถ่วงดุลของอำนาจอธิปไตยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน	● การแบ่งอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ฝ่าย คือนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน
3. ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับตนเอง	● การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่

4. แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ในงานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขอบเขตเนื้อหาตามตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้สาระการเรียนรู้จากตัวชี้วัดต่าง ๆ ตามมาตรฐาน ส 2.1 ระดับชั้น ม.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากตัวชี้วัดและสาระแกนกลาง สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมพบว่า

สาระที่ 2 มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัดที่ 3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน ระดับชั้น ม.1

เนื้อหาสาระการเรียนรู้แกนกลาง

ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน

มโนทัศน์สำคัญ

ความคล้ายคลึงและความแตกต่างทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างประเทศ โดยวัฒนธรรมสามารถเป็นทั้งปัจจัยที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรือเป็นต้นเหตุของความเข้าใจผิดระหว่างกันได้

การรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมด้านความสามารถ

1. ความเข้าใจหน้าที่และสิทธิพลเมือง
2. ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม
3. การอยู่ร่วมกันในสังคม

การรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมด้านกระบวนการ

1. กระบวนการคิดวิเคราะห์
2. กระบวนการแก้ปัญหา
3. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์
4. กระบวนการมีส่วนร่วม

การรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมด้านทักษะ

1. ทักษะการสื่อสาร
2. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. ทักษะการปรับตัว
4. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
5. ทักษะการแสดงออกถึงคุณธรรม จริยธรรม

ตัวชี้วัดที่ 4 แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น ระดับชั้น ม.1

เนื้อหาสาระการเรียนรู้แกนกลาง

วิธีปฏิบัติตนในการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น

ผลที่ได้จากการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น

มโนทัศน์สำคัญ

การเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่นเป็น รากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมประชาธิปไตย การเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการนี้จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดี ความเป็นธรรม และการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

การรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมด้านความสามารถ

1. ความเข้าใจหน้าที่และสิทธิพลเมือง
2. การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น
3. การอยู่ร่วมกันในสังคม

การรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมด้านกระบวนการ

1. กระบวนการคิดวิเคราะห์
2. กระบวนการแก้ปัญหา
3. กระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
4. กระบวนการสังเกตและเรียนรู้

การรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมด้านทักษะ

1. ทักษะการแสดงออก
2. ทักษะการรับฟังและเคารพความเห็นต่าง

การจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้

จากคำจำกัดความและทฤษฎีที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน สามารถสรุปเกี่ยวกับความหมายของการจัดการเรียนรู้ได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความสามารถในการเป็นบวก ซึ่งการเรียนรู้ไม่เพียงแต่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้จากครูไปยังนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้ประสบการณ์จริง และการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากนักเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้นี้มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการพัฒนาความสามารถของนักเรียนผ่านประสบการณ์หรือการฝึกฝน การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่รวมถึงการใช้สื่อการเรียนรู้หลากหลายและการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรม การเน้นความสำคัญของนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง การรวมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เข้ากับการกระบวนการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้เรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบสารสนเทศเครือข่ายการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์ (2559) กล่าวว่า การเรียนรู้ถือเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร โดยการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน ไม่เป็นผลมาจากความเมื่อยล้าหรืออุณหภูมิภาวะที่เปลี่ยนแปลงชั่วคราว

ทศนา แคมมณี (2566) อธิบายการจัดการเรียนรู้ว่าคือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยครูมีบทบาทหลักในการนำพานักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญซึ่งช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญผ่านประสบการณ์ การฝึกฝน การถ่ายทอดความรู้ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน เพื่อให้นักเรียนพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นสำหรับชีวิตและการเรียนรู้ต่อไป

2. ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาต่าง ๆ ของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม หรือสติปัญญา โดยมีความสำคัญหลัก ๆ ดังนี้ (กุลิสรา จิตรขญาณิช, 2562)

1. ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
2. บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะทำให้การศึกษามีคุณภาพ
3. เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข
4. พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้นักเรียนสามารถแยกแยะระหว่างดีชั่ว ถูกผิดได้อย่างมีเหตุผล
5. รู้จักเอาตัวรอดผ่านการได้รับความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่จำเป็น
6. สร้างเสริมประสบการณ์ ในการดำรงชีวิตประจำวัน
7. นำไปสู่การสร้างเสริมอาชีพหรือรายได้ให้กับนักเรียน
8. พัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติให้มีความก้าวหน้า

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาในทุกด้านไปสู่ความสำเร็จในชีวิต และความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนโดยผู้สอน หากผู้สอนเลือกวิธีที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนจะสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งนำไปสู่การเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ในศตวรรษที่ 21 โลกเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ ซึ่งทำให้การสอนแบบเดิมที่เน้นการจำจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างเพียงพอ เพราะเนื้อหา

ที่ควรสอนยังมีมากมายและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นที่การส่งเสริมให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยมุ่งสอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้ เพื่อเสริมความอยากรู้และมีจิตแห่งวิทยาการ โดยการสอนควรเน้นการคิดขั้นสูง เช่น การแก้ปัญหา การสังเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการทำงานเป็นทีม และการสร้างเครือข่ายร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังควรเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทำนองเดียวกันยังควรสอนนักเรียนให้มีทักษะในการวิเคราะห์แนวโน้มและการคาดการณ์ความเป็นไปในอนาคตด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนแนวทางการสอนเช่นนี้จะช่วยให้นักเรียนเตรียมพร้อมและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยีได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงควรเน้นที่การส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นสำคัญ โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการสร้างองค์ความรู้และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ฉวีดา เวชญาลักษณ์, 2561)

ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (2557) ได้กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการศึกษาที่เน้นการร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเน้นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบชุมชน และการเรียนรู้แบบร่วมพลัง การเรียนรู้ในยุคนี้ไม่ได้เน้นการสอนแบบเดิม ๆ แต่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งผู้สอนจะต้องเป็นผู้สนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักเรียน โดยการสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนในการเรียนรู้ของนักเรียนจะมีความสำคัญมากกว่าการนำเสนอเนื้อหาเพียงอย่างเดียว โดยการสอนในวิธีนี้จะเป็นการสอนที่เน้นการสร้างความรู้เองและผลผลิตที่มีคุณค่าต่อสังคม ดังนั้น การปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนจากการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางไปเป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวทางการศึกษาที่กล่าวถึงในรายงานดังกล่าว

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น มีการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนในแนวทางการสอนและการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถเตรียมพร้อมและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม โดยสรุปแนวทางดังนี้

1. การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การสอนต้องให้อาสาและสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมและความเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง และผู้สอนควรเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความรู้ของนักเรียน
2. การสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก โดยนักเรียนควรได้รับการสอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการสอนควรเน้นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม

3. การนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการช่วยแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้นักเรียนได้รับการฝึกใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์แนวโน้มและการคาดการณ์ในอนาคต

4. การสร้างเครือข่ายและการบูรณาการ เช่น การสร้างเครือข่ายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ และการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและการสร้างเครือข่ายสู่โลกภายนอก

ผู้สอนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวเข้ากับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีที่กำลังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในสมัยปัจจุบันและอนาคต

อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน

1. ความหมายของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน

อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือ ลักษณะเฉพาะร่วมกัน ที่ถูกสร้างขึ้นและรับรู้โดยประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยไม่ได้หมายถึงการรวมเป็นหนึ่งเดียวทั้งหมด แต่เป็นการรักษาสีชาติของแต่ละรัฐอธิปไตยในขณะที่ส่งเสริมค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกัน การสร้างอัตลักษณ์นี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับอาเซียนบนเวทีโลก และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในภูมิภาค

อัตลักษณ์อาเซียนปรากฏอยู่ในเอกสารสำคัญของอาเซียน เช่น กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งระบุถึงการส่งเสริมอัตลักษณ์ร่วมกัน และแนวคิดประชาคมอาเซียน 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ซึ่งล้วนมีบทบาทในการสร้างและเสริมสร้างอัตลักษณ์นี้ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนไว้ ดังนี้

สุรินทร์ พิศสุวรรณ (2556) กล่าวว่า อัตลักษณ์อาเซียน คือ การสร้างความผูกพันทางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในหมู่ประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน อัตลักษณ์นี้ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของรัฐบาลหรือนักการทูต แต่ต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนรู้สึกและสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน

ไชยวัฒน์ คำชู (2558) กล่าวว่า อัตลักษณ์อาเซียน เป็นการหล่อหลอมคุณค่าและผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย แม้ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเมือง แต่อัตลักษณ์อาเซียนจะเกิดขึ้นได้จากการที่

ประเทศต่าง ๆ สามารถหาจุดร่วมและสร้างความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่ทิ้งความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

กุลลดา เกษบุรมย์ (2560) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์อาเซียนว่า เป็นการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการรับรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมและการแลกเปลี่ยน การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ต้องอาศัยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนและทำความเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันในที่สุด

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2562) อธิบายว่าอัตลักษณ์อาเซียน คือ ภาพลักษณ์และความเชื่อที่ประชาชนในภูมิภาครับรู้เกี่ยวกับอาเซียน อัตลักษณ์นี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่สิ่งที่ผู้นำประกาศ แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนในแต่ละประเทศรู้สึกและเชื่อมั่นเกี่ยวกับความหมายของการเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน ซึ่งรวมถึงการมองเห็นประโยชน์และความสำคัญของการรวมกลุ่ม

จารุวรรณ พวงมาลี (2557) ได้อธิบายว่าอัตลักษณ์อาเซียน เป็นการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวผ่านการพึ่งพาอาศัยและความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาค การส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เคารพกัน และยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นอัตลักษณ์ร่วมของประชาคมอาเซียนได้อย่างยั่งยืน

ASEAN (2020) กล่าวถึง ความหมายของอัตลักษณ์อาเซียน ว่าเป็นกระบวนการสร้างทางสังคมที่ผสมผสานระหว่าง “ค่านิยมที่สร้างขึ้น” (Constructed Values) และ “ค่านิยมที่สืบทอดมา” (Inherited Values) ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ยังระบุว่าอัตลักษณ์อาเซียนจะช่วยเสริมสร้างค่านิยมร่วมกันและยกระดับความรู้สึกร่วมกัน (we-feeling) รวมถึงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประชาคม เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการรวมตัวในระดับภูมิภาค เอกสารนี้ยังระบุว่าอัตลักษณ์อาเซียนคือเส้นทางสู่ความฝันร่วมกันของประชาคมอาเซียน ซึ่งรวบรวมไว้ในกรอบสมมติฐานที่ชาญฉลาดและสมดุลของค่านิยม ความมุ่งมั่น และวิสัยทัศน์ร่วมกัน

จากนิยามข้างต้น อัตลักษณ์อาเซียน คือ ลักษณะเฉพาะร่วมกันที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติสมาชิก โดยไม่ได้หมายถึงการรวมเป็นประเทศเดียว แต่เป็นการรักษาความเป็นเอกราชของแต่ละประเทศเอาไว้ พร้อมทั้งส่งเสริมค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกันบนเวทีโลก สามารถสรุปรวมได้เป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. ความผูกพันทางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ อัตลักษณ์อาเซียนต้องเป็นมากกว่าเรื่องของรัฐบาล แต่ต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนรู้สึกและสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความผูกพันทางใจและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มร่วมกัน

2. การหล่อหลอมคุณค่าและผลประโยชน์ร่วมกัน แม้จะมีความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ แต่ทุกประเทศจะสามารถหาจุดร่วมและสร้างความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันโดยไม่ทิ้งเอกลักษณ์ของตนเอง

3. การสร้างผ่านกิจกรรมและการรับรู้ร่วมกัน อัตลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ต้องอาศัยการจัดกิจกรรม การแลกเปลี่ยน และการส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นร่วมกันเกี่ยวกับความสำคัญของการรวมกลุ่ม

อัตลักษณ์อาเซียนเป็นเหมือนเส้นทางสู่ความผืนร่วมกันที่ผสมผสานระหว่างค่านิยมดั้งเดิมของแต่ละชาติกับค่านิยมที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นหุ้นส่วนและพันธมิตรที่แข็งแกร่งในการพัฒนาภูมิภาคร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. องค์ประกอบของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไม่ได้หมายถึงการลบเลือนอัตลักษณ์ของแต่ละชาติสมาชิก แต่เป็นการหาจุดร่วมและส่งเสริมความเชื่อมโยงภายใต้ความหลากหลาย องค์ประกอบหลักของอัตลักษณ์อาเซียนมักถูกมองผ่านมิติสำคัญ ดังนี้

วัฒนธรรมร่วมและประเพณีที่คล้ายคลึง แม้แต่ละชาติจะมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ก็มีรากฐานทางวัฒนธรรมบางประการที่คล้ายคลึงกัน เช่น อิทธิพลจากพุทธศาสนา ฮินดู และอิสลาม รวมถึงประเพณีการดำเนินชีวิตบางอย่าง (กุลลดา เกษบุรมย์, 2560) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน อาเซียนยึดมั่นในหลักการพื้นฐานที่ปรากฏในกฎบัตรอาเซียน เช่น การไม่แทรกแซงกิจการภายใน การปรึกษาหารือฉันท์มิตร (ASEAN Way) และการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ซึ่งเป็นค่านิยมที่หล่อหลอมความเป็นอาเซียน (Acharya, 2014)

การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน โดยมีเป้าหมายร่วมกันทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม เป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันว่าจะก้าวไปในทิศทางใด ช่วยให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายนั้น (ASEAN, 2007) มีการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น ธงอาเซียน เพลงประจำอาเซียน (The ASEAN Way) รวมถึงการจัดกิจกรรมระดับภูมิภาค เช่น กีฬาซีเกมส์ การประชุมสุดยอดอาเซียน การแลกเปลี่ยนเยาวชน ล้วนเป็นรูปธรรมที่ช่วยสร้างการรับรู้และเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนในหมู่ประชาชน (สำนักเลขาธิการอาเซียน, 2010)

ASEAN (2020) ระบุองค์ประกอบหลักของอัตลักษณ์อาเซียนอย่างละเอียด โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ค่านิยมที่สร้างขึ้น (Constructed Values) หมายถึง ค่านิยมที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจและเจตนาที่ชัดเจนเพื่อสร้างความผูกพันและบรรลุเป้าหมายร่วมกันของประชาคม ค่านิยม

เหล่านี้สะท้อนอยู่ในหลักการ 14 ประการในมาตรา 2 ของกฎบัตรอาเซียน ซึ่งรวมถึงการเคารพซึ่งกันและกัน สันติภาพ ความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง และการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ค่านิยมที่สร้างขึ้นเหล่านี้พัฒนามาเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ค่านิยมทางการเมืองร่วมกัน (ยุคก่อตั้งปี 1967) ค่านิยมทางเศรษฐกิจและการค้า (หลังจากบรรลุปเป้าหมายทางการเมือง) และค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม (หลังจากการก่อตั้งประชาคมอาเซียนในปี 2015)

2. ค่านิยมที่สืบทอดมา (Inherited Values) คือ ค่านิยมที่สืบทอดกันมาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมาหลายยุคสมัย ค่านิยมเหล่านี้มีมานานก่อนการก่อตั้งอาเซียนและเกิดขึ้นจากกระบวนการหลอมรวมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การยอมรับความหลากหลาย ตัวอย่างของค่านิยมที่สืบทอดมา ได้แก่ จิตวิญญาณ ญาติพี่น้อง ความเป็นชุมชน ความสามัคคี และขันติธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม อัตลักษณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนเกิดจากการผสมผสานระหว่างค่านิยมที่มีร่วมกันและเป้าหมายร่วมกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่สามารถสรุปได้เป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1. องค์ประกอบที่สืบทอดมา เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน องค์ประกอบเหล่านี้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นใหม่ แต่เป็นค่านิยมที่แต่ละชาติมีอยู่แล้ว และช่วยให้การรวมกลุ่มเป็นไปได้ราบรื่นขึ้น แม้จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ประเทศสมาชิกก็มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาเดียวกัน เช่น พุทธ ฮินดู และอิสลาม รวมถึงวิถีชีวิตบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งรวมถึงจิตวิญญาณความเป็นญาติพี่น้อง ความเป็นชุมชน ความสามัคคี และการยอมรับความแตกต่าง (ขันติธรรม) ที่มีมาอย่างยาวนานก่อนการก่อตั้งอาเซียน

2. องค์ประกอบที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและเป้าหมายร่วมกันของประชาคมอาเซียน โดยสะท้อนถึงเจตจำนงทางการเมืองและเศรษฐกิจร่วมกัน มีการกำหนดหลักการและค่านิยมร่วม (Constructed Values) เป็นหลักการที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียน เช่น การไม่แทรกแซงกิจการภายใน การปรึกษาหารือกันเพื่อหาฉันทามติ (ASEAN Way) และการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ซึ่งหล่อหลอมความเป็นอาเซียนร่วมกัน การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนใน 3 เสาหลัก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ทำให้ชาติสมาชิกมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน

3. การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียน

การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียนเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต่อเนื่อง ซึ่งต้องอาศัยความพยายามจากหลายภาคส่วน มีแนวทางสำคัญดังนี้

1. การศึกษาและเรียนรู้ การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับอาเซียนและประเทศสมาชิกเข้าในหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับชั้น เพื่อให้เยาวชนมีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ประวัติศาสตร์ และคุณค่าร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างอัตลักษณ์ในระยะยาว (Caballero-Anthony, 2017)

2. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและผู้คน การส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษา ศิลปิน และบุคลากรระหว่างประเทศสมาชิก จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ลดอคติและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน (กุลลดา เกษบุรมย์, 2560)

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวและภาษา การสนับสนุนการท่องเที่ยวในภูมิภาคและการเรียนรู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน จะช่วยให้ประชาชนได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยตรง และสร้างความรู้สึกรักคุ้นเคยกับเพื่อนบ้านอาเซียน

4. การใช้สื่อและเทคโนโลยี การสร้างสรรค์เนื้อหาเกี่ยวกับอาเซียนผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ สารคดี เพลง โซเชียลมีเดีย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงผู้คนในภูมิภาคเข้าด้วยกัน เพื่อให้ข่าวสารและเรื่องราวเกี่ยวกับอาเซียนเข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้น (ฉิรดา เวชญาลักษณ์, 2561)

5. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การส่งเสริมความร่วมมือข้ามภาคส่วนและการสนับสนุนให้องค์กรภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ประชาชนในระดับรากหญ้าตระหนักถึงอัตลักษณ์อาเซียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความผูกพันทางใจ และทำให้ประชาชนทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของประชาคมร่วมกันอย่างแท้จริง (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2556; ASEAN, 2020)

6. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความแข็งแกร่งและความผูกพันระหว่างประชาชนในอาเซียน โดยต้องอาศัยการดำเนินการที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน รวมถึงประชาชนในระดับรากหญ้า เพื่อให้ประชาชนตระหนักและรู้สึกถึงประโยชน์ของการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน การสร้างอัตลักษณ์ร่วมทำได้โดยการเพิ่มความตระหนักรู้และความสามัคคีในหมู่ประชาชนผ่านการใช้ข้อมูลดิจิทัล การส่งเสริมการติดต่อระหว่างประชาชนสู่ประชาชน และการนำเสนอสัญลักษณ์และอุดมคติที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมความร่วมมือข้ามภาคส่วนและการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและเอกชน (ASEAN, 2020)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนแบ่งออกเป็นแนวทางสำคัญที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมจากประชาชนโดยตรง ได้แก่

1. การให้ความรู้และการเรียนรู้ มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับอาเซียนไว้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับชั้น เพื่อให้เยาวชนมีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภูมิภาค ส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนต่าง ๆ เช่น นักเรียน นักศึกษา ศิลปิน และบุคลากร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและลดอคติระหว่างกัน สนับสนุนการท่องเที่ยวภายในภูมิภาคและการเรียนรู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประชาชนได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยตรง

2. การใช้สื่อและการมีส่วนร่วม ใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ สารคดี เพลง และ โซเชียลมีเดีย รวมถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ข้อมูลและเรื่องราวเกี่ยวกับอาเซียนเข้าถึงประชาชน ได้ง่ายขึ้น ส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน เพื่อให้ประชาชนในระดับรากหญ้ารู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียน คือ การเพิ่มความตระหนักรู้และความสามัคคีในหมู่ประชาชนผ่านการศึกษา การแลกเปลี่ยน การใช้สื่อ และการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน เพื่อให้ทุกคนสามารถตระหนักถึงประโยชน์ของการรวมกลุ่มเป็นประชาคมได้อย่างแท้จริง

4. ความท้าทายและโอกาสในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไม่ได้ปราศจากความท้าทาย แต่ก็มีโอกาสที่สามารถนำมาใช้เสริมสร้างอัตลักษณ์ได้

ความท้าทาย

1. ความหลากหลายที่สูง ความแตกต่างอย่างมากในด้านระบบการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา และภาษา เป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ไชยวัฒน์ คำชู, 2558)

2. ปัญหาภายในและข้อพิพาท ข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกทั้งเรื่องพรมแดน ทรัพยากร หรือประเด็นอื่น ๆ อาจบั่นทอนความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและขัดขวางการสร้างอัตลักษณ์

3. การรับรู้ของประชาชน ประชาชนทั่วไปในหลายประเทศอาจยังไม่เข้าใจหรือรู้สึกผูกพันกับอาเซียนมากเท่าที่ควร การรับรู้เกี่ยวกับอาเซียนยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำหรือนักวิชาการ (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, 2562)

4. อิทธิพลและการแทรกแซงจากภายนอก การแข่งขันเพื่อขยายอำนาจของกลุ่มประเทศมหาอำนาจ ตลอดจนการหลั่งไหลของกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกภูมิภาค ถือเป็นปัจจัยแทรกซ้อนที่ทำให้กระบวนการหล่อหลอมและสร้างอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียนมีความซับซ้อนและท้าทายมากยิ่งขึ้น (Acharya, 2014)

5. ความเหลื่อมล้ำและช่องว่างทางการพัฒนา ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศสมาชิก ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่อาจบั่นทอนความร่วมมือและลดทอนความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในประชาคม (ไชยวัฒน์ คำชู, 2558)

โอกาส

1. ศักยภาพทางเศรษฐกิจ การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่กำลังเติบโต เป็นโอกาสในการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความผูกพันและอัตลักษณ์ได้

2. ภัยคุกคามร่วม การเผชิญกับความท้าทายร่วมกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติธรรมชาติ อาชญากรรมข้ามชาติ โรคระบาด เป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ประเทศสมาชิกต้องร่วมมือกัน ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างอัตลักษณ์

3. บทบาทบนเวทีโลก การรวมกลุ่มอาเซียนทำให้ภูมิภาคมีเสียงและบทบาทที่แข็งแกร่งขึ้นในเวทีโลก ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันให้กับประชาชนในภูมิภาค (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2556)

4. พลังของคนรุ่นใหม่ เยาวชนในปัจจุบันมีความคุ้นเคยกับการเชื่อมโยงข้ามพรมแดนผ่านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการปลูกฝังอัตลักษณ์อาเซียนให้เข้มแข็งในอนาคต

กล่าวโดยสรุปแล้ว การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นกระบวนการที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ แต่ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสสำคัญที่สามารถนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนให้สำเร็จได้ อุปสรรคหลักในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนมาจากความแตกต่างและความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในและภายนอกภูมิภาค คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านระบบการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิก เช่น ปัญหาเขตแดนหรือทรัพยากร อาจบั่นทอนความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้การสร้างอัตลักษณ์ร่วมเป็นไปได้ยาก ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ยังไม่รู้สึกผูกพันหรือเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนมากนัก ความรับรู้ยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำและนักวิชาการ การแข่งขันของมหาอำนาจและอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากต่างภูมิภาคเป็นปัจจัยที่ทำให้การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนมีความซับซ้อนและยากขึ้น ช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศสมาชิกอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือและความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยเชิงบวกที่สามารถนำมาใช้เป็นโอกาสในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน การที่อาเซียนเป็นประชาคมเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างต่อเนื่องเป็นโอกาสในการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความผูกพันและเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้แข็งแกร่งขึ้น การเผชิญหน้ากับความท้าทายที่คล้ายคลึงกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือโรคระบาด ทำให้ประเทศสมาชิกต้องร่วมมือกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ การรวมกลุ่มทำให้อาเซียนมีเสียงและบทบาทที่แข็งแกร่งขึ้นบนเวทีโลก ซึ่งเป็นแหล่งสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันของประชาชนในภูมิภาค เยาวชนยุคใหม่มีความคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีและการเชื่อมโยงข้ามพรมแดน ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการปลูกฝังและสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เข้มแข็งในอนาคต

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน

สุกิจ ชัยมุสิก (2568) บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของเยาวชนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและอธิบายบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับบ่งชี้กระบวนการและบทบาทสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย 3

กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) การเป็นพื้นที่นำเสนอภาพลักษณ์และเลือกแสดงออกถึงตัวตนผ่านโพสต์รูปภาพ และวิดีโอ 2) การเป็นพื้นที่เปรียบเทียบกับผู้อื่นในสังคมออนไลน์ และ 3) การเป็นพื้นที่รับอิทธิพลจากอินฟลูเอนเซอร์และกระแสสังคม อีกทั้งยังได้วิเคราะห์อิทธิพลเชิงบวกและเชิงลบที่ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ โดยพบว่าในเชิงบวกคือการให้อิสระในการแสดงออกถึงตัวตน แต่ในเชิงลบ การเปรียบเทียบกับผู้อื่นอาจนำไปสู่ความรู้สึกด้อยค่าและภาวะซึมเศร้า (หากเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่ดี) รวมถึงการเลียนแบบพฤติกรรม ค่านิยมความงาม และการใช้ภาษาจากอินฟลูเอนเซอร์ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมทางสังคมอย่างลึกซึ้งในยุคดิจิทัล

มนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช (2558) การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นชาติและความเป็นภูมิภาคของกลุ่มประเทศอาเซียน ศึกษากรณีเฟซบุ๊กแฟนเพจ ASEAN Community มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อตัวและดำรงอยู่ของอัตลักษณ์อาเซียนควบคู่ไปกับอัตลักษณ์ความเป็นชาติ งานวิจัยชิ้นนี้ได้ระบุถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงในรูปแบบที่ค่อยเป็นค่อยไป และปรับเปลี่ยนตามบทบาทในแต่ละบริบทสถานการณ์ อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ถึงการใช้อัตลักษณ์ความเป็นภูมิภาค (Regional Identity) ว่าเป็นกลไกสำคัญในการทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยลดทอนแรงเสียดทานและลดการปะทะจากการแข่งขันระหว่างประเทศสมาชิก นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์กระบวนการหลอมรวมผ่านสื่อออนไลน์ที่ทำหน้าที่ลดความสำคัญของพรมแดนทางกายภาพเพื่อสร้างและจัดระบบพื้นที่ใหม่ และสรุปแนวทางสำคัญว่า “อัตลักษณ์อาเซียน” จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงภายใต้รูปแบบความเป็นพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ก็ต่อเมื่อประชาชนในอาเซียนสามารถยอมรับความแตกต่างของกันและกัน และเข้าใจว่าความแตกต่างคือความกลมกลืนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2559) รายงานการวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนอัตลักษณ์ประชาคมอาเซียนในบริบทประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน รวมถึงประเมินผลสัมฤทธิ์และความท้าทายในการดำเนินงานตามแผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน งานวิจัยชิ้นนี้ได้ระบุถึงมิติการขับเคลื่อนนโยบาย 6 ด้านที่มาจากการวิเคราะห์เอกสารนโยบายรัฐ การสืบค้นข้อมูลเชิงสถิติ และการสนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มิติเหล่านี้ประกอบด้วย 1) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณี 3) ด้านการสื่อสารมวลชนและประชาสัมพันธ์ 4) ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวข้ามพรมแดน 5) ด้านความมั่นคงและการจัดการสิทธิมนุษยชนของแรงงานข้ามชาติ และ 6) ด้านการพัฒนาเยาวชนและเครือข่ายภาคประชาสังคม อีกทั้งยังได้ประเมินผลสัมฤทธิ์และวิเคราะห์ความท้าทายที่พบ เช่น ปัญหาความซ้ำซ้อนของการทำงานระหว่างกระทรวง ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และความตระหนักรู้ของประชาชนในระดับรากหญ้าที่ยังมองอาเซียนเป็นเรื่องไกลตัว และได้เสนอแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ 25 ข้อ เพื่อบูรณาการการทำงานระดับชาติ โดยแนวทางที่สำคัญ เช่น การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลบูรณาการ

อาเซียนระดับประเทศ การส่งเสริมกิจกรรมสร้างความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมเพื่อนบ้านในระดับท้องถิ่น และการผลักดันนโยบายซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของภูมิภาคอาเซียน

จารุวรรณ พวงมาลี (2557) การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อัตลักษณ์ของอาเซียน รวมถึงนำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวให้กับเยาวชนในประเทศไทย งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับบุถึงอัตลักษณ์อาเซียน 16 ประการที่มาจากการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่มกับเยาวชนจาก 10 ประเทศสมาชิกอาเซียน อัตลักษณ์เหล่านี้ประกอบด้วย 1) สันติภาพ เสรีภาพ และความปรองดอง 2) เสถียรภาพและความมั่นคง 3) ความเป็นหนึ่งเดียว 4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน 5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 6) การให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา 7) การเคารพซึ่งกันและกัน 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน 9) ความยืดหยุ่น 10) จิตสำนึกรักศิลปวัฒนธรรม 11) การมีส่วนร่วม 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 13) ธงอาเซียน 14) เพลงอาเซียน 15) สัญลักษณ์รวงข้าว และ 16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และได้เสนอแนวทาง 31 ข้อ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ 9 ประการที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์อาเซียนในหมู่เยาวชนไทย โดยแนวทางที่สำคัญ 11 ข้อ เช่น การใช้ภาษาอังกฤษในการสอน การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และการทำงานเป็นทีมแบบผสมผสานหลายเชื้อชาติ

ฐิตินันท์ บุญภาพ คอมมอน (2556) บทบาทของสื่อใหม่ในการสร้างค่านิยมทางสังคม และอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อใหม่กับการสร้างค่านิยมทางสังคมและการสร้างอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับบุถึงบทบาทของสื่อดิจิทัลสมัยใหม่ที่มาจากการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยพบว่าสื่อใหม่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือและพื้นที่สำคัญให้เยาวชนได้ใช้ใน 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การค้นหาอัตลักษณ์ 2) การสำรวจอัตลักษณ์ 3) การทดลองอัตลักษณ์ และ 4) การทดสอบอัตลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ปัจจัยด้านอิทธิพลของสื่อ โดยระบุว่าสื่อดิจิทัลมีบทบาทในการสร้างค่านิยมทั้งเชิงลบและเชิงสร้างสรรค์แก่เยาวชน และมีบทบาททางอ้อมในการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้แก่เยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ

ความตระหนักรู้

1. ความหมายของความตระหนักรู้

ความตระหนักรู้ (Awareness) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในตนเองและภายนอกตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความคิด อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม สถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ว่ามีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร การมีความตระหนักรู้

ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมและจัดการกับสิ่งเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วลีกาล ญาณสาร, 2550)

ความตระหนักรู้ คือ การตระหนักรู้ซึ่งเป็นการประมวลผลมาจากประสบการณ์ในอดีตที่เคยเผชิญ ที่เคยรับรู้มา หรือจากจิตสำนึก โดยอาศัยสิ่งเร้าจากภายนอก สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ระยะเวลา มาเป็นส่วนในกระบวนการประมวลผล (มารีชา ภูงามเขียว, 2565)

ความตระหนักรู้ เป็นสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความสำนึก ความรู้สึกนึกคิดที่มีความโน้มเอียงที่จะเลือกแสดงออกทางพฤติกรรม โดยมีเหตุการณ์หรือสิ่งเร้าภายนอก เป็นปัจจัยกระตุ้น ผ่านทางสัมผัส การรับรู้ ความคิดรวบยอด การเรียนรู้นำไปสู่การตระหนักและถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดนั้นผ่านออกมาทางพฤติกรรม (รมยรัตน์ จันทร์พานิช, 2564)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความตระหนักรู้ คือ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ และมีสำนึกต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกตัวเรา มันเป็นสภาวะทางจิตใจที่มาจากการประมวลผลประสบการณ์ในอดีตหรือจิตสำนึก โดยมีสิ่งเร้าจากภายนอกเป็นปัจจัยกระตุ้น การมีสำนึกนี้จะส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรม โดยรวมการมีความตระหนักรู้ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมและจัดการกับความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประเภทของความตระหนักรู้

ความตระหนักรู้สามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับบริบทที่พิจารณา ดังนี้

1. ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) เป็นความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความคิด ค่านิยม จุดแข็ง จุดอ่อน และผลกระทบที่ตนเองมีต่อผู้อื่น (Eurich, 2018) แบ่งย่อยได้เป็น

1.1 การตระหนักรู้ภายใน (Internal Self-Awareness) การเข้าใจตนเองจากมุมมองภายใน เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด

1.2 การตระหนักรู้ภายนอก (External Self-Awareness) การเข้าใจว่าผู้อื่นมองเห็นและรับรู้เราอย่างไร

2. ความตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ และมุมมองของผู้อื่น รวมถึงการเข้าใจบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรม (เสกข์ วงศ์พิพันธ์, 2563)

3. ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้และตระหนักถึงแนวทางที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน เข้าใจว่าการตัดสินใจของแต่ละบุคคลมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร และร่วมมือกันเพื่อบรรเทาความยั่งยืน (USAID, 2012)

Bandura (1977 อ้างถึงใน ไพรัช บวรสมพงษ์, 2553) กล่าวถึง กระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่าประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กระบวนการสร้างความใส่ใจ (Attention Processes) เป็นขั้นที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้พฤติกรรมของตัวแบบ ในขั้นนี้มีปัจจัย 2 ประการที่สำคัญต่อการรับรู้ ได้แก่ สิ่งเร้าที่เป็นตัวอย่างพฤติกรรมการเลียนแบบ เช่น ตัวแบบแสดงพฤติกรรมได้เด่นชัด ตัวแบบมีพฤติกรรมบางอย่างที่ทำให้เกิดความใส่ใจ เช่น เป็นเพื่อน หรือเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง เป็นต้น คุณลักษณะของผู้เรียนเอง เช่น แรงจูงใจ ทักษะ ความสามารถในการรับรู้ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 กระบวนการจำ (Retention Processes) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังการรับรู้ ในขั้นนี้บุคคลจะจำพฤติกรรมของตัวแบบและแปรเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นให้เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งหมายถึงภาษา เพื่อให้เกิดความสะดวกสำหรับการเก็บความจำเอาไว้ในสมอง ปัจจัยที่สำคัญในขั้นนี้คือ ความสามารถในการสร้างจินตภาพของบุคคล โดยสามารถที่จะเรียกจินตภาพออกมาได้ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะไม่มีตัวแบบพฤติกรรมให้ดูอีก ปัจจัยส่วนหนึ่งก็คือ ความสามารถในการใช้ภาษาเป็นตัวแทนเก็บภาพต่าง ๆ ไว้ในสมองแทน ความพยายามเก็บภาพทั้งหมดไว้ เพื่อสะดวกแก่การเก็บจดจำไว้นานกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการสอนโดยการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ การชักซ้อมพฤติกรรมต้นแบบทางความคิดและทางอวัยะเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการจำ ซึ่งผลการวิจัยของแบนดูราได้สนับสนุนคำอธิบายนี้ แบนดูราพบว่า ผู้ที่ชักซ้อมพฤติกรรมต้นแบบโดยการจินตนาการว่าตนเองกำลังทำพฤติกรรมต้นแบบอยู่สามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้ชักซ้อม

ขั้นที่ 3 กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนต้นแบบด้วยอวัยะภายนอก (Motor Reproduction Processes) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์และภาษา ที่ถูกเก็บไว้ในขั้นที่ 2 ออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก ปัจจัยที่สำคัญในขั้นนี้ ได้แก่ ศักยภาพทางกาย ถ้าบุคคลไม่มีศักยภาพทางกายที่แสดงพฤติกรรมออกมาไม่เหมือนกับต้นแบบ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมของตนเองและการรับฟังข้อมูลที่เที่ยงตรง ทั้ง 2 ปัจจัยนี้ จะช่วยให้การแปรสัญลักษณ์และแปรภาษาออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 4 กระบวนการเสริมแรงและแรงจูงใจ (Reinforcement and Motivational Processes) ทฤษฎีของแบนดูราได้แยกการเรียนรู้กับการกระทำออกจากกัน ดังนั้น ในขั้นนี้เป็นการพยายามที่จะกระตุ้นให้คนเรานำสิ่งที่เรียนรู้และเก็บเป็นรูปของสัญลักษณ์อยู่ในสมองออกมาในรูปของพฤติกรรมภายนอก แรงเสริมหรือแรงจูงใจภายนอก การเสริมแรงที่ตัวเองไม่ได้รับจริง (Vicarious Reinforcement) ก็สามารถจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมได้เหมือนกัน เช่น เราเห็นบุคคลหนึ่งกระทำการหนึ่งแล้วได้รับรางวัลเราก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามตัวแบบคนนั้น ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้เลยว่าจะได้รับรางวัลเหมือนเขาหรือไม่ ในทำนองเดียวกันถ้าได้เห็นตัวแบบถูกลงโทษ หลังจากการแสดงพฤติกรรมต้นแบบ เราก็มีแนวโน้มที่จะไม่แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบนั้น

จากการทบทวนวรรณกรรม ความตระหนักรู้ คือ ความเข้าใจและรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกตัวเรา แบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ดังนี้

1. ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) เป็นความสามารถในการเข้าใจตัวตนของเราเองอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ ความคิด จุดแข็ง หรือจุดอ่อน แบ่งย่อยได้เป็น ความตระหนักรู้ภายใน (การทำความเข้าใจตนเองจากความรู้สึกในจิตใจ) การตระหนักรู้ภายนอก (การเข้าใจว่าคนอื่นมองเห็นและรับรู้ตัวเราอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงพฤติกรรมหรือการแสดงออกของเรา)

2. ความตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) เป็นความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นและบริบททางสังคมรอบตัวเรา ทำให้เราสามารถรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ และมุมมองของคนอื่น ๆ รวมถึงเข้าใจบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้

3. ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นความเข้าใจถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรับรู้ถึงบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม กล่าวโดยสรุป ความตระหนักรู้แต่ละประเภทล้วนเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

3. ความสำคัญของความตระหนักรู้

ความตระหนักรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนี้

1. เป็นพื้นฐานในการรับรู้และควบคุมตนเอง การตระหนักรู้ช่วยให้บุคคลสามารถรับรู้และเข้าใจสภาวะอารมณ์ของตนเอง ทำให้สามารถควบคุมและเลือกแสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ

2. สร้างความเห็นอกเห็นใจและพัฒนาความสัมพันธ์ การตระหนักรู้ทางสังคมช่วยให้บุคคลเปิดใจรับฟัง เข้าใจความคิด ความรู้สึก และความมุ่งหวังของผู้อื่น ทำให้สามารถสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ช่วยให้เราตัดสินใจอย่างรอบคอบ การมีความตระหนักรู้ทำให้บุคคลมีกระบวนการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับสังคมรอบตัว สามารถพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีสติและรอบคอบ ซึ่งช่วยป้องกันและลดความผิดพลาดในการตัดสินใจได้

4. ส่งเสริมการปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ การตระหนักรู้และเข้าใจบริบททางสังคม จะเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถประเมินตนเอง เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างตรงจุด (จันทร์สม คังคา, 2552; เสกข์ วงศ์พิพันธ์, 2564)

มาริษา ภูงามเขียว (2565) กล่าวว่า ความสำคัญของความตระหนักรู้ถูกกล่าวถึงในบริบทของการทำงานเพื่อความปลอดภัย โดยสรุปได้ดังนี้

1. ป้องกันอุบัติเหตุและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ความตระหนักรู้เป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ พิการ การเสียชีวิต และโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานที่อาจเกิดขึ้นในภาคอุตสาหกรรมได้

2. ลดความสูญเสียในองค์กร การขาดความตระหนักรู้และขาดความเข้าใจเรื่องความปลอดภัยในการทำงานอาจนำไปสู่ความผิดพลาดในการใช้งานเครื่องมือและอุปกรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อพนักงานและทำให้บริษัทต้องสูญเสียทั้งด้านต้นทุน ผลกำไร และชื่อเสียง

3. เป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุ เอกสารระบุว่า สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความผิดพลาดของผู้ปฏิบัติงานเป็นหลัก รวมถึงการใช้อุปกรณ์ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพ ดังนั้น การมีความตระหนักรู้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อความปลอดภัยในการทำงาน

อรรถพร นาเพชร และคณะ (2563) กล่าวถึงความสำคัญของความตระหนักรู้ ดังนี้

1. ช่วยให้มีสติและรอบคอบในการทำงาน การมีความตระหนักรู้ในตนเองช่วยให้บุคคลมีสติและรอบคอบขณะทำงานหรือฝึกปฏิบัติงาน

2. ลดความผิดพลาดในการดูแลผู้ป่วย การตระหนักรู้ในตนเองเป็นทักษะการคิดที่ช่วยป้องกันหรือลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติการพยาบาล

3. เป็นพื้นฐานในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม การตระหนักรู้ในตนเองช่วยให้บุคคลเข้าใจอารมณ์ของตนเอง ทำให้สามารถควบคุมและแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม

4. ส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างมีเหตุผล การรู้จักจุดอ่อนและจุดด้อยของตนเองจะช่วยให้สามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงตนเองในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีเหตุผล

5. สร้างความน่าเชื่อถือและความเข้าใจผู้อื่น บุคคลที่มีความตระหนักรู้ในตนเองจะมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น และเข้าใจถึงความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้ป่วย ทำให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ป่วยได้

ความตระหนักรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและการทำงาน สามารถสรุปความสำคัญได้เป็น 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาตนเองและสังคม ความตระหนักรู้ช่วยให้เข้าใจและจัดการกับตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนเอง จะสามารถควบคุมและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม ความตระหนักรู้ช่วยให้พิจารณาข้อมูลรอบด้านก่อนตัดสินใจอย่างรอบคอบและมีความรับผิดชอบ การเข้าใจตนเองและผู้อื่นช่วยให้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและแสดงความเห็นอกเห็นใจได้ การรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองทำให้สามารถวางแผนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างตรงจุด

2. ด้านความปลอดภัยในอุตสาหกรรม ความตระหนักรู้เป็นหัวใจสำคัญในการป้องกันอุบัติเหตุและลดความสูญเสียในองค์กร โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม การมีความตระหนักรู้จะช่วยป้องกันอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ และการเสียชีวิตที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน ความผิดพลาดที่เกิดจากการขาดความตระหนักรู้นำไปสู่ความเสียหายต่ออุปกรณ์และองค์กร ส่งผลให้สูญเสียทั้งต้นทุนและชื่อเสียง

3. ด้านการทำงานในวิชาชีพพยาบาล ความตระหนักรู้มีบทบาทโดยตรงต่อการปฏิบัติและความน่าเชื่อถือ โดยช่วยให้บุคคลมีสติและรอบคอบขณะปฏิบัติงาน ทำให้สามารถลดความผิดพลาดในการดูแลผู้ป่วย มีความซื่อสัตย์และเข้าใจความต้องการของผู้ป่วย ทำให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจได้

4. แนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้

ภาคภูมิ จิรสันติกุล และ เกษตรชัย และหิม (2565) ได้อธิบายว่า การส่งเสริมความตระหนักรู้สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การฝึกสติ (Mindfulness) การฝึกให้จิตใจอยู่กับปัจจุบัน รับรู้ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยไม่ตัดสิน ช่วยเพิ่มความตระหนักรู้ในตนเอง
2. การสะท้อนคิด (Reflection) การทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน พฤติกรรม อารมณ์ และผลลัพธ์ที่ตามมา เพื่อทำความเข้าใจตนเองและสถานการณ์
3. การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น เปิดใจรับฟังข้อเสนอแนะและมุมมองจากคนรอบข้าง เพื่อให้เห็นภาพตนเองจากภายนอก
4. การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากการลงมือทำและเผชิญสถานการณ์จริง ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและบริบทที่อยู่รอบตัว
5. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้นักเรียนได้สำรวจความสนใจ ความถนัด และพัฒนาการของตนเอง

กล่าวโดยสรุป แนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้ คือ การใช้เครื่องมือและกิจกรรมที่มุ่งเน้นทั้งการสำรวจตนเองจากภายในและการรับรู้จากภายนอก เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งทั้งต่อตัวเองและสิ่งรอบตัว โดยสามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

1. แนวทางการสำรวจตนเอง เป็นการฝึกให้จิตใจอยู่กับปัจจุบันอย่างตั้งใจ เพื่อรับรู้ความคิดและอารมณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตัดสิน ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจตัวเองได้อย่างลึกซึ้ง การทบทวนเหตุการณ์ พฤติกรรม และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ช่วยให้เราเข้าใจสาเหตุและผลกระทบของการกระทำของตนเองอย่างเป็นระบบ การลงมือทำและเผชิญหน้ากับสถานการณ์จริงจะทำให้ได้เรียนรู้จากความสำเร็จและความผิดพลาด ซึ่งเป็นบทเรียนที่สำคัญที่สุดในการทำความเข้าใจตนเอง

2. แนวทางการเรียนรู้จากผู้อื่นและบริบทภายนอก การเปิดใจรับฟังข้อเสนอแนะและมุมมองจากคนรอบข้างจะช่วยให้เห็นภาพของตนเองจากมุมมองที่แตกต่างออกไป ซึ่งอาจเป็นจุดที่มองข้ามไป การเรียนรู้ในรูปแบบนี้จะส่งเสริมให้ได้สำรวจความสนใจ ความถนัด และพัฒนาการของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการค้นพบตัวตน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้

เวหา เกษมสุข (2562) แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ความต้องการ และสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับข้อมูลถึงสภาพและระดับความต้องการที่มาจากการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกรรมการโรงเรียน ผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่าย โดยพบว่าความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมากใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านโครงสร้างการดำเนินงาน และด้านกระบวนการการดำเนินงาน อีกทั้งยังได้วิเคราะห์และเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใต้แนวคิด “SENIOR LEARNER” (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยได้เสนอแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีพฤติกรรม และเปลี่ยนจากภาระเป็นพลังผ่านองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้วิธีบูรณาการกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้

เสกข์ วงศ์พิพันธ์ (2563) การเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยการให้คำปรึกษากลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการให้คำปรึกษากลุ่ม ตลอดจนเปรียบเทียบการตระหนักรู้ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับข้อมูลองค์ประกอบของการตระหนักรู้ทางสังคมว่าประกอบด้วย 4 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (Primal Empathy) 2) การให้ความสนใจผู้อื่น (Attunement) 3) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Accuracy) และ 4) การรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) ซึ่งกระบวนการศึกษามาจากการใช้แบบวัดการตระหนักรู้ทางสังคมและโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่ม อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ผลลัพธ์ว่า การตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านการให้ความสนใจผู้อื่นที่ยังอยู่ในระดับปานกลาง และได้เสนอแนวทางหรือข้อสรุปว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นและปรับตัวแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1. ความหมายของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Respect for Cultural Diversity) หมายถึง การยอมรับ เห็นคุณค่า และชื่นชมความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งรวมถึงเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และมุมมองต่าง ๆ โดยไม่ตัดสิน เหยียดหยาม หรือ เลือกลปฏิบัติ (UNESCO, 2001) เป็นการเปิดใจเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลาง ความแตกต่าง

UNESCO (2001) อธิบายถึงความหมายของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ การตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อ มนุษยชาติไม่ต่างจากความหลากหลายทางชีวภาพที่จำเป็นต่อธรรมชาติ เป็นมรดกร่วมกันของ มนุษยชาติ ความหลากหลายนี้ควรได้รับการยอมรับและส่งเสริมเพื่อประโยชน์ของคนในปัจจุบันและ คนรุ่นต่อไปในอนาคต เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน การปกป้องความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ มีคุณค่าทางจริยธรรมและแยกออกจากหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่ได้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในรากฐานของการพัฒนาที่ไม่ได้หมายถึงแค่การเติบโต ทางเศรษฐกิจ แต่รวมถึงการบรรลุเป้าหมายด้านสติปัญญา อารมณ์ ศิลธรรม และจิตวิญญาณที่ดี ขึ้นด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรม ความสำคัญของการเคารพความหลากหลาย คือ การยอมรับความแตกต่างไม่ใช่แค่การทนอยู่ร่วมกัน แต่เป็นการตระหนักว่าความหลากหลายทาง วัฒนธรรมเป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาของสังคมอย่างยั่งยืน เหมือนกับ ความหลากหลายทางชีวภาพที่จำเป็นต่อธรรมชาติ ประกอบด้วย การไม่ตัดสินและเหยียดหยาม การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และรากฐานของการพัฒนา

2. ความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมและบุคคล เสริมสร้างความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ช่วยให้บุคคลตระหนักถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมตนเอง และเข้าใจถึงความแตกต่างของผู้อื่น (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2549) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ นวัตกรรม การมีมุมมองที่หลากหลายจากวัฒนธรรมที่ต่างต่างกัน นำไปสู่การคิดนอกกรอบ การแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ และการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ความคิดสร้างสรรค์เจริญงอกงาม (UNESCO, 2001) สร้างความกลมกลืนและสันติสุขในสังคม เมื่อผู้คนเคารพและยอมรับความแตกต่าง จะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และส่งเสริมความสามัคคีอันเป็น หลักประกันที่ดีที่สุดสำหรับสันติภาพ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ การเรียนรู้จากวัฒนธรรมที่ หลากหลายช่วยขยายโลกทัศน์ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนลดอุปสรรคในการสื่อสาร

(ชนพล อินประเสริฐกุล, 2557) และคุณค่าของการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่น การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกิดจากการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการเจรจา และความร่วมมือ หัวใจสำคัญของปฏิญญาฉบับนี้คือการประกาศว่า “ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความจำเป็นต่อมวลมนุษยชาติ เช่นเดียวกับที่ความหลากหลายทางชีวภาพมีความจำเป็นต่อธรรมชาติ” และระบุว่าการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็น “มรดกร่วมของมนุษยชาติ” (common heritage of humanity) อีกทั้งยังระบุถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่สามารถถูกนำมาใช้เพื่อละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งหมายถึงการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมต้องอยู่ภายใต้กรอบของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานที่รับรองไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ (UNESCO, 2001)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural diversity) คือ ความหลากหลายทางสังคมที่ประกอบด้วยผู้คนที่มีความเชื่อ วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน การดำรงอยู่ร่วมกันของความต่างนี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมและบุคคล เนื่องจากช่วยให้เราเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องของความแตกต่างเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการเคารพ การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยมีพื้นฐานมาจากหลักการสิทธิมนุษยชนที่เป็นสากล เพื่อให้สังคมสามารถก้าวหน้าไปได้อย่างยั่งยืนและสงบสุข

3. หลักการและแนวปฏิบัติในการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีหลักการและแนวปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. การเปิดใจยอมรับและปราศจากอคติ คือ การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะรับฟังและทำความเข้าใจวิถีชีวิต ความคิด และความเชื่อของผู้อื่นโดยไม่ด่วนตัดสิน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างพลเมืองที่มีความอดทนต่อความหลากหลาย (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2549)

2. การสื่อสารอย่างเปิดกว้างและมีประสิทธิภาพ เป็นการส่งเสริมการสื่อสารที่เคารพความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยลดอุปสรรคและป้องกันความเข้าใจผิด นำไปสู่การสร้างความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (ชนพล อินประเสริฐกุล, 2557)

3. การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างยุติธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ การเคารพและปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียม โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา หรือภูมิหลังทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมที่มีความหลากหลาย (กุลลดา เกษบุรมย์, 2560)

4. การส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาคในสังคม การให้โอกาสแก่ทุกคนในทุกบริบทอย่างเท่าเทียมกัน ถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาพลเมืองให้มีความรู้ความเข้าใจต่อสิทธิ หน้าที่ และความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2548)

5. การเรียนรู้และการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าและจุดร่วมทางวัฒนธรรมของผู้อื่น จะช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์และพัฒนาทักษะการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความซับซ้อน (จารุวรรณ พวงมาลี, 2557)

6. การสร้างสภาพแวดล้อมและพื้นที่ปลอดภัยทางวัฒนธรรม การสร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างกลมกลืนและปลอดภัย ภายใต้การหาจุดร่วมบนพื้นฐานของความหลากหลายโดยไม่ทิ้งความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (ปรีชกิต์ ทิศสุข, 2560; ไชยวัฒน์ คำชู, 2558)

UNESCO (2001) กำหนดหลักการสำคัญ เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นมรดกร่วมของมนุษยชาติ และมีความจำเป็นต่อมนุษย์เช่นเดียวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่จำเป็นต่อธรรมชาติ การปกป้องความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นพันธกิจทางจริยธรรมที่แยกจากกันไม่ได้กับการเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ ปฏิญญานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกลมกลืนระหว่างผู้คนและกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและไม่หยุดนิ่ง ไม่ควรมีใครอ้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมายระหว่างประเทศ หรือเพื่อจำกัดขอบเขตของสิทธิเหล่านั้น

แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. การส่งเสริมการเจรจาและความร่วมมือ ปฏิญญาเน้นย้ำว่าการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม การยอมรับความแตกต่าง การเจรจา และความร่วมมือในบรรยากาศแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน คือหลักประกันที่ดีที่สุดสำหรับสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ

2. การเสริมสร้างศักยภาพ จำเป็นต้องเสริมสร้างความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างประเทศเพื่อช่วยให้ทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมที่มั่นคงและสามารถแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ

3. การส่งเสริมสิทธิทางวัฒนธรรม การที่จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายเจริญงอกงามได้นั้น จำเป็นต้องมีการดำเนินการตามสิทธิทางวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ ทุกคนควรมีสิทธิในการแสดงออก สร้างสรรค์ และเผยแพร่ผลงานในภาษาที่ตนเลือก รวมถึงมีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษา และการฝึกอบรมที่มีคุณภาพที่เคารพในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน

4. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พลังของตลาดเพียงอย่างเดียวไม่สามารถรับประกันการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้

จึงจำเป็นต้องยืนยันความสำคัญของนโยบายสาธารณะที่ทำงานร่วมกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

5. การกำหนดนโยบายทางวัฒนธรรม รัฐแต่ละรัฐมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยคำนึงถึงพันธกรณีระหว่างประเทศ เพื่อสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการผลิตและเผยแพร่สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

กล่าวโดยสรุป หลักการและแนวปฏิบัติในการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีรากฐานมาจากความเข้าใจและยอมรับในคุณค่าของทุกวัฒนธรรม ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การยอมรับความแตกต่าง แต่เป็นการตระหนักว่าความหลากหลายนั้นเป็น “มรดกร่วมของมนุษยชาติ” ที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมเช่นเดียวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญต่อธรรมชาติ หลักการและแนวปฏิบัติที่สำคัญมีดังนี้

1. หลักการที่ต้องยึดถือ เริ่มต้นจากการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยปราศจากอคติ ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศ การเคารพวัฒนธรรมต้องไม่นำมาซึ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชน

2. แนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปใช้จริง ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมเพื่อลดความเข้าใจผิด สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสดงออกทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้วัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถเติบโตและพัฒนาได้ในระดับสากล เพื่อรักษาความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใด

4. ประโยชน์ของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมนำมาซึ่งประโยชน์อย่างรอบด้าน โดยเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็ง ยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปิดรับและแลกเปลี่ยนมุมมองจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่ต่างกันไป ถือเป็นรากฐานสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยลดอุปสรรคป้องกันความเข้าใจผิด และนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ปัญหาได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ การยอมรับในความแตกต่างทางความคิดและวิถีชีวิต จะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างบรรยากาศแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ขณะเดียวกัน การส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม ขยายโลกทัศน์ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2549; ธนพล อินประเสริฐกุล, 2557)

ชนพล อินประเสริฐกุล (2557) อธิบายถึงประโยชน์ของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ เอกสารระบุว่าธุรกิจสายการบินที่ต้องการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยคุณค่าและคุณภาพการบริการ ควรศึกษาและทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้โดยสาร การมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างนี้จะส่งผลให้พนักงานมีขีดความสามารถในการให้บริการที่สูงขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจของลูกค้าและทำให้ธุรกิจสามารถแข่งขันได้

2. สร้างความพึงพอใจและความจงรักภักดีของลูกค้า การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมช่วยให้พนักงานสามารถให้บริการที่ตรงกับความต้องการและสร้างความประทับใจให้กับผู้โดยสารได้ ซึ่งความพึงพอใจนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำอีกในอนาคต

3. เป็นพื้นฐานของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับลูกค้าที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในธุรกิจบริการ การมีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะช่วยลดอุปสรรคด้านการสื่อสารและเพิ่มคุณภาพของการบริการโดยรวม

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมนำมาซึ่งประโยชน์อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล สังคม หรือแม้แต่ในเชิงธุรกิจ มันช่วยให้สังคมมีความยืดหยุ่นและเข้มแข็งขึ้นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การยอมรับและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้เป็นแค่หลักการทางจริยธรรม แต่เป็น กลยุทธ์สำคัญ ที่นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในทุกมิติของสังคม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

พัชรมน โตรัฐณ์ (2558) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมการเมืองของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมการเมืองและรูปแบบการจัดการปกครองของ 10 ประเทศสมาชิก งานวิจัยชิ้นนี้ได้จำแนกความแตกต่างของวัฒนธรรมการเมืองในอาเซียนออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย และ 2) กลุ่มประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีความหลากหลายและแตกต่างกันอย่างชัดเจนทางระบอบการปกครอง แต่ประเทศสมาชิกยังคงสามารถพัฒนาความสัมพันธ์และร่วมมือกันขับเคลื่อนสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้ โดยอาศัยความแตกต่างเหล่านั้นมาเป็นจุดเริ่มต้นในการ “เรียนรู้ซึ่งกันและกัน” (Mutual Learning) นอกจากนี้ งานวิจัยยังระบุปัจจัยสำคัญที่สร้างความได้เปรียบในการบริหารจัดการนโยบายการพัฒนาประเทศ คือ “เสถียรภาพทางการเมือง” ซึ่งประเทศที่มีเสถียรภาพจะได้เปรียบและสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ดีกว่าประเทศที่การเมืองด้อยเสถียรภาพ ทั้งนี้ วัฒนธรรมการเมืองของบุคคลในแต่ละเชื้อชาติล้วนเป็น

ผลลัพธ์มาจากกระบวนการกล่อมเกลாதองศาผ่านสถาบันครอบครัว โรงเรียน และสถานที่ทำงาน ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนคติและพัฒนาการทางการเมืองเพื่อการอยู่ร่วมกันของอาเซียน

ธนพล อินประเสริฐกุล (2557) ความเข้าใจและการยอมรับต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้โดยสาร ที่มีผลต่อขีดความสามารถในการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของการทำความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้โดยสาร งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนและชี้ให้เห็นว่า การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีประโยชน์อย่างยิ่งในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร เช่น ธุรกิจสายการบินในตลาดโลก โดยสามารถแบ่งประโยชน์ที่ได้รับออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นพื้นฐานของการบริการที่เหนือกว่า เนื่องจากการที่พนักงานมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม จะช่วยให้สามารถให้บริการที่ตรงใจและสร้างความประทับใจได้ 2) เพิ่มความพึงพอใจและความจงรักภักดีของลูกค้า เมื่อลูกค้าได้รับการบริการที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม และ 3) ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ โดยการตระหนักถึงความหลากหลายจะช่วยลดอุปสรรค ทำให้การสื่อสารระหว่างพนักงานกับลูกค้านราบรื่นและลดความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นได้

ดุลยภาค ปรีชารัชช (2555) ความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับการอยู่ร่วมกันเป็นประชาคมอาเซียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความท้าทายของการจัดการความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ซ่อนอยู่ภายใต้แผนที่ทางการเมือง (Political Map) แบบรัฐชาติของ 10 ประเทศอาเซียน งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการรวมตัวของอาเซียนกำลังเผชิญกับอุปสรรคสำคัญจากปัญหาที่แหลมคม คือ การจัดการกับกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยซึ่งนำไปสู่ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน เช่น ในพม่า ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย และปัญหาการอพยพเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เช่น กลุ่มโรฮิงญา และกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการโยกคลอนอำนาจอธิปไตยของรัฐชาติรูปแบบเดิม พร้อมทั้งได้ตั้งข้อสังเกตและเสนอแนะว่า การที่อาเซียนจะก้าวข้ามความขัดแย้งได้นั้น ธรรมเนียมปฏิบัติของอาเซียน (ASEAN Way) จำเป็นต้องหยิบยกประเด็นปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบเหล่านี้มาร่วมพิจารณาด้วย เพื่อหาแนวทางบูรณาการให้ประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มคนชาติหลัก ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ได้อย่างสันติและมีเอกภาพที่แท้จริง

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

1. ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือสถานการณ์จำลองที่สะท้อนความเป็นจริงทางสังคมอย่างใกล้เคียง เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาเสมือนเผชิญอยู่ในเหตุการณ์จริง โดยผู้เรียนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูล บทบาท และกติกาที่มีความสมจริง ซึ่งการเรียนรู้ภายใต้บริบทดังกล่าว

จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง และสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lave & Wenger, 1991; ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ, 2566)

Lave และ Wenger (1991) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ที่เรียกว่า การเรียนรู้ในบริบทจริง (situated learning) ซึ่งนิยามว่าเป็นกระบวนการเข้าร่วมอย่างชอบธรรมในชุมชนแห่งการปฏิบัติ ทฤษฎีนี้เสนอการปรับปรุงแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ครั้งใหญ่ โดยเปลี่ยนจากการรับความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว ผู้เขียนให้เหตุผลว่าธรรมชาติทางสังคมของการเรียนรู้มักถูกมองข้าม พวกเขาเสนอว่าการเรียนรู้ เป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการปฏิบัติ ซึ่งหมายความว่า การเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญและแยกออกจากแนวปฏิบัติทางสังคมไม่ได้ ไม่ใช่กระบวนการอิสระที่เกิดขึ้นในที่ใดที่หนึ่ง

แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้คือ การมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรมในขอบเขต โดยอธิบายว่าผู้ที่เข้ามาใหม่เรียนรู้ได้อย่างไรจากการมีส่วนร่วมในแนวปฏิบัติจริงของชุมชนในขอบเขตที่จำกัด โดยมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายที่จำกัด การมีส่วนร่วมนี้เป็นวิธีที่จะเข้าถึงความเข้าใจผ่านการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเวลาผ่านไป ผู้เรียนจะย้ายจากการมีส่วนร่วมในขอบเขตนี้ไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในแนวปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน แนวคิดนี้ถูกมองว่าเป็นวิธีปฏิบัติในโลกจริงมากกว่าจะเป็นโครงสร้างที่ตายตัว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่ผู้ฝึกหัดจะแสดงบทบาทหลายอย่างพร้อมกัน เช่น ผู้ได้บังคับบัญชาและผู้ฝึกปฏิบัติ คำว่า “ในขอบเขต” เป็นคำที่มีความหมายเชิงบวกโดยสื่อถึงการเปิดโอกาสหรือเป็นช่องทางในการเข้าถึงความเข้าใจ

การเรียนรู้ในบริบทจริงเน้นว่าการเรียนรู้ไม่ได้เป็นเพียงการได้มาซึ่งทักษะเท่านั้น แต่เป็นการกลายเป็นบุคคลที่แตกต่างไปจากเดิมเมื่อเทียบกับความเป็นไปได้ที่ชุมชนมอบให้ มันเกี่ยวข้องกับ การสร้างอัตลักษณ์ ในขณะที่ผู้เรียนก้าวไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ อัตลักษณ์ ความรู้ และการเป็นสมาชิกทางสังคมเป็นส่วนที่แยกจากกันไม่ได้ของปรากฏการณ์เดียวกัน แรงจูงใจในการเรียนรู้ผูกติดอยู่กับความปรารถนาของผู้เรียนที่จะเป็นผู้ปฏิบัติอย่างเต็มตัว

ทฤษฎียังยืนยันให้มีมุมมองที่ครอบคลุมมากขึ้นเกี่ยวกับโลกทางสังคม รวมถึงวิธีที่ระบบวัฒนธรรมและโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ การเรียนรู้จะเข้าใจได้เมื่อเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งหมด โดยมีหลายการเชื่อมต่อทั้งภายในชุมชนและกับโลกที่กว้างขึ้น

2. หลักการและแนวคิดของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

การเรียนรู้ประเภทนี้มีหลักการและแนวคิดสำคัญ ดังนี้

1. การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered) เปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับสารมาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยผู้สอนจะปรับเปลี่ยนบทบาทมาทำ

หน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หรือพี่เลี้ยงที่คอยสนับสนุนการเรียนรู้มากกว่าการมุ่งเน้นบรรยายเนื้อหาเพียงอย่างเดียว (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2557)

2. การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Learning through Doing) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้และพัฒนาทักษะผ่านการลงมือปฏิบัติในแนวปฏิบัติทางสังคมจริง ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง คงทน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองจากผลงานที่เกิดขึ้นจริงได้ (Lave & Wenger, 1991)

3. การใช้บริบทที่สมจริง (Situated Learning / Realistic Context) การนำเสนอสถานการณ์หรือปัญหาที่สะท้อนความเป็นจริงทางสังคมมาใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติ และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับโลกทางสังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Lave & Wenger, 1991)

4. การส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) สถานการณ์หรือเหตุการณ์จริงที่นำมาใช้มักมีความซับซ้อน ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ และการหาทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย (สมจิตต์ สินธูชัย, 2560)

5. การทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมทางสังคม (Collaboration and Social Participation) การเรียนรู้ในสถานการณ์จริงส่วนใหญ่ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมและเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Lave & Wenger, 1991; สมจิตต์ สินธูชัย, 2560)

6. การสะท้อนคิดและสรุปผล (Debriefing / Reflection) ภายหลังจากการเผชิญสถานการณ์จำลองหรือการลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องร่วมกันสะท้อนความคิด ถอดบทเรียน และสรุปผลจากประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งกระบวนการนี้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาและต่อยอดการเรียนรู้ (สมจิตต์ สินธูชัย, 2560)

Lave และ Wenger (1991) กล่าวถึง หลักการและแนวคิดของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ซึ่งเรียกว่า “Situated Learning” แนวคิดหลักที่นำเสนอคือ การมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรมในขอบเขต (Legitimate Peripheral Participation) โดยผู้เขียน Jean Lave และ Etienne Wenger ได้ให้คำจำกัดความใหม่ของการเรียนรู้ว่าไม่ใช่แค่การรับความรู้เชิงข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้เรียนเข้าร่วมในชุมชนแห่งการปฏิบัติ โดยมีหลักการและแนวคิดที่สำคัญดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Participation in Communities of Practice) ผู้เรียนจะพัฒนาความรู้และทักษะผ่านการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้

2. การมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรมในขอบเขต (Legitimate Peripheral Participation) แนวคิดนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้มาใหม่ (newcomers) และสมาชิกเก่า (old-timers) ในชุมชน ผู้มาใหม่จะเริ่มจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเพียงบางส่วน (peripheral) และค่อย ๆ เคลื่อนไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

3. การสร้างอัตลักษณ์ (Identity Construction) การเรียนรู้ไม่ได้เป็นเพียงการได้ทักษะใหม่ แต่เป็นการกลายเป็นคนที่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมตามความเป็นไปได้ที่ชุมชนเปิดให้ การเรียนรู้จึงเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน

4. บทบาทของกิจกรรมและโลกทางสังคม (Role of Activity and Social World) ทฤษฎีนี้เน้นความเข้าใจที่ครอบคลุมทั้งบุคคล (person) กิจกรรม (activity) และโลก (world) ที่ต่างก็สร้างซึ่งกันและกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในโลกทางสังคมที่เต็มไปด้วยการปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เป็นแนวคิดที่มองว่าการเรียนรู้ไม่ใช่แค่การท่องจำเนื้อหา แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติจริง ในบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง แนวทางนี้เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมในชุมชนหรือสถานการณ์จริง หลักการสำคัญ คือ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้จากการลงมือทำ บริบทที่สมจริง พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสะท้อนผล การมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรมในขอบเขต การสร้างอัตลักษณ์ บทบาทของกิจกรรมและโลกทางสังคม

3. ประโยชน์ของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมมีประโยชน์อย่างมากในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้ก้าวสู่โลกแห่งความจริง โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากการรับความรู้เชิงข้อเท็จจริงไปสู่การมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติในแนวปฏิบัติทางสังคม กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่สำคัญหลายด้าน เช่น การฝึกแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดเชิงวิพากษ์ และการตัดสินใจในสภาพแวดล้อมจำลองที่ปลอดภัย ซึ่งทำให้เรียนรู้จากความผิดพลาดได้โดยไม่มีความเสี่ยงสูง นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงยังช่วยสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและครอบคลุม ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับบริบทโลกแห่งความจริงและนำไปประยุกต์ใช้ได้ดีกว่าการเรียนรู้จากทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกัน การเผชิญสถานการณ์ที่สมจริงและท้าทายยังช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ พัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มความมั่นใจในการปฏิบัติงาน แต่ยังนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์และทักษะการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ (Lave & Wenger, 1991; กฤติน แก้วเย็น, 2560; ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ, 2566)

Lave และ Wenger (1991) กล่าวถึงมุมมองที่พลิกโฉมกระบวนการทัศน์ทางการศึกษา โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากการจำกัดอยู่เพียง “การรับรู้ข้อเท็จจริง” (Factual Knowledge) ไปสู่ “การมี

ส่วนร่วมในแนวปฏิบัติทางสังคม” (Social Practice Participation) แนวคิดนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิด ความเข้าใจอย่างรอบด้าน เชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างมีความหมาย และสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมไปพร้อมกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การเข้าไปมีส่วนร่วมใน “ชุมชน แห่งการปฏิบัติ” (Communities of Practice) ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณูปการและประโยชน์ เชิงลึก 4 ประการ ดังนี้

1. การประกอบสร้างอัตลักษณ์ (Identity Construction) การเรียนรู้ในมิตินี้ไม่ใช่แค่ การสะสมทักษะ แต่คือกระบวนการหล่อหลอมอัตลักษณ์เพื่อให้ผู้เรียนก้าวขึ้นเป็นสมาชิกอย่างเต็มตัว ของชุมชน เช่น การเป็นช่างตัดเสื้อหรือผู้ช่วยพยาบาล ไม่ใช่เพียงแค่การฝึกอาชีพ แต่คือการซึมซับ วิถีชีวิตและกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นอย่างแท้จริง

2. การเข้าถึงทรัพยากรแห่งการเรียนรู้ (Access to Learning Resources) การเปิด โอกาสให้ผู้มาใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม แม้จะเริ่มจากขอบเขตที่จำกัด ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง ทรัพยากรของชุมชนได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตการทำงานจาก “ผู้เชี่ยวชาญ” (Old-timers) การศึกษาผลิตภัณฑ์ที่สำเร็จแล้ว ตลอดจนการเรียนรู้แนวปฏิบัติของชุมชน

3. การตกลึกรู้ผ่านการปฏิบัติ (Learning through Doing) ผู้เรียนจะได้รับ การพัฒนาทักษะผ่านการลงมือทำจริงในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย โดยมักเริ่มต้นจากภาระงาน พื้นฐานที่มีความซับซ้อนและภาระรับผิดชอบน้อย ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนสามารถประเมินความก้าวหน้าและ ศักยภาพของตนเองจากผลงานที่เกิดขึ้นจริงได้

4. การเป็นกลไกขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (Fostering Change) การเข้ามาของสมาชิก ใหม่มักมาพร้อมกับมุมมองที่เรียกว่า “ไร้เดียงสาในเชิงสร้างสรรค์” (Constructively naive) ซึ่ง มุมมองที่แตกต่างและสดใหม่นี้ถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกเดิมในชุมชน เกิดการสะท้อนคิด ทบทวน และพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานของตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมมีประโยชน์อย่างมากใน การพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกจริง โดยเปลี่ยนการเรียนรู้จากการรับข้อมูลเชิงทฤษฎีไปสู่การลง มือปฏิบัติ ประโยชน์หลักคือการพัฒนาทักษะที่สำคัญหลายด้าน เช่น การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิด เชิงวิพากษ์ และการตัดสินใจ ผู้เรียนจะเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งผ่านประสบการณ์ตรง และสามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันหรือการทำงาน นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และอารมณ์ผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์จำลอง ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสร้างอัตลักษณ์ และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งการปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์

4. การประยุกต์ใช้การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางในหลากหลายสาขาวิชาชีพ เนื่องจากเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมจำลองที่ปลอดภัย ดังนี้

1. สาขาการศึกษา นำมาใช้ในการจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การอภิปรายปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัย ตลอดจนการสวมบทบาทสมมติทางอาชีพ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทความแตกต่างและเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

2. สาขาการแพทย์และพยาบาล นำมาใช้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง (High-Fidelity Simulation Based Learning) เช่น การจำลองสถานการณ์ฉุกเฉินหรือการดูแลผู้ป่วยวิกฤต เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์และนักศึกษาได้ฝึกฝนทักษะทางคลินิก และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณภายใต้สภาวะกดดันโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วย (สมจิตต์ สินธูชัย, 2560; ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ, 2566)

3. สาขาธุรกิจและการบริหารจัดการ นำมาประยุกต์ใช้ในการจำลองสถานการณ์การเจรจาต่อรอง การตัดสินใจทางธุรกิจ หรือการบริหารจัดการวิกฤตการณ์ เพื่อฝึกฝนทักษะการบริหารและการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนอย่างเป็นระบบ

4. สาขาวิศวกรรมและการออกแบบ นำมาใช้ในการสร้างโปรแกรมจำลองเพื่อทดสอบการทำงานของระบบหรือผลิตภัณฑ์ก่อนการสร้างจริง เพื่อประเมินผลและลดความเสี่ยงจากความผิดพลาด

5. สาขาสังคมศาสตร์ นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติ (Role Play) ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางสังคมหรือความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น ฝึกการแก้ปัญหา ทบทวนอคติของตนเอง และหาแนวทางอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติวิธี (ทศนา แคมมณี, 2564)

สมจิตต์ สินธูชัย และคณะ (2560) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง (High-Fidelity Simulation Based Learning) ในสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม โดยอธิบายว่า การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงเป็นกลยุทธ์การสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพและปลอดภัย เนื่องจากสถานการณ์จำลองไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้ป่วยโดยตรง นักศึกษาจึงสามารถฝึกฝนและทำซ้ำได้หลายครั้ง การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ช่วยพัฒนาทักษะทางคลินิกที่จำเป็น การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการทำงานเป็นทีม

หลักการและแนวทาง อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้แบบนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ

1. ขั้นนำ (Prebrief) การปฐมนิเทศและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนรู้

2. ขั้นตอนสถานการณ์ (Scenario) การปฏิบัติในสถานการณ์ตามที่กำหนด

3. ขั้นสรุปผล (Debriefing) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสะท้อนความคิดและสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งขั้นตอนนี้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด

ผลการศึกษาในเอกสารพบว่าการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงช่วยเพิ่มความรู้ ความพึงพอใจ และความมั่นใจในตนเองของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำความรู้ได้นานขึ้น และมีความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาลมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการประเมินสภาพผู้ป่วยและการลำดับความสำคัญของการพยาบาล

Lave และ Wenger (1991) กล่าวถึง การประยุกต์ใช้แนวคิด Situated Learning จึงเน้นที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมจริง ผู้เขียนได้ใช้กรณีศึกษาการฝึกงานจากหลายบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริง ไม่ใช่เพียงแค่การสอนแบบมีโครงสร้างหรือแบบที่ครูเป็นผู้สั่งการ ดังนี้

1. นักผดุงครรภ์ในเม็กซิโก ผู้เรียนที่เป็นเด็กหญิงจะเรียนรู้การเป็นหมอตำแยผ่านการเข้าร่วมในชีวิตประจำวันของแม่หรือยายที่เป็นหมอตำแย พวกเขาจะเริ่มจากการทำหน้าที่ย่อย ๆ เช่น วิ่งไปส่งของหรือทำธุระต่าง ๆ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมอย่างค่อยเป็นค่อยไป (legitimate peripheral participation) ก่อนที่จะรับผิดชอบงานที่ซับซ้อนมากขึ้น

2. ช่างตัดเสื้อในไลบีเรีย การเรียนรู้ของเด็กฝึกงานถูกจัดให้มีโครงสร้างโดยการปฏิบัติงานจริง โดยจะเริ่มจากการเรียนรู้ขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตเสื้อผ้าก่อน เช่น การเย็บตะเข็บหรือติดกระดุม จากนั้นจึงย้อนกลับไปเรียนรู้ขั้นตอนที่ยากขึ้น เช่น การตัดผ้า ซึ่งการจัดลำดับแบบนี้ช่วยลดความเสี่ยงของความผิดพลาดร้ายแรง

3. พลทหารสื่อสารของกองทัพเรือสหรัฐฯ พลทหารใหม่จะเรียนรู้การกำหนดตำแหน่งของเรือจากการเข้าร่วมปฏิบัติงานจริงกับเพื่อนร่วมทีมที่มีประสบการณ์มากกว่า เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานก็มีส่วนช่วยในการเรียนรู้ เพราะมันทำให้กระบวนการทำงานมองเห็นได้ (transparency)

4. สมาคมผู้ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ (Alcoholics Anonymous - A.A.) สมาชิกใหม่จะเรียนรู้และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของตนเองในฐานะผู้ที่หายจากโรคแอลกอฮอล์จากการบอกเล่าเรื่องราวส่วนตัว การมีส่วนร่วมในการสนทนาและการฟังเรื่องราวของผู้อื่นช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้วิธีการพูดและทำความเข้าใจตนเองในรูปแบบที่ชุมชนยอมรับ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางในหลากหลายสาขาอาชีพ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมจำลองที่ปลอดภัย ในวงการการศึกษาสามารถใช้การจำลองเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หรือบทบาททางอาชีพเพื่อเพิ่มความเข้าใจ ในวงการแพทย์และพยาบาล มีการใช้สถานการณ์จำลอง

เสมือนจริงเพื่อฝึกทักษะการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นใจและลดความเสี่ยง นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้ในธุรกิจ เพื่อฝึกการเจรจาต่อรอง การจัดการวิกฤต หรือในวิศวกรรม และสังคมศาสตร์ เพื่อจำลองปัญหาที่ซับซ้อน การเรียนรู้แบบนี้จึงช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะที่จำเป็น สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

พัชรพงศ์ อุดมกัน และคณะ (2567) การพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคม โดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 งานวิจัยนี้ศึกษาการประยุกต์ใช้ “กิจกรรมบทบาทสมมติ” (Role-Playing) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้จำลองสถานการณ์ทางสังคม เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมในวิชาสังคมศึกษา การจัดการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้มุ่งให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิด ทำให้ผู้เรียนต้องใช้การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักปรับตัวและเคารพผู้อื่นอย่างเหมาะสม ผลการวิจัยชี้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบทบาทสมมติช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้สูงขึ้น และที่สำคัญคือช่วยพัฒนาระดับการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งนักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับมาก เนื่องจากสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ (2566) ผลของการฝึกปฏิบัติโดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง ต่อความมั่นใจในตนเองและความพึงพอใจในการฝึกภาคปฏิบัติ รายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช งานวิจัยนี้ใช้การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริง ซึ่งจัดทำขึ้นในช่วงการระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลให้ไม่สามารถฝึกปฏิบัติในหอผู้ป่วยจริงได้ การนำ “สถานการณ์จำลองเสมือนจริง” มาใช้จึงเป็นการจำลองสถานการณ์ทางสังคมจริง (การดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล) เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การเรียนรู้ในงานวิจัยนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา สถานการณ์จำลองที่ใช้มีบทบาทข้อมูล และกติกาที่สะท้อนความเป็นจริง ทำให้ผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การตัดสินใจเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อผู้เรียนในลักษณะเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง ผลการวิจัยชี้ว่าการฝึกปฏิบัติโดยใช้สถานการณ์จำลองช่วยลดความวิตกกังวลของนักศึกษา เพิ่มความมั่นใจในการปฏิบัติงาน และทำให้เห็นภาพ เข้าใจอาการของผู้ป่วย รวมถึงเข้าใจเหตุผลในการปฏิบัติการพยาบาลมากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในบริบททางสังคมจริงได้เป็นอย่างดี

พัชรี กระจำนโพธิ์ (2562) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน 1 ของนักศึกษาพยาบาลตำรวจ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ งานวิจัยนี้ได้นำรูปแบบ “การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน” (Project-Based Learning: PBL) มาใช้ในการฝึกปฏิบัติงานในชุมชนจริงของผู้เรียน การเรียนรู้รูปแบบนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงพื้นที่ชุมชนเพื่อค้นหาและเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นจริง โดยผู้เรียนจะต้องทำงานเป็นทีมในการสำรวจ วางแผน ปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหา และประเมินผลโครงการร่วมกับผู้รับบริการในชุมชน การปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์และผู้คนจริง ๆ นี้ ทำให้ผู้เรียนต้องบูรณาการความรู้เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นรูปธรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทักษะการทำงานเป็นทีม และมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ในขณะเดียวกันผู้รับบริการในชุมชนก็มีความพึงพอใจ เนื่องจากนักศึกษาสามารถเข้ามาทำงานร่วมกัน ตอบสนองและช่วยแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้จริง ซึ่งถือเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การปฏิบัติงานในวิชาชีพและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมจิตต์ สีนุชชัย (2560) การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน บทความนี้อธิบายถึงรูปแบบ “การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง” (High-Fidelity Simulation Based Learning) ในสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการนำการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จริงทางสังคมมาประยุกต์ใช้ กลยุทธ์การสอนนี้มุ่งให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและปลอดภัย โดยการสร้างสถานการณ์จำลองที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้ป่วยโดยตรง ทำให้นักศึกษาสามารถเผชิญปัญหา ฝึกฝน และทำซ้ำได้หลายครั้ง กระบวนการจัดการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) ขั้นนำ (Prebrief) เป็นการปฐมนิเทศและชี้แจงรายละเอียด 2) ขั้นตอนสถานการณ์ (Scenario) ให้ผู้เรียนปฏิบัติและแก้ปัญหาในสถานการณ์ตามที่กำหนด และ 3) ขั้นสรุปผล (Debriefing) ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด โดยผู้เรียนและผู้สอนจะร่วมกันสะท้อนความคิดและสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ที่เผชิญมา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จำลองเสมือนจริงช่วยเพิ่มความรู้ ความพึงพอใจ และความมั่นใจในตนเองของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะทางคลินิกที่จำเป็น การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการทำงานเป็นทีม และทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำความรู้ได้ยาวนานขึ้น โดยเฉพาะทักษะการประเมินสภาพผู้ป่วยและการลำดับความสำคัญของปัญหา

6. ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

ความตระหนักรู้ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งในการพัฒนาบุคคลและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประชาคมอาเซียนที่มีความหลากหลายสูง

ความตระหนักรู้เป็นรากฐานสำคัญ การที่บุคคลจะสามารถเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการมีความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) เพื่อทำความเข้าใจอคติและกรอบความคิดของตนเอง ควบคู่ไปกับการมีความตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) เพื่อให้สามารถรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก และทำความเข้าใจมุมมองของผู้อื่นในสังคมได้อย่างถูกต้อง (เสกข์ วงศ์พิพันธ์, 2563) หากปราศจากความตระหนักรู้ บุคคลย่อมไม่อาจเข้าใจถึงคุณค่าของการเคารพความแตกต่างได้ ในขณะเดียวกัน การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็ถือเป็นผลลัพธ์ที่ช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้เพิ่มพูนขึ้น เพราะเมื่อบุคคลเปิดใจยอมรับและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่แตกต่าง จะยิ่งเป็นการขยายมุมมองทางสังคมให้กว้างขวางขึ้น

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมเป็นเครื่องมือส่งเสริมความตระหนักรู้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับความแตกต่างโดยตรง ได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นในสถานการณ์นั้น ซึ่งช่วยยกระดับการตระหนักรู้ทางสังคมและการเข้าใจบริบทของผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พัชรพงศ์ อุดมกัน และคณะ, 2567)

การปลูกฝังการเคารพความหลากหลายผ่านประสบการณ์ตรง การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริงที่ต้องทำงานร่วมกับผู้คนที่มาจากภูมิหลังที่หลากหลาย จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นแก่นแท้ของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Lave & Wenger, 1991; สมจิตต์ สินธูชัย, 2560) การได้เผชิญหน้ากับผลกระทบของการละเมิดความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่จำลองขึ้น จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม การสร้างประสบการณ์ตรงเช่นนี้จะช่วยเปลี่ยนการเรียนรู้จากเพียงทฤษฎีเชิงนามธรรม ให้กลายเป็นความเข้าใจที่ฝังรากลึกและหล่อหลอมพฤติกรรมที่เคารพความแตกต่างในชีวิตจริงได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป คือ ความตระหนักรู้ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเสริมซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในบริบทของอาเซียนที่มีความหลากหลายสูง ความตระหนักรู้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมที่เคารพผู้อื่น ผู้เรียนต้องรู้จักตนเอง เข้าใจอารมณ์ อคติ และมุมมองของตนเองก่อน จึงจะสามารถเข้าใจและเคารพความแตกต่างของผู้อื่นได้ การมีความตระหนักรู้ทางสังคมทำให้เกิดความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมของผู้อื่นมากขึ้น เมื่อบุคคลสามารถเปิดใจยอมรับความแตกต่าง จะส่งผลให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายอย่างแท้จริง

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่สะท้อนปัญหาสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย จะเกิดการสะท้อนคิดและเข้าใจตนเองมากขึ้น ประสบการณ์เหล่านี้ช่วยให้

ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นที่หลากหลาย ฝึกทักษะการฟัง การสื่อสาร และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง การได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา หรือกลุ่มความเชื่อที่ต่างไปจากตนเอง ทำให้มุมมองของผู้เรียนเปิดกว้าง นอกจากนี้ การได้สัมผัสกับผลกระทบของการไม่เคารพความหลากหลายผ่านสถานการณ์สมมติ ยังช่วยตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงไม่เพียงสร้างความเข้าใจ แต่ยังช่วยฝังรากพฤติกรรมที่เคารพความแตกต่างในชีวิตจริงได้อย่างยั่งยืน

ตาราง 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

ความตระหนักรู้	การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม	การจัดเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม
1. การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม	1. คัดเลือกหรือออกแบบสถานการณ์จากชีวิตจริง เช่น ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หรือประเด็นท้องถิ่น	1. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เห็น ความแตกต่างเป็นเรื่องราวธรรมดาไม่ใช่ปัญหา เช่น ความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่าง การแต่งกาย การกินอาหาร ฯลฯ
2. การกระตุ้นและตั้งคำถาม	2. กระตุ้นและตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม	2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการมองจากมุมของผู้อื่น และเริ่มเข้าใจรากของความแตกต่าง ซึ่งนำไปสู่ความเคารพโดยไม่ตัดสิน
3. การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ	3. ให้นักเรียนค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลจริง เช่น ข่าวสาร สัมภาษณ์ชาวบ้าน หรือสำรวจชุมชน	3. ผู้เรียนจะได้รับข้อมูลที่แท้จริงจากมุมมองของเจ้าของวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งช่วยลดภาพจำแบบเหมารวม (stereotype) และอคติ
4. การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา	4. นำข้อมูลมาถกเถียง วิเคราะห์ และออกแบบแนวทางแก้ไขร่วมกัน	4. ฝึกให้นักเรียนยอมรับมุมมองที่ต่างจากตนเอง และตัดสินใจบนพื้นฐานของความเท่าเทียมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
5. การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ	5. นำเสนอโครงการหรือแนวทางแก้ไขในรูปแบบกิจกรรม เช่น แคมเปญ โปสเตอร์ จัดกิจกรรมสาธารณะ ฯลฯ	5. การลงมือทำจริงจะฝังรากความเข้าใจและทำให้ผู้เรียน เห็นคุณค่า และให้เกียรติผู้อื่น ไม่ใช่แค่เข้าใจในเชิงทฤษฎี

จากตาราง 3 พบว่า แต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้มีบทบาทเฉพาะในการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดสถานการณ์จริง การตั้งคำถาม การสืบค้น อภิปราย หรือการลงมือปฏิบัติ ล้วนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกและทัศนคติของผู้เรียน

ความตระหนักรู้ เป็นรากฐานของการเรียนรู้ การเข้าใจตนเองและสังคมที่ตนอยู่ ผ่านคำถามเชิงวิพากษ์ และการสืบค้นจากสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนเริ่มคิด วิเคราะห์ และรู้สึกเชื่อมโยงกับปัญหา การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นเป้าหมายที่เกิดจากการเปิดมุมมองและประสบการณ์ร่วม เมื่อผู้เรียนมีโอกาสสัมผัสความแตกต่างจากมุมมองของผู้อื่น จะเกิดการลดอคติ ยอมรับความหลากหลาย และเห็นคุณค่าของผู้อื่น การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงช่วยเชื่อมโยงความรู้กับคุณธรรม ไม่ใช่เพียงแค่เข้าใจปัญหา แต่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึก อยากมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้นี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ คือไม่เพียงรู้หน้าที่ของตน แต่ยังเข้าใจผู้อื่น เคารพความแตกต่าง และสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระยะที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การวิจัยขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร มีขอบเขตด้านเนื้อหาดังต่อไปนี้

1.1 การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1.1.1 หลักสูตร คือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ที่สามารถนำมาส่งเสริมและพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.1.2 วิธีการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.3 บทบาทของครูผู้สอน ในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.4 บทบาทของผู้เรียน ในการมีส่วนร่วมในห้องเรียนส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.5 บริบทการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม บริบทที่เป็นอยู่

1.2 ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียน เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปัจจุบัน ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน และนักเรียนจำนวน 7 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

2.1 ศึกษานิเทศก์ มีคุณสมบัติดังนี้

2.1.1 เป็นศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2.1.2 เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษามากกว่า 3 ปี

2.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีคุณสมบัติดังนี้

2.2.1 เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

2.2.2 เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ การสอนในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากกว่า 3 ปี

2.3 นักเรียน มีคุณสมบัติดังนี้

2.3.1 เป็นนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

2.3.2 เป็นนักเรียนกำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และผ่านการเรียนสาระ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมมาแล้ว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ อาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ อาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1

4. ขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ

แนวคำถามในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปัจจุบัน

ในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามและการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันที่พัฒนาและส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพ ปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทาง วัฒนธรรมซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาเป็นแนวทางสำหรับการ สร้างแนวคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความตระหนักรู้และ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) ศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3) กำหนดประเด็นเรื่องที่ต้องการสัมภาษณ์จากศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และการสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียน โดยให้มีประเด็นที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปัจจุบัน

4) สร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

5) นำแนวคำถามในการสัมภาษณ์และแนวคำถามการสนทนากลุ่มไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้แนวคำถามที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดก่อนนำไปสัมภาษณ์จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

5.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

5.2 คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน และนักเรียนจำนวน 7 คน

5.3 การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1) ผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลด้านวัน เวลา และสถานที่ และบอกขอบเขตของคำถาม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ทราบขอบเขตของเรื่องที่จะทำการสัมภาษณ์

2) ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงภาษาให้เหมาะสม เพื่อที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

6.2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยแยกเป็นรายด้าน ตรวจสอบข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนและครบถ้วน หากมีข้อมูลไม่เพียงพอหรือไม่ครบ ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดำเนินการขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม

6.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ โดยการใช้วิธีการตรวจสอบแหล่งข้อมูลและวิธีการรวบรวมข้อมูลหลายแบบ เพื่อรับรองความถูกต้องของข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งวิธีการนี้จะนำมาใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) ซึ่งประกอบไปด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้วิธีการหลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ในการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2565)

6.4 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มทั้งหมดเป็นรายด้าน โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาเป็นความเรียง

6.5 นำเสนอการจัดการเรียนรู้และปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

7.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จะนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การวิจัยขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขต กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มเป้าหมายอย่างเจาะจง ได้แก่

1.1 อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านสังคมศึกษา มนุษยศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ จำนวน 2 คน มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

1.1.1 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านสังคมศึกษาและมนุษยศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ มีคุณวุฒิและผลงานทางวิชาการด้านที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษาและมนุษยศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา

1.1.2 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านสังคมศึกษาที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษา หลักการจัดการเรียนรู้ด้านหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา

1.2 ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน มีคุณสมบัติดังนี้

1.2.1 เป็นศึกษานิเทศก์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล หรือในพื้นที่ส่วนภูมิภาค

1.2.2 เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล การจัดการศึกษามากกว่า 3 ปี

1.3 ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

1.3.1 เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.3.2 เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

1.3.3 เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.4 นักเรียน จำนวน 40 คน มีคุณสมบัติดังนี้

1.4.1 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.3 แบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นคำถามปลายเปิด ที่ประกอบด้วยข้อคำถามที่ใช้สำหรับวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียน

2.4 แนวคำถามการสนทนากลุ่มหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อใช้สำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของนักเรียนเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ

3.1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

3.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3.1.2 ศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.1.3 กำหนดประเด็นเรื่องที่ต้องการสัมภาษณ์ จากอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านสังคมศึกษาและมนุษยศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยให้มีประเด็นที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.1.4 สร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

3.1.5 นำแนวคำถามการสัมภาษณ์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้แนวคำถามที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด ก่อนนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีลักษณะเป็นแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย ประกอบด้วย 1 หน่วยการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนรู้สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 10 คาบ มีขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม รวมไปถึงการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดผลการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

3.2.2 ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3.2.3 ศึกษาเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน รวมถึงวิธีปฏิบัติตนในการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น และผลที่ได้จากการเคารพใน

สิทธิของตนเองและผู้อื่นที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อพิจารณาความเหมาะสม

3.2.4 ศึกษาความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม แล้วนำมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

3.2.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ คาบเรียนละ 50 นาที จำนวน 10 คาบ โดยมีส่วนประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
- 2) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 3) สาระสำคัญ
- 4) สาระการเรียนรู้
- 5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 6) สมรรถนะสำคัญของนักเรียน
- 7) กิจกรรมการเรียนรู้ ที่เป็นไปตามขั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการสอนจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนหลักที่เน้นการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations) เริ่มต้นด้วยการนำเสนอสถานการณ์จริงทางสังคมในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือการปะทะของอัตลักษณ์ท้องถิ่น ให้นักเรียนวิเคราะห์คลิปข่าวหรือบทความเกี่ยวกับความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรม ชวนตั้งคำถามที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้โดยใช้เทคนิคตั้งคำถามปลายเปิด จากนั้นให้ระบุสิ่งที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) ให้นักเรียนค้นคว้าเอกสาร ภาพถ่าย สื่อ และข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลาย พร้อมทั้งเรียนรู้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) นักเรียนอภิปรายเพื่อเสนอแนวทางอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ออกแบบข้อเสนอเชิงนโยบายส่งเสริมความเข้าใจ

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) ให้นักเรียนสื่อสารผลการเรียนรู้และแนวคิดใหม่ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ และมีการสะท้อนคิดต่อมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไป

8) ภาระงาน ชิ้นงาน

9) สื่อ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้

10) การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านการประเมินชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งพิจารณาจากผลงานนักเรียนจากการทำกิจกรรมกลุ่มหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้ด้านความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนในขณะการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

3.2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาและมนุษยศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ตรวจสอบความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและความเหมาะสมของกิจกรรม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.2.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้คำแนะนำเพิ่มเติม

3.2.8 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำ

3.2.9 นำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

3.3 แบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
วัตถุประสงค์ของแบบวัดนี้ คือ เพื่อใช้วัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นตอนในการสร้างแบบวัดดังนี้

3.3.1 การศึกษาแนวคิดและกำหนดองค์ประกอบ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาสรุปและกำหนดองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้เบื้องต้น จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและเลือกองค์ประกอบที่เหมาะสมเพื่อใช้วัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.3.2 การศึกษาหลักสูตร ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ในสังคม และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา

3.3.3 การสังเคราะห์ตัวชี้วัด ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากนั้นนำมาสังเคราะห์ตัวชี้วัดและขั้นตอนเพื่อใช้ในการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3.3.4 การสร้างแบบวัดสร้างแบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจเป็นแบบทดสอบแบบอัตนัยหรือคำถามปลายเปิด ที่ประกอบด้วยข้อคำถามที่สอดคล้องกับองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้ โดยเน้นการวัดตามแนวทางของความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จำนวน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การตั้งคำถาม / ระบุประเด็นความขัดแย้ง (Formulating Questions/Identifying Conflicts) วัดความสามารถในการตั้งคำถามที่ลึกซึ้งต่อประเด็นอัตลักษณ์ในอาเซียน

ขั้นที่ 2 การสืบค้นและประเมินหลักฐาน (Searching and Evaluating Evidence) วัดความสามารถในการสืบค้นและประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานจากแหล่งที่หลากหลาย

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์มุมมองที่หลากหลาย (Analyzing Multiple Perspectives) วัดความสามารถในการมองเหตุการณ์จากหลายมุมมองและตระหนักรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ขั้นที่ 4 การสังเคราะห์และเชื่อมโยง (Synthesizing and Connecting) วัดความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายแหล่งและสร้างความเข้าใจใหม่

ขั้นที่ 5 การสะท้อนคิดและการแสดงทัศนคติ (Reflecting and Expressing Attitudes) วัดความสามารถในการแสดงทัศนคติเชิงบวกและความเข้าใจตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่แตกต่าง

3.3.5 การสร้างเกณฑ์การประเมิน สร้างเกณฑ์การประเมินความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3.3.6 การตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา นำแบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.3.7 การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ นำแบบวัดที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ความชัดเจนของถ้อยคำ ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญจะให้ข้อเสนอแนะและการประเมินเชิงพรรณนา เพื่อยืนยันความเหมาะสมและความครอบคลุมของข้อคำถาม นำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เกณฑ์การประเมิน	ระดับ 4 (เหมาะสมมาก)	ระดับ 3 (เหมาะสม)	ระดับ 2 (ควรปรับปรุง)	ระดับ 1 (ไม่เหมาะสม)
1. ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	ข้อคำถามสอดคล้องโดยตรงกับวัตถุประสงค์ ครอบคลุมครบถ้วน	ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด	ข้อคำถามสอดคล้องบางส่วน แต่มีส่วนที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์	ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. ความชัดเจนของถ้อยคำ	ถ้อยคำชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่กำกวม	ถ้อยคำค่อนข้างชัดเจน อาจมีคำที่ต้องปรับเล็กน้อย	ถ้อยคำยังไม่ชัดเจน มีบางส่วนกำกวม	ถ้อยคำไม่ชัดเจน เข้าใจยาก
3. ความครอบคลุมเนื้อหา	ครอบคลุมประเด็นเนื้อหาตามที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน	ครอบคลุมเนื้อหาเกือบครบถ้วน มีบางประเด็นตกหล่น	ครอบคลุมเนื้อหาเพียงบางส่วน	ไม่ครอบคลุมเนื้อหาตามที่กำหนด
4. ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	เหมาะสมกับระดับชั้นและความสามารถของผู้เรียนอย่างยิ่ง	ค่อนข้างเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	ยังไม่ค่อยเหมาะสม ต้องปรับปรุงบางส่วน	ไม่เหมาะสมกับระดับผู้เรียน

3.3.8 การปรับปรุงแบบวัด ปรับปรุงแบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.3.9 การนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย นำแบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

3.4 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) แนวคำถามการสนทนากลุ่มถูกสร้างขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางในการสนทนากลุ่มหลังจากการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อใช้ศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ และการเปลี่ยนแปลงด้านความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3.4.2 กำหนดประเด็นกลุ่มเป้าหมาย กำหนดประเด็นเรื่องที่ต้องการสนทนากลุ่มกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

3.4.3 สร้างแนวคำถาม สร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ให้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ เช่น ประสพการณ์จากการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนจากมุมมองที่หลากหลาย ความเข้าใจต่อประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

3.4.4 ตรวจสอบและปรับปรุงแนวคำถาม นำแนวคำถามการสนทนากลุ่มไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้แนวคำถามที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 การเตรียมความพร้อม ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์และการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการจัดการเรียนรู้

4.2 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ตามที่ระบุในส่วนของกลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 2 (ข้อ 1) ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านสังคมศึกษาและมนุษยศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4.3 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (semi-structured interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ ดังนี้

- 1) การนัดหมาย ผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลด้านวัน เวลา และสถานที่ พร้อมแจ้งขอบเขตของคำถาม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทราบขอบเขตของเรื่องที่จะสัมภาษณ์
- 2) การสร้างความคุ้นเคยและชี้แจงวัตถุประสงค์ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล และนำไปใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแนวคำถามการสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

4.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมกับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแผนที่ได้พัฒนาไว้

4.6 การประเมินผลหลังกิจกรรม เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบตามแผนที่วางไว้ ผู้วิจัยดำเนินการประเมินภาระงาน ชิ้นงาน จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการตามแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) กับนักเรียน

4.7 การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินภาระงาน ชิ้นงานจากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ การสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดความตระหนักรู้และ

การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

1) การจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงภาษาให้เหมาะสม เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2) การวิเคราะห์แบบอุปนัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) โดยแยกเป็นรายด้าน และตรวจสอบข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนและครบถ้วน หากมีข้อมูลไม่เพียงพอหรือไม่ครบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จะดำเนินการขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม

3) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Data Triangulation) ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ในการวิจัย การใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมีคุณภาพและถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในผลการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2565)

4) การสรุปข้อมูลรายด้าน สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นรายด้าน โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาเป็นความเรียง เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

5) การนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

5.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อใช้สำรวจความคิดเห็น ทศนคติ และการเปลี่ยนแปลงความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียน ดำเนินการด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ของข้อมูลที่น่าสนใจวิเคราะห์เป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการจดบันทึก (สุภางค์ จันทวานิช, 2565)

5.2 การวิเคราะห์ผลการวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลการประเมินชิ้นงาน ภาระงาน บันทึกการสะท้อนคิด และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน นำมาเทียบกับเกณฑ์การประเมินเชิงคุณภาพ (Rubrics) ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาสรุปและนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาความเรียง เพื่อสะท้อนถึงระดับการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามสภาพจริง เช่น ระดับสูงมาก ระดับสูง ระดับปานกลาง หรือระดับที่ต้องปรับปรุง โดยมุ่งเน้นการอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงทางเจตคติ การลดทอนอคติ และพฤติกรรมมีส่วนร่วมในสังคมพหุวัฒนธรรมของผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม และคู่มือนักเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และส่งเสริมทัศนคติที่เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

6.2 ผลการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม และคู่มือนักเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ภาพ 2 แผนผังสรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งสำหรับการวิเคราะห์และสรุปผล สำหรับผลการวิจัยการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเก็บรวบรวมผ่านแนวคำถามที่กำหนดไว้ มาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จะนำมาปรับใช้ในการพัฒนา

การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์แบบอุปนัยและนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.1 หลักสูตร

จากการศึกษาข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบันพบประเด็นสำคัญได้แก่ หลักสูตรไม่ควรแยกส่วนแต่ควรเน้นการบูรณาการ โดยมองว่าประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายเป็นสิ่งที่ต้องสอดแทรกอยู่ในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และการจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นไปที่การสร้างเจตคติ (Attitude) มากกว่าการท่องจำเนื้อหาเชิงข้อมูลเพียงอย่างเดียว เพื่อให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างได้อย่างสันติ ดังนี้

1.1.1. การบูรณาการเชิงคุณค่าและการเชื่อมโยงรากเหง้าทางวัฒนธรรม หลักสูตรต้องไม่เน้นเพียงแค่ข้อมูลดิบของประเทศอาเซียน เช่น ธงชาติ ดอกไม้ แต่ต้องเจาะลึกถึง “รากเหง้า” และ “จุดร่วม” ทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันในภูมิภาค เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของมนุษย์ก่อนจะแบ่งแยกด้วยเส้นพรมแดน เน้นการนำเรื่องประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต เช่น อาหาร ศาสนา ภาษา มาเป็นเนื้อหาหลัก เพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่าความหลากหลายเป็นเรื่องธรรมชาติที่มีมานานแล้ว ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“...การกล่าวถึงหลักสูตรในมุมมองของความหลากหลายทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องย้อนพิจารณารากร่วมของภูมิภาคอุษาคเนย์ ซึ่งมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างยาวนาน ครอบคลุมทั้งด้านความเชื่อ อาหาร และประเพณี ทั้งนี้ ไม่อาจอธิบายได้เพียงจากหลักฐานสมัยใหม่ หรือมองว่าเป็นเพียงผลจากการรับอิทธิพลอินเดีย (Indianization) หรืออิทธิพลจีนเท่านั้น หากแต่เป็นวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์และพัฒนาการภายในของตนเองอย่างชัดเจน...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยไม่มองความแตกต่างว่า

เป็นปัญหาหรือความขัดแย้ง หากแต่ตระหนักว่าความแตกต่างเป็นธรรมชาติของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติท่ามกลางความหลากหลาย...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.1.2. การออกแบบจุดมุ่งหมายฐานเจตคติและการอยู่ร่วมกัน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้อง ข้ามพ้นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น คะแนนสอบ ไปสู่การวัด “เจตคติ” และ “ความเข้าใจ” (Empathy) โดยตั้งเป้าให้ผู้เรียนมองเห็นความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่จัดการได้ด้วยใจ (Empathy) โดยตั้งเป้าให้ผู้เรียนมองเห็นความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่จัดการได้ด้วยใจ (Empathy) หลักสูตรต้องปักธงที่ผลลัพธ์สุดท้าย (Outcome) คือ พฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนไป มีความตระหนักรู้ และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นต่างวัฒนธรรม

“...การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด ความตระหนักรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยไม่มองความแตกต่างว่าเป็น ปัญหาหรือความขัดแย้ง หากแต่ตระหนักว่าความแตกต่างเป็นธรรมชาติของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลภายใต้บริบทที่หลากหลาย...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ประเด็นสำคัญของการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวอยู่ที่การวางรากฐาน ด้านความเข้าใจผู้อื่น (empathy) การยอมรับ และการเคารพในความแตกต่าง ทั้ง ในมิติของชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเชิงผลลัพธ์ทางการศึกษา เป้าหมายปลายทาง มิได้จำกัดอยู่เพียงความรู้ความเข้าใจเชิงเนื้อหา หากแต่ต้องการให้เกิดการพัฒนา “เจตคติ” ที่เหมาะสมในตัวผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อความหลากหลาย มีความเปิดกว้างทางความคิด และสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมในสังคมที่มีความแตกต่าง ดังนั้น การจัดการศึกษาเชิงอัตลักษณ์อาเซียนจึงมุ่งเสริมสร้างความเข้าใจ อันดีระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สงบสุข และเคารพซึ่งกันและกัน ในสังคมระดับภูมิภาคและระดับโลก...”
(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

1.1.3. ความยืดหยุ่นของหลักสูตรตามบริบทเชิงพื้นที่และสถานการณ์ปัจจุบัน หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้ากับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น (News/Trends) และ สัมพันธ์กับพื้นที่ที่นักเรียนอาศัยอยู่จริงเพื่อให้เกิดความอิน (Engagement) เลิกใช้หลักสูตรแบบตายตัว แต่

ให้ใช้ “ปรากฏการณ์” หรือ “สถานการณ์ในชุมชน” เป็นตัวตั้ง เช่น ชุมชนแรงงานต่างด้าวรอบโรงเรียน หรือข่าวความขัดแย้งในโซเชียลมีเดีย

“...การออกแบบหลักสูตรควรประยุกต์ใช้สถานการณ์ปัจจุบัน เป็นกรอบสำคัญ โดยเลือกประเด็นหรือสถานการณ์ร่วมสมัยที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม เช่น ข่าวสาร เหตุการณ์ปัจจุบัน หรือกระแสทางสังคม มาเป็นจุดตั้งต้นของการเรียนรู้ เพื่อให้เนื้อหา มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถานการณ์จริงได้อย่างมีความหมาย...”
(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...ในด้านการออกแบบหลักสูตร ควรจัดโครงสร้างที่สะท้อนประเด็นทางสังคม ร่วมสมัย และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตหรือคลิปวิดีโอจากแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น AI หรือสื่อ สังคมออนไลน์ เป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมอย่างเป็น ระบบ ทั้งในมิติของสาเหตุ ผลกระทบ มุมมองที่หลากหลาย และแนวทางการอยู่ร่วมกัน ในสังคม...”
(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

“...หลักการสำคัญของหลักสูตรควรมุ่งออกแบบให้มีความสัมพันธ์กับบริบทเชิง พื้นที่ (spatial context) และสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เนื้อหาและกิจกรรมควรสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และ ชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ จริงนอกจากนี้ หลักสูตรควรคำนึงถึงบริบทของชุมชนและพื้นที่ รวมถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี หรือ วัฒนธรรม เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การปรับตัว และความรับผิดชอบต่อ สังคมในโลกปัจจุบัน...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2569)

1.2 การจัดการเรียนรู้

“หลักการจัดการเรียนรู้” ในปัจจุบันสำหรับเรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อ ส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น มีแนวโน้มเปลี่ยนจากการเน้น

เนื้อหาความรู้ (Knowledge) เพียงอย่างเดียว ไปสู่การเน้นกระบวนการที่ผู้เรียนได้ลงมือทำและคิดวิเคราะห์ (Active Learning) โดยเฉพาะการนำ “สถานการณ์จริงทางสังคม” (Real Situations) หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Phenomenon-based) มาเป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเจตคติ (Attitude) ที่ดี และมองเห็นมิติของความหลากหลายที่ลึกซึ้งกว่าเดิม ดังนี้

1.2.1 บริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นบริบท “กลมกลืน” หรือ “หลากหลายแต่ขาดความยืดโยง” ทั้งสองกรณีสะท้อนให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ที่จะสร้างความตระหนักรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมอาเซียนให้เกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการเรียนรู้เข้ามาช่วยเชื่อมโยงสิ่งที่ได้มองเห็น (หรือมองไม่เห็น) ให้กลายเป็นความเข้าใจ

“...บริบทของจังหวัดน่านมีความน่าสนใจตรงที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมนั้น ปัจจุบันเกิดภาวะ “Assimilate” หรือมีความกลมกลืนไปกับวิถีไทยสูงมาก ผลที่ตามมาคือ เด็ก ๆ จะมองไม่เห็นความแตกต่างที่ชัดเจน ทำให้การแยกแยะอัตลักษณ์ทำได้ยาก หากไม่มีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์จริงเข้ามาช่วยสะท้อนให้เห็น...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ในบริบทของสังคมเมือง แม้จะปรากฏความหลากหลายทางประชากรที่เด่นชัด โดยเฉพาะการมีอยู่ของชุมชนแรงงานข้ามชาติ แต่เราพบข้อจำกัดสำคัญคือนักเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น “ประชากรแฝง” ที่เดินทางสัญจรข้ามพื้นที่เพื่อมาเรียนเท่านั้น ปัจจัยด้านการเดินทางที่เร่งรีบนี้ส่งผลให้เด็กขาดความยืดโยง (Bonding) กับชุมชนรอบสถานศึกษา ทำให้การรับรู้เรื่องความหลากหลายเป็นเพียงการมองเห็นผ่านตาแต่ขาดปฏิสัมพันธ์เชิงลึกกับบริบทพื้นที่จริง...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.2.2 คู่แข่งสำคัญของครู โลกออนไลน์และเทคโนโลยี อุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการเรียนรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน คือ “กำแพงแห่งโลกดิจิทัล” ที่เข้ามาแย่งชิงพื้นที่ความสนใจของเด็กไปจากโลกความเป็นจริง ทั้งในมิติของพฤติกรรมการเล่นติดสื่อสังคมออนไลน์ที่ลดทอนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และมิติของเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกอย่าง AI ที่เข้ามาแทนที่กระบวนการคิด รวมถึงกระแสวัฒนธรรมป๊อป (Pop Culture) ที่ดึงดูดใจมากกว่าเนื้อหาทางวิชาการ ทำให้ห้องเรียนต้องเผชิญกับความท้าทายในการแข่งขันกับโลกเสมือนจริงที่ทรงพลังกว่า ดังนี้

“...พฤติกรรมกรรมการหมกมุ่นอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์และอุปกรณ์สื่อสารของนักเรียนในปัจจุบัน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการลดทอนความสนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัว และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตจริง ทำให้กระบวนการเรียนรู้แบบเดิมไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้อีกต่อไป...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ความท้าทายของระบบการศึกษาในยุคนี้ คือการที่ผู้เรียนหันไปพึ่งพาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ และให้คุณค่ากับวัฒนธรรมสมัยนิยม (Pop Culture) มากกว่าเนื้อหาในหลักสูตร ซึ่งสถานการณ์นี้เรียกร้องให้ครูต้องยกระดับบทบาทเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีผลกระทบ (Impact) เชิงบวก เหนือกว่าอิทธิพลของเทคโนโลยี...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

1.3 วิธีการจัดการเรียนรู้

ภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนไป “วิธีการจัดการเรียนรู้” เรื่องพหุวัฒนธรรมอาเซียนกำลังถูกท้าทายรอบด้าน ทั้งจากการลดบทบาทของรายวิชาลงเหลือเพียงกิจกรรมบูรณาการ และพฤติกรรมผู้เรียนที่พึ่งพา AI จนขาดปฏิสัมพันธ์กับโลกจริง ข้อมูลจากศึกษานิเทศก์ทั้งสองท่านชี้ให้เห็นจุดร่วมสำคัญว่า ห้องเรียนแบบเดิมที่เน้นท่องจำเนื้อหาไม่สามารถสร้าง “เจตคติ” หรือความตระหนักรู้ที่แท้จริงได้อีกต่อไป ทางออกจึงมุ่งสู่การใช้ “ปรากฏการณ์ทางสังคม” และ “สถานการณ์จริง” เป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของพื้นที่และการเสียดัดเทคโนโลยี พร้อมทั้งต้องปลดล็อกจากการสอนเพื่อการประเมินวิทยฐานะระยะสั้น ไปสู่การสร้างความสำเร็จที่ยั่งยืน ดังนี้

1.3.1 รูปแบบการจัดรายวิชา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนผ่านจากยุคที่ “รายวิชาอาเซียนศึกษา” เคยเป็นวาระสำคัญของสถานศึกษา เข้าสู่ยุคของ “การบูรณาการ” (Integration) ที่แทรกซึมอยู่ในรายวิชาพื้นฐานและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งแม้จะมีความยืดหยุ่นตามหลักสูตรแกนกลาง แต่ศึกษานิเทศก์ทั้งสองท่านต่างสะท้อนข้อกังวลว่า การลดทอนความเป็นวิชาเฉพาะลงอาจส่งผลให้ความเข้มข้นของการเรียนรู้เจือจางเหลือเพียงมิติด้านองค์ความรู้ (Knowledge) หรือวิชาการ โดยขาดความลึกซึ้งในมิติของเจตคติและคุณธรรม หากไม่มีการออกแบบกระบวนการสอดแทรกที่ชัดเจนเพียงพอ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...ปัจจุบันสถานศึกษาแทบไม่มีการเปิดสอนรายวิชาเพิ่มเติมในลักษณะของ “อาเซียนศึกษา” เหมือนในอดีต แต่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การบูรณาการร่วมกับ รายวิชาประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง หรือจัดในรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแทน ซึ่ง วิธีกรนี้แม้จะให้ผลลัพธ์ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) แต่ในเชิงปฏิบัติมักพบข้อจำกัด ในการสร้างความลึกซึ้งด้านเจตคติ (Attitude) ของผู้เรียน...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

“...ภายใต้บริบทของพื้นที่ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นจังหวัดชายแดนที่เข้มข้น การจัดการเรียนรู้จึงดำเนินไปตามมาตรฐานของหลักสูตรแกนกลางโดยแทรกอยู่ใน รายวิชาปกติ อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือกระบวนการสอนจะต้องไม่มุ่งเน้นเพียงเนื้อหา วิชาการเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีการสอดแทรกมิติด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้การเรียนรู้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.3.2 การใช้ “สถานการณ์จริง” เป็นฐาน แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “สถานการณ์จริงเป็น ฐาน” (Real Situations / Phenomenon-based Learning) ได้กลายเป็นจุดร่วมสำคัญที่ศึกษานิเทศก์ ทั้งสองท่านเห็นพ้องว่ามีประสิทธิภาพเหนือกว่าการเรียนรู้จากตำรา โดยเฉพาะในมิติของการสร้าง ความตระหนักรู้และการกระตุ้นความสนใจ อย่างไรก็ตาม การนำไปใช้จริงยังมีความท้าทายที่แตกต่างกัน ตามบริบท โดยในพื้นที่ที่มีความหลากหลายสูงและมีความขัดแย้งชัดเจน ครูผู้สอนมักเผชิญกับกับดักของ การ “Play Safe” หรือการหลีกเลี่ยงประเด็นละเอียดอ่อน ในขณะที่พื้นที่ซึ่งมีความกลมกลืนทาง วัฒนธรรมสูง สถานการณ์จริงจากภายนอกกลับเป็นเครื่องมือจำเป็นอย่างยิ่งในการช่วยชี้ให้เห็น “ความแตกต่าง” ที่ถูกกลืนหายไปในชีวิตประจำวัน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...การนำ “สถานการณ์จริง (Real Situations)” เข้ามาใช้ในกระบวนการ จัดการเรียนรู้ เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความกลมกลืน (Assimilate) ไป กับวิถีไทยสูงมาก จนผู้เรียนอาจมองไม่เห็นความแตกต่างทางอัตลักษณ์ เช่น การแต่งกาย หรือวิถีชีวิต ดังนั้น การดึงสถานการณ์หรือบริบทจากภายนอกเข้ามาเป็นสิ่งเร้า จึงเป็น กระบวนการจำเป็นที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในความหลากหลายได้ อย่างชัดเจน...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based Learning) หรือการนำข่าวสารความขัดแย้งทางวัฒนธรรมมาเป็นประเด็นตั้งต้น นับเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเหนือกว่าการเรียนรู้ตามตำรา อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติเรายังพบข้อจำกัดเรื่องวัฒนธรรมการสอนแบบ “Play Safe” ของครูผู้สอน ที่มีกหล็กเสี่ยงการนำเสนอประเด็นละเอียดอ่อนหรือข้อขัดแย้งทางสังคมเนื่องจากกังวลเรื่องการควบคุมชั้นเรียน ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ไปไม่ถึงจุดที่สร้างความเข้าใจเชิงลึกได้...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

1.3.3 การรับมือกับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อและเทคโนโลยีได้กลายเป็น “ตัวแปรแทรกซ้อน” สำคัญที่ท้าทายวิธีการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยศึกษาในเทศก์ทั้งสองท่านต่างสะท้อนปัญหาร่วมกันว่า ห้องเรียนกำลังถูกแย่งชิงความสนใจจากโลกเสมือนไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการทำงานแทนกระบวนการคิด หรือพฤติกรรมการเล่นติดสื่อสังคมออนไลน์ที่ลดทอนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สถานการณ์นี้ส่งสัญญาณเตือนว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิมหรือการมอบหมายงานในรูปแบบรายงานไม่สามารถประเมินศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนได้อีกต่อไป จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อสร้าง “พื้นที่การเรียนรู้ในโลกจริง” ที่มีพลังดึงดูดใจเหนือกว่าเทคโนโลยี โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...ในยุคสมัยที่พฤติกรรมการเล่นติดสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบโดยตรงต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้จึงเปรียบเสมือนสนามแข่งขันที่ต้องแย่งชิงความสนใจจากหน้าจอ หากเรายังใช้วิธีการสอนหรือสื่อการเรียนรู้รูปแบบเก่า ย่อมไม่สามารถดึงดูดความสนใจได้ ทางออกคือการนำสถานการณ์ปัจจุบันมาเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงและดึงผู้เรียนกลับมาสู่การเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ในโลกความเป็นจริง...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

“...ปรากฏการณ์ที่ผู้เรียนนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ สะท้อนให้เห็นว่าวิธีการวัดผลแบบเดิม เช่น การทำรายงานรูปเล่ม ได้หมดความชอบธรรมลงแล้ว ดังนั้น บทบาทของครูจึงจำเป็นต้องยกระดับให้เป็นผู้สร้างผลกระทบเชิงบวก (Impact) ที่เหนือกว่าเทคโนโลยี

โดยมุ่งเน้นการออกแบบการเรียนรู้ที่ดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนสู่การสัมผัสบริบทจริงของชุมชน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.3.4 ความต่อเนื่องของวิธีการสอน ประเด็นท้าทายสุดท้ายที่ส่งผลโดยตรงต่อสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้คือ “ความต่อเนื่องของกระบวนการ” (Continuity) โดยเฉพาะการสร้างเจตคติ (Attitude) ที่จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาและการซึมซับ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบ “กับดักของการประเมิน” ที่ผลักดันให้ครูจัดการเรียนรู้ในลักษณะ “อีเวนต์” (Event-based) หรือการจัดกิจกรรมระยะสั้นเพื่อตอบโจทย์วิทยฐานะ (PA) มากกว่าผลสัมฤทธิ์ระยะยาว นอกจากนี้ ยังรวมถึงข้อจำกัดด้านสื่อการสอนที่ล้าสมัย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการบูรณาการมิติด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เข้าไปอยู่ในใจของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง โดยใช้อ้อมลูจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องไม่จำกัดอยู่เพียงมิติทางวิชาการ แต่ต้องอาศัยกระบวนการพูดคุยเพื่อสอดแทรก “คุณธรรมจริยธรรม” ควบคู่กันไปอย่างสม่ำเสมอ อีกประเด็นที่สำคัญคือปัญหาเรื่องสื่อการสอนที่มักจะเก่าและไม่ทันสมัย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเข้าถึงแก่นสาระได้จริง...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...จุดเจ็บปวด (Pain Point) สำคัญของระบบปัจจุบัน คือ การที่ครูมุ่งเน้นตอบโจทย์ระบบการประเมินวิทยฐานะ (PA) จนทำให้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning กลายเป็นเพียงการจัดกิจกรรมสวยหรูเพียงคาบเดียวแล้วจบไปในลักษณะ “ไฟไหม้ฟาง” ซึ่งวิธีการเช่นนี้ไม่สามารถสร้างความตระหนักรู้หรือเจตคติที่ยั่งยืนได้ เพราะเรื่องของทัศนคตินั้นจำเป็นต้องอาศัยการสั่งสมและกระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนาน ...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.4 บทบาทของผู้สอน

จากการวิเคราะห์ทัศนะของศึกษานิเทศก์ พบว่า บทบาทของผู้สอนในปัจจุบันกำลังเผชิญกับแรงเสียดทานรอบด้าน ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามขนบเดิมอีกต่อไป แต่ครูจำเป็นต้องมี “เจตคติ” (Mindset) ที่เปิดกว้างและผันตัวเองสู่

การเป็น “ผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัย” (Facilitator) เพื่อกระตุ้นกระบวนการคิด อย่างไรก็ตาม บทบาทในอุดมคตินี้กลับถูกท้าทายด้วยคู่แข่งใหม่อย่าง “เทคโนโลยีและ AI” ที่เข้ามาแทนที่หน้าที่พื้นฐานของครู รวมถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างจาก “ระบบการประเมินวิทยฐานะ” (PA) ที่บีบบังคับให้บทบาทการสอนกลายเป็นเพียงการตอบสนองตัวชี้วัดมากกว่าผลลัพธ์ที่แท้จริงของผู้เรียน

1.4.1 บทบาทด้าน “เจตคติและตัวตน” จุดเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ ไม่ได้อยู่ที่เทคนิคการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย แต่อยู่ที่ “โลกภายใน” ของครูผู้สอนเป็นสำคัญ “เจตคติและตัวตน” (Mindset & Identity) ของครูคือกุญแจดอกแรกที่จะไขประตูสู่ใจผู้เรียน หากครูขาดซึ่งทัศนคติที่เปิดกว้างหรือละเลยมิติด้านคุณธรรมจริยธรรม การถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เพียงอย่างเดียวจะไม่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะต้องไม่มุ่งเน้นเพียงความเป็นเลิศทาง “วิชาการ” เท่านั้น แต่จำเป็นต้องบูรณาการมิติด้าน “คุณธรรม” ควบคู่กันไปอย่างกลมกลืน เพื่อยกระดับความเข้าใจของผู้เรียนให้ลึกซึ้งและก้าวข้ามเพียงแค่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ไปสู่การกล่อมเกลাজิตใจที่สมบูรณ์...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...ปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่องค์ความรู้ (Knowledge) เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ “เจตคติ” (Attitude) ของครูผู้สอนเป็นสำคัญ หากครูยังขาดกรอบความคิด (Mindset) ที่เปิดกว้าง หรือไม่สามารถกำหนดจุดหมายของการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีได้ ย่อมไม่สามารถนำพาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงของการเคารพความแตกต่างได้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

1.4.2 บทบาทการเป็น “ผู้สร้างพื้นที่และอำนวยความสะดวก” บทบาทของครูผู้สอนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องก้าวข้ามจากการเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดเนื้อหา (Lecturer) ไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) อย่างเต็มรูปแบบ โดยหัวใจสำคัญไม่ได้อยู่ที่การป้อนข้อมูล แต่อยู่ที่ความสามารถในการบริหารจัดการ “พื้นที่การเรียนรู้” ในมิติทางจิตวิทยาที่ต้องเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระผ่านกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ และในมิติของเนื้อหาที่ต้องทำหน้าที่เชื่อมโยง

“โลกความเป็นจริง” จากภายนอกเข้ามาสู่ห้องเรียน เพื่อถมช่องว่างของบริบททางสังคมที่ผู้เรียนอาจมองไม่เห็นด้วยตนเอง โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...ภายใต้ข้อจำกัดของบริบทพื้นที่ที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ปรากฏชัดเจน บทบาทของครูจึงไม่ใช่เพียงผู้สอนตามตำราหรือสื่อการสอนเดิม ๆ แต่ต้องยกระดับเป็นผู้นำเสนอ “สถานการณ์จริง” จากโลกภายนอกเข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ช่วยเปิดมุมมองและกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความแตกต่างที่ดำรงอยู่ในสังคมจริง...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บรรยายหลัก ลดการครอบงำทางความคิด และหันมามุ่งเน้นการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” (Safe Space) ที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น สิ่งสำคัญคือการใช้ทักษะการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตระหนักและตกผลึกคำตอบด้วยตนเอง โดยปราศจากการชี้นำ...”
(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

1.4.3 บทบาทในการ “แข่งขันกับเทคโนโลยี” ในยุคสมัยที่เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทเสมือนเป็น “ครูคนที่สอง” บทบาทของผู้สอนในห้องเรียนจริงจึงถูกตั้งคำถามถึงความจำเป็นและคุณค่า ครูไม่สามารถทำหน้าที่เพียงผู้มอบความรู้ได้อีกต่อไป แต่ต้องยกระดับตนเองสู่การเป็น “ผู้สร้างผลกระทบทางใจ” (Impact Creator) ที่ทรงพลังเหนือกว่าอัลกอริทึม โดยมุ่งเน้นการดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนกลับสู่ “ปฏิสัมพันธ์ในโลกจริง” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เทคโนโลยีไม่สามารถเข้ามาทดแทนได้ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...ท่ามกลางกระแสสื่อสังคมออนไลน์ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนไปอย่างมหาศาล บทบาทที่จำเป็นเร่งด่วนของครูคือการทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการดึงผู้เรียนกลับมาสู่ “โลกแห่งความเป็นจริง” โดยอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Face-to-face Interaction) เพื่อลดทอนภาวะการแยกตัวออกจากสังคมที่เกิดจากการเสพติดหน้าจอ...”
(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...เมื่อผู้เรียนสามารถเข้าถึงชุดความรู้และใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการทำงาน แทนได้โดยง่าย ความท้าทายสำคัญของครูคือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มี “ผลกระทบเชิงบวก” (Impact) ต่อผู้เรียน ให้เหนือกว่าความสามารถของเทคโนโลยี โจทย์ใหญ่คือการออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของจริงและชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้ผลงานของผู้เรียนเป็นเพียงการคัดลอกข้อมูลจากแหล่งออนไลน์ แต่เกิดจากการสัมผัสประสบการณ์จริงที่ AI ไม่สามารถมอบให้ได้...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

1.4.4 บทบาทภายใต้ “กักตักการประเมิน” บทบาทของผู้สอนในปัจจุบันกำลังเผชิญกับ “กักตักเชิงระบบ” ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในระยะยาว โดยเฉพาะอิทธิพลของ “ระบบการประเมินวิทยฐานะ” (PA) ที่เป็นปัจจัยเร่งให้ครูมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “อีเวนต์” (Event-based) หรือการสร้างฉากทัศน์ที่สมบูรณ์แบบเพียงช่วงสั้น ๆ เพื่อตอบโจทย์การประเมิน จนละเลยความต่อเนื่อง (Consistency) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปลูกฝังเจตคติ นอกจากนี้ ยังรวมถึงปัญหาการยึดติดกับบทบาทและวิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่ขาดการปรับตัวให้เท่าทันบริบทของผู้เรียนยุคใหม่ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...เรายังพบปัญหาในเรื่องบทบาทของครูที่ยังคงยึดติดกับกระบวนการและสื่อการสอนรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่สอดคล้องกับพลวัตของโลกปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาเครื่องมือในการสอนให้มีความทันสมัย เพื่อให้สามารถก้าวทันโลกของผู้เรียนและตอบสนองต่อวิถีการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ระบบการประเมินวิทยฐานะ (PA) ได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการสอนของครู โดยบีบคั้นให้มุ่งเน้นการออกแบบ “แผนการสอนเพียงหนึ่งคาบ” ให้มีความสมบูรณ์แบบสูงสุดเพื่อการประเมิน จนเกิดภาวะขาดความต่อเนื่อง (Consistency) ในการปลูกฝังเจตคติระยะยาว ซึ่งถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ทำให้การจัดการเรียนรู้กลายเป็นเพียง “พิธีกรรม” ชั่วคราว มากกว่ากระบวนการที่ยั่งยืน...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.5 บทบาทของนักเรียน

เผยให้เห็นสภาวะวิกฤตเมื่อโลกเสมือนจริงและเทคโนโลยีทางลัด (Shortcuts) อย่าง AI และ Social Media ได้เข้ามาลดทอนศักยภาพในการเรียนรู้เชิงลึกของผู้เรียนลง เปลี่ยนสถานะจากผู้ใฝ่รู้ เป็นเพียง “ผู้บริโภคข้อมูล” ที่ขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และถูกตัดขาดจากบริบทสังคมรอบตัว ในเมืองใหญ่ที่ไร้พินัยกับชุมชน เป็นผู้ที่ถูก “ความกลมกลืน” บดบังจนมองไม่เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม สถานการณ์นี้จึงเรียกร้องให้มีการนิยามบทบาทใหม่ จากผู้รับสารที่เพิกเฉย (Passive) สู่การเป็น “ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้” (Co-creator) ที่ตื่นรู้และสามารถเชื่อมโยงตนเองเข้ากับสถานการณ์จริงได้อย่างมีความหมาย

1.5.1 บทบาทในโลกเสมือนเมื่อเปรียบเทียบกับโลกจริง ในยุคสมัยที่เทคโนโลยีก้าวกระโดดจนกลายเป็นปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีวิต เรากำลังเผชิญกับสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางการศึกษา (Educational Dilemma) เมื่อเครื่องมือที่ถูกสร้างมาเพื่อ “อำนวยความสะดวก” เริ่มส่งผลข้างเคียงในการ “ลดทอนศักยภาพ” ของผู้เรียนลงอย่างน่ากังวล ความท้าทายในปัจจุบันไม่ได้อยู่ที่การขาดแคลนแหล่งความรู้ แต่อยู่ที่ “วิธีการ” ที่ผู้เรียนปฏิสัมพันธ์กับความรู้นั้น ผู้เรียนยุค Digital Native กำลังถูกดึงดูดด้วยความรวดเร็วของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสีสันของวัฒนธรรม Pop Culture ในโลกออนไลน์ จนอาจหลงลืมกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งและการเชื่อมโยงกับบริบทสังคมเพื่อนบ้านในโลกความเป็นจริง โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...ปัญหาการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์และอุปกรณ์สื่อสารของผู้เรียน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการลดทอนความสนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัวและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตจริง ทำให้บทบาทของผู้เรียนถูกจำกัดอยู่เพียงหน้าจอและขาดการเชื่อมโยงกับมิติทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

“...พฤติกรรมของผู้เรียนในปัจจุบันมีแนวโน้มในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือทุ่นแรงทางปัญญา อาทิ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการทำงานทดแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ ประกอบกับความสนใจที่มุ่งเน้นไปทางวัฒนธรรมสมัยนิยม (Pop Culture) มากกว่าบริบทเพื่อนบ้านอาเซียน ซึ่งถือเป็นความท้าทายสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในระดับที่ลึกซึ้ง...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

1.5.2 บทบาทในการ “ร่วมสร้าง” การเรียนรู้ ทางออกที่มุ่งเน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ใหม่ โดยหัวใจสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวความรู้เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ “กระบวนการได้มาซึ่งความรู้” ของผู้เรียน การเรียนรู้ในรูปแบบเดิมที่จำกัดอยู่เพียงตำราหรือห้องเรียนสี่เหลี่ยม ไม่เพียงพอที่จะสร้างความเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนได้อีกต่อไป โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...ผู้เรียนจำเป็นต้องปรับบทบาทจากการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติ สู่การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง (Real Situations) เพื่อให้สามารถจำแนกแยกแยะอัตลักษณ์และความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมอาจไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ในประเด็นดังกล่าว...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

“...บทบาทที่พึงประสงค์ของผู้เรียนคือการเป็นผู้สะท้อนความคิด (Reflection) และมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำเป็นต้องมีต้นทุนทางความรู้หรือฐานคิดที่เพียงพอ เพื่อนำมาใช้ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีวิจารณญาณ...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

1.5.3 บทบาทในการเชื่อมโยงกับบริบทสังคม ภายใต้บริบทสังคมที่แตกต่างกันระหว่างเมืองใหญ่และเมืองที่มีรากฐานวัฒนธรรม สิ่งที่น่าสนใจคือ “ผลลัพธ์ที่เหมือนกัน” นั่นคือ ภาวะที่ผู้เรียนมองไม่เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ในชีวิตประจำวัน (Invisible Diversity) ข้อสังเกตนี้จึงเป็นการตั้งคำถามสำคัญถึงบทบาทของการศึกษา ในการที่จะทำอะไรให้ผู้เรียน “ตาสว่าง” (Awareness) มองเห็นสิ่งที่เคยมองข้าม และรื้อฟื้นความยึดโยงกับบริบทสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ให้กลับคืนมา โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นมีความกลมกลืน (Assimilate) ไปด้วยความเป็นไทยสูงมาก ส่งผลให้ผู้เรียนมีมุมมองที่มองไม่เห็นความแตกต่าง (Blind to differences) ดังนั้น บทบาทของผู้เรียนจึงจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก เพื่อให้สามารถมองเห็นและแยกแยะอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ในวิถีชีวิตปกติได้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ในบริบทของสังคมเมือง ผู้เรียนมักมีสถานะเป็นเพียง “ประชากรแฝง” (Latent Population) ที่ใช้ชีวิตในลักษณะการสัญจรผ่านพื้นที่ ทำให้ขาดความยึดโยง (Bonding) กับชุมชนรอบสถานศึกษา ส่งผลให้มองข้ามความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่จริงในพื้นที่ เช่น กลุ่มแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรกลับมาให้ความสำคัญ...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.6 บริบทการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม บริบทที่เป็นอยู่

แม้สภาพแวดล้อมทางกายภาพของทั้งสองพื้นที่จะแตกต่างกัน แต่ทั้งสองท่านกลับสะท้อนถึง “จุดร่วมของปัญหา” ที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ “ภาวะการมองไม่เห็น” (Invisibility) ของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายที่ “เลือนหาย” ไปจากการผสมผสานกลมกลืนในพื้นที่นาน หรือความหลากหลายที่ “ถูกมองข้าม” จากวิถีชีวิตที่เร่งรีบในนันทบุรี ประกอบกับอิทธิพลของ “โลกเสมือน” ที่เข้ามาแทนที่โลกความจริง ทำให้โจทย์สำคัญของการจัดการเรียนรู้ในวันนี้ คือ การทำความเข้าใจ “ระบบนิเวศใหม่” ของผู้เรียนที่เปลี่ยนไป ดังนี้

1.6.1 บริบทความชัดเจนของความหลากหลายในพื้นที่ “ระดับความชัดเจนของความหลากหลายทางวัฒนธรรม” ที่ปรากฏอยู่ในสายตาของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนความท้าทายที่แตกต่างกันระหว่างสังคมเมืองและสังคมที่มีรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยมองเห็นปัญหาจาก “ความกลมกลืน” (Assimilation) ที่ทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เลือนหายไปกับวิถีชีวิตแบบไทย ในขณะที่พบปัญหาจาก “ความคุ้นชิน” ในสังคมเมืองที่เป็น “เบ้าหลอม” (Melting Pot) จนผู้เรียนมองข้ามกลุ่มคนต่างถิ่นที่อยู่ตรงหน้า ซึ่งทั้งสองบริบทล้วนชี้ให้เห็นจุดร่วมสำคัญว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจกลายเป็น “สิ่งที่มองไม่เห็น” (Invisible Diversity) ได้ง่ายดาย หากขาดกระบวนการกระตุ้นให้สังเกตและตระหนักรู้จากครูผู้สอน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...บริบทของสังคมเมืองมีลักษณะเป็นเบ้าหลอม (Melting Pot) ที่รวมความหลากหลายจากประชากรต่างถิ่นและแรงงานเพื่อนบ้านไว้อย่างชัดเจน แต่ความท้าทายสำคัญคือการที่ผู้เรียนมักมองข้ามสิ่งเหล่านี้ไปในชีวิตประจำวัน หากครูผู้สอนไม่ทำหน้าที่ชี้แนะให้เกิดการสังเกตและตระหนักรู้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...บริบททางวัฒนธรรมของจังหวัดน่านในปัจจุบันมีความกลมกลืน (Assimilate) ไปกับความเป็นไทยสูงมาก ส่งผลให้ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่ เดิมผสมผสานจนเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้นักเรียนมองไม่เห็นความแตกต่างทางอัตลักษณ์ ที่ชัดเจน หากปราศจากการกระตุ้นผ่านสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

1.6.2 บริบทความยึดโยงกับชุมชน การสำรวจ “ระยะห่างทางความรู้สึก” ระหว่างผู้เรียนกับ พื้นที่รอบตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำรงอยู่ทางกายภาพอาจไม่ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมเสมอ ไป โดยใช้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของ “ความนิ่ง” ในบริบทชุมชนที่ขาดแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม ในขณะที่ สะท้อนภาพวิถีชีวิตเมืองที่ผู้เรียนกลายเป็นเพียง “ประชากรแฝง” (Latent Population) ผู้สัญจรผ่านไป มา ซึ่งทั้งสองสถานการณ์ล้วนส่งผลให้เกิด “ภาวะขาดความยึดโยง” (Lack of Bonding) ที่ทำให้บริบท ชุมชนและวิถีชีวิตท้องถิ่นกลายเป็นเพียงฉากหลังที่ถูกกลืน โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

“...สภาพแวดล้อมในชุมชนมีความนิ่งและกลมกลืน ทำให้ขาดสิ่งเร้าทาง วัฒนธรรมที่เพียงพอต่อการกระตุ้นความสนใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างประเทศ อาเซียน เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่มีบริบทเฉพาะทางวัฒนธรรมสูง เช่น พื้นที่ชายแดน ...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...นักเรียนในเขตเมืองมีลักษณะเป็นประชากรแฝง (Latent Population) ที่ใช้ ชีวิตด้วยการเดินทางไป-กลับระหว่างบ้านและโรงเรียนเพียงอย่างเดียว ทำให้ขาด ความยึดโยง (Bonding) หรือปฏิสัมพันธ์เชิงลึกกับบริบทของชุมชนรอบสถานศึกษา ส่งผลให้มองข้ามวิถีชีวิตและความหลากหลายของกลุ่มคนในพื้นที่...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.6.3 บริบทโลกเสมือนและวัฒนธรรมร่วมสมัย การนิยาม “สิ่งแวดล้อมที่แท้จริง” ของผู้เรียน ในยุคดิจิทัล ซึ่งได้เคลื่อนย้ายจากพื้นที่ทางกายภาพไปสู่หน้าจอและเครือข่ายออนไลน์อย่างสมบูรณ์ สะท้อนปัญหาของ “โลกโซเชียล” ที่ลดทอนปฏิสัมพันธ์และดึงความสนใจของผู้เรียนออกจากโลกความจริง และ “ปัญญาประดิษฐ์ (AI)” และกระแส “วัฒนธรรมป๊อป” (Pop Culture) ที่เข้ามครอบงำความสนใจ และลดทอนความลึกซึ้งในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งทั้งสองมุมมองต่างตอกย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ครูผู้สอน

จะต้องแข่งขันกับเทคโนโลยี เพื่อดึงผู้เรียนกลับสู่การเรียนรู้ที่มีความหมายและสัมผัสได้ในโลกความเป็นจริง ดังนี้

“...อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์และอุปกรณ์สื่อสารได้เข้ามาแทนที่ปฏิสัมพันธ์ในโลกความเป็นจริง ทำให้นักเรียนให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมรอบตัวน้อยลง จึงจำเป็นต้องอาศัยสถานการณ์จริงเพื่อดึงความสนใจของผู้เรียนให้กลับมาสู่โลกภายนอกหน้าจอ...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

“...บริบทการเรียนรู้ในปัจจุบันถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น K-Pop ซึ่งดึงดูดความสนใจของผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาทางวิชาการ ทำให้ครูผู้สอนต้องเผชิญความท้าทายในการแข่งขันกับเทคโนโลยีเพื่อสร้างผลกระทบต่อการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการ “เปลี่ยนผ่านกระบวนการ” ทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับหลักสูตรที่ก้าวข้าม “การแยกส่วนองค์ความรู้และการท่องจำสัญลักษณ์” สู่การสร้าง “พลเมืองที่เปี่ยมด้วยความเข้าอกเข้าใจ” (Empathy-based Citizenship) โดยเน้นการบูรณาการรากเหง้าและจุดร่วมทางวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงความเป็นมนุษย์แทนการแบ่งแยกด้วยพรมแดน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ “สถานการณ์จริงทางสังคม” (Real Situations) เป็นกลไกหลักในการรื้อถอน “ภาวะความหลากหลายที่ถูกมองข้าม” (Invisible Diversity) ไม่ว่าจะเป็นความกลมกลืนในชนบทหรือความห่างเหินในเมืองใหญ่ และเพื่อทลายกำแพงของโลกเสมือนและกับดักเทคโนโลยีที่ลดทอนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยครูผู้สอนต้องปรับบทบาทอย่างสิ้นเชิงจากการเป็นผู้สอน สู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างผลกระทบเชิงบวก” (Facilitator & Impact Creator) ที่สร้าง “พื้นที่ปลอดภัยทางความคิด” (Safe Space) และมี “เจตคติที่เปิดกว้าง” เป็นต้นแบบทางจิตวิญญาณที่เหนือกว่าอัลกอริทึมของปัญญาประดิษฐ์ ในขณะที่ผู้เรียนต้องยกระดับจากผู้บริโภคสื่อเชิงรับสู่การเป็น “ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้” (Co-creator) ที่ตื่นรู้ต่อบริบทชุมชนและรู้เท่าทันวัฒนธรรม เพื่อฟื้นฟูปฏิสัมพันธ์ในโลกจริงและการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างอย่างยั่งยืน

2. ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2.1 ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เกิดจากความบิดเบี้ยวเชิงโครงสร้างที่ซ้อนทับกันหลายมิติ เริ่มจาก “ก้นดักของระบบหลักสูตรและการวัดผล” ที่แม้จะพยายามบูรณาการแต่ยังคงเน้น “เนื้อหาความรู้ (Knowledge)” เป็นตัวตั้ง เช่น การจำธงชาติ การแต่งกาย มากกว่าการสร้าง “เจตคติ (Attitude)” ทำให้การเรียนรู้ขาดความลุ่มลึก ท่ามกลางบริบทสังคมที่หลีกเลี่ยงประเด็นละเอียดอ่อนเพื่อป้องกันความขัดแย้ง ในขณะที่ “สื่อโซเชียลมีเดีย” กลับมีอิทธิพลอย่างมหาศาลในการผลิตซ้ำวาทกรรมความเกลียดชังและการเหยียดเชื้อชาติที่รวดเร็วและเข้าถึงง่ายกว่าห้องเรียน ทำให้การสร้างความรู้เข้าใจที่ถูกต้องเป็นไปอย่างยากลำบากในทางปฏิบัติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“...ในมิติความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวิถีชีวิต เมื่อนำกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เข้ามาประยุกต์ใช้ พบว่าครูผู้สอนมุ่งเน้นเพียงการจัดการเรียนรู้ในให้มีความสมบูรณ์แบบเพื่อตอบโจทย์การประเมิน แต่เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการประเมินแล้ว การจัดกิจกรรมที่มีความเข้มข้นเพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้กลับไม่ได้ถูกสานต่ออย่างจริงจัง ทั้งที่เป็นความจริงแล้ว การสร้างความตระหนักรู้จำเป็นต้องอาศัยการจัดกิจกรรมที่มีความสม่ำเสมอและกระทำอย่างต่อเนื่องที่ละน้อยเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมถือเป็นพื้นฐานสำคัญของสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในส่วนของหลักสูตรปัจจุบันกลับพบว่า ยังไม่มีการระบุเนื้อหาในประเด็นนี้ไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ โดยตัวหลักสูตรยังมีลักษณะที่เน้นองค์ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based) หรือเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นหลักมากกว่าการมุ่งเน้นสร้างเจตคติและการปลูกฝังคุณค่าเชิงวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...เนื่องจากในปัจจุบัน สภาพสังคมที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความละเอียดอ่อนหรือพื้นที่ชายแดน อาจส่งผลให้เกิดความแตกแยกทางความคิดได้ง่ายหากขาดการวิเคราะห์อย่างรอบด้าน การจัดการเรียนรู้จึงต้องมุ่งเน้นไปที่การสร้างพื้นที่แห่งการอภิปรายเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกมองเห็นมุมมองที่หลากหลาย ทั้งนี้ หากกระบวนการศึกษาไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกในการรื้อถอนความเชื่อที่ผิดได้ ปัญหาความขัดแย้งในสังคมก็จะยังคงดำรงอยู่และกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

“...สิ่งสำคัญคือต้องโฟกัสที่ตัวเจตคติ (Attitude) ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน แต่เจตคตินี้ต้องมีอยู่ในตัวครูก่อน หากครูยังไม่มีกรอบความคิด (Mindset) ที่เปิดรับหรือขาดความเข้าใจเชิงลึกว่าการจัดการศึกษาเชิงอัตลักษณ์อาเซียนเป็นไปเพื่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดี หากครูยังไม่สามารถเข้าถึงแก่นตรงนี้ได้ ก็ย่อมไม่สามารถนำพาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงได้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันมีผลอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มักติดตามกระแสหรือค่านิยมที่เน้นเพียงสีสันและความบันเทิง สิ่งเหล่านี้ทำให้ความคิดและความสนใจของเด็กเปลี่ยนไป ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเรียนรู้ในรูปแบบเดิมอีกต่อไป เพราะเด็กทุกวันนี้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายมาก มีแหล่งข้อมูลจากหลากหลายทิศทาง ซึ่งประเด็นที่น่ากังวลคือในอนาคตเด็กยุคนี้จะต้องเผชิญกับอะไร เพราะปัจจุบันเด็กหันไปใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำงานแทนเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นว่าเขามีทักษะในการสร้างคำสั่ง (Prompt) เพื่อใช้ AI มากกว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...ในบริบทของพื้นที่เขตเมืองนั้น สภาพความเป็นประชากรแฝงถือเป็นดาบสองคม ประการหนึ่งคือเด็กอาจจะไม่รู้ลึกอินหรือตระหนักถึงบริบทเชิงพื้นที่เลยเพราะเป็นเพียงผู้สัญจรผ่าน เมื่อเดินทางจากบ้านมาถึงสถานศึกษาโดยตรง

ความยึดโยง (Bonding) ระหว่างตัวเด็กกับบริบทชุมชนรอบข้างจึงมีน้อย แม้เขาจะมองเห็นบรรยากาศผ่านการเดินทาง แต่ก็ขาดปฏิสัมพันธ์เชิงลึกกับพื้นที่นั้นจริง ๆ ...” (ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...หากพิจารณาในพื้นที่อย่างจังหวัดน่าน ความหลากหลายของกลุ่มประเทศอาเซียนที่ปรากฏชัดเจนอาจจะยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่มีลักษณะของความกลมกลืน (Assimilate) ไปกับวิถีชีวิตเดิม ทำให้ทั้งครูและชาวบ้านมองเห็นความแตกต่างได้น้อย หากไม่มีการนำสถานการณ์จริงเข้ามาช่วยสะท้อนให้เห็น...” (ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

2.2 ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่าปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกิดจากแรงเสียดทานรอบด้านที่ส่งผลกระทบต่อทั้งระบบการศึกษาและตัวนักเรียน การจัดการเรียนรู้แบบเน้นเนื้อหาเป็นฐาน (Knowledge-based) โดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงข้อมูลและการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าการปลูกฝังเจตคติและการสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรม อิทธิพลจากปัจจัยภายนอกและเทคโนโลยีที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศการเรียนรู้ โดยเฉพาะ “สื่อสังคมออนไลน์และปัญญาประดิษฐ์ (AI)” ที่เข้ามาแย่งชิงพื้นที่ความสนใจของผู้เรียนและลดทอนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตจริง ทำให้นักเรียนละเลยสิ่งแวดล้อมรอบตัวและสูญเสียทักษะการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับมิติทางวัฒนธรรม ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ส่วนใหญ่ครูมักจะพยายามหลีกเลี่ยงประเด็นที่มีความขัดแย้งชัดเจน แต่เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะหากครูผู้สอนบริหารจัดการกระบวนการได้ไม่ดี แทนที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ก็อาจกลายเป็นการปลูกฝังชนวนของความขัดแย้งแทน ดังนั้นในประเด็นที่จะเกิดขึ้นและมีความสัมพันธ์กันนี้ ครูจำเป็นต้องมีการปັกรองหรือกำหนดเป้าหมายไว้ให้ชัดเจนก่อน...” (ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...ในสังคมเมือง นักเรียนมักมีสถานะเป็น “ประชากรแฝง” ที่ขาดความยึดโยง (Bonding) กับชุมชนรอบสถานศึกษา ทำให้มองเห็นความหลากหลาย

ทางวัฒนธรรมเป็นเพียงภาพผ่านตาแต่ขาดความเข้าใจเชิงลึกในเชิงคุณค่าและการอยู่ร่วมกัน...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...ปัจจุบันเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทในการแข่งขันพื้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนไปอย่างมหาศาล โดยพบว่าผู้เรียนเริ่มใช้ AI ในการทำงาน แทนกระบวนการคิดวิเคราะห์มากขึ้น ในขณะที่ครูผู้สอนบางส่วนยังประสบปัญหาการปรับตัวให้เท่าทันพลวัตของเทคโนโลยีเหล่านี้ ความท้าทายนี้เรียกร้องให้ครูต้องยกระดับบทบาทจากการเป็นผู้มอบความรู้ ไปสู่การเป็นผู้สร้างผลกระทบ (Impact) ที่เหนือกว่าอัลกอริทึมเพื่อให้ผู้เรียนกลับมาสัมผัสโลกความเป็นจริง...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

จากการศึกษาข้างต้น พบว่าปัญหาในการจัดการเรียนรู้เกิดจากความไม่สอดคล้องกัน คือ ยังคงยึดติดกับรูปแบบองค์ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based) ที่เน้นการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานเชิงสัญลักษณ์ เช่น ธงชาติ อาหาร หรือการแต่งกาย ซึ่งไม่เพียงพอต่อการสร้าง “เจตคติ” (Attitude) และ “ความเข้าใจ” (Empathy) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และบทบาทผู้สอน เผชิญกับอุปสรรคจาก “กีดกันเชิงระบบ” ที่ให้ครูผู้สอนมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ในลักษณะกิจกรรมระยะสั้น ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการปลูกฝังจิตสำนึกที่ต้องอาศัยการสั่งสมในระยะยาว นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังมีวัฒนธรรมการสอนแบบเน้นความปลอดภัย (Play Safe) โดยหลีกเลี่ยงการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งหรือความแตกต่างที่ละเอียดอ่อนทางสังคม ทำให้การเรียนรู้ไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่การสร้างเจตคติที่พึงประสงค์ได้จริง และสื่อสังคมออนไลน์และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามาแย่งชิงพื้นที่ความสนใจและลดทอนปฏิสัมพันธ์ในโลกความเป็นจริง นักเรียนมีแนวโน้มพึ่งพาปัญญาประดิษฐ์ (AI) แทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมสมัยนิยม (Pop Culture) มากกว่าเนื้อหาในหลักสูตร สถานการณ์นี้สอดคล้องกับปัญหาด้านบริบทพื้นที่และสถานะการมองไม่เห็นความหลากหลาย (Invisibility) โดยในพื้นที่ที่มีความกลมกลืนสูง อัตลักษณ์มักถูกกลืนไปกับวิถีชีวิตดั้งเดิมจนผู้เรียนมองไม่เห็นความแตกต่าง ส่วนในบริบทสังคมเมือง ผู้เรียนกลับมีลักษณะเป็น “ประชากรแฝง” (Latent Population) ที่สัญจรผ่านพื้นที่โดยขาดความยึดโยง (Bonding) กับชุมชนรอบสถานศึกษา ทำให้การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทำได้ยากยิ่งขึ้น

ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลการวิจัยขั้นตอนนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้วิจัยได้เสนอผลของการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาวเคราะห์แนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ผลของกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตอนที่ 3 ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาวเคราะห์แนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งรวบรวมผ่านแนวคำถามที่กำหนดไว้มาวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์แบบอุปนัย และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร

การศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องปฏิรูปโครงสร้างหลักสูตร โดยเปลี่ยนจุดเน้นจาก “หลักสูตรอิงเนื้อหา” (Knowledge-based) ที่เน้นข้อมูลความจำและสัญลักษณ์ ไปสู่ “หลักสูตรอิงเจตคติและสมรรถนะ” (Attitude & Competency-based) ที่มุ่งเน้นการสร้างกรอบความคิดแบบพลเมืองโลก (Global Citizenship) และความเข้าใจในรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม (Shared Roots) ของภูมิภาคอาเซียน โดยหลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นทันต่อสถานการณ์โลกปัจจุบัน (Current Situations) และสามารถบูรณาการเข้ากับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมของนักเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ยั่งยืน ดังนี้

1.1 การปรับเปลี่ยนจุดเน้นจาก “ข้อมูลความจำ” สู่ “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมและพลเมืองโลก” หลักสูตรควรลดทอนเนื้อหาที่เน้นข้อมูลเชิงเดี่ยว เช่น การท่องจำธงชาติ ดอกไม้ หรือข้อมูลกายภาพที่ตายตัว รวมถึงลดการผูกติดกับประวัติศาสตร์รัฐชาติที่เน้นสงครามและความขัดแย้ง แต่ควรหันมาเน้น “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม” (Common Roots) ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีที่มีร่วมกันมายาวนานก่อนการเกิดเส้นพรมแดนรัฐชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้าง “ความเป็นพลเมืองโลก” (Global Citizen) ที่เคารพในความแตกต่างและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในทุกบริบท” ดังนี้

“...ถ้าพูดถึงความตระหนักรู้และความเคารพความหลากหลาย เราอาจจะต้องย้อนกลับไปถึง “รากร่วมในอาเซียน” ว่าจริงๆ แล้วภูมิภาคนี้มีวัฒนธรรมเป็นของตัวเองอยู่แล้ว ไม่ได้เป็นเพียงผลผลิตของการรับอิทธิพลจากอินเดียหรือจีนเท่านั้น การชี้ให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันจะช่วยลดทอนเส้นแบ่งความเป็นอื่นและทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องธรรมชาติที่ดำรงอยู่ร่วมกันมานาน...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2569)

“...หลักสูตรปัจจุบันมักมีลักษณะเป็น Knowledge-based คือ เน้นองค์ความรู้เชิงเนื้อหาเป็นหลัก เช่น ความหลากหลายทางศาสนา ภาษา แต่ยังขาดความลึกซึ้งในเรื่องของการสร้าง “เจตคติ” (Attitude) และคุณค่าเชิงวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้เรื่องนี้จึงควรยกระดับเป้าหมายไปสู่ “ความเป็นพลเมืองโลก” (Global Citizenship) ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่กรอบของอาเซียน แต่เป็นการสร้างทักษะ

ความเข้าใจและความเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ไม่ว่าจะในบริบทของประเทศเพื่อนบ้านหรือในระดับสากล...”
(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

“...การจัดการเรียนรู้ต้องก้าวข้ามประวัติศาสตร์บาดแผลที่เน้นการสู้รบและการสร้างความเป็นศัตรูในอดีต เพราะสิ่งเหล่านี้สร้างภาพจำด้านลบต่อเพื่อนบ้าน แต่ควรหันมาเน้นเรื่องราวของความสัมพันธ์ การพึ่งพาอาศัย และความเชื่อมโยงของกลุ่มคนในภูมิภาค เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเดียวกัน...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

1.2 การออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับ “สถานการณ์ปัจจุบัน” หลักสูตรต้องไม่ตายตัว (Fixed Curriculum) แต่ต้องมีความ “ยืดหยุ่น” (Flexible) และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยใช้ “สถานการณ์ปัจจุบัน” (Current Situations) หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม (Real-world Phenomena) เป็นฐานในการออกแบบเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่างบทเรียนกับโลกความเป็นจริง และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้ ดังนี้

“...หลักสูตรอาเซียนจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการนำ “สถานการณ์ปัจจุบัน” หรือข่าวสารเหตุการณ์ร่วมสมัย เช่น ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ หรือประเด็นทางเศรษฐกิจสังคมใหม่ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพความเป็นจริงของโลกในปัจจุบัน มากกว่าการยึดติดกับข้อมูลเดิมเมื่อ 10 ปีที่แล้ว...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

“...การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ใช้ “สถานการณ์จริงทางสังคม” เป็นตัวขับเคลื่อน เช่น การยกกรณีศึกษาจากข่าวสาร การใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือประเด็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในสื่อปัจจุบัน มาเป็นโจทย์ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และอภิปราย ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความสนใจและทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมในบริบทที่จับต้องได้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...หลักสูตรควรเอื้อให้ครูสามารถดึงบริบทเชิงพื้นที่และชุมชนเข้ามาเป็นฐานการเรียนรู้ เช่น การสำรวจความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในตลาดหรือชุมชนรอบโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับความหลากหลายที่มีอยู่จริงในชีวิตประจำวันแทนการเรียนรู้เพียงทฤษฎีในห้องเรียน ซึ่งจะช่วยสร้างความยึดโยงและความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

1.3 การปรับโครงสร้างจาก “รายวิชาเอกเทศ” สู่ “การบูรณาการที่เน้นผลลัพธ์ทางพฤติกรรม การจัดทำหลักสูตรเรื่องอาเซียนได้เปลี่ยนผ่านจากยุคที่เน้นการเปิด “รายวิชาเพิ่มเติม” (Standalone Course) มาสู่ยุคของ “การบูรณาการ” (Integration) ในรายวิชาพื้นฐานและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งแม้จะช่วยลดภาระด้านโครงสร้างเวลาเรียน แต่การบูรณาการโดยขาดเป้าหมายที่ชัดเจนมักทำให้เนื้อหาถูกลดทอนความสำคัญลงเหลือเพียงเกร็ดความรู้ (Knowledge) ผิดเพี้ยน ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรในยุคใหม่จึงไม่ควรยึดติดกับการสร้างรายวิชาใหม่ แต่ต้องมุ่งเน้นการกำหนด “ตัวชี้วัดทางพฤติกรรม” (Behavioral Indicators) หรือ “คุณลักษณะ” (Characteristics) ของผู้เรียนให้ชัดเจนในหลักสูตรแกนกลาง ว่าผู้ที่มีความตระหนักรู้และเคารพความหลากหลายควรมีพฤติกรรมอย่างไร เพื่อให้สามารถสอดแทรกเจตคติลงไปในทุกกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีทิศทาง ไม่ใช่เพียงการสอนเนื้อหาให้จบไป ดังนี้

“...ในอดีตช่วงปี 2554 เป็นช่วงที่มีนโยบายขับเคลื่อนเรื่องอาเซียนเป็นหลัก มีการกระตุ้นให้โรงเรียนเปิดรายวิชาเพิ่มเติมอาเซียนศึกษา แต่ปัจจุบันรายวิชาเหล่านี้ได้ลดจำนวนลงและถูกปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบของการบูรณาการเนื้อหาหรือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งหากมองในแง่ของหลักสูตร สิ่งที่พบคือมันมักจะมีลักษณะเป็น Knowledge-based คือ เน้นองค์ความรู้เชิงเนื้อหามากกว่าเรื่องของการสร้างเจตคติและคุณค่าเชิงวัฒนธรรม...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

“...การพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างความตระหนักรู้ ไม่จำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรที่เฉพาะเจาะจงขึ้นมาใหม่เสมอไป แต่สามารถแทรกเข้าไปในรายวิชาประวัติศาสตร์หรือสังคมศึกษาที่มีอยู่เดิมได้ โดยจุดเน้นสำคัญคือการกำหนด

จุดมุ่งหมายให้ชัดเจนว่า ต้องการให้เด็กเกิดความเข้าใจในความต่างทางวัฒนธรรมในระดับใด เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มองความขัดแย้งเป็นปัญหา...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

“...สิ่งสำคัญที่สุดของการทำหลักสูตรคือการกำหนดคุณลักษณะ (Characteristics) ของผู้เรียนให้ชัดเจน ว่าเด็กที่มีความตระหนักรู้และเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น เขาต้องมีพฤติกรรมอย่างไร เช่น เขาต้องไม่ละเมิดผู้อื่น เขาต้องแสดงออกถึงความเข้าใจในความแตกต่าง หากเรากำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เหล่านี้ได้ชัดเจนในหลักสูตร มันจะเป็นตัวกำกับให้การจัดการเรียนรู้นุ่งไปสู่ผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง มากกว่าการสนใจแค่ตัวเนื้อหา...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

2. วิธีการจัดการเรียนรู้

2.1 การใช้ “สถานการณ์จริงและเหตุการณ์ร่วมสมัย” เป็นฐาน (Real Situations & Current Events) วิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน จำเป็นต้องก้าวข้ามการเรียนรู้จากตำราแบบเดิมที่เนื้อหาล้าสมัย ไปสู่การใช้ “สถานการณ์จริงทางสังคม” (Real Situations) หรือ “ปรากฏการณ์ร่วมสมัย” (Contemporary Phenomena) ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน มาเป็นสื่อกระตุ้น (Stimulus) เช่น ข่าวความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ การเหยียดเชื้อชาติในสื่อออนไลน์ หรือประเด็นทางเศรษฐกิจสังคมที่กระทบต่อชีวิตผู้คน กระบวนการนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ผลกระทบและความรู้สึกของผู้คนในเหตุการณ์จริง เพื่อสร้างความเชื่อมโยง (Engagement) ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา และกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ผ่านประสบการณ์ที่จับต้องได้ ดังนี้

“...การออกแบบการจัดการเรียนรู้ควรประยุกต์ใช้ “สถานการณ์ปัจจุบัน” (Current Situations) เป็นกรอบสำคัญ โดยเลือกประเด็นหรือสถานการณ์ร่วมสมัยที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม เช่น ข่าวสารความขัดแย้ง เหตุการณ์ปะทะกันทางวัฒนธรรมในอาเซียน หรือกระแสทางสังคมใหม่ ๆ มาเป็นจุดตั้งต้นของการเรียนรู้ เพื่อให้เนื้อหามีความทันสมัย (Update) สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนไป และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถานการณ์จริงได้อย่างมีความหมาย....”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

“...วิธีการที่ง่ายและเห็นผลชัดเจนที่สุดคือการนำ “สถานการณ์ทางสังคม” มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น การนำภาพข่าว หรือเหตุการณ์ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในอาเซียนที่ปรากฏในสื่อต่างๆ มาให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์และอภิปราย เพราะเรื่องราวเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและมีความใกล้ตัว ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ดีกว่าการเรียนเนื้อหาแห้ง ๆ ตามตำราที่อาจไกลตัวเกินไป ...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความกลมกลืน (Assimilate) ไปกับวิถีไทยสูงมาก จนผู้เรียนอาจมองไม่เห็นความแตกต่างทางอัตลักษณ์ ดังนั้น การดึง “สถานการณ์หรือบริบทจากภายนอก” เข้ามาเป็นสิ่งเร้า จึงเป็นกระบวนการจำเป็นที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในความหลากหลายได้อย่างชัดเจนและช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นมิติของปัญหาที่ซับซ้อนกว่าสิ่งที่เห็นในชีวิตประจำวัน...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

2.2 การบูรณาการ “บริบทเชิงพื้นที่” เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง (Context-based Learning) วิธีการจัดการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยง “บริบทเชิงพื้นที่” (Spatial Context) ของผู้เรียนเข้ากับบทเรียน โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ผู้เรียนมักเป็น “ประชากรแฝง” ที่ขาดความยึดโยงกับชุมชน ครูผู้สอนจึงต้องออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจและทำความเข้าใจความหลากหลายที่ซ่อนอยู่ในพื้นที่รอบตัว เช่น การสำรวจชุมชนแรงงานข้ามชาติ หรือการถอดบทเรียนจากวิถีชีวิตในตลาดท้องถิ่น เพื่อเปลี่ยน “สิ่งที่มองข้าม” (Invisible Diversity) ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ดังนี้

“...หลักการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญคือการเชื่อมโยงเนื้อหาให้สัมพันธ์กับ “บริบทเชิงพื้นที่” และชีวิตจริงของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น หากโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีชุมชนแรงงานข้ามชาติ ครูควรออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สำรวจและทำความเข้าใจวิถีชีวิตของพวกเขา เช่น การสำรวจสัดส่วนประชากรในตลาดสดเพื่อดูความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพความจริงที่อยู่ใกล้ตัวและเข้าใจการอยู่ร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

“...การจัดการเรียนรู้ต้องดึง “บริบทของชุมชน” เข้ามาเป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อถมช่องว่างความห่างเหินระหว่างผู้เรียนกับพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่เป็นประชากรแฝงในเมืองใหญ่ การพาผู้เรียนลงไปสัมผัสกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน รอบโรงเรียน จะช่วยสร้างความรู้สึกร่วม (Bonding) และทำให้ผู้เรียนตระหนักว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่เขาอาศัยอยู่...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...การเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ไม่ควรจำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน แต่ควรใช้ “ทรัพยากรในท้องถิ่น” เป็นฐาน ไม่ว่าจะเป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือแหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งกว่าการท่องจำ และช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการอยู่ ร่วมกันกับคนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2569)

2.3 การรู้เท่าทันสื่อและการใช้ “กรณีศึกษาจากโลกดิจิทัล” (Digital Literacy & Case Studies) ในยุคที่เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีอิทธิพลต่อความคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนจากการห้ามใช้สื่อ มาเป็นการนำ “สื่อดิจิทัลและ AI” มาเป็นกรณีศึกษา (Case Studies) โดยครูสามารถนำคลิปวิดีโอที่สร้างจาก AI หรือคอนเทนต์โซเชียลมีเดียที่มีประเด็นความเข้าใจผิดทาง วัฒนธรรม มาให้นักเรียนวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือและผลกระทบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและ การรู้เท่าทันสารสนเทศ (Information Literacy) ดังนี้

“...ในยุคดิจิทัล ครูสามารถนำคลิปวิดีโอที่สร้างจาก “ปัญญาประดิษฐ์ (AI)” หรือเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีประเด็นการบูลลี่ (Bullying) หรือการเหยียด วัฒนธรรม มาใช้เป็น “สื่อการเรียนรู้” เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์และถกเถียง ในประเด็นทางสังคม (Social Issues) ว่าเนื้อหาดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างไร และเรา ควรมีทำอย่างไรต่อข้อมูลเหล่านั้น...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ความท้าทายของครูยุคใหม่คือการแข่งขันกับ “โลกโซเชียลมีเดีย” ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน วิธีการสอนจึงต้องมีความทันสมัยและรู้เท่าทันเทคโนโลยี โดยครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ป้อนข้อมูล มาเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามกับข้อมูลที่ได้รับจากสื่อออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือความเกลียดชังที่แฝงมากับสื่อได้...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

“...เมื่อผู้เรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสูงกว่าครู และมักใช้ AI ทำงานแทน วิธีการจัดการเรียนรู้จึงต้องเน้นกระบวนการที่ AI ไม่สามารถทำแทนได้ นั่นคือ “การลงมือปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์จริง” ควบคู่ไปกับการฝึกให้ผู้เรียนตระหนักถึงจริยธรรมในการใช้สื่อ เพื่อไม่ให้พวกเขากลายเป็นผู้ผลิตซ้ำความเกลียดชังในโลกออนไลน์เสียเอง...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

3. บทบาทของผู้สอน

บทบาทของผู้สอนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์อาเซียน โดยครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” (Lecturer) ไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) และ “ต้นแบบทางความคิด” (Role Model) ที่สำคัญคือครูต้องมี “เจตคติ” (Mindset) ที่เปิดกว้างและเข้าใจในความแตกต่างอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะไปสอนผู้เรียน เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำหน้าที่คัดกรองข้อมูล (Gatekeeper) ท่ามกลางกระแสข่าวลวงในโลกออนไลน์ โดยไม่ชี้นำความคิดครอบงำผู้เรียน ดังนี้

3.1 การเป็น “ต้นแบบทางเจตคติ” และผู้มีความเข้าใจถ่องแท้ (Role Model & Insightful Understanding) ผู้ให้ข้อมูลเห็นพ้องว่า สิ่งสำคัญกว่าเทคนิคการสอนคือ “ตัวตนของครู” ครูต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาและบริบทความหลากหลายอย่างลึกซึ้ง (Insight) และต้องมีเจตคติที่เปิดกว้าง ไม่แสดงพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับสิ่งที่สอน เช่น การบูลลี่หรือเหยียดวัฒนธรรมเสียเอง เพราะครูคือผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักเรียน ครูจึงต้องระมัดระวังการโน้มน้าวและเปิดโอกาสให้เด็กคิดบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง ดังนี้

“...ประการแรก ผู้สอนควรเข้าใจสิ่งที่ตัวเองกำลังจะสอนอย่างถ่องแท้ ถ้าจะเอาไปสอน ควรจะต้องเข้าใจสิ่งที่สอนอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาหรือกระบวนการ ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจเป็นพื้นฐานยากที่จะจัดการเรียนรู้ให้เด็ก ๆ เกิดการรับรู้ได้...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

“...สิ่งสำคัญที่จะต้องเอาไปทำให้มันเกิดความสัมพันธ์กันก็คือเรื่องของเจตคติ หรือว่าชุดความคิดของตัวครูผู้สอนที่จะเอาชุดนี้ไปใช้ ถ้ายังไม่ได้มีทัศนคติที่เปิดรับในเรื่องของเจตคติที่ดี หรือความเข้าใจเชิงลึกในเรื่องของการจัดการศึกษาเชิงอัตลักษณ์ของอาเซียนเป็นไปเพื่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ถ้าครูยังไม่เข้าใจตรงนี้ มันก็ยังไม่ถึง...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ผู้สอนต้องเป็นต้นแบบ (Role Model) ถ้าผู้สอนสอนเรื่องการเคารพ แต่ว่าทำตัวไม่เป็นต้นแบบ มันก็ยากมาก แล้วก็พยายามขยายศักยภาพผู้สอน อย่าไปครอบงำให้นักเรียนเชื่อ ผู้สอนมีอิทธิพลมากที่สุดในห้องเรียน เพราะฉะนั้นต้องระวังเรื่องการโน้มน้าว...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2569)

3.2 การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกและสร้างพื้นที่ปลอดภัย” (Facilitator & Safe Space Creator) บทบาทในชั้นเรียน ครูต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้ฟังที่ดี” และสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เพื่อให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ละเอียดอ่อน ครูต้องทำหน้าที่กระตุ้นผ่านการตั้งคำถามมากกว่าการบอกคำตอบ และต้องช่วยเชื่อมโยงบริบทจากโลกภายนอก (Real World) เข้าสู่ห้องเรียน เพื่อให้เด็กเห็นภาพความจริงที่เกิดขึ้น ดังนี้

“...ผู้สอนอาจจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำ แต่ทั้งนี้ผู้สอนก็ต้องดูสถานการณ์ว่าผู้เรียนสามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ได้ด้วยตัวเอง ถ้าวิเคราะห์ไม่ได้ ผู้สอนก็ต้องกลับมาทบทวนและเสนอแนวทางเพิ่ม...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2568)

“...ครูต้องเป็นฝ่ายสนับสนุนการเรียนรู้ ครูจะไม่มีบทบาทเลยไม่ได้ แต่ครูต้องออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเยอะ และอยู่ในพื้นที่ที่ครูเปิดพื้นที่ให้มีความรู้สึกอบอุ่น ให้มีความรู้สึกว่าปลอดภัย และแสดงความคิดเห็นได้...”
(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2569)

4. บทบาทของนักเรียน

นักเรียนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รับสาร” (Passive Learner) มาเป็น “ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้” (Co-creator) และ “ผู้เลือก” (Active Chooser) ตามความสนใจของตนเอง นักเรียนต้องมีบทบาทในการสะท้อนความคิด (Reflection) เชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริง และต้องฝึกฝนทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Information Literacy) เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของอคติในโลกออนไลน์ ดังนี้

4.1 การเป็น “ผู้เลือกและผู้ร่วมออกแบบการเรียนรู้” (Active Chooser & Co-creator)

นักเรียนควรมีสิทธิ์ในการเลือกประเด็นศึกษาที่ตนเองสนใจจากสถานการณ์จริงที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ (Ownership) และควรมีส่วนร่วมในการสะท้อนความต้องการว่าอยากเรียนรู้ในรูปแบบใด เพื่อให้หลักสูตรตอบโจทย์บริบทชีวิตของพวกเขามากที่สุด ดังนี้

“...นักเรียนควรมีสิทธิ์ในการเลือก ผู้สอนอาจจะต้องมีสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์ให้เขาเลือกตามความสนใจ ถ้าต้องการทำความเข้าใจหลากหลายประเด็น แต่ละประเด็นมันอาจจะไม่ต้องเป็นหัวข้อเดียวกันก็ได้ มันก็จะเห็นจุดของความหลากหลาย...”
(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

“...เด็กต้องมีส่วนร่วมในหลักสูตรตั้งแต่ต้น ถ้าในบริบทของนักเรียนว่า หลักสูตรแบบไหนที่อยากได้ เพราะฉะนั้นเด็กก็มีส่วนร่วมในหลักสูตร...”
(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

4.2 การเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติและการรู้เท่าทัน (Practical Applier & Digital literate) นักเรียนต้องไม่เพียงแค่วิเคราะห์เนื้อหา แต่ต้องสามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตประจำวันได้ (Relate to real life) ว่าการเคารพความหลากหลายมีประโยชน์อย่างไรต่อตัวเขา นอกจากนี้ในยุคดิจิทัล นักเรียนต้องมีบทบาทในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและใช้เทคโนโลยี (AI) อย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

“...นักเรียนต้องรู้ว่าเรียนไปแล้วสัมพันธ์อะไรกับชีวิตเขา ถ้าเขารู้เรื่องนี้จะเป็นประโยชน์อะไรกับตัวเขา เขาจะเอาไปใช้อย่างไรในรอบตัวเขา เพราะฉะนั้นเราอาจจะเชื่อมโยงสิ่งที่ใกล้ตัว จะทำให้สามารถเชื่อมโยงความรู้สึกนึกคิดเข้าหากันได้บนพื้นฐานของความเข้าใจอันดี...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2569)

“...บทบาทผู้เรียน สิ่งสำคัญก็คือ การเรียนรู้เชิงรุก นักเรียนต้องให้ความร่วมมือมีส่วนร่วมในการค้นคว้า การวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แล้วก็จะท่อนมูมมองความคิดเห็นของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ตัวเองมี ให้ความชัดเจน...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

5. บริบทการจัดการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายต้องประกอบด้วย “บรรยากาศทางจิตวิทยา” ที่มีความสบายใจและปลอดภัยในการแสดงออก และ “การเชื่อมโยงกับบริบทสังคมจริง” เพื่อแก้ปัญหาภาวะไร้ราก (Rootless) ของนักเรียนในเมืองหรือภาวะกลมกลืน (Assimilation) ในชนบท รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับ “ครอบครัว” เพื่อให้การปลูกฝังเจตคติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

5.1 บรรยากาศที่ “ผ่อนคลายและปลอดภัย” (Safe & Relaxed Atmosphere)

สภาพแวดล้อมในห้องเรียนต้องมีความ “สบายใจ” (Comfortable) เป็นกันเอง เพื่อลดกำแพงระหว่างครูกับศิษย์ และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง การเปิดโอกาสให้พูดคุยเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมหรือความขัดแย้ง จะทำได้ดีในบรรยากาศที่ผู้เรียนมั่นใจว่าจะไม่ถูกตัดสิน ดังนี้

“...สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ คือ จะต้องมีความสบายใจในการเรียนรู้ บรรยากาศอาจจะต้องผ่อนคลาย มีความเป็นกันเอง ถ้าเราพูดถึงเรื่องความหลากหลาย มันก็มีบางส่วนที่อ่อนไหว ทั้งผู้สอนและผู้เรียนอาจจะรู้สึกว่าจะสามารถพูดกันได้สบายใจ...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2569)

“...ครูต้องสร้างพื้นที่ปลอดภัยและให้เขามีความรู้สึกอบอุ่น มีความปลอดภัย ในการแสดงความคิดเห็น...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2569)

5.2 การเชื่อมโยงกับ “บริบทบ้านและชุมชน” (Home-School-Community Connection) บริบทการเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน แต่ต้องเชื่อมโยงกับ “ครอบครัว” และ “ชุมชน” โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่นักเรียนเป็นประชากรแฝง (Latent Population) โรงเรียนต้องพยายามสร้างความยึดโยงกับพื้นที่ และต้องสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการปลูกฝังค่านิยม เช่น โรงเรียนสอนให้เคารพ แต่ที่บ้านสอนให้เกลียดชัง ดังนี้

“...บริบทหนึ่งที่สำคัญคือผู้ปกครองต้องช่วยกัน ครูสอนไปว่าต้องเคารพในเรื่องของไม่ละเมิดผู้อื่น แต่ว่าผู้ปกครองยังดูถูกคนอื่น ผู้เรียนจะไม่เข้าใจทำไมโรงเรียนสอนแบบนี้กลับไปบ้านเป็นอีกแบบ...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

“...ในกรุงเทพฯ ความเป็นประชากรแฝงก็เป็นดาบสองคม เขาอาจจะไม่ยึดโยงกับอะไรที่เป็นเชิงพื้นที่เพราะแค่เดินทางผ่านอย่างเดียว ความยึดโยงกับบริบทเชิงพื้นที่ไม่มี เพราะฉะนั้นบริบทที่จะส่งเสริมตรงนี้ ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจสิ่งที่เกิดขึ้นรอบข้าง...”

(ศึกษานิเทศก์ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2568)

5.3 การลดช่องว่างทางเทคโนโลยี (Bridging Digital Divide) ในบริบทที่นักเรียนมีความพร้อมด้านอุปกรณ์ไม่เท่ากัน ครูต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ “เสมอกัน” ในการเข้าถึงข้อมูล หากนักเรียนบางคนไม่มีสมาร์ทโฟน ครูต้องปรับวิธีการนำเสนอ เช่น การเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อให้ทุกคนได้รับข้อมูลตั้งต้นที่เท่าเทียมกันก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

“...ถ้าสมมุติเด็กบางคนไม่รู้เลยว่ามันมีเหตุการณ์นี้ เพราะว่าเขาอาจจะไม่ได้ใช้โทรศัพท์ เราอาจจะต้องเล่าให้เขาฟัง เพื่อให้เข้าใจตรงกันก่อน ครูต้องเปลี่ยนวิธีการในการจัดสภาพแวดล้อมให้เสมอกัน...”

(อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2569)

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยปรับจุดเน้นจากการสอนความรู้เชิงเนื้อหาและข้อมูลพื้นฐาน ไปสู่การบูรณาการรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม และการใช้สถานการณ์จริงทางสังคมร่วมสมัยเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ เพื่อสร้างเจตคติและความเป็นพลเมืองโลกที่ก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติ โดยต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ สะท้อนคิด และเชื่อมโยงประเด็นกับชีวิตจริง โดยครูปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกและต้นแบบทางเจตคติ สร้างบรรยากาศปลอดภัยทางความคิด ลดการชี้นำ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกประเด็นศึกษาอย่างมีความหมายควบคู่กับการรู้ทันความขัดแย้งกับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาภาวะความหลากหลายที่มองไม่เห็นทั้งในบริบทเมืองและชนบท การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างยั่งยืนต้องขับเคลื่อนทั้งระดับหลักสูตร กระบวนการสอน และบริบทชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยความเข้าใจและเคารพอย่างแท้จริง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในการวิจัยระยะที่ 1 และผลการศึกษาการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาสรุปในรูปแบบของตาราง เพื่อแสดงแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยการสรุปข้อมูลในตารางแบ่งเป็นสภาพปัจจุบัน และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อแสดงแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ประเด็นสำคัญ	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางในการจัดการเรียนรู้
1. การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม		
1.1 หลักสูตร	การเรียนการสอนเน้นให้จำสิ่งที่เปลี่ยนแปลงนอก เป็นการจำข้อมูลโดยขาดการเชื่อมโยงกับ “รากเหง้า” หรือ “จุดรวม” ทางวัฒนธรรม เพื่อ “วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน” และ “คะแนนสอบ” เป็นหลัก	1) เปลี่ยนจากเน้นการท่องจำเนื้อหา มาเน้นการสร้างเจตคติและสมรรถนะ เพื่อความเป็นพลเมืองโลก 2) ลดเนื้อหาเรื่องสัญลักษณ์ เน้น วัฒนธรรมร่วมของอาเซียนและความเชื่อมโยงของผู้คน 3) ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ปัจจุบัน และใช้บริบทจริงในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ 4) ไม่เน้นเปิดรายวิชาเพิ่ม แต่แทรกเนื้อหาในวิชาพื้นฐาน 5) กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จไปที่ “การกระทำ” และ “การอยู่ร่วมกัน” ของผู้เรียน ไม่ใช่แค่คะแนนสอบ
1.2 วิธีการจัดการเรียนรู้	1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้ ทำให้การอยู่ท่ามกลางความหลากหลายไม่ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจหากปราศจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง 2) ห้องเรียนกำลังเผชิญหน้ากับ “กำแพงแห่งโลกดิจิทัล” ซึ่งดึงดูด	1) เลิกยึดตำราเดิม แต่ใช้ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ 2) เชื่อมโยงชุมชน ให้ผู้เรียนลงสำรวจพื้นที่รอบตัว เพื่อให้เห็นความหลากหลายที่จับต้องได้จริง

ประเด็นสำคัญ	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางในการจัดการเรียนรู้
	ความสนใจผู้เรียนออกไปจากโลกความเป็นจริงและเนื้อหาทางวิชาการ	3) นำกรณีศึกษาจากโซเชียลมีเดีย เช่น การบูลลี่หรือข่าวลวง มาวิเคราะห์เพื่อฝึกการคิดแยกแยะ
1.3 บทบาทของ ผู้สอน	1) ครูถูกระบบบีบให้จัดการเรียนรู้แบบ “จัดฉาก” คือเน้นทำแผนการสอนให้สมบูรณ์แบบเพียงเพื่อ “ผ่านการประเมิน” หรือทำเป็นพิธีกรรมชั่วคราว 2) ครูต้องแข่งกับ “หน้าจอและอัลกอริทึม (Algorithm)” ที่ดึงดูดความสนใจเด็กไปหมด รวมถึงต้องเจอปัญหาเด็กใช้ AI ทำงานแทน ทำให้ครูในปัจจุบันต้องเหนื่อยกับการดึงเด็กกลับมาสู่โลกความจริงและปฏิสัมพันธ์ 3) ครูจำนวนมากยังใช้กระบวนการและสื่อการสอนแบบดั้งเดิมที่ล้าสมัย ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและจิตของผู้เรียนยุคใหม่	1) เปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวกลดการบรรยาย เน้นออกแบบกิจกรรมและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 2) เป็นต้นแบบที่ดี ครูต้องมีเจตคติเปิดกว้าง เข้าใจเนื้อหาหลักซึ่ง และไม่แสดงพฤติกรรมขัดแย้ง เช่น การบูลลี่ให้เด็กเห็น 3) ไม่ชี้นำความคิด ทำหน้าที่คัดกรองข้อมูลที่ถูกต้อง แต่ต้องระวังไม่ครอบงำหรือโน้มน้าวเด็กด้วยอคติส่วนตัว 4) สร้างพื้นที่ปลอดภัย สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและอบอุ่น เพื่อให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ละเอียดอ่อน 5) เน้นตั้งคำถาม ใช้คำถามกระตุ้นการเชื่อมโยงโลกความจริง แทนที่การบอกคำตอบสำเร็จรูป
1.5 บทบาทของ นักเรียน	1) ใช้เทคโนโลยีเป็นทางลัดทำงานแทนการคิดวิเคราะห์กลายเป็นผู้รับสารที่เฉื่อยชา 2) เสพติดโลกเสมือนและ Pop Culture จนตัดขาดความสนใจจากโลกความจริงและคนรอบข้าง	1) เปลี่ยนจากผู้รับสาร เป็นผู้ร่วมออกแบบการเรียนรู้ มีสิทธิ์เลือกประเด็นที่สนใจเอง เพื่อให้รู้สึกเป็นเจ้าของ 2) ต้องเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริง วิเคราะห์ได้ว่าสิ่งที่เรียนมีประโยชน์ต่อชีวิตตนเองอย่างไร

ประเด็นสำคัญ	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางในการจัดการเรียนรู้
	3) เป็นเหมือน “คนแปลกหน้า” ในพื้นที่ มองข้ามความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนที่ตนอยู่	3) มีทักษะรู้เท่าทันสื่อ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ ไม่ตกเป็นเหยื่ออคติออนไลน์ 4) มีบทบาทในการสะท้อนความคิด และแลกเปลี่ยนมุมมองความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน
1.6 บริบทการจัดการเรียนรู้	1) ผู้เรียนมองไม่เห็นความต่างทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จริง ไม่ว่าจะเพราะ “ความกลมกลืน” จนแยกไม่ออกหรือเพราะ “ความคุ้นชิน” จนละเลย 2) ผู้เรียนกลายเป็น “ประชากรแฝง” ที่ใช้ชีวิตแค่เดินทางผ่านไป-มา ขาดปฏิสัมพันธ์ลึกซึ้งกับชุมชน ทำให้มองชุมชนเป็นเพียงฉากหลัง 3) สิ่งแวดล้อมหลักของผู้เรียนย้ายไปอยู่บน “หน้าจอ” ซึ่งมีอิทธิพลสูงกว่าห้องเรียนและชุมชนจริง ทำให้ความสนใจในโลกกายภาพลดน้อยลง	1) สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและปลอดภัย ให้ผู้เรียนกล้าพูดคุยเรื่องละเอียดอ่อนโดยไม่ถูกตัดสิน 2) เชื่อมโยงบทเรียนกับชุมชนจริง แก้ปัญหา “ประชากรแฝง” ในเมือง หรือ “ความกลมกลืน” ในชนบท ให้เด็กเห็นความหลากหลายรอบตัว 3) ดึงครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การปลูกฝังเจตคติไปในทิศทางเดียวกับโรงเรียน ลดความขัดแย้งทางค่านิยม 4) ครูต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กเข้าถึงข้อมูลได้ “เสมอกัน” เช่น เล่าเรื่องแทนการให้ดูมือถือ เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี
2. ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม		
2.1 ด้านนักเรียน	1) ติดกับดักทางลัด ใช้ AI และการเขียน Prompt ทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง	1) เปลี่ยนจากผู้รับสารเป็นผู้มีสิทธิ์เลือกประเด็นศึกษาและร่วมออกแบบวิธีการเรียนรู้

ประเด็นสำคัญ	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางในการจัดการเรียนรู้
	2) เป็นผู้เสพติดโลกเสมือน สนใจวัฒนธรรมป๊อป (Pop Culture) และโซเชียลมีเดียมากกว่าเนื้อหาในห้องเรียน และได้รับอิทธิพลจากข่าวลวงได้ง่าย 3) ขาดความยึดโยงในเมืองเป็นเพียง “ประชากรแฝง” ที่สัญจรผ่านพื้นที่ส่วนในชนบทมองไม่เห็นความต่าง เพราะความคุ้นชิน	2) เชื่อมโยงความรู้เข้ากับชีวิตประจำวัน และเห็นประโยชน์ของการเคารพความแตกต่าง 3) ใช้ AI และสื่อออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ไม่ตกเป็นเหยื่ออคติ
2.2 ด้านผู้สอน	1) เน้นสอนเพื่อประเมิน จัดการเรียนรู้แบบ “จัดฉาก” หรือทำกิจกรรม Active Learning แค่วงสั้น ๆ เพื่อตอบโจทย์การประเมินวิทยฐานะ (PA) ขาดความต่อเนื่อง 2) หลีกเลียงการสอนเรื่องละเอียดอ่อน หรือประเด็นความขัดแย้ง เพราะกลัวจัดการไม่ได้ 3) ยังปรับตัวไม่ทัน และถูก AI เข้ามาแย่งชิงบทบาทในการเป็นผู้ให้ความรู้	1) ลดการบรรยาย เน้นสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น 2) มีเจตคติเปิดกว้าง เข้าใจรากเหง้าลึกซึ้ง และไม่แสดงพฤติกรรมเลือกปฏิบัติ 3) แข่งขันกับหน้าจอบนพื้นฐานปฏิสัมพันธ์จริง (Face-to-face) ที่ AI ทดแทนไม่ได้
2.3 ด้านหลักสูตรและเนื้อหา	1) ยังคงเน้นการท่องจำข้อมูลกายภาพ เช่น ธงชาติ อาหาร การแต่งกาย มากกว่าการสร้างเจตคติ 2) เนื้อหาไม่มีการระบุประเด็นของความหลากหลายทางวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ 3) โครงสร้างหลักสูตรเอื้อต่อการจัดการกิจกรรมระยะสั้น ไม่ส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกระยะยาว	1) เลิกเน้นท่องจำข้อมูล เน้น ธง ดอกไม้ หันมาเน้นการสร้างความเข้าใจ (Empathy) และสมรรถนะพลเมืองโลก 2) เน้นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียน เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงก่อนมีพรมแดน 3) ใช้เหตุการณ์ปัจจุบันเป็นฐาน และบูรณาการเข้ากับวิชาพื้นฐานโดยวัดผลที่พฤติกรรม

ประเด็นสำคัญ	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางในการจัดการเรียนรู้
2.4 ด้านบริบท การจัดการ เรียนรู้	1) ความหลากหลายถูกกลืนไปกับ วิถีชีวิต หรือถูกมองข้ามเพราะ ความเร่งรีบในเมือง 2) ระบบนิเวศการเรียนรู้ถูกครอบงำ ด้วยสื่อสังคมออนไลน์และ AI ที่เข้าถึง ง่ายกว่าห้องเรียน 3) กระแสข้อมูลที่รวดเร็วของข่าวสาร อาจนำไปสู่ความแตกแยกได้ง่ายหาก ขาดพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง	1) สร้างความสบายใจ เป็นกันเอง เพื่อให้พูดคุยเรื่องละเอียดอ่อนได้โดย ไม่ถูกตัดสิน 2) แก้ปัญหาประชากรแฝงโดยดึง บริบทพื้นที่จริงและครอบครัวเข้ามามี ส่วนร่วมในการปลูกฝัง 3) ครูต้องปรับวิธีการนำเสนอ เช่น การเล่าเรื่อง เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับ ข้อมูลตั้งต้นที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะมี อุปกรณ์หรือไม่

ตอนที่ 2 ผลของกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ
อาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้
โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลของกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อ
การพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้
สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นประเด็นตามลำดับชั้น
ประกอบด้วย 1) ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้
สถานการณ์จริงทางสังคม 2) ผลการศึกษากิจการการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อ
การพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้
สถานการณ์จริงทางสังคมในปัจจุบัน 3) การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
4) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และ
การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม 5) การพัฒนา
แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และ
การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

การศึกษานี้มุ่งเน้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในบริบทจริงเป็นหลัก โดยมองว่าการเรียนรู้ไม่ใช่กระบวนการอิสระที่เกิดขึ้นในห้องเรียนสี่เหลี่ยมหรือการท่องจำข้อเท็จจริง แต่เป็น “กระบวนการทางสังคม” (Social Process) ที่ผู้เรียนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมใน “ชุมชนแห่งการปฏิบัติ” (Communities of Practice) นอกจากนี้ ยังบูรณาการร่วมกับแนวคิด “การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม” (Real-World Social Situation-Based Learning) ซึ่งเน้นการนำปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม (Phenomenon-based) มาเป็นฐานในการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเสมือนอยู่ในสถานการณ์จริง

การจัดการเรียนรู้มีรากฐานมาจากการมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) และบริบท (Context) โดยเชื่อว่าความรู้และอัตลักษณ์ของผู้เรียนจะถูกสร้างขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งแวดล้อมจริง การเรียนรู้แยกออกจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไม่ได้ สอดคล้องกับปรัชญาการสร้างสรรค์ความรู้เชิงสังคม (Social Constructivism) ที่เชื่อว่าความรู้ถูกสร้างขึ้นจากการร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และปรัชญาการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่เน้นการลงมือกระทำ (Learning by Doing) และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) ที่เน้นให้พลเมืองเคารพความแตกต่าง โดยมีหลักการสำคัญ คือ

1) นักเรียน เปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รับสาร” (Passive) เป็น “ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้” (Co-creator) และ “ผู้เลือก” (Active Chooser) ในประเด็นที่ตนเองสนใจ มีบทบาทเป็น ผู้สะท้อนความคิด (Reflector) เชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน และมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจาก AI หรือ Social Media ได้อย่างมีวิจารณญาณ ก้าวข้ามการเป็น “ประชากรแฝง” เพื่อกลับมาสร้างความยึดโยง (Bonding) กับชุมชนและบริบทสังคมรอบตัว

2) ครูผู้สอน เปลี่ยนจาก “ผู้สอน” (Lecturer) เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) และ “ผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัย” (Safe Space Creator) เพื่อให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ละเอียดอ่อน เป็น “ต้นแบบทางเจตคติ” (Role Model with Attitude) มีทัศนคติที่เปิดกว้างและเข้าใจเรื่องความหลากหลายอย่างถ่องแท้ก่อนสอน เพื่อไม่ให้ชี้นำหรือสร้างอคติ ทำหน้าที่เป็น “ผู้สร้างผลกระทบ” (Impact Creator) ที่เหนือกว่าเทคโนโลยี (AI) โดยดึงเด็กกลับมาสู่ปฏิสัมพันธ์ในโลกความเป็นจริง

3) การจัดการเรียนรู้ ใช้ “สถานการณ์จริงทางสังคม” (Real Situations) หรือปรากฏการณ์ร่วมสมัย (Current Events) เป็นฐานในการเรียนรู้ แทนการยึดติดกับตำรา เน้นการ “บูรณาการ” (Integration) เนื้อหาเข้ากับบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตจริง (Context-based) ไม่แยกส่วนเป็นรายวิชา มุ่งเน้นที่ “เจตคติ” (Attitude) และ “ความเข้าใจ” (Empathy) มากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ

4) การประเมินผล เน้นการประเมิน “พฤติกรรม” และ “การกระทำ” ที่แสดงออกถึงการเคารพความหลากหลาย ไม่ใช่การวัดความจำ ใช้การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้ (Characteristics) และการสะท้อนคิด (Reflection) ของผู้เรียน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว สรุปได้ว่า ความตระหนักรู้ (Awareness) การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Respect for Cultural Diversity) และการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ความตระหนักรู้ เป็น “รากฐาน” ที่ทำให้บุคคลเข้าใจตนเองและผู้อื่น การเคารพความหลากหลาย เป็น “เป้าหมาย” หรือผลลัพธ์ที่เกิดจากการเปิดใจและลดอคติ การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริง เป็น “เครื่องมือ” หรือกระบวนการที่ช่วยปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้เป็นรูปธรรม ผ่านประสบการณ์ตรงและการเผชิญหน้ากับความจริง ซึ่งดีกว่าการเรียนรู้ทฤษฎีเพียงอย่างเดียว กล่าวโดยสรุป คือ การใช้สถานการณ์จริงเป็นตัวกลางช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ สร้างความเข้าใจ และนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้จริง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม เริ่มต้นด้วยการนำเสนอสถานการณ์จริง ข่าว หรือปรากฏการณ์ทางสังคมในอาเซียน เช่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดความสนใจ

2) การกระตุ้นและตั้งคำถาม ใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ และเชื่อมโยงสถานการณ์เข้ากับตนเอง

3) การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ ให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทั้งเอกสาร สื่อ การสำรวจชุมชน และเรียนรู้วิถีชีวิตความน่าเชื่อถือ

4) การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา เปิดพื้นที่ให้นักเรียนถกเถียง แลกเปลี่ยนมุมมอง และร่วมกันออกแบบแนวทางการอยู่ร่วมกันหรือทางออกของปัญหาอย่างสร้างสรรค์

5) การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ ให้นักเรียนนำเสนอแนวคิด สื่อสารผลการเรียนรู้ และสะท้อนคิด ถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนเองที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมในปัจจุบัน

การศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม กำลังเผชิญกับสภาวะวิกฤตที่เกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างการจัดการเรียนรู้กับบริบทของผู้เรียนยุคใหม่ โดยในมิติของหลักสูตรและการสอนยังคงติดกับดักการเรียนรู้เพียง “เปลือกนอก” ที่เน้นการท่องจำข้อมูลเป็นชิ้นส่วนแยกขาดจากกัน เพื่อตอบสนองการวัดผลสัมฤทธิ์และคะแนนสอบเป็นหลัก ปราศจากการเชื่อมโยงให้เห็นถึง “รากเหง้า” หรือจุดร่วมทางวัฒนธรรมที่มีความหมาย สถานการณ์นี้ถูกซ้ำเติมด้วยปัจจัยด้านผู้สอนที่ถูกระบบบีบคั้นให้จัดการเรียนการสอนแบบ “จัดฉาก” หรือเน้นการสร้างผลงานระยะสั้นเพื่อผ่านการประเมินวิทยฐานะมากกว่าการสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน อีกทั้งยังต้องแบกรับภาระหนักในการแข่งขันกับหน้าจอที่แย่งชิงความสนใจของผู้เรียนไปด้วยสื่อการสอนแบบดั้งเดิมที่ล้าสมัย ส่งผลให้ผู้เรียนตกอยู่ในภาวะ “ผู้รับสารที่เฉื่อยชา” ที่ใช้เทคโนโลยีและ AI เป็นทางลัดในการทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์และเสพติดวัฒนธรรมป๊อปในโลกเสมือนจนตัดขาดปฏิสัมพันธ์กับโลกความจริง ทำให้พวกเขากลายเป็น “ประชากรแฝง” หรือคนแปลกหน้าที่มองไม่เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง (Invisible Diversity) ไม่ว่าจะด้วยความคุ้นชินหรือความกลมกลืนของบริบทพื้นที่ จนสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่แท้จริงได้ถูกย้ายไปอยู่บนโลกออนไลน์ ทั้งให้ห้องเรียนและชุมชนเป็นเพียงฉากหลังที่ไร้ความหมายต่อการรับรู้ของผู้เรียน

ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ ความไม่สอดคล้องเชิงโครงสร้างในทุกมิติ เริ่มจากด้านหลักสูตรที่ยังคงเน้นการท่องจำข้อมูลกายภาพเปลือกนอก เช่น ธงชาติ อาหาร มากกว่าการสร้างเจตคติ และมีโครงสร้างที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมระยะสั้นมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึกระยะยาว ส่งผลเชื่อมโยงไปสู่ด้านผู้สอนที่ถูกระบบบีบคั้นให้จัดการเรียนรู้แบบ “จัดฉาก” เพื่อตอบโจทย์การประเมิน

วิทยฐานะ (PA) มากกว่าผลสัมฤทธิ์จริง ทั้งยังเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการสอนในประเด็นละเอียดอ่อน และกำลังถูกท้าทายบทบาทจากเทคโนโลยี ในขณะที่ ด้านผู้เรียนตกอยู่ในสภาวะ “ติดกับดักทางลัด” โดยใช้ AI ทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ และเสพติดโลกเสมือนจนตัดขาดความยึดโยงกับชุมชน กลายเป็นเพียงประชากรแฝงที่มองไม่เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้บริบทการจัดการเรียนรู้ที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์และกระแสข่าวสารที่รวดเร็ว ซึ่งเสี่ยงต่อการนำไปสู่ความแตกแยกทางความคิดได้ง่ายหากปราศจากพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากการสังเคราะห์ข้อมูลและสภาพปัญหาในปัจจุบัน แนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเชิงโครงสร้างและกระบวนการอย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจากการเรียนรู้ที่ยึดเนื้อหาเป็นศูนย์กลางไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนและบริบทความเป็นจริงเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายขยายความได้ 5 มิติ ดังนี้

1) ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและเนื้อหา (Curriculum Transformation) แนวทางสำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนจุดเน้นจาก “การท่องจำเนื้อหา” (Content-based) ไปสู่ “การสร้างเจตคติและสมรรถนะ” (Attitude & Competency-based) โดยลดทอนเนื้อหาที่เป็นเพียงเปลือกนอก เช่น การจดจำสัญลักษณ์ ธงชาติ ดอกไม้ หรือประวัติศาสตร์สงครามที่สร้างความขัดแย้ง แล้วหันมาเน้น “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม” (Shared Roots) ของภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตผู้คนที่มีร่วมกันมาก่อนการแบ่งแยกด้วยเส้นพรมแดนรัฐชาติ หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดกับตำราตายตัว แต่สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาตาม “สถานการณ์ปัจจุบัน” (Current Situations) ได้ทันท่วงที นอกจากนี้ ไม่ควรเพิ่มภาระด้วยการเปิดรายวิชาใหม่ แต่ให้ใช้การ “บูรณาการ” สอดแทรกเนื้อหาลงในรายวิชาพื้นฐาน โดยเปลี่ยนเป้าหมายการวัดผลจากคะแนนสอบ มาเป็นการวัดที่ “พฤติกรรมและการกระทำ” ที่สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการเป็นพลเมืองโลก

2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process Design) กระบวนการเรียนรู้ต้องก้าวข้ามห้องเรียนสี่เหลี่ยมไปสู่การเชื่อมโยงกับโลกความเป็นจริง โดยใช้ “ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน” เป็นตัวกระตุ้นความสนใจ (Stimulus) แทนตำราเรียนเดิม แนวทางที่สำคัญคือการเชื่อมโยงกับ “ชุมชน” เพื่อแก้ปัญหาคือการเป็นประชากรแฝงหรือภาวะความคุ้นชินจนมองข้ามความแตกต่าง โดยให้ผู้เรียนลงพื้นที่สำรวจความหลากหลายที่จับต้องได้จริง นอกจากนี้ ต้องนำบริบทของโลกดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ

การเรียนรู้ โดยนำกรณีศึกษาจากสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และ AI เช่น ประเด็นการบูลลี่ ข่าวลวง มาให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ เพื่อฝึกทักษะการคิดแยกแยะและการรู้เท่าทันสื่อ

3) ด้านบทบาทของผู้สอน (Teacher's Role Reformation) ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” (Lecturer) มาเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) ที่ลดการบรรยายแต่เน้นการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ (Critical Questioning) แทนการบอกคำตอบสำเร็จรูป ครูต้องทำหน้าที่เป็น “ต้นแบบทางเจตคติ” (Role Model) ที่แสดงออกถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เปิดกว้างและไม่แสดงพฤติกรรมเลือกปฏิบัติหรือเหยียดหยามให้ผู้เรียนเห็น นอกจากนี้ ครูต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัย” (Safe Space Creator) ที่สร้างบรรยากาศผ่อนคลายและอบอุ่น เอื้อให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ละเอียดอ่อนโดยไม่ขึ้นหรือครอบงำความคิด พร้อมทั้งแข่งขันกับหน้าจอโดยเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (Face-to-face Interaction) ที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้

4) ด้านบทบาทของผู้เรียน (Student Empowerment) ผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนจาก “ผู้รับสาร” (Passive Learner) มาเป็น “ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้” (Co-creator) และ “ผู้เลือก” (Active Chooser) ที่มีสิทธิ์ในการกำหนดประเด็นการศึกษาตามความสนใจเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ (Ownership) ผู้เรียนต้องสามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริง โดยวิเคราะห์ได้ว่าการเคารพความหลากหลายมีประโยชน์อย่างไรต่อชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ ต้องพัฒนาทักษะการเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่รู้เท่าทันสื่อ สามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ ไม่ตกเป็นเหยื่อของอคติในโลกออนไลน์ รวมถึงมีบทบาทในการสะท้อนความคิด (Reflection) และแลกเปลี่ยนมุมมองทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

5) ด้านบริบทและสภาพแวดล้อม (Context & Ecosystem) การจัดสภาพแวดล้อมต้องเอื้อต่อการเปิดใจ โดยเน้นบรรยากาศทางจิตวิทยาที่มีความสบายใจ ไม่ตัดสิน เพื่อให้สามารถพูดคุยเรื่องความขัดแย้งหรือความแตกต่างได้อย่างเปิดเผย แนวทางสำคัญคือการเชื่อมโยง “บ้าน โรงเรียน ชุมชน” ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อแก้ปัญหาคอนflikต์ทางค่านิยมและสร้างความยึดโยงกับพื้นที่จริง อีกทั้งครูต้องคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี โดยต้องจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้ “เสมอภาค” (Equity) เช่น การใช้วิธีเล่าเรื่องปูพื้นฐานสำหรับเด็กที่ขาดแคลนอุปกรณ์ เพื่อลดช่องว่างและสร้างโอกาสในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม

3. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน

ในการศึกษาเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ได้แก่ มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม และวิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม

1) มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

สำรวจรากเหง้าของตนเองและชุมชน เช่น เชื้อสายลาว จีน มลายู หรือกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ เราเป็นส่วนผสมของวัฒนธรรมใดบ้าง เข้าใจว่า “ความเป็นไทย” ไม่ใช่แท่งโดเดี่ยว แต่มีการผสมผสานกับเพื่อนบ้านมาตลอด เปรียบเทียบวิถีชีวิตเด็กไทยกับเด็กในอาเซียน เช่น การเคารพผู้ใหญ่ ให้เห็นจุดร่วม

2) ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม

เรียนรู้คำศัพท์ที่ “ออกเสียงต่างกันแต่ความหมายเหมือนกัน” (Cognate words) ในภาษาไทย ลาว เขมร มลายู เช่น พ่อ-แม่ กิน ข้าว นับเลข เพื่อให้เห็นสายสัมพันธ์ทางภาษา สิ่ง “ทำได้” (Do's) และ “ห้ามทำ” (Don'ts) ที่เป็นวัฒนธรรมร่วม เช่น การไม่จับศีรษะ การถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน การไหว้ สมเปาะ (Sampeah) ความเชื่อพื้นฐานที่มีร่วมกันก่อนศาสนาหลักจะเข้ามา เช่น การบายศรีสู่ขวัญที่มีในหลายประเทศ

3) วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม

ข้าวไม่ใช่แค่อาหาร แต่คือจิตวิญญาณร่วมของอาเซียน เปรียบเทียบวิธีการกินด้วยมือ ตะเกียบ ช้อน สำนวญ “เครื่องปรุงเน่าแล้วอร่อย” ที่มีร่วมกันน้ำปลา ปลา ร้า ปลาแดก ปราฮก กะปิ บูดู ว่าเป็นภูมิปัญญาการถนอมอาหารเดียวกัน เรียนรู้วัฒนธรรมฮาลาล (Halal) เพื่อเข้าใจและเคารพเพื่อนมุสลิม และอาหารมังสวิรัตินางความเชื่อ

4) วิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม

วิเคราะห์ข่าวหรือโพสต์ในโซเชียลมีเดียที่มีการเหยียดวัฒนธรรมต่อประเทศเพื่อนบ้าน และผลกระทบที่ตามมา เรียนรู้วัฒนธรรมการ “รักษาน้ำใจ” และการเกรงใจ ซึ่งเป็นวิถีของชาวเอเชีย เพื่อลดความขัดแย้ง และวิธีการพูดคุยเมื่อมีความเห็นต่างทางวัฒนธรรมโดยไม่ใช้ความรุนแรง มารยาทในการสื่อสารกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมบนโลกออนไลน์ การปฏิบัติตนต่อแรงงานข้ามชาติหรือนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองอย่างให้เกียรติ (Human Dignity) และสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ไม่แบ่งแยก

4. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลที่มุ่งเน้นเพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเป็นพลเมืองที่มีความเป็นพลโลก ในกระบวนการวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์เพื่อสร้างการจัดการเรียนรู้ และปรับให้เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations) ขั้นตอนนี้เริ่มต้นด้วยการนำเสนอสถานการณ์จริงทางสังคม ข่าวสาร หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม การปะทะกันของอัตลักษณ์ท้องถิ่น หรือประเด็นดราม่าในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การเคลมวัฒนธรรม หรือการเหยียดวัฒนธรรม ครูให้นักเรียนวิเคราะห์คลิปข่าวบทความ หรือสื่อจากโซเชียลมีเดียที่สะท้อนความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดความสนใจและเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับโลกความเป็นจริงที่นักเรียนสัมผัสได้

2. การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) เมื่อผู้เรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์จริงแล้ว ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ โดยครูใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อท้าทายความคิดเดิมและกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ เช่น “ทำไมเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้น” “ใครได้หรือเสียประโยชน์จากความขัดแย้งนี้” หรือ “ถ้าเราอยู่ในสถานการณ์นั้นเราจะรู้สึกอย่างไร” จากนั้นให้นักเรียนระบุสิ่งที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อหาคำตอบ

3. การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) ให้นักเรียนลงมือค้นคว้าหาคำตอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ไม่จำกัดเพียงตำราเรียน แต่รวมถึงเอกสารชั้นต้น ภาพถ่าย สื่อดิจิทัล ข่าวสารออนไลน์ หรือการสำรวจข้อมูลจริงในชุมชน เช่น การสัมภาษณ์คนในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านในชุมชน ขั้นตอนนี้เน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจหลักฐานจากหลายมุมมอง และเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือความเกลียดชัง

4. การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) เป็นขั้นตอนที่เปิดพื้นที่ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้ออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถกเถียง และอภิปรายร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของปัญหา จากนั้นร่วมกัน “พัฒนาทางเลือก” หรือออกแบบแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การเสนอข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน การออกแบบแนวปฏิบัติในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ หรือข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม

5. การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) ขั้นตอนสุดท้ายเน้นการนำผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริงและการสื่อสารต่อสังคม นักเรียนนำเสนอแนวคิดใหม่หรือผลงานสร้างสรรค์ เพื่อสื่อสารความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน พร้อมทั้งมีการ “สะท้อนคิด” (Reflection) ถึงมุมมองและทัศนคติของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการทำกิจกรรมว่ามีความตระหนักรู้และเคารพในความหลากหลายเพิ่มขึ้นอย่างไร

กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้มีหัวใจสำคัญคือการพาผู้เรียนออกจากกรอบการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการท่องจำ ไปสู่การเผชิญหน้ากับ “สถานการณ์จริง” เพื่อฝึกทักษะการแก้ปัญหา และการสร้างความเข้าใจ (Empathy) ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยลดอคติและปลูกฝังเจตคติในการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

5. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวคิด หลักการ และขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) ที่มีความสอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้รวม 10 คาบ หลังจากการร่างแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและแก้ไข จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนประเมินคุณภาพและตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ก่อนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้นักเรียน

โดยแผนการจัดการเรียนรู้นี้ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดรวมถึงสาระสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดดังตาราง

 หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้สอน นางสาวกมลนัทร โตตัน	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 รายวิชา สังคมศึกษา ปีการศึกษา 2568 เวลา 2 คาบ
1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ อารักขาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข ตัวชี้วัด ส 2.1 ม.1/2 ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ 2. จุดประสงค์การเรียนรู้ 2.1 ความรู้ (K) 2.1.1 อธิบายมโนทัศน์เรื่องอัตลักษณ์ ตัวตน และความเชื่อมโยงที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมของ ตนเองกับกลุ่มประเทศอาเซียนได้ 2.2 ทักษะ/กระบวนการ/กระบวนการคิด (P) 2.2.1 สืบรวจและวิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคมเพื่อร้อยอณมายาคติเรื่องการแบ่งแยก “เรา-เขา” 2.3 เจตคติ/คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A) 2.3.1 แสดงออกถึงการยอมรับว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว และตระหนักถึงความสามารถของตน ในการทำประโยชน์ต่อสังคมพหุวัฒนธรรม 3. สาระสำคัญ อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว การตระหนักถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนจะช่วย ร้อยอณมายาคติการแบ่งแยก “เรา-เขา” และสร้างความเข้าใจว่าวัฒนธรรมไทยมีการผสมผสานกับเพื่อน	

ภาพ 3 ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนา
 ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้
 โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตาราง 5 แสดงแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ชื่อแผน	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (คาบ)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 มโนทัศน์ อัตลักษณ์ และตัวตน	ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ ของการเป็นพลเมืองดี มี ค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันใน สังคมไทยและสังคมโลกอย่าง สันติสุข ส 2.1 ม.1/2 ระบุความสามารถของตนเองใน การทำประโยชน์ต่อสังคมและ ประเทศชาติ	การสร้างมโนทัศน์เรื่อง “ตัวตน” และ “อัตลักษณ์” ควบคู่กับ การตระหนักถึงบทบาทของ ตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม และรัฐชาติ เพื่อให้เข้าใจว่า “อัตลักษณ์” ไม่ใช่สิ่งตายตัว เพื่อ ลดอคติและการแบ่งแยก “เรา- เขา” พร้อมทั้งเชื่อมโยงสู่ การตระหนักว่าตนเองสามารถใช้ ความสามารถของตนในการทำ ประโยชน์ต่อสังคมและ ประเทศชาติ	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ภาษาและจารีต ข้ามวัฒนธรรม	ส 2.1 ม.1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทาง วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจ นำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน	รากเหง้าความหลากหลายทาง วัฒนธรรม ภาษาและจารีตที่เป็น “รากร่วม” หล่อหลอมวิถีชีวิต ความเชื่อ ศิลปกรรม และภาษา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ เปรียบเทียบความคล้ายคลึง และความแตกต่างของวัฒนธรรม ไทยกับประเทศเพื่อน เช่น ภาษา อาหาร ประเพณี หรือพิธีกรรมที่ มีลักษณะร่วมกัน เพื่อให้เห็น “ความแตกต่าง” ไม่ได้หมายถึง ความแปลกแยก แต่เป็น	2

ชื่อแผน	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (คาบ)
		พัฒนาการตามบริบททางสังคม ที่มีความหลากหลายเป็นธรรมชาติเดิมของสังคม	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	ส 2.1 ม.1/3 อธิบายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ตนเป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน	วัฒนธรรมอาหารในฐานะ “สมบัติร่วม” มองอาหารและประเพณีเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของอาเซียน เพื่อสร้างเจตคติเชิงบวกและการยอมรับพหุวัฒนธรรม	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4	ส 2.1 ม.1/4 แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น	การนำเสนอการค้นคว้า “ความขัดแย้งจริงในสังคม” มาวิเคราะห์เพื่อรื้อถอนอคติ	4
วิถีมุขเมืองพหุวัฒนธรรม	ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมจริง เชื่อมโยงสู่สถานการณ์จริง เช่น การอยู่ร่วมกับแรงงานข้ามชาติ หรือผู้คนต่างภาษาและวัฒนธรรม เพื่อให้ตระหนักถึงบทบาทพลเมืองที่ต้อง	
	ส 2.2 ม.1/3 ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับตนเอง	เคารพความหลากหลาย	

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย ประกอบด้วย 1 หน่วยการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คาบละ 50 นาที รวม 10 คาบ โดยมีส่วนประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ภาระงาน ชิ้นงาน สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการเรียนรู้

เป้าหมายของแผนการจัดการเรียนรู้นี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงข้อมูล (Knowledge-based) เช่น ธงชาติหรือการแต่งกาย แต่เน้นการเปลี่ยนแปลงเจตคติและทักษะกระบวนการคิด โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

เป้าหมายหลัก เพื่อสร้าง “พลเมืองโลกที่มีความเข้าใจ” (Empathy-based Citizenship) ตระหนักรู้ในรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม โดยการเชื่อมโยงผู้เรียนกลับสู่โลกความเป็นจริงและลดทอนอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างความเกลียดชัง

จุดประสงค์การเรียนรู้โดยภาพรวม คือ

ด้านพุทธิพิสัย (K) ให้ผู้เรียนเข้าใจ “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม” (Shared Roots) และ “อัตลักษณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียน” ในฐานะสิ่งที่มีความเชื่อมโยงกัน แทนการมองแบบแยกส่วนเป็นรัฐชาติ

ด้านทักษะพิสัย (P) พัฒนา “ทักษะการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง” (Real-World Situations) การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงจากความเกลียดชังในโลกออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม

ด้านจิตพิสัย (A) สร้าง “ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลาย” (Awareness and Respect for Diversity) ตลอดจนการพัฒนาเจตคติที่เปิดกว้างต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยมองความหลากหลายเป็นโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกัน มากกว่าการมองว่าเป็นความขัดแย้ง

2. องค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมถูกออกแบบตาม “กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน” เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลาย ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations) ครูนำเสนอสถานการณ์จริง ข่าวสาร หรือปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน เช่น คลิปข่าวตราบาในโซเซียลมีเดีย การเฉลิมวัฒนธรรม หรือความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดความสนใจและเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับโลกความเป็นจริงที่นักเรียนสัมผัสได้แทนการเรียนรู้จากตำราเพียงอย่างเดียว

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อท้าทายความคิดเดิม เช่น “ทำไมเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้น” หรือ “ใครได้ประโยชน์จากความเกลียดชังนี้” เพื่อให้นักเรียนเชื่อมโยงสถานการณ์เข้ากับตนเอง และระบุสิ่งที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) นักเรียนลงมือสืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายและแตกต่างกัน ไม่จำกัดเพียงแบบเรียน แต่รวมถึงสื่อดิจิทัล การสำรวจชุมชนจริง หรือการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือข่าวลวง

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) เปิดพื้นที่ให้นักเรียนนำข้อมูลมาถกเถียง แลกเปลี่ยนมุมมอง และร่วมกัน “ออกแบบแนวทาง” การอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การเสนอข้อตกลงในการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ หรือแนวทางลดความขัดแย้งในชุมชน

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) นักเรียนนำเสนอผลงานสร้างสรรค์เพื่อสื่อสารความเข้าใจใหม่สู่สังคม และทำกิจกรรม “สะท้อนคิด” (Reflection) เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความรู้สึกที่เปลี่ยนไปหลังจากการทำกิจกรรม

แนวทางการจัดการเรียนรู้นี้จะเปลี่ยนผู้เรียนจาก “ผู้รับสาร” เป็น “ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้” (Co-creator) ที่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสามารถเชื่อมโยงตนเองกับบริบทสังคมจริง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ที่ช่วยลดทอนอคติและความเกลียดชัง โดยผู้เรียนจะตระหนักว่าความหลากหลายเป็นเรื่องธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับความเห็นต่างผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ปลอดภัยทางความคิด ส่งผลให้เกิดความเป็นพลเมืองตื่นรู้ที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสามารถดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติ

3. องค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสื่อและแหล่งเรียนรู้

สื่อและแหล่งเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้เน้นการเชื่อมโยงผู้เรียนเข้ากับ “โลกความเป็นจริง” และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี เพื่อเปิดโลกทัศน์และตรวจสอบความจริง มีดังต่อไปนี้

1) สถานการณ์จริงและเหตุการณ์ร่วมสมัย (Real-World Situations & Current Events) เน้นการใช้ “ข่าวสารและปรากฏการณ์ปัจจุบัน” ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมอาเซียน เช่น ข่าวความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ประเด็นการถกเถียงเรื่องการเฉลิมวัฒนธรรมใน TikTok หรือสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงาน มาเป็นสื่อกระตุ้น (Stimulus) แทนการใช้ตำราเรียนเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพความเชื่อมโยงของปัญหากับชีวิตจริง

2) กรณีศึกษาจากสื่อสังคมออนไลน์และปัญญาประดิษฐ์ (Social Media & AI Case Studies) ใช้คอนเทนต์จากโลกดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอที่สร้างจาก AI คอมเมนต์ในโซเชียลมีเดีย หรือข่าวลวง (Fake News) มาเป็น “กรณีศึกษา” เพื่อให้นักเรียนฝึกวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ แยกแยะข้อเท็จจริงออกจาก “วาทกรรมความเกลียดชัง” (Hate Speech) และเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ

3) แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและบริบทเชิงพื้นที่ (Community-based Resources) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จริงในท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหา “ความหลากหลายที่มองไม่เห็น” (Invisible Diversity) เช่น การสำรวจตลาดสดเพื่อดูวิถีชีวิตแรงงานข้ามชาติ การสัมภาษณ์คนในพื้นที่ หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนนักเรียนต่างเชื้อชาติในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และสร้างความยึดโยงกับชุมชน

4) หลักฐานทางวัฒนธรรมร่วม (Shared Culture Evidence) ใช้สื่อที่แสดงถึง “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม” ของภูมิภาคอาเซียน เช่น ตัวอย่างภาษาที่มีคำรากศัพท์เดียวกัน (Cognate words) วัฒนธรรมอาหาร เช่น น้ำปลา ปลาร้า หรือประเพณีที่คล้ายคลึงกัน เพื่อชี้ให้เห็นจุดร่วมมากกว่าจุดต่าง และรื้อถอนมายาคติความเป็นอื่น

4. องค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

การวัดผลมุ่งเน้น “การประเมินฐานสมรรถนะและเจตคติ” (Competency & Attitude-based Assessment) โดยให้ความสำคัญกับ “พฤติกรรมและการกระทำ” มากกว่าการสอบวัดความจำ มีรายละเอียดดังนี้

1) การสังเกตพฤติกรรม (Behavioral Observation) ใช้การสังเกต “พฤติกรรมการแสดงออก” ในระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มและการอภิปราย เช่น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ด่วนตัดสิน

การใช้คำพูดที่สุภาพและปราศจากอคติ และการแสดงออกถึงความเข้าใจ (Empathy) ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเพื่อนมนุษย์

2) การสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ “บันทึกการสะท้อนคิด” (Reflection Log) หรือกิจกรรมถอดบทเรียนหลังการเผชิญสถานการณ์จริง เพื่อประเมิน “การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ” ของผู้เรียน ว่ามีทัศนคติหรือมุมมองต่อเพื่อนบ้านและคนต่างวัฒนธรรมเปลี่ยนไปในทิศทางบวกหรือไม่ อย่างไร ผ่านเครื่องมือและกิจกรรมถอดบทเรียนที่หลากหลายตามบริบทของแผน เช่น กิจกรรมวงสนทนา (Dialogue Circle) การเขียนสะท้อนความคิดในฐานะพลเมืองดิจิทัลบนกระดานออนไลน์ (Padlet) การให้ข้อมูลย้อนกลับแบบ “I like / I wonder” และการเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง”

3) การประเมินชิ้นงานสร้างสรรค์ (Artifact Assessment) ประเมินจากผลงานที่ผู้เรียนร่วมกันออกแบบเพื่อแก้ปัญหาหรือสื่อสารกับสังคม ซึ่งสะท้อนคิดถึงการร้อยอณมายาคติ และการสังเคราะห์แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยไม่เน้นเพียงความสวยงาม แต่เน้น “ผลกระทบเชิงบวก” (Impact) และการนำไปใช้จริง ชิ้นงานในแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map) ที่แสดงการเชื่อมโยงของวัฒนธรรม การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Play) เสนอทางเลือกเพื่อลดความขัดแย้ง การสร้างสรรค์แคมเปญบนกระดานออนไลน์ (Padlet) เช่น แคมเปญ “อาหารคือภาษาที่เราพูดเหมือนกัน”

ตาราง 6 แสดงตารางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การวัดและประเมินผล ระหว่างขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน และองค์ประกอบของความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่ม ประเทศอาเซียน	องค์ประกอบของความ ตระหนักรู้และการเคารพ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม	การวัดและประเมินผล
ขั้นที่ 1 การกำหนด สถานการณ์จริงทางสังคม ครู นำเสนอสถานการณ์จริง ข่าวสาร หรือปรากฏการณ์ทาง	การตระหนักถึงปัญหาอคติ ทางวัฒนธรรม วัดการรับรู้ถึง ความขัดแย้ง การเหมารวม และความตระหนักรู้ถึง	การสังเกตพฤติกรรม ความกระตือรือร้น การมี ส่วนร่วมในการตอบคำถามและ

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่ม ประเทศอาเซียน	องค์ประกอบของความ ตระหนักรู้และการเคารพ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม	การวัดและประเมินผล
สังคมในปัจจุบัน เช่น คลิป ข่าวดราม่าในโซเชียลมีเดีย เรื่องการเฉลิมวัฒนธรรม หรือ ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ เพื่อ ดึงดูดความสนใจและเชื่อมโยง บทเรียนเข้ากับโลกความเป็นจริง ที่นักเรียนสัมผัสได้ แทนการ เรียนจากตำราเพียงอย่างเดียว	ความจำเป็นในการเปิดใจรับฟัง มุมมองที่แตกต่าง	การแสดงความคิดเห็นในชั้น เรียนเบื้องต้น
ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้ง คำถาม กระตุ้นให้นักเรียนเกิด ความสงสัยใคร่รู้ โดยใช้เทคนิค การตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อทำ ทลายความคิดเดิม เช่น “ทำไม เหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้น” หรือ “ใครได้ประโยชน์จากความ เกลียดชังนี้” เพื่อให้นักเรียน เชื่อมโยงสถานการณ์เข้ากับ ตนเองและระบุสิ่งที่ต้องการ ค้นคว้าเพิ่มเติม	การตั้งคำถาม/ระบุประเด็น ความขัดแย้ง วัดความสามารถ ในการเชื่อมโยงสถานการณ์เข้ากับ ตนเองและระบุสิ่งที่ต้องการ ค้นคว้าเพิ่มเติม	การสังเกตพฤติกรรม ใช้ การสังเกตพฤติกรรม การแสดงออกในระหว่าง การทำกิจกรรมกลุ่มและ การอภิปราย เช่น การรับฟัง ความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ ด่วนตัดสิน
ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและ สำรวจ นักเรียนลงมือสืบค้น ข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย และแตกต่างกัน ไม่จำกัดเพียง แบบเรียน แต่รวมถึงสื่อดิจิทัล การสำรวจชุมชนจริง หรือ	การทำความเข้าใจรากเหง้า ร่วม วัดการสืบค้นเพื่อทำ ความเข้าใจวิถีชีวิต จุดร่วม และความเชื่อมโยงทาง วัฒนธรรมของกลุ่มคนต่าง ๆ เพื่อรื้อถอนการแบ่งแยก	การสังเกตพฤติกรรม สังเกต การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน ข้อมูล และการแสดงออกถึง ความเข้าใจ (Empathy) ยอมรับความหลากหลายทาง

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่ม ประเทศอาเซียน	องค์ประกอบของความ ตระหนักรู้และการเคารพ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม	การวัดและประเมินผล
การสัมภาษณ์ผู้คนที่ในพื้นที่ เพื่อ เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ ข้อมูล และแยกแยะข้อเท็จจริง ออกจากอคติหรือข่าวลวง		วัฒนธรรมของเพื่อนมนุษย์ใน ระหว่างกระบวนการสืบค้น
ขั้นที่ 4 การอภิปรายและ พัฒนาทางเลือกในการ แก้ปัญหา เปิดพื้นที่ให้นักเรียน นำข้อมูลมาถกเถียง แลกเปลี่ยนมุมมอง และ ร่วมกัน “ออกแบบแนวทาง” การอยู่ร่วมกันอย่างเคารพ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม	การรื้อถอนมายาคติและการ สังเคราะห์แนวทาง วัด การมองข้ามความแปลกแยก สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาทาง ออกในการอยู่ร่วมกันท่ามกลาง ความหลากหลาย	การประเมินชิ้นงานสร้างสรรค์ ประเมินจากผลงานที่ผู้เรียน ร่วมกันออกแบบเพื่อแก้ปัญหา หรือสื่อสารกับสังคม และการ สังเคราะห์แนวทางการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติ โดยไม่เน้น เพียงความสวยงาม แต่เน้น “ผลกระทบเชิงบวก” (Impact) ชิ้นงานในแผนฯ ได้แก่ แผนที่รากเหง้าทาง วัฒนธรรม (Cultural Roots Map) และการแสดงบทบาท สมมติ (Role-Play) เสนอ ทางเลือกเพื่อลดความขัดแย้ง
ขั้นที่ 5 การสื่อสารและลงมือ ปฏิบัติ นักเรียนนำเสนอผลงาน สร้างสรรค์เพื่อสื่อสาร ความเข้าใจใหม่สู่สังคม และทำกิจกรรม “สะท้อนคิด” (Reflection) เกี่ยวกับ	การสื่อสารอย่างสันติและการ เป็นพลเมืองที่เคารพความ หลากหลาย วัดการแสดง จุดยืน เคารพศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ และการปฏิบัติตนอย่าง ให้เกียรติในสังคมพหุวัฒนธรรม	ตรวจบันทึกสะท้อนคิด ประเมินการเปลี่ยนแปลง ภายในจิตใจ ความเห็นอก เห็นใจ การประเมินชิ้นงานสร้างสรรค์ ประเมินจากการนำไปใช้จริง

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่ม ประเทศอาเซียน	องค์ประกอบของความ ตระหนักรู้และการเคารพ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม	การวัดและประเมินผล
การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของ ตนเองที่มีต่อความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม และความรู้สึกที่ เปลี่ยนไปหลังจากการทำ กิจกรรม		เช่น การสร้างสรรค์แคมเปญ บนกระดานออนไลน์ (Padlet) การสังเกตพฤติกรรม (Behavioral Observation) การใช้คำพูดที่สุภาพและ ปราศจากอคติหรือการสร้าง ความเกลียดชัง

1) โครงสร้างการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ การประเมินผลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะถูกแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ได้แก่

- การประเมินด้านความรู้ (พุทธิพิสัย) ประเมินความเข้าใจในมโนทัศน์ เรื่อง อัตลักษณ์ ตัวตน และความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมที่เป็น “รากเหง้าร่วม” (Shared Roots) ในภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาษา จารีตประเพณี และอาหาร รวมถึงสาเหตุเชิงลึกของความขัดแย้งทางวัฒนธรรม โดยวัดจากการตอบคำถาม การอภิปรายในชั้นเรียน และการตรวจประเมินชิ้นงาน เช่น แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map) กิจกรรมจิ๊กซอว์อัตลักษณ์ และการสรุปข้อมูลลงบนกระดานออนไลน์ (Padlet)

- การประเมินด้านทักษะกระบวนการ (ทักษะพิสัย) ประเมินทักษะ “ทักษะกระบวนการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคม” ผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคม โดยวัดจากการลงมือปฏิบัติจริง เช่น ทักษะการสืบค้นและรวบรวมข้อมูล การเชื่อมโยงจุด (Connect the Dots) เพื่อร้อยอณมายาคติ การแยกแยะข้อเท็จจริง (Fact) ออกจากอคติ (Bias) จากประเด็นดราม่าในสื่อสังคมออนไลน์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และการนำเสนอทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เช่น การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play)

- การประเมินด้านจิตพิสัย (ทัศนคติ) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการวิจัยนี้ โดยประเมินจากความตระหนักรู้ การยอมรับความหลากหลาย และการเปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน

ประเมินผ่าน “การสะท้อนคิด” (Reflection) ในเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมวงสนทนา (Dialogue Circle) การโพสต์สะท้อนมุมมองบน Padlet การให้ Feedback ด้วยเทคนิค “I like / I wonder” และการเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง” ควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรมระหว่างทำกิจกรรมว่าผู้เรียนเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เปิดใจรับฟังความเห็นต่าง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้				
รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ด้านความรู้ (K)				
อธิบายในทัศนเรื่องอัตลักษณ์ตัวตน และความเชื่อมโยงที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมของตนเองกับกลุ่มประเทศอาเซียน	อธิบายในทัศนเรื่องอัตลักษณ์ได้ถูกต้องชัดเจน และสามารถยกตัวอย่างความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมตนเอง (การกิจจกรากเหง้าของถิ่น) กับเพื่อนบ้านได้อย่างลึกซึ้ง	อธิบายในทัศนเรื่องอัตลักษณ์ได้ถูกต้องและระบุความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมได้	อธิบายในทัศนเรื่องอัตลักษณ์ได้บางส่วน แต่ยังขาดการเชื่อมโยงกับประเทศอาเซียน	ไม่สามารถอธิบายในทัศนเรื่องอัตลักษณ์และตัวตนได้
ด้านทักษะกระบวนการ (P)				
สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคมเพื่อร้อยกรองมายาคติเรื่องการแบ่งแยก “เรา-เขา”	วิเคราะห์สถานการณ์ (ดราม่าชุดประจำชาติ) ได้อย่างมีเหตุผล และจัดทำแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรมเพื่อร้อยกรองอคติได้อย่างมีความคิดสร้างสรรค์และยอดเยี่ยม	วิเคราะห์สถานการณ์และร้อยกรองมายาคติได้ตามกรอบที่กำหนด	วิเคราะห์สถานการณ์ได้เบื้องต้น แต่ยังคงแสดงมุมมองที่ยึดติดกับอคติ “เรา-เขา” อยู่บ้าง	ไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และไม่สามารถร้อยกรองมายาคติได้
ด้านจิตพิสัย (A)				
แสดงออกถึงการยอมรับว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว และตระหนักถึงความสามารถในการทำประโยชน์ต่อสังคม	มีส่วนร่วมในวงสนทนา (Dialogue Circle) อย่างแข็งขัน แสดงความเข้าใจและยอมรับเพื่อนมนุษย์อย่างชัดเจน	ยอมรับความแตกต่าง และให้ความร่วมมือในการสะท้อนคิด	ยอมรับบ้าง แต่ยังขาดความตระหนักในการประยุกต์ใช้เพื่อสังคม	ไม่สะท้อนความคิดและแสดงท่าทีต่อต้านความหลากหลาย

ภาพ 4 ตัวอย่างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้
จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

2) การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน นอกเหนือจากเนื้อหาวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ยังกำหนดให้มีการประเมินทักษะทางสังคมและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปด้วยในทุกคาบเรียน ได้แก่

- การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เน้นประเมินความ “ใฝ่เรียนรู้” เช่น การมีส่วนร่วมค้นคว้าด้วยตนเอง และความ “มุ่งมั่นในการทำงาน” ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นคุณลักษณะแกนกลางในทุกแผนการสอน นอกจากนี้ยังมีการประเมินคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ปรับประยุกต์เกณฑ์ให้เข้ากับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมของแต่ละแผน ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย อยู่อย่างพอเพียง และซื่อสัตย์สุจริต ประเมินจากการยอมรับความหลากหลาย การจัดการความคิดและอารมณ์ตนเองเมื่อเผชิญความแตกต่าง

- การประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ใช้แบบประเมินสมรรถนะตามความสอดคล้องของกิจกรรมในแต่ละแผน โดยเน้น 5 ด้านหลัก คือ 1) ความสามารถในการคิด (คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าข้อมูล และใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ) 2) ความสามารถในการสื่อสาร (การถ่ายทอดความคิดอย่างชัดเจน ตรงประเด็น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดกว้าง) 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา (การทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมด้วยตนเอง) 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต (การนำความรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปปรับมือและแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างมีวุฒิภาวะ และเป็นผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้อื่น) และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (การใช้สื่อหรือเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสืบค้นและสื่อสารอย่างเหมาะสม)

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ยอมรับและชื่นชม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย กล่าวแสดงความคิดเห็นเพื่อปกป้องหรือช่วยเหลือกลุ่มคนที่ถูกเลือกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และเป็นผู้นำในการสร้างความสามัคคีในกลุ่มเพื่อน	ยอมรับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ไม่แสดงพฤติกรรมเหยียดหยามหรือล้อเลียน ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ และให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาจากกรณีศึกษาหรือสถานการณ์จริงทางสังคม	ยังคงมีภาพจำแบบเหมารวม (Stereotype) ต่อบางกลุ่มชาติพันธุ์อยู่บ้าง แต่สามารถปรับเปลี่ยนมุมมองได้เมื่อครูให้คำแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรมวิเคราะห์สถานการณ์สังคมตามที่ได้รับมอบหมาย	แสดงพฤติกรรมหรือคำพูดที่เหยียดหยาม ล้อเลียน หรือสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น อย่างชัดเจน และปฏิเสธที่จะทำความเข้าใจมุมมองของผู้อื่นในสถานการณ์จริง
ใฝ่เรียนรู้	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ทุกกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ บางกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา แต่ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้บางกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา และไม่ตั้งใจเรียน ไม่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้
มุ่งมั่นในการทำงาน	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นภายในเวลาที่กำหนด	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงาน

ภาพ 5 ตัวอย่างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์
จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
1. ความสามารถในการคิด	คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลได้อย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเอง	คิดวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลได้ มีการใช้เหตุผล ประกอบการตัดสินใจและสรุปความรู้ได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	สามารถคิดและสรุปประเด็นจากข้อมูลได้บ้าง แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึก หรือต้องอาศัยคำแนะนำจากครูในการเชื่อมโยงความคิด	ไม่สามารถคิดวิเคราะห์ จัดระบบ หรือสรุปประเด็นจากข้อมูลที่กำหนดให้ได้
2. ความสามารถในการสื่อสาร	ถ่ายทอดความคิด ความรู้ และความเข้าใจของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็น เหมาะสมกับสถานการณ์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดกว้าง	ถ่ายทอดความคิด และสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ตามวัตถุประสงค์เป็นส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการสนทนาและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	สามารถสื่อสารเนื้อหาได้บ้าง แต่ยังไม่ชัดเจนหรือสับสน ในบางประเด็น มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นค่อนข้างน้อย ต้องอาศัยการกระตุ้น	ไม่สามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ และไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา	สามารถทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีเหตุผล และสามารถนำไปปฏิบัติจนสำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยตนเอง	เข้าใจปัญหาและสามารถเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่ อาจต้องพึ่งพาคำแนะนำบ้างในบางขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติ	รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่สามารถหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยการชี้แนะจากผู้อื่นเป็นหลัก	ไม่สามารถระบุปัญหาได้ หรือมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญกับอุปสรรคในการเรียนรู้หรือการทำงาน

ภาพ 6 ตัวอย่างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

3) เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินผล เพื่อให้การวัดผลครอบคลุมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกชัดเจนและพฤติกรรมแฝง เอกสารได้ระบุถึงการใช้เครื่องมือที่หลากหลายและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง ดังนี้

- การประเมินจากชิ้นงานและภาระงาน ตรวจผลงานที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ การรื้อถอนมายาคติ และการสังเคราะห์ความรู้ใหม่เพื่อหาจุดร่วมทางวัฒนธรรม ชิ้นงานในแผน ได้แก่ การทำแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map) การสร้างแคมเปญบนกระดานออนไลน์ (Padlet) การกวีจิเคราะห์ “จี๋ซอร์ว้อตลักษณ์” และการแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เสนอทางเลือกเพื่อลดความขัดแย้ง

- การสะท้อนคิดของผู้เรียน (Reflection) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินการปรับเปลี่ยนกรอบความคิด (Cognitive Reframing) และการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ โดยสำรวจว่าทัศนคติที่มีต่อเพื่อนบ้านเปลี่ยนไปในทิศทางบวกหรือไม่ ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำวงสนทนา (Dialogue Circle) การให้ข้อมูลย้อนกลับแบบ “I like / I wonder” และการเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง”

- การสังเกตพฤติกรรม ครูผู้สอนจะทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมระหว่างการทำงานกลุ่มและการอภิปราย โดยประเมินการแสดงออกถึงการเคารพความหลากหลาย การรับฟังและเคารพความเห็นต่างในสังคมพหุวัฒนธรรม การให้เกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และความสามารถในการสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงการใช้วาทกรรมความเกลียดชัง (Hate Speech)

- การใช้เกณฑ์การประเมินแบบรูบริกส์ (Rubrics) มีการออกแบบเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจนและสอดคล้องกับตัวชี้วัด ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (K) ทักษะกระบวนการ (P) และจิตพิสัย (A) ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยแบ่งระดับคุณภาพเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ และปรับปรุง เพื่อให้ครูประเมินตามสภาพจริงและสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ผลการประเมินคุณภาพด้านความเหมาะสมแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยดำเนินการหาคุณภาพด้านความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) เพื่อการพัฒนา

ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมในองค์ประกอบต่าง ๆ ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่าองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ดังนี้

ด้านเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ ควรกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดให้ชัดเจนโดยเน้นที่ “ผลลัพธ์ทางพฤติกรรมและเจตคติ” (Behavioral & Attitudinal Outcomes) มากกว่าความจำเพื่อสะท้อนถึงการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนอย่างแท้จริง ตัวชี้วัดควรสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในลักษณะที่สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจได้จริง และควรเลือกพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองโลกที่เข้าอกเข้าใจ (Empathy-based Global Citizenship) และการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจใน “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม” เพื่อลดทอนเส้นแบ่งความเป็นอื่น

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเชื่อมโยงกิจกรรมกับ “สถานการณ์จริงและปรากฏการณ์ร่วมสมัย” (Current Situations & Phenomena) ทั้งในบริบทชุมชนจริงและโลกออนไลน์ เพื่อให้ นักเรียนสามารถเข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจริง กิจกรรมควรออกแบบให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับ “ความหลากหลายที่มองไม่เห็น” (Invisible Diversity) ในพื้นที่ของตนเอง เช่น การสำรวจวิถีชีวิตแรงงานข้ามชาติหรือวัฒนธรรมแฝงในชุมชน นอกจากนี้ ควรมีการจัดสรรเวลาให้เหมาะสมสำหรับกระบวนการถกเถียงและสะท้อนคิด (Discussion & Reflection) เพื่อให้ นักเรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลายและพัฒนากรอบความคิดที่เปิดกว้างอย่างเต็มที่ โดยไม่เร่งรัดเนื้อหาจนเกินไป

ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ควรเลือกใช้สื่อที่ทันสมัยและสะท้อนโลกความเป็นจริง โดยเฉพาะ “กรณีศึกษาจากสื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์” (Digital Media & AI Case Studies) เช่น คลิปวิดีโอจากโซเชียลมีเดีย ข่าวลวง (Fake News) หรือคอนเทนต์ที่มีประเด็นการเหยียดวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนฝึกทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และตรวจสอบข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ควรให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับวิถีชีวิตจริงและเห็นภาพความสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหาอย่างรอบด้านมากกว่าการเรียนรู้จากตำราเพียงอย่างเดียว

ด้านการวัดและประเมินผล ควรมีการปรับช่วงเกณฑ์คะแนนและวิธีการวัดผลให้มีความเหมาะสมกับระดับของนักเรียน โดยลดน้ำหนักการทดสอบความจำและหันมาใช้ “การประเมินตามสภาพจริง” (Authentic Assessment) ผ่านเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบสังเกตพฤติกรรม การแสดงออกต่อผู้อื่น บันทึกการสะท้อนคิด (Reflection Log) เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ การสัมภาษณ์ และการประเมินจากชิ้นงานสร้างสรรค์ ที่สื่อสารแนวคิดการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สามารถวัดระดับของความตระหนักรู้และเจตคติได้อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ ควรมีการออกแบบเกณฑ์การประเมิน (Rubric) ที่ชัดเจน เพื่อให้ครูสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับที่ช่วยพัฒนาทัศนคติของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านบทบาทของครูในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรเน้นให้ครูทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัย” (Facilitator & Safe Space Creator) มากกว่าการสอนแบบถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว ครูควรมีบทบาทในการตั้งคำถามปลายเปิดที่กระตุ้นการเรียนรู้ และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับสถานการณ์ความขัดแย้งในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญครูต้องเป็น “ต้นแบบทางเจตคติ” (Role Model) ที่แสดงออกถึงการเคารพความหลากหลาย และทำหน้าที่ดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนกลับสู่การมีปฏิสัมพันธ์จริง (Human Interaction) เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายเหนือกว่าที่เทคโนโลยีจะทำแทนได้

ตอนที่ 3 ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมเพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 2) ผลการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลังจากรับกิจกรรมการเรียนรู้

1. ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลจากการทำกิจกรรมมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) ซึ่งเป็นการดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนกลับมาสู่การปฏิสัมพันธ์ในโลกความเป็นจริง ผลจากการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations)

กระบวนการเรียนรู้ไม่ได้เริ่มจากการเปิดหนังสือเรียนหรือการท่องจำเนื้อหาเชิงสัญลักษณ์ เช่น ธงชาติ ดอกไม้ประจำชาติ แต่เริ่มจากการ “เผชิญหน้ากับปรากฏการณ์จริง” โดยครูผู้สอนทำหน้าที่หยิบยก “สถานการณ์ร่วมสมัย” หรือ “ประเด็นร้อนทางสังคม” ที่กำลังเกิดขึ้นจริงบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ TikTok ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้เรียนโดยตรง เช่น ประเด็นการกลั่นแกล้ง การเคลมชุดประจำชาติในภูมิภาคอาเซียน คลิปไวรัลดราม่ากรณีนักท่องเที่ยวแต่งกายไม่เหมาะสมในวัด ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนา การอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมอาหาร หรือ สถานการณ์การปะทะทางคอมเมนต์ที่สร้างความเกลียดชังระหว่างเยาวชนในอาเซียน ผลลัพธ์ของขั้นตอนนี้ คือ การทลายกำแพงความเฉยเมย (Indifference) ของผู้เรียนที่มีมุมมองข้ามความหลากหลายรอบตัว โดยการกระตุ้นให้นักเรียนสวมบทบาทเป็น “นักสืบโซเชียล” เพื่อวิเคราะห์คำพูด อคติ และการเหมารวมที่ซ่อนอยู่ในคอมเมนต์เหล่านั้น สถานการณ์จริงเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น “ตัวกระตุ้น” (Stimulus) ที่ทรงพลัง ทำให้ผู้เรียนตระหนักว่าเรื่องของอาเซียนและความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัวในตำรา แต่เป็นเรื่องที่ “กระทบต่อชีวิตประจำวัน” และ “ความรู้สึก” ของผู้เรียนโดยตรง ผู้เรียนจะเริ่มหยุดพฤติกรรม การเลื่อนผ่านหน้าจอ (Scroll) และหันมาให้ความสนใจกับประเด็นความขัดแย้งที่ครูนำเสนอด้วยความกระตือรือร้น

ภาพ 7 ตัวอย่างสถานการณ์จริงทางสังคมที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการดราม่า
วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Cultural Drama Collage)

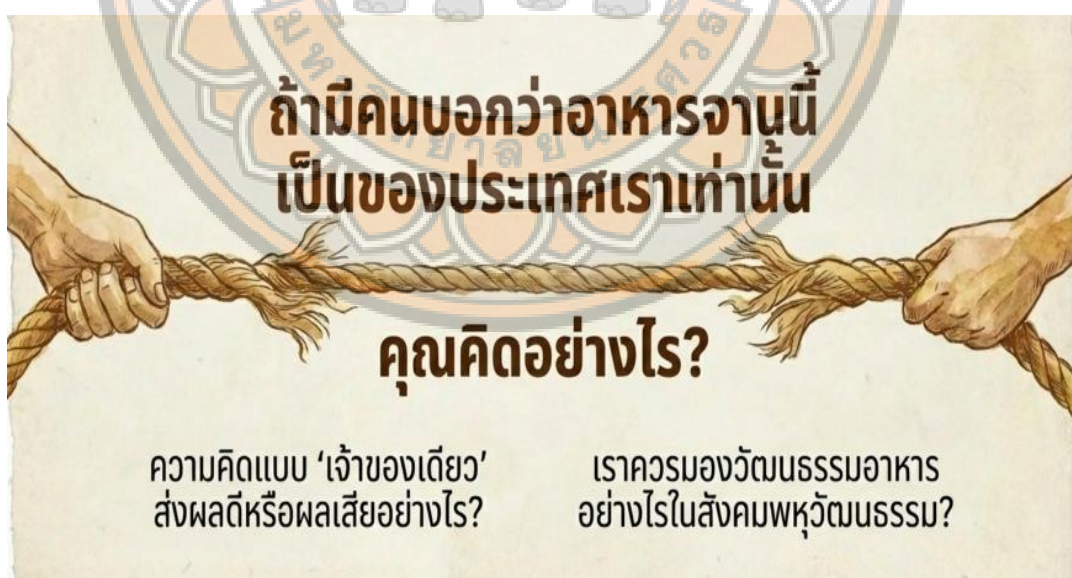
ที่มา : <https://web.facebook.com/reel/34988487090798996>

ภาพ 8 ประเด็นร้อนทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นจริงบนสื่อสังคมออนไลน์คลิปไวรัสดราม่า
สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนา

ที่มา : <https://web.facebook.com/reel/2253149645214048>

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) เมื่อผู้เรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์จริงแล้ว กระบวนการเรียนรู้จะเคลื่อนเข้าสู่สภาวะ “ความขัดแย้งทางพุทธิปัญญา” (Cognitive Conflict) เพื่อสั่นคลอนความเชื่อเดิม โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้คำตอบ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการแปรเปลี่ยนความสงสัยให้เป็น “คำถาม” เพื่อให้นักเรียนฝึกมองประเด็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ผ่านการตั้งคำถามที่เจาะลึกถึงรากฐานของความเชื่อและอคติ ครอบคลุมทั้งมิติเชิงข้อเท็จจริง เชิงจิตวิทยา และเชิงสันติวิธี เช่น “ถ้าเราตัดเส้นพรมแดนในแผนที่ออก วัฒนธรรมเหล่านี้จะยังเป็นของใครคนใดคนหนึ่งอยู่หรือไม่” “ทำไมความภูมิใจในชาติตัวเองถึงเปลี่ยนเป็นการมองความแตกต่างเป็นศัตรูได้” “ความคิดแบบ “เจ้าของเดียว” ส่งผลดีหรือผลเสียอย่างไรต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” “พฤติกรรมในคลิปเกิดจากการ “ไม่รู้จารีต” หรือ “จงใจไม่เคารพ” และเราจะใช้วิธีสื่อสารอย่างไรให้เกิดความเข้าใจ” “เราจะสื่อสารความภูมิใจในตัวตนของเราอย่างไร โดยไม่ทำลายศักดิ์ศรีของเพื่อนบ้าน” ผลลัพธ์ปลายทางของขั้นตอนนี้ไม่ใช่การได้คำตอบทันที แต่คือการ “เปลี่ยนสถานะของผู้เรียน” จากผู้รับสารที่จำยอม (Passive Consumer) ที่ด่วนตัดสินและเชื่อตามกระแสดราม่า กลายเป็น “ผู้สงสัยเชิงสร้างสรรค์” (Active Skeptic) พวกเขาจะเกิดภาวะ “กระหายใคร่รู้” และตระหนักว่าความรู้เดิมหรือข้อมูลผิวเผินในโซเชียลมีเดีย นั้น “ไม่เพียงพอ” และ “อาจเจอปนด้วยอคติ” ทำให้เกิดความพร้อมที่จะเปิดใจรับข้อมูลชุดใหม่และแสวงหาความจริงด้วยตนเอง

ภาพ 9 นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงโจทย์ที่ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ผ่านการตั้งคำถามที่เจาะลึกถึงรากฐานของความเชื่อและอคติ

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) เมื่อเมล็ดพันธุ์แห่งความสงสัยถูกหว่านลงในใจแล้ว ขั้นตอนนี้คือการเปลี่ยนพลังของความสงสัยให้เป็น “ปฏิบัติการทางปัญญาในโลกจริง” ผู้เรียนจะไม่หยุดอยู่แค่การถามว่า “จริงหรือ” แต่จะก้าวไปสู่การลงมือค้นหาคำตอบด้วยวิธีการที่ก้าวข้าม “ตำราเรียนฉบับทางการ” ไปสู่การสืบค้นจาก “แหล่งข้อมูลและหลักฐานในชีวิตจริง” หัวใจสำคัญคือการนำผู้เรียนออกเดินทางสำรวจโลกของข้อมูลที่กว้างขวางและซับซ้อน โดยเน้นยุทธศาสตร์ “การมองรอบด้าน” (Multiperspectivity) ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้รวบรวมข้อมูลผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทใกล้ตัวและสังคมรอบข้าง เช่น การสืบค้นจากบุคคลใกล้ตัว โดยการทำภารกิจ “รากเหง้าของฉัน” ให้นักเรียนลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลในครอบครัวเกี่ยวกับที่มาของนามสกุล สำเนียงภาษา อาหาร หรือเรื่องเล่าการอพยพ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นด้วยตนเองว่า ตัวตนของเราล้วนเป็นผลจากการไหลเวียนและผสมผสานทางวัฒนธรรม การสำรวจวิถีชีวิตและจารีตประเพณี การสังเกตและรวบรวมข้อมูล “สิ่งที่ควรทำ” (Do's) และ “ข้อห้าม” (Don'ts) ในชีวิตประจำวัน เช่น มารยาทการถอดรองเท้า การแต่งกายเข้า ศาสนสถาน หรือคำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติ เพื่อหาจุดเชื่อมโยง (Shared Roots) ว่าจารีตเหล่านี้คือวัฒนธรรมร่วมของอุษาคเนย์ การแกะรอยประวัติศาสตร์ผ่านวัฒนธรรมอาหาร การสืบค้นเส้นทางอาหารแพร่กระจายของอาหารยอดฮิตที่มักเป็นประเด็นดราม่า เช่น ข้าวมันไก่ ส้มตำ โรตีสายไหม โดยวิเคราะห์ปัจจัยจากการค้า การอพยพ และอิทธิพลทางศาสนา เพื่อรื้อถอนความคิดแบบ “เจ้าของเดียว” การประกอบและสืบค้น “จิ๊กซอว์อัตลักษณ์” การนำชิ้นส่วนภาพเหตุการณ์จริงในอาเซียน เช่น เทศกาลปีใหม่ การเชียร์กีฬา อาหารสตรีทฟู้ด มาปะติดปะต่อกันและร่วมกันสืบค้นบริบทของเหตุการณ์ เพื่อให้เห็นภาพความหลากหลายและการตีความอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน กระบวนการนี้จะช่วยลดทอน “อคติเข้าข้างตัวเอง” และทำให้นักเรียนได้ยินเสียงของข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลลัพธ์ที่ได้คือนักเรียนจะมี “คลังข้อมูลดิบ” ที่หลากหลายและรอบด้าน ซึ่งเป็นวัตถุดิบทางความคิดที่สำคัญในการช่วยให้พวกเขารู้เท่าทันสื่อ และไม่ตกเป็นเหยื่อของการปลุกปั่นในโลกออนไลน์ พวกเขาจะเริ่มตระหนักว่าความจริงทางสังคมมีความซับซ้อน การตัดสินใครจากภาพจำโดยไม่ศึกษาบริบทเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม และวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ คือ “เครือข่าย” ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง

ภาพ 10 กิจกรรมจิ๊กซอว์อัตลักษณ์ การนำชิ้นส่วนภาพเหตุการณ์จริงในอาเซียน
มาปะติดปะต่อกันและร่วมกันสืบค้นบริบทของเหตุการณ์
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) หลังจากให้นักเรียนได้ลงมือ “สืบค้น” และ “ตรวจสอบ” ข้อมูลดิบจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในขั้นที่แล้ว ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนการเปิด “เวทีระดมสมองเพื่อหาทางออก” (Solution-Based Dialogue) เป็นการเปลี่ยนผ่านจากทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล สู่ทักษะการสังเคราะห์และแก้ปัญหาร่วมกันในระดับกลุ่ม นักเรียนจะนำข้อเท็จจริงที่ผ่านการคัดกรองมาร้อยเรียงเพื่อหา “รากเหง้าของปัญหา” และ “จุดเชื่อมโยง” ระหว่างคู่ขัดแย้งที่สังคมอาจมองข้ามไป กระบวนการกลุ่มและการอภิปรายจะมุ่งเน้นไปที่การชี้ให้เห็นว่า “ความเป็นอื่น” (Otherness) ที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ แท้จริงแล้วคือ “ความเหมือนที่แตกต่าง” ครูชวนให้นักเรียนมองลึกลงไป ในสถานการณ์ความขัดแย้งปัจจุบันเพื่อเชื่อมโยงกลับไปสู่ “รากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม” (Shared Roots) ผ่านกิจกรรมเชิงประจักษ์ เช่น การสร้าง “แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map)” ที่ใช้เส้นประเชื่อมโยงการแบ่งปันทางวัฒนธรรมแทนการขีดเส้นแบ่งพรมแดนประเทศ หรือการวิเคราะห์ “เส้นทางของสะเต๊ะ” เพื่อให้เห็นการเดินทางและปรับตัวของอาหาร กระบวนการเหล่านี้ทำให้เห็นภาพว่าวัฒนธรรมอาเซียนคือ “สมบัติร่วม” (Shared Heritage) ที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นการไหลเวียนทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดน ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะ

ไม่ได้หยุดอยู่แค่ความเข้าใจ แต่ต้องก้าวไปสู่การ “ออกแบบแนวทางแก้ไข” (Designing Solutions) นักเรียนจะนำข้อมูลเชิงลึกมาประเมินมิติ 3 ด้าน รากเหง้า จุดร่วม จุดต่าง เพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง (Fact) ออกจากวาทกรรมอคติ (Bias) ที่เห็นในโซเชียลมีเดีย จากนั้นร่วมกันออกแบบแนวทางปฏิบัติเพื่อรับมือกับความขัดแย้ง สิ่งที่ต้องทำและข้อห้าม (Do's & Don'ts) ข้ามวัฒนธรรมบนกระดานออนไลน์ หรือการนำเสนอทางเลือกว่าด้วยการ Stop Share Speak หยุดอารมณ์รามา แชร์ข้อมูลจุดร่วม และใช้คำพูดเพื่อรักษาหน้าทุกฝ่าย ผลลัพธ์ปลายทางคือการเกิด “กระบวนทัศน์ใหม่” (New Paradigm) ในใจผู้เรียน นักเรียนจะมองเพื่อนบ้านด้วยสายตาที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่มองเป็น “คู่แข่งทางเศรษฐกิจหรือศัตรูทางวัฒนธรรม” จะเปลี่ยนเป็น “หุ้นส่วนและเครือญาติ” ความภูมิใจในชาติจะเปลี่ยนรูปแบบจาก “ความภูมิใจแบบกีดกัน” มาเป็น “ความภูมิใจในความหลากหลายและการเปิดกว้าง” ที่พร้อมจะแก้ปัญหาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ภาพ 11 การสร้างแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map) ที่ใช้เส้นประเชื่อมโยง
การแบ่งปันทางวัฒนธรรมแทนการขีดเส้นแบ่งพรมแดนประเทศ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) ขั้นตอนนี้ไม่ใช่เพียงการส่งงานครูเพื่อแลกคะแนน แต่คือ “ปฏิบัติการสื่อสารทางสังคม” (Social Communication Action) นักเรียนจะนำแนวทางแก้ไขและองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการทดลอง มาเรียบเรียงและถ่ายทอดสู่สาธารณะ เช่น เพื่อนร่วมชั้นเรียน หรือโลกออนไลน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อ

“ยืนยันความถูกต้อง” ของข้อมูลชุดใหม่ และ “ท้าทายมายาคติ” หรือความเข้าใจผิดเดิม ๆ ที่สร้างความเกลียดชังในสังคม เป็นการฝึกความกล้าหาญทางจริยธรรมในการนำเสนอ “ความจริงที่สร้างสรรค์” เพื่อลดทอนความขัดแย้ง การนำเสนอผ่านรูปแบบที่หลากหลาย สัมผัสใจ และนำไปใช้ได้จริงในบริบทร่วมสมัย เช่น การนำเสนอ “แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม” เพื่อรื้อถอนการแบ่งแยก การสร้างแคมเปญรณรงค์ออนไลน์บนกระดาน Padlet เช่น แคมเปญ “อาหารคือภาษาที่เราพูดเหมือนกัน” หรือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Play) จำลองสถานการณ์ดราม่าไวรัลเพื่อฝึกฝนการเป็นผู้สร้างสะพานความเข้าใจ (Bridge Builder) แทนการเป็นผู้พิพากษาในโลกออนไลน์ การสะท้อนคิด (Reflection) คือหัวใจสำคัญที่สุดในตอนท้าย ครูจะชวนนักเรียนทำกิจกรรมถอดบทเรียนเกี่ยวกับกระบวนการคิดและความรู้สึกของตนเองผ่านเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การทำวงสนทนา (Dialogue Circle) การให้ Feedback ด้วยเทคนิค “I like / I wonder” และการเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง” โดยใช้คำถามนำทางที่เจาะลึกถึงภายใน เช่น “มุมมองต่อประเทศเพื่อนบ้านเปลี่ยนไปอย่างไร” “สิ่งใดทำให้ตระหนักว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างร่วมกัน” “ต่อไปจะใช้โซเชียลมีเดียอย่างเคารพความหลากหลายได้อย่างไร” “ในอนาคต หากเจอความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรม นักเรียนจะเลือกเป็น “ผู้พิพากษา” หรือ “ผู้สร้างสะพานความเข้าใจ” ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ในครั้งนี้คือการเกิด “การเปลี่ยนแปลงภายในระดับจิตวิญญาณ” (Transformative Learning) หรือการปรับกรอบความคิด (Cognitive Reframing) นักเรียนจะไม่ใช่ว่าแค่คนมีความรู้เรื่องอาเซียน แต่กลายเป็น “พลเมืองตื่นรู้” (Active Citizen) ที่มีคุณสมบัติสำคัญ คือ มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันอคติที่สร้างความแตกแยก และพร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยความเคารพ ให้เกียรติ และไม่ด่วนตัดสินใครเพียงเพราะเขาเป็น “คนอื่น” หรือมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ภาพ 12 การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) จำลองสถานการณ์ดราม่าไวรัสเพื่อฝึกฝนการเป็นผู้สร้างสะพานความเข้าใจ (Bridge Builder) แทนการเป็นผู้พิพากษาในโลกออนไลน์
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพ 13 การเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง” รู้เท่าทันอคติที่สร้างความแตกแยก และพร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยความเคารพและให้เกียรติ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

2. ผลการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากสิ้นสุดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการวัดและประเมินผล โดยการสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์ชิ้นงานสะท้อนคิดหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์การประเมินความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์การประเมินความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลังการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Real-World Social Situation-Based Learning) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านจิตพิสัย จากการปฏิบัติการงานและชิ้นงาน พบว่า ภาพรวมของนักเรียนมีการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูงมากในทุกองค์ประกอบ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบตามลำดับความโดดเด่น พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาสูงสุดในด้านความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถมองเห็นจุดเชื่อมโยงและที่มาของความหลากหลายในภูมิภาคได้อย่างลึกซึ้ง ลำดับรองลงมาคือความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงและอคติ ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการด้านการรู้เท่าทันสื่อและการใช้เหตุผลเห็นอารมณ์ ตามด้วยทักษะการสะท้อนคิดและความเข้าอกเข้าใจ ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงมุมมองภายในจิตใจ และตามด้วยการยอมรับและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลลัพธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านกระบวนการทัศนคติของผู้เรียน จากการรับรู้เพียงผิวเผินสู่การทำความเข้าใจรากเหง้าอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติความเกลียดชัง นำไปสู่การเกิดเจตคติเชิงบวกที่พร้อมจะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติ

2.2 ผลการสนทนากลุ่มหลังจากการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับนักเรียน 5 กลุ่ม โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อเป็นการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ การพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย หลังจากการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ซึ่งผลการสนทนากลุ่มสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. การก้าวข้ามความแตกต่างทางกายภาพ สู่การเข้าใจ “รากเหง้าและบาดแผลทางประวัติศาสตร์”

1.1 การทลายภาพจำ (Stereotype) และความเข้าใจว่าอคติถูกประกอบสร้างขึ้น นักเรียนไม่ได้หยุดเพียงแค่การยอมรับว่า “คนเราน้ำตาไม่เหมือนกัน” แต่พวกเขากำลังสวมวิญญาณการสืบเสาะว่า “ทำไมเราถึงรู้สึกไม่ชอบคนกลุ่มนี้ ทั้งที่เราไม่เคยรู้จักกันมาก่อน” เป็นการย้ายจากการมองด้วยตา (Physical) ไปสู่การมองด้วยปัญญาและหัวใจ (Intellectual & Empathy) ดังนี้

“...กิจกรรมนี้ช่วยทลายภาพจำและทำให้เห็นว่า อคติไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่มันถูกสร้าง ปลุกฝัง และสืบทอดมาจากเหตุการณ์ในอดีต เช่น การแบ่งชนชั้น หรือการกดขี่ พอเราเข้าใจจุดนี้ เราก็มองว่าอคติที่มีต่อเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ไม่ใช่ความจริงเสมอไป...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 1, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...อคติ หลายอย่างมันถูกสร้างขึ้นผ่านแบบเรียน หรือการโฆษณาชวนเชื่อในอดีต เพื่อให้เรามองบางกลุ่มเป็น “ตัวร้าย” ทำให้เราเข้าใจรากเหง้าของความเกลียดชัง...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 4, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...การเหยียดวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่ถูกสร้างและฝังรากมาจากเหตุการณ์ในอดีต เช่น การแบ่งแยก หรือการล่าอาณานิคม เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 5, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

1.2 การเชื่อมโยงบาดแผลในอดีตเพื่อทำความเข้าใจเพื่อนบ้านในปัจจุบัน

นักเรียนไม่ได้มองสิ่งที่เคยเกิดขึ้นเป็นเพียง “เหตุการณ์ที่จบไปแล้ว” แต่เขามองเห็น “ร่องรอย” ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในใจของผู้คนในปัจจุบัน การที่นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตเข้ากับพฤติกรรมหรือปฏิกิริยาของเพื่อนบ้านในวันนี้ได้ ถือเป็นการเรียนรู้เพื่อการตระหนักรู้ ดังนี้

“...เรื่องราวบาดแผลของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เข้าใจว่าทำไมคนกัมพูชาถึงอ่อนไหวเรื่องวัฒนธรรม เพราะเขามีบาดแผลจากการเคยถูกปกครอง พอเข้าใจตรงนี้ก็กำแพงอคติก็ลดลง...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 3, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...เรื่องการอพยพของชาวจีนเชื้อเผิ่นหมอนไบ กลุ่มชาติพันธุ์บนดอย ทำให้เห็นความลำบากและการดิ้นรนต่อสู้เพื่อชีวิตของพวกเขา ทำให้เราเปลี่ยนจากที่เคยมองเขาเป็นคนอื่น กลายเป็นมองเห็นเขาในฐานะมนุษย์เหมือนกัน...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 4, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

2. การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) และความมั่นคงทางอารมณ์ในโลกออนไลน์

2.1 การเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล (Fact-Checker) และการตั้งคำถาม นักเรียนไม่ได้เรียนรู้เพียงแค่ในตำรา แต่พวกเขาสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงบนพื้นที่โซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นสนามรบของข้อมูลข่าวสารและความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน ดังนี้

“...จากที่เคยอ่านแล้วเชื่อทันที ตอนนี้กลายเป็นคนที่ “หยุดคิดก่อน” โดยจะตั้งคำถามถึงแหล่งที่มา จุดประสงค์ของสื่อออนไลน์ และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะสรุปความเห็น...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 2, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...จากเดิมที่เคยเชื่อหรือแชร์ทันที เดียวนี้เวลาเห็นข่าวในโซเชียล จะหยุดคิดก่อนเสมอว่าใครเป็นคนเขียน มีจุดประสงค์อะไร และพยายามหาข้อมูลมุมมองอื่น ๆ มาประกอบด้วย...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 3, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

2.2 การใช้เหตุผลอยู่เหนืออารมณ์ในการรับมือกับวาจากรรมเกลียดชัง (Hate Speech) ในสภาวะที่โซเชียลมีเดียเต็มไปด้วยการปะทะทางอารมณ์และการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง (Toxic Environment) นักเรียนได้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนา “ความฉลาดทางอารมณ์” (EQ) โดยเปลี่ยนจากการใช้อารมณ์ตอบโต้เป็นการใช้ปัญญา ดังนี้

“...พยายามแยกอารมณ์ออกเพื่อดูว่าข้อมูลนั้นมีการใช้คำพูดเหมารวม (Stereotype) หรือหรือไม่ เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการส่งต่อความไม่เคารพซึ่งกันและกัน...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 1, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...การเข้าใจบริบทในอดีตทำให้เรามองปัญหาในปัจจุบันด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์ และรู้ว่าการด่าทอกันไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาเท่ากับการพยายามเข้าใจรากเหง้าของมัน...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 2, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...ถ้าอ่านแล้วรู้สึกโกรธแค้นขึ้นมาทันที จะเตือนตัวเองให้ใจเย็น ๆ แล้ววิเคราะห์บริบทก่อนตัดสินใจเชื่อ...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 4, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

3. การเกิดความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1 การมองข้ามเส้นแบ่งพรมแดนสู่การยอมรับความหลากหลาย กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเกิด “สายตาใหม่” ในการมองเพื่อนบ้าน นักเรียนไม่ได้มองคนอื่นผ่าน “พาสปอร์ต” หรือ “เส้นขีดสมมติบนแผนที่” อีกต่อไป แต่พวกเขามองเห็นความหลากหลายเป็นเรื่องปกติที่นำเรียนรู้ และเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ดังนี้

“...ไม่ว่าเราจะหน้าตาแบบไหนหรือมาจากชาติใด เราทุกคนก็คือมนุษย์ที่มีความรู้สึก มีศักดิ์ศรี และสมควรได้รับการเคารพอย่างเท่าเทียมกัน...”

(นักเรียน กลุ่มที่ 1, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...ทุกคนก็คือเพื่อนมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีและมีความรู้สึกเหมือนกันหมด ความแตกต่างเป็นเพียงความสวยงามที่เป็นผลมาจากบริบท...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 3, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...ความภูมิใจในวัฒนธรรมเป็นเรื่องดี แต่อย่าเอาความภูมิใจนั้นไป กดทับคนอื่น ความแตกต่างคือความสวยงามและเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 4, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

3.2 การใช้แนวคิด “รากเหง้าร่วม” (Shared Roots) เพื่อลดอารมณ์ชาตินิยมสุดโต่ง นักเรียนเข้าใจว่าวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้มีการผสมผสานและเลื้อนไหลถึงกันมาอย่างยาวนาน ความรู้สึกอยากเป็นเจ้าของแบบผูกขาด (Exclusive Ownership) ก็ลดน้อยลง ดังนี้

“...พอเราเข้าใจว่าวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ผสมผสานกันมานาน ไม่มีใคร ก๊อปปี้ใครร้อยเปอร์เซ็นต์ เราก็เห็นว่าความขัดแย้งทุกอย่างมีรากเหง้าที่มาที่ไป ทำให้เราใช้ “เหตุผล” คุยกันได้ดีกว่าการสาดอารมณ์ใส่กันในโซเชียลมีเดีย...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 3, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

4. การลงมือปฏิบัติในฐานะ “พลเมืองตื่นรู้” (Active Citizenship) และการสร้างพื้นที่ปลอดภัย

4.1 การไม่เป็นผู้สมรู้ร่วมคิด (Non-Complicity) และความกล้าเป็นผู้ปกป้อง (Active Bystander) นักเรียนไม่ได้แค่รู้ว่าอคติคืออะไร แต่พวกเขาได้ออกแบบแนวทางในการเผชิญหน้ากับปัญหาและการเคารพผู้อื่น ทั้งในพื้นที่โรงเรียนและโลกออนไลน์

“...ต้องเริ่มที่ตัวเองก่อน คือ การไม่ไปร่วมวงล้อเลียน ไม่ซ้ำกับมุกตลกเหยียดวัฒนธรรม และที่สำคัญคือต้องมี “ความกล้า” ที่จะพูดเตือนเพื่อนอย่างสุภาพด้วยเหตุผลเมื่อเห็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 1, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...เริ่มจากตัวเอง คือ เลิกใช้คำที่แฝงการไม่เคารพผู้อื่น ไม่ใช้เวลามีคน
ล้อเลียนเพื่อน และเราต้องกล้าที่จะเป็นผู้ปกป้อง (Active Bystander) คอย
ตักเตือนเพื่อนเบา ๆ หรือคอยช่วยเหลือคนที่ถูกล้อเลียน...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 4, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...ต้องเริ่มที่ตัวเอง โดยการไม่ร่วมล้อเลียน ไม่เข้ากับมุกตลกเหยียด
วัฒนธรรม กล้าเตือนเพื่อนอย่างสุภาพ และช่วยสร้างบรรยากาศที่เคารพ
ความหลากหลายในโรงเรียน...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 5, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

4.2 การตอบสนองต่ออคติและความขัดแย้งด้วยกระบวนการสันติวิธี เมื่อนักเรียน
เผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่มีการเหยียดหยามหรือข้อพิพาททางวัฒนธรรม พวกเขาไม่ได้เลือกที่จะนิ่งเฉยหรือ
ตอบโต้ด้วยความรุนแรง (Aggression) แต่กลับเลือกใช้ “สันติวิธีเชิงรุก” ในการคลี่คลายสถานการณ์ ดังนี้

“...จะตอบสนองด้วยเหตุผลและน้ำเสียงที่ใจเย็น จะไม่ใช้อารมณ์
โต้เถียง แต่จะอธิบายให้เขาเห็นว่าคำพูดนั้นส่งผลกระทบต่อจิตใจคนอื่นอย่างไร
และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 2, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

“...จะพยายามชวนเขาคุยด้วยเหตุผล หรือแชร์ข้อมูลอีกด้านที่เขาอาจ
ยังไม่รู้ด้วยความใจเย็น ไม่ใช้อารมณ์ด่าทอโต้กลับ หรือตั้งคำถามกลับให้เขา
นึกคิด...”
(นักเรียน กลุ่มที่ 4, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2569)

ผลการสนทนากลุ่มพบว่า การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อ
การพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริง
ทางสังคม ช่วยให้นักเรียนได้แสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้และเกิดการเปลี่ยนผ่านทางความคิดจากมุมมอง
แบบผิวเผินสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม เหมือนการเปิดโลกที่ทำให้รู้ว่าความเกลียดชัง
ประเทศเพื่อนบ้านที่ผ่านมา เกิดจากการถูกปลูกฝังและวาทกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ นักเรียนยัง
สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติความเกลียดชัง นำไปสู่ข้อสรุปเชิงจริยธรรมในฐานะพลเมืองที่ไม่ควร
ด่วนตัดสินบุคคลอื่นจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและพร้อมที่จะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน

ภาพ 14 สรุปผลการวิจัย

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนจะได้รับการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านการเผชิญหน้ากับสถานการณ์จริงทางสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของอาเซียน ลดความขัดแย้งที่เกิดจากสื่อสังคมออนไลน์และพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ พร้อมทั้งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติ ครูผู้สอนจะค้นพบสภาพปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะปัญหาความหลากหลายที่มองไม่เห็นและการแข่งขันกับโลกเสมือนจริง ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการปรับเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัย ครูจะได้รับการพัฒนาและมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โรงเรียนจะได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ พัฒนาต่อยอด และเผยแพร่ให้กับครูผู้สอนท่านอื่น รวมถึงอาจเป็นต้นแบบในการสร้างหลักสูตรหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงห้องเรียนเข้ากับบริบทชุมชนและสถานการณ์โลกปัจจุบัน สังคมจะได้พลเมืองรุ่นใหม่ที่มีความเข้าใจอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างรอบด้าน ตระหนักถึงผลกระทบของอคติทางวัฒนธรรมและความขัดแย้งในโลกออนไลน์ มีการเคารพในความหลากหลายและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติสุข ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความสามัคคีในระดับประเทศและภูมิภาค

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ในงานวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ

ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และระยะที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล

1.1 การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ พบว่า หลักสูตรในปัจจุบันยังคงติดกับดักของหลักสูตรอิงเนื้อหา ที่เน้นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงสัญลักษณ์และกายภาพเปลือกนอก เช่น การท่องจำธงชาติ อาหารประจำชาติ มากกว่าการสร้างเจตคติและความเข้าใจในรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาค ุชาคนเณย์ การจัดการเรียนรู้นักเรียนมักแยกส่วนเนื้อหาออกจากกันและเน้นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านคะแนนสอบ ทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตผู้คนที่มาร่วมกันมาก่อนการแบ่งแยกด้วยเส้นพรมแดนรัฐชาติ ส่งผลให้การเรียนรู้เรื่องความหลากหลายกลายเป็นเพียงการท่องจำข้อมูลที่เินกตัวและไม่สามารถนำไปสู่ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายได้อย่างแท้จริง

ด้านบทบาทผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนในปัจจุบันกำลังเผชิญกับสภาวะบีบคั้นจากระบบการประเมินวิทยฐานะที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้กลายเป็นลักษณะการจัดกิจกรรมระยะสั้นหรือการสร้างฉากทัศน์ที่สมบูรณ์แบบเพียงชั่วคราวเพื่อตอบโจทย์การประเมินมากกว่าการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ระยะยาวในการปลูกฝังจิตสำนึก นอกจากนี้ ครูจำนวนมากยังมีวัฒนธรรมการสอนแบบหลีกเลี่ยงการนำเสนอประเด็น

ความขัดแย้งหรือความแตกต่างที่ละเอียดอ่อนทางสังคมเข้ามาในชั้นเรียน เพราะเกรงว่าจะควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ อีกทั้งยังต้องเผชิญความท้าทายในการแข่งขันกับเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากกว่า ทำให้บทบาทของครูในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและต้นแบบทางเจตคติถูกลดทอนลง

ด้านบทบาทของนักเรียน พบว่า ผู้เรียนตกอยู่ในสภาวะของผู้บริโภคสื่อเชิงรับที่พึ่งพาเทคโนโลยีทางลัด โดยมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้งานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ของตนเองส่งผลให้ขาดทักษะการไตร่ตรองข้อมูลเชิงลึก นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีแนวโน้มเสพติดโลกเสมือนและวัฒนธรรมสมัยนิยม จนตัดขาดจากปฏิสัมพันธ์ในโลกความเป็นจริง ทำให้ขาดความยึดโยงกับชุมชนส่งผลให้มองข้ามความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่จริงในพื้นที่และขาดภูมิคุ้มกันต่อวาทกรรมความเกลียดชังที่แพร่กระจายอยู่ในโลกออนไลน์

ด้านบริบทการจัดการเรียนรู้ พบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ถูกรอบล้อมด้วยโลกเสมือนจริง ซึ่งมีอิทธิพลเหนือกว่าห้องเรียนและชุมชนกายภาพ ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วในสื่อสังคมออนไลน์มักเต็มไปด้วยอคติและการปลุกปั่นที่นำไปสู่ความแตกแยกได้ง่าย ในขณะที่บริบทพื้นที่จริงกลับพบปัญหาความหลากหลายที่มองไม่เห็น กล่าวคือ ในสังคมชนบทความหลากหลายถูกกลืนไปกับวิถีชีวิตดั้งเดิมจนแยกไม่ออก ส่วนในสังคมเมืองความเร่งรีบทำให้ผู้เรียนมองข้ามเพื่อนบ้านต่างวัฒนธรรมไป ทำให้ขาดพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อต่อการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างอย่างลึกซึ้ง

1.2 ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยปัญหาด้านนักเรียน ด้านผู้สอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านบริบทการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ด้านบทบาทของนักเรียน นักเรียนกำลังตกอยู่ในสภาวะติดกับดักทางลัดและการตัดขาดจากโลกความจริง โดยพบว่านักเรียนมีแนวโน้มพึ่งพาเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ในการทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ของตนเอง ส่งผลให้ขาดทักษะในการไตร่ตรองข้อมูลเชิงลึก อีกทั้งนักเรียนยังตกอยู่ในสภาวะเสพติดโลกเสมือนและวัฒนธรรมสมัยนิยมจนให้ความสำคัญกับกระแสในสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าเนื้อหาในห้องเรียนหรือบริบทสังคมรอบตัว ทำให้กลายเป็นประชากรแฝง โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ใช้ชีวิตเพียงเพื่อสัญจรผ่านพื้นที่ขาดความยึดโยงกับชุมชน ส่งผลให้มองข้ามความหลากหลาย

ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่จริงในพื้นที่และชาตภูมิคุ้มกันต่อวาทกรรมความเกลียดชังที่แพร่กระจายอยู่ในโลกออนไลน์

ด้านบทบาทของผู้สอน ครูผู้สอนยังคงติดอยู่ในวังวนของกับดักการประเมิน โดยถูกระบบบีบคั้นให้มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้แบบการจัดฉากหรือการสร้างกิจกรรมเชิงรุกที่สมบูรณ์แบบเพียงชั่วคราวเพื่อตอบโจทย์การประเมินวิทยฐานะมากกว่าการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ระยะยาวในการปลูกฝังเจตคติ ซึ่งต้องอาศัยความต่อเนื่อง นอกจากนี้ ครูจำนวนมากยังมีวัฒนธรรมการสอนแบบหลีกเลี่ยงการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งหรือความแตกต่างที่ละเอียดอ่อนทางสังคมเข้ามาในชั้นเรียน เพราะเกรงว่าจะควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ และที่สำคัญคือปัญหาการปรับตัวไม่ทันเทคโนโลยี ซึ่งครูต้องเผชิญความท้าทายในการแข่งขันแย่งชิงความสนใจจากหน้าจอที่ดึงดูดใจผู้เรียนได้มากกว่า ทำให้บทบาทของครูในการเป็นต้นแบบทางเจตคติถูกลดทอนลง

ด้านการจัดการเรียนรู้ พบปัญหาสำคัญคือกับดักของหลักสูตรอิงเนื้อหาที่เน้นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงสัญลักษณ์และกายภาพเปลือกนอก เช่น การท่องจำธงชาติ อาหารประจำชาติ มากกว่าการสร้างเจตคติและความเข้าใจในรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้มักแยกส่วนเนื้อหาออกจากกันและเน้นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านคะแนนสอบ ทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตผู้คนที่มาร่วมกันมาก่อนการแบ่งแยกด้วยเส้นพรมแดนรัฐชาติ นอกจากนี้ โครงสร้างหลักสูตรยังขาดความยืดหยุ่นและไม่มีการระบุเนื้อหาในประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ ทำให้การเรียนรู้เรื่องความหลากหลายกลายเป็นเพียงการท่องจำข้อมูลที่ไกลตัวและไม่สามารถนำไปสู่การลดอคติหรือสร้างความเข้าใจได้อย่างแท้จริง

ด้านบริบทการจัดการเรียนรู้ ถูกหล่อหลอมด้วยความหลากหลายที่มองไม่เห็นและอิทธิพลของโลกเสมือน ในบริบทสังคมชนบทความหลากหลายถูกกลืนไปกับวิถีชีวิตดั้งเดิมจนแยกไม่ออก ส่วนในสังคมเมืองความเร่งรีบทำให้ผู้เรียนมองข้ามเพื่อนบ้านต่างวัฒนธรรมไป ในขณะเดียวกัน ระบบนิเวศการเรียนรู้ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่ผลิตซ้ำวาทกรรมเกลียดชังและภาพลักษณ์ที่บิดเบือนอย่างรวดเร็วและรุนแรงกว่าห้องเรียน ความรวดเร็วของเนื้อหาในโลกออนไลน์ได้สร้างกำแพงอคติในใจผู้เรียนให้แข็งแกร่งขึ้นก่อนที่จะก้าวเท้าเข้ามาเรียน ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ขาดพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการถกเถียงแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทำให้การแก้ไขความเข้าใจผิดและการลดอคติทางวัฒนธรรมในทางปฏิบัติกลายเป็นเรื่องที่ยากลำบากอย่างยิ่ง

2. ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งรวบรวมผ่านแนวคำถามที่กำหนดไว้มาวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์แบบอุปนัย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การปฏิรูปหลักสูตรและเนื้อหา สภาพปัจจุบันของหลักสูตรยังคงติดกับดักของหลักสูตรอิงเนื้อหาที่เน้นข้อมูลกายภาพเปลือกนอก เช่น การท่องจำธงชาติ ดอกไม้ประจำชาติ หรือประวัติศาสตร์สงครามที่สร้างความขัดแย้ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อการสร้างเจตคติ แนวทางแก้ไขจึงต้องเปลี่ยนจุดเน้นไปสู่หลักสูตรอิงเจตคติและสมรรถนะ โดยลดทอนเนื้อหาที่เน้นข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ แล้วหันมาเน้นรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตผู้คนที่มีร่วมกันมาก่อนการแบ่งแยกด้วยเส้นพรมแดนรัฐชาติ นอกจากนี้ หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นไม่ยึดติดกับตำราตายตัว แต่สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามสถานการณ์ปัจจุบันได้ทันทั่วทั้งที่ และเปลี่ยนระบบวัดผลจากคะแนนสอบมาเป็นการวัดที่พฤติกรรมและการกระทำที่สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การปรับเปลี่ยนหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ต้องก้าวข้ามการเรียนรู้จากตำราแบบเดิมที่เนื้อหาล้าสมัยไปสู่การใช้สถานการณ์จริงทางสังคมเป็นฐานในการเรียนรู้ เช่น การนำข่าวความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์หรือประเด็นดราม่าในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น TikTok มาเป็นสื่อกระตุ้นเพื่อทลายกำแพงความเฉยเมยของนักเรียน นอกจากนี้ ต้องเน้นการเชื่อมโยงกับบริบทเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความหลากหลายที่มองไม่เห็นทั้งในบริบทเมืองที่นักเรียนเป็นประชากรแฝงและบริบทชนบทที่มีความกลมกลืนสูง โดยให้นักเรียนลงพื้นที่สำรวจชุมชนจริงควบคู่ไปกับการใช้กรณีศึกษาจากโลกดิจิทัลเพื่อฝึกทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากวาทกรรมความเกลียดชังในโลกออนไลน์

การพลิกโฉมบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ในด้านผู้สอน ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อให้ผู้เรียนกล้าแสดง

ความคิดเห็นในประเด็นละเอียดอ่อนโดยไม่ชี้นำ สิ่งสำคัญที่สุด คือครูต้องเป็นต้นแบบทางเจตคติที่มีทัศนคติเปิดกว้าง ไม่แสดงพฤติกรรมเลือกปฏิบัติและต้องทำหน้าที่เป็นผู้สร้างผลกระทบที่เหนือกว่าเทคโนโลยี โดยเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทดแทนได้ ในด้านผู้เรียน ต้องปรับเปลี่ยนจากผู้รับสารมาเป็นผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้และผู้เลือกที่มีสิทธิ์กำหนดประเด็นการศึกษาตามความสนใจเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องสามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่รู้เท่าทันสื่อ สามารถตรวจสอบข้อมูลจาก ปัญญาประดิษฐ์และไม่ตกเป็นเหยื่อของอคติในโลกออนไลน์

การสร้างสภาพแวดล้อมและบริบทการเรียนรู้ใหม่ สภาพแวดล้อมต้องเอื้อต่อการเปิดใจ โดยเน้นบรรยากาศทางจิตวิทยาที่มีความสบายใจและปลอดภัย ไม่ตัดสินเพื่อให้สามารถพูดคุยเรื่องความขัดแย้งได้ แนวทางสำคัญคือการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน โดยดึงทรัพยากรในท้องถิ่นเข้ามาเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางค่านิยมและสร้างความยึดโยงกับพื้นที่จริง นอกจากนี้ ครูต้องคำนึงถึงการลดช่องว่างทางเทคโนโลยี โดยจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้เสมอกัน เช่น การใช้วิธีเล่าเรื่องปูพื้นฐานสำหรับเด็กที่ขาดแคลนอุปกรณ์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ

2.2 ผลของกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนจากผู้รับข้อมูลอย่างไม่วิเคราะห์สู่การเป็นพลเมืองที่ตระหนักรู้ เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงในสังคมเพื่อเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้งดังนี้

1. การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations) ขั้นตอนนี้เริ่มต้นด้วยการนำผู้เรียนออกจากตำราเรียนสู่โลกความเป็นจริง โดยนำเสนอสถานการณ์จริงทางสังคม ข่าวสาร หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม การปะทะกันของอัตลักษณ์ท้องถิ่นหรือประเด็นดราม่าในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การเฉลิมวัฒนธรรมการเหยียดเชื้อชาติ ครูให้นักเรียนวิเคราะห์คลิปข่าว บทความ หรือสื่อจากโซเชียลมีเดียที่สะท้อนความไม่

เข้าใจทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดความสนใจและเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับโลกความเป็นจริงที่นักเรียนสัมผัสได้ ซึ่งจะช่วยให้คลายกำแพงความเฉยเมยและทำให้นักเรียนเห็นว่าเรื่องราวเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของนักเรียน

2. การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) เมื่อผู้เรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์จริงแล้ว ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้และไม่ด่วนสรุปตามกระแสสังคม โดยครูใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิดที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อท้าทายความคิดเดิมและกระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์ เช่น ทำไมเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้น ใครได้หรือเสียประโยชน์จากความขัดแย้งนี้ ข้อมูลที่เราเห็นเป็นข้อเท็จจริงหรือวาทกรรม หรือถ้าเราอยู่ในสถานการณ์นั้นเราจะรู้สึกอย่างไร จากนั้นให้นักเรียนระบุสิ่งที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง

3. การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) ขั้นตอนนี้เน้นการเปลี่ยนพลังของความสงสัยให้เป็นปฏิบัติการทางปัญญา โดยให้นักเรียนลงมือค้นคว้าหาคำตอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้าน ไม่จำกัดเพียงตำราเรียนหรือข้อมูลจากปัญญาประดิษฐ์ แต่รวมถึงเอกสารขั้นต้น ภาพถ่าย สื่อดิจิทัล ข่าวสารออนไลน์ หรือการสำรวจข้อมูลจริงในชุมชน เช่น การสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติ การลงพื้นที่ตลาดสดหรือสนทนากับเพื่อนบ้านในชุมชน ขั้นตอนนี้เน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจหลักฐานจากหลายมุมมองและเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือความเกลียดชังที่แฝงมากับสื่อ

4. การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) เป็นขั้นตอนที่เปิดพื้นที่ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้ออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถกเถียง และอภิปรายร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของปัญหาและลดทอนความเป็นอื่น จากนั้นร่วมกันพัฒนาทางเลือกหรือออกแบบแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การเสนอข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน การออกแบบแนวปฏิบัติในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ หรือข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน

5. การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) ขั้นตอนสุดท้ายเน้นการนำผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริงและการสื่อสารต่อสังคม เพื่อยืนยันว่าความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้จริง นักเรียนนำเสนอแนวคิดใหม่หรือผลงานสร้างสรรค์ เพื่อสื่อสารความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนสู่สาธารณะ พร้อมทั้งมีการสะท้อนคิดถึงมุมมองและทัศนคติของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการทำกิจกรรมว่ามีความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายเพิ่มขึ้นอย่างไร

กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้มุ่งพาผู้เรียนออกจากกรอบการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการท่องจำไปสู่การเผชิญหน้ากับสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยลดอคติและปลูกฝังเจตคติในการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน โดยเปลี่ยนผู้เรียนจากผู้รับสารเป็นผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้ที่พร้อมจะเป็นพลเมืองต้นรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม

2.3 ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.3.1 ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จากการใช้การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา และขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ ไปปฏิบัติการสอนแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน รวมระยะเวลาในการจัดกิจกรรมทั้งหมด 10 คาบ ก่อนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการดังกล่าวสามารถรื้อถอนความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือภาพเหมารวมที่ได้รับจากสื่อออนไลน์ และสร้างความตระหนักรู้ใหม่บนฐานข้อเท็จจริง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงผู้เรียนใน 3 มิติสำคัญ ดังนี้

1. มิติด้านปัญญา ความตระหนักรู้และการรู้เท่าทันข้อมูล กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์จริงทางสังคมเป็นฐาน ช่วยพัฒนาผู้เรียนจากผู้รับข้อมูลโดยไม่ตั้งคำถามสู่ผู้เรียนที่มีความตระหนักรู้และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

- ทักษะการสืบค้นอย่างรอบด้าน นักเรียนสามารถแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายทั้งออนไลน์และบริบทจริงในชุมชน เปรียบเทียบ ตรวจสอบ และทำความเข้าใจประเด็นทางวัฒนธรรมอย่างรอบคอบ เพื่อทลายกำแพงความรู้ชุดเดียวหรือข่าวลวง (Fake News) ที่ได้รับจากโซเชียลมีเดีย

- การแยกแยะและทำความเข้าใจความหลากหลาย ผู้เรียนสามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากถ้อยคำที่สร้างความเกลียดชัง เกิดความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมและลดการยึดติดกับมุมมองแบบแบ่งแยกและสามารถสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม (Shared Roots) ของอาเซียน เช่น วัฒนธรรมอาหารหรือภาษาที่มีจุดกำเนิดเดียวกัน ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าวัฒนธรรมมีการไหลเวียนถ่ายเท (Cultural Flow) ไม่ใช่สมบัติของชาติใดชาติหนึ่ง ซึ่งช่วยรื้อถอนวาทกรรมเรื่องการเคลมวัฒนธรรมที่สร้างความขัดแย้งในปัจจุบัน

2. มิติด้านทัศนคติและจิตใจ การยอมรับและความเข้าใจ กระทบการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง เช่น การอยู่ร่วมกับผู้คนที่ต่างวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติอย่างลึกซึ้ง

การเปลี่ยนมุมมองต่อ “ความเป็นอื่น” ก้าวข้ามสภาวะ “มองไม่เห็นความต่าง” (Invisible Diversity) มาสู่การมองเห็นและยอมรับ เปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเพื่อนบ้านหรือแรงงานข้ามชาติจากความแปลกแยก มาเป็น “เครือข่ายทางวัฒนธรรม” สู่การยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเดียวกันผ่านการค้นพบร่องรอยของวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน

ความเข้าใจ (Empathy) ผู้เรียนเข้าใจบริบทชีวิต เหตุผล และความจำเป็นของผู้อื่น และตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำและการใช้คำพูดในโลกออนไลน์ที่อาจทำร้ายจิตใจผู้อื่น ทำให้ลดทอนความเกลียดชังทางเชื้อชาติลงอย่างเป็นรูปธรรม กระบวนการนี้ช่วยปลูกฝังเจตคติที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเห็นคุณค่าของสังคมพหุวัฒนธรรม

3. มิติด้านความเป็นพลเมือง การเป็นพลเมืองตื่นรู้ในยุคดิจิทัล (Active Digital Citizenship) ผลลัพธ์ปลายทางที่สำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบทบาททางสังคม ทั้งในโลกจริงและโลกเสมือน

ภูมิคุ้มกันทางความคิด นักเรียนไม่ส่งต่อข้อมูลหรือถ้อยคำที่สร้างความแตกแยก และสามารถใช้เหตุผลในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และกล้าที่จะใช้เหตุผลโต้แย้งข้อมูลที่บิดเบือนด้วยสันติวิธี

การอยู่ร่วมกันอย่างรับผิดชอบ ผู้เรียนกลายเป็นพลเมืองที่พร้อมใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีความหลากหลายในชุมชนได้อย่างเป็นธรรมชาติ และทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อลดความขัดแย้งในสังคม

บทสรุปภาพรวม การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมนี้ ประสบความสำเร็จในการช่วยพัฒนานักเรียนให้เกิดความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม คิดอย่างมีวิจารณญาณ และ

เคารพความหลากหลายอย่างแท้จริง จากการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงผู้เรียนจึงไม่เพียงเข้าใจความแตกต่าง แต่ยังเห็นคุณค่าของรากเหง้าร่วมและความหลากหลายที่ทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและยั่งยืน

2.3.2 ผลการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ภาพรวมของนักเรียนมีการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูงมาก โดยเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ด้านที่มีความโดดเด่นสูงสุด คือ ความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม ลำดับรองลงมาคือ การวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงและอคติ ควบคู่ไปกับผลการสนทนากลุ่มที่พบว่านักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติสำคัญ ดังนี้

1. มิติด้านความเข้าใจเชิงลึกและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนผ่านชิ้นงานที่เป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนไม่ได้มองวัฒนธรรมแบบแยกขาดตามเส้นพรมแดนรัฐชาติอีกต่อไป แต่เข้าใจความเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นักเรียนเปลี่ยนจากการรับข้อมูลแบบท่องจำหรือเชื่อตามสื่อออนไลน์ มาเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่ง คิดอย่างมีเหตุผล และสามารถอธิบายประเด็นร่วมทางภาษา อาหาร และวิถีชีวิตได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งรู้เท่าทันวาทกรรมที่อาจสร้างความขัดแย้งในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การเฉลิมวัฒนธรรม ได้อย่างมีเหตุผลและน่าเชื่อถือ

2. มิติด้านทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคม การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเกิดภาวะทางอารมณ์และทัศนคติที่เปิดกว้างมากขึ้น ผู้เรียนก้าวข้ามการมองความแตกต่างแบบผิวเผิน มาเป็นผู้ฟังที่เปิดใจ รับฟังเพื่อนต่างวัฒนธรรมโดยไม่ด่วนตัดสิน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความหลากหลายได้อย่างสร้างสรรค์และแสดงจุดยืนไม่สนับสนุนการใช้ถ้อยคำสร้างความเกลียดชัง ทั้งในชีวิตจริงและโลกออนไลน์ พร้อมทั้งเลือกใช้การสื่อสารอย่างสุภาพและมีเหตุผลในการจัดการความเห็นต่าง

3. มิติด้านความตระหนักรู้ภายในและการปรับกรอบความคิด นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ต่อกระบวนการคิดของตนเอง สามารถสะท้อนและทบทวนอคติหรือความเข้าใจเดิมที่ได้รับจากสื่อออนไลน์ได้อย่างมีสติ การลงพื้นที่และเผชิญสถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลและหลักฐานจากบริบทจริงในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ผู้เรียนเริ่มมองวัฒนธรรมในฐานะ

กระบวนการแลกเปลี่ยนและพัฒนา ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัวหรือเป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเด็ดขาด และพร้อมปรับมุมมองของตนเองเมื่อได้รับข้อมูลใหม่ที่มีความน่าเชื่อถือ

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลการศึกษากิจการการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.1 การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปัจจุบัน

จากผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้อย่างคงเผชิญกับข้อจำกัดจากกับดักหลักสูตรอิงเนื้อหา (Knowledge-based) ที่มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ทางกายภาพภายนอก เช่น การท่องจำธงชาติหรืออาหารประจำชาติ มากกว่าการมุ่งสร้างเจตคติและความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม (Shared Roots) นอกจากนี้ ครูยังมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งที่ละเอียดอ่อนทางสังคม สถานการณ์ดังกล่าวขัดแย้งกับหลักการจัดการเรียนรู้ด้านหน้าที่พลเมือง ซึ่งระบุว่าการศึกษาในมิติดังกล่าวไม่ควรจำกัดเป้าหมายอยู่เพียงการผลิตพลเมืองที่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับเท่านั้น แต่ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เคารพความแตกต่าง และสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริงได้ (Westheimer & Kahne, 2004) รวมถึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นย้ำว่าการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองไม่ควรสอนเพียงระเบียบ แต่ต้องบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กเข้าใจความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และความเชื่อ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2548) นอกจากนี้ การที่พบว่านักเรียนตกอยู่ในสภาวะเสพติดโลกเสมือน พึ่งพาเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ในการทำงานแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ จนกลายเป็นประชากรแฝงที่ตัดขาดจากชุมชนและมองข้ามความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จริงยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเสนอไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ในยุคนี้ควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นบุคคลที่สร้างความรู้ด้วยตนเอง เน้นการคิดขั้นสูง และใช้เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ปล่อยให้เทคโนโลยีเข้ามาครอบงำกระบวนการคิดวิเคราะห์ (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2561)

2. อภิปรายผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.1 อภิปรายผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พบว่า การนำเหตุการณ์จริงหรือประเด็นข้อขัดแย้งร่วมสมัยในสื่อสังคมออนไลน์มาใช้เป็นฐานการเรียนรู้ ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนให้ก้าวขึ้นเป็นผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ในบริบทจริง หรือการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม (Situating Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม มากระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขปัญหามิเหมือนได้เผชิญอยู่ในสถานการณ์จริง ผ่านการมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Lave & Wenger, 1991) พร้อมกันนี้ การพลิกโฉมบทบาทของครูจากการเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ มาเป็นผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นย้ำถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การเป็นผู้สนับสนุนและพี่เลี้ยง (Facilitator) ที่คอยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมพลัง (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พยารักษ์ ยินดีสุข, 2557)

2.2 อภิปรายผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติอย่างลึกซึ้ง สามารถทำความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม (Shared Roots) และก้าวข้ามสภาวะการมองไม่เห็นความต่าง (Invisible Diversity) นำไปสู่การเกิดความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) โดยผู้เรียนสามารถมองเห็นเพื่อนบ้านหรือแรงงานข้ามชาติในฐานะเครือญาติทางวัฒนธรรม ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ซึ่งอธิบายไว้ว่า อัตลักษณ์อาเซียนคือการสร้างความผูกพันทางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในหมู่ประชาชน (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2556) ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดที่ระบุว่าอัตลักษณ์ของภูมิภาคจะเกิดขึ้นได้จากการหาจุดร่วมบนพื้นฐานของความหลากหลาย โดยที่แต่ละชาติไม่จำเป็นต้องละทิ้งเอกลักษณ์ของตนเอง (ไชยวัฒน์ คำชู, 2558) ในมิติด้านความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในยุคดิจิทัล (Active Digital Citizenship) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนเกิดภูมิคุ้มกันทางความคิด สามารถคิดวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากวาทกรรมความเกลียดชัง (Hate Speech) ไม่ส่งต่อข้อมูลบิดเบือน และสามารถโต้แย้ง

ความเห็นต่างด้วยสันติวิธี พฤติกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับหลักการสากลว่าด้วยการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมุ่งเน้นการยอมรับและตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่าง โดยปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียม ปราศจากอคติหรือการเลือกปฏิบัติ และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (UNESCO, 2001) นอกจากนี้ ผลลัพธ์ดังกล่าวยังไปสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นย้ำว่าผู้เรียนต้องมีความเข้าใจในความแตกต่างทางความคิดและวิถีชีวิต ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างพลเมืองที่มีความอดทนอดกลั้นต่อความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2549)

ทั้งนี้การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงทางสังคม ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สร้างประสบการณ์ตรง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ทางสังคมและฝังรากพฤติกรรมการเคารพความแตกต่างได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูเป็นผู้สร้างผลกระทบและพื้นที่ที่กล้าหาญ ดังนั้นควรต้องตระหนักรู้ไม่ใช่แค่สอนตามหนังสือ แต่ต้องกล้าพาเด็กตั้งคำถามถึงวาทกรรมความเกลียดชังที่แฝงมากับสื่อสังคมออนไลน์และแบบเรียน ครูต้องขยับบทบาทจากแค่ผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยที่ทุกคนรู้สึกสบายใจมาสู่พื้นที่ที่กล้าหาญที่ครูและนักเรียนกล้าเผชิญหน้ากับความขัดแย้งทางความคิดที่เจ็บปวด เช่น ประวัติศาสตร์บาดแผล หรือการเหยียดวัฒนธรรมในข่าวปัจจุบันอย่างตรงไปตรงมา และทำหน้าที่ดึงผู้เรียนออกจากโลกเสมือนกลับสู่การมีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์จริงที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทดแทนได้

2. โรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อเพื่อแก้ปัญหาประชากรแฝง โดยทำให้สังคมภายนอกเห็นว่าการอยู่ร่วมกันของพหุวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างไร ควรต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ที่ดึงชุมชนเข้ามาในโรงเรียนและพาโรงเรียนออกไปสู่ชุมชนเพื่อเปลี่ยนความหลากหลายที่มองไม่เห็นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต การใช้อิตและรากเหง้าร่วมเป็นบทเรียนเพื่อออกแบบอนาคตของสังคมไทยที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังตามแนวคิดพลเมืองต้นรู้ โดยไม่ปล่อยให้การเรียนรู้ถูกจำกัดอยู่เพียงหน้าจอหรือห้องเรียนสี่เหลี่ยม

3. นักเรียนเป็นผู้ร่วมสร้างและพลเมืองดิจิทัลที่ตื่นรู้ ดังนั้นควรเป็นผู้ร่วมกำหนดนิยามความเป็นชาติและวัฒนธรรมร่วม นักเรียนไม่ได้แค่อยอมรับคนที่แตกต่างเข้ามาในสังคม แต่มีบทบาทในการนิยามความหมายของความเป็นชาติใหม่ด้วยตนเองว่าอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนไม่ได้ผูกติดกับพรมแดนรัฐชาติ แต่คือพื้นที่ทางจิตวิญญาณและรากเหง้าร่วมที่คนทุกกลุ่ม รวมถึงคนชายขอบ แรงงานข้ามชาติ เป็นเจ้าของร่วมกัน นอกจากนี้ นักเรียนควรเป็นผู้คัดกรองความจริงที่รู้เท่าทันสื่อ สามารถตรวจสอบข้อมูลจากปัญญาประดิษฐ์ และไม่ตกเป็นเครื่องมือในการส่งต่อความเกลียดชัง

4. หน่วยงานด้านการศึกษาควรผลิตหลักสูตรที่ก้าวข้ามเรื่องราวของชาติและการท่องจำสัญลักษณ์ ธงชาติ ดอกไม้ อย่างสิ้นเชิงไปสู่การเล่าเรื่องของรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสามัญชน แรงงาน กลุ่มชาติพันธุ์ ในฐานะผู้ขับเคลื่อนภูมิภาคที่แท้จริง เพื่อให้เห็นว่าทุกคนคือมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน เนื้อหาต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ปัจจุบันได้ทันท่วงที และมุ่งเน้นการวัดผลที่พฤติกรรมและเจตคติมากกว่าคะแนนสอบ เพื่อพิสูจน์ว่าการแบ่งเขาแบ่งเราเป็นเพียงสิ่งที่รัฐสมมติขึ้น แต่ความเป็นมนุษย์คือความจริงที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

1. ควรขยายขอบเขตประชากรและบริบทพื้นที่เปรียบเทียบ จากการเน้นพื้นที่โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นบริบทสังคมเมืองที่ผู้เรียนมีลักษณะเป็นประชากรแฝงที่ขาดความยึดโยงกับชุมชนและมองไม่เห็นความหลากหลาย การวิจัยครั้งต่อไปควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมนี้ ไปทดลองใช้กับบริบทที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ได้แก่ พื้นที่โรงเรียนชายแดนหรือพหุวัฒนธรรมเข้มข้น เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่า ในบริบทที่นักเรียนสัมผัสกับความเป็นอื่นในชีวิตจริงผ่านประสบการณ์ตรง การสอนนี้จะมีประสิทธิภาพแตกต่างจากเด็กในเมืองที่รับรู้ผ่านสื่อดิจิทัลหรือไม่ และพื้นที่ที่มีภาวะความกลมกลืนสูง เช่น ชุมชนชนบท เพื่อดูว่ากระบวนการใช้สถานการณ์จริงจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมองเห็นความแตกต่างที่ถูกกลืนหายไปในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับพื้นที่ที่มีความขัดแย้งชัดเจน

2. ควรศึกษาผลระยะยาวและภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล เนื่องจากการสร้างความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายเป็นเรื่องของเจตคติที่มีความลื่นไหลและอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกระแสสังคมออนไลน์ การวิจัยครั้งนี้วัดผลทันทีหลังจบการเรียนรู้ ดังนั้นครั้งถัดไปควรทำการศึกษาแบบติดตามผลระยะยาวเพื่อศึกษาพฤติกรรมในชีวิตจริงว่านักเรียนนำไปใช้ปฏิบัติต่อเพื่อนต่างวัฒนธรรมอย่างไร โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระยะยาว เพื่อยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระดับพฤติกรรม ไม่ใช่เพียงการตอบตามเกณฑ์ในห้องเรียน

3. ควรเปรียบเทียบวิธีการสอนเพื่อยืนยันประสิทธิภาพของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการใช้สถานการณ์จริงทางสังคมกับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการบรรยายปกติ หรือวิธีการใช้เทคโนโลยีหรือปัญญาประดิษฐ์ โดยการเปรียบเทียบนี้จะช่วยชี้ชัดว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และการเผชิญสถานการณ์จริงให้ผลลัพธ์ในการลดอคติและสร้างความเป็นพลเมืองได้ลึกซึ้งกว่าการเรียนผ่านหน้าจอหรือการท่องจำเพียงอย่างเดียวหรือไม่

4. ควรมุ่งเน้นที่บทบาทของครูที่เป็นตัวแปรสำคัญที่มีความกังวลต่อการสอนประเด็นละเอียดอ่อน หากครูยังขาดความเข้าใจในรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรม การสอนนี้อาจล้มเหลว ควรหาแนวทางแก้ไขที่ส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เรื่องความขัดแย้งได้อย่างปลอดภัยและมั่นใจ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤติน แก้วเย็น. (2560). *การพัฒนาแบบวัดทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กุลลดา เกษบุรมย์. (2560). บทบาทของวัฒนธรรมในการสร้างประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์*, 47(1), 89-105.
- กุลิสรา จิตรขญาณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์สม คังคา. (2552). *ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการตระหนักรู้ทางสังคมของนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่พักในหอพักมหาวิทยาลัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุวรรณ พวงมาลี. (2557). *การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
<https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2014.118>
- ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2549). การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม. ใน *รายงานประชุมวิชาการสังคมศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 3*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2558). *อาเซียน: การรวมกลุ่มที่หลากหลาย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิตินัน บุญภาพ คอมมอน. (2556). *บทบาทของสื่อใหม่ในการสร้างค่านิยมทางสังคม และอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ณิศา เวชญาลักษณ์. (2561). *หลักการจัดการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุสิตา ปรีชาธิษะ. (2555). *ความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับการอยู่ร่วมกันเป็นประชาคมอาเซียน* (เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ ครั้งที่ 7/55). ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ทิตนา แคมมณี. (2566). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 26). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพล อินประเสริฐกุล. (2557). *ความเข้าใจและการยอมรับต่อความต่างทางวัฒนธรรมของผู้โดยสารที่มีผลต่อขีดความสามารถในการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
<https://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2557/b189670.pdf>

- นพวรรณ ยอดธรรม. (2558). *การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนววิถีประมงพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมความตระหนักทางวัฒนธรรมในเด็กปฐมวัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เบญจวรรณ กิสุขพันธ์. (2559). *หลักการและแนวทางการจัดการเรียนรู้*. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
<https://www.ookbee.com>
- ปรีชภัคดี ทิศาสุข. (2560). การอยู่ร่วมกันของความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในองค์กร: พหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางภาษา กรณีศึกษา MAP Foundation. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*.
- ปิยะพร พรหมแก้ว และคณะ. (2566). ผลของการฝึกปฏิบัติโดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง ต่อความมั่นใจในตนเองและความพึงพอใจในการฝึกภาคปฏิบัติ รายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช. *วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์*, 7(3), 52-65.
- พัชรพงศ์ อุดมกัน, วุฑฒิ แสงบุญเรือง, และ พิจิตรา ธงพานิช. (2567). การพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคม โดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(2), 341-352.
- พัชรมน โตรัฐรัตน์. (2558). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมการเมืองของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน. ใน *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 7 (The 7th NPU National Academic Conference)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พัชรี กระจำนโพธิ์. (2562). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน 1 ของนักศึกษาพยาบาลตำรวจ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 11(2), 483-493.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และ เพียว ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาคภูมิ อีร์สันติกุล, และ เกษตรชัย และหิม. (2565). การพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษา. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(3), 588-600.
<https://doi.org/10.14456/phdssj.2022.43>
- ไพรัช บวรสมพงษ์. (2553). *จิตวิทยาสังคม: เอกสารประกอบการสอน วิชา สค 331 = Social psychology (SO 331)*. ภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- มนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช. (2558). *การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นชาติและความเป็นภูมิภาคของกลุ่มประเทศอาเซียนศึกษากรณีเฟซบุ๊กแฟนเพจ ASEAN Community* (รายงานวิจัย). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาริษา ภูงามเขียว. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักรู้สถานการณ์การทำงานเพื่อความปลอดภัยของพนักงานอุตสาหกรรมผลิตแบริ่งมันสำปะหลังแห่งหนึ่ง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รมยพันธ์ จันทร์พานิช. (2564). *การตระหนักรู้และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์สีเขียวของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. <http://ir-thesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1807/1/gs612130004.pdf>
- วลีกาล ญาณสาร. (2550). *ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดของโทรตเซอร์ที่มีต่อการตระหนักรู้ในตนเอง และความหวังของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 7 จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เวหา เกษมสุข. (2562). *แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาด้านชีวิตและการพัฒนามนุษย์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมจิตต์ สินธุชัย. (2560). *การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน. วารสารพยาบาลทหารบก, 18(1), 29-38.*
- สมจินต์ สินธุชัย, และ กันยารัตน์ อุบลวรรณ. (2560). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงต่อความรู้ ความพึงพอใจและความมั่นใจในตนเองของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ในการฝึกปฏิบัติรายวิชาฝึกทักษะทางวิชาชีพก่อนสำเร็จการศึกษา. ราชวิทยาลัยพยาบาล, 23(1), 113-127.*
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2548). *การพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. สถาบันพระปกเกล้า.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.*
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.). (2559). *รายงานการวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนอัตลักษณ์ประชาคมอาเซียนในบริบทประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.*
- สำนักเลขาธิการอาเซียน. (2553). *ASEAN Documents Series 2010. สำนักเลขาธิการอาเซียน.*
- สุกิจ ชัยมุสิก. (2568). *บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของเยาวชนไทย. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 2(2).*

- สุภางค์ จันทวานิช. (2565). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 26 ฉบับปรับปรุงใหม่). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2556). *อาเซียน: จากวิสัยทัศน์สู่ความเป็นจริง*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสกข์ วงศ์พิพันธ์. (2563). *การเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยการให้คำปรึกษากลุ่ม* (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. <http://ir-thesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1281/1/gs601110080.pdf>
- องค์การระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID). (2012). *คู่มือหลักสูตรอาเซียน (ASEAN Curriculum Sourcebook)*. สำนักเลขาธิการอาเซียน.
- อรรธรณ นาเพ็ชร และคณะ. (2563). การตระหนักรู้ในตนเอง และการรับรู้ประโยชน์ของการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาพยาบาลมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารราชธานีนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 2(2), 60-73.
- อาภรณ์ ภูวพิพันธ์. (2562). *ประชาคมอาเซียน: จากความฝันสู่ความจริง*. ศูนย์ศึกษาอาเซียนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Acharya, A. (2014). *Constructing a security community in Southeast Asia: ASEAN and the problem of regional order* (3rd ed.). Routledge.
- ASEAN. (2007). *The ASEAN Charter*. ASEAN Secretariat.
- ASEAN. (2020). *The Narrative of ASEAN Identity*. https://asean.org/wp-content/uploads/2021/01/9-The-Narrative-of-ASEAN-Identity_Adopted-37th-ASEAN-Summit_12Nov2020.pdf
- Caballero-Anthony, M. (2017). From comprehensive security to regional resilience: Coping with nontraditional security challenges. In A. Baviera & L. Maramis (Eds.), *Building ASEAN community: Political-security and socio-cultural reflections* (Vol. 4). Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA).
- Eurich, T. (2018). Managing yourself – What self-awareness really is (and how to cultivate it). *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2018/01/what-self-awareness-really-is-and-how-to-cultivate-it>
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.

UNESCO. (2001). *Universal Declaration on Cultural Diversity*.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/universal-declaration-cultural-diversity>

Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237–269.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
และรายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รายชื่อผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
2. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รายชื่อผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1. นายเอกภพ พรหมสุทธิรักษ์ ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

2. นายอรรถพล ศิริมูล ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิสูงสุด การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สถานที่ทำงาน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน

3. อาจารย์ ดร.พิมพ์ตะวัน จันทัน ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คุณวุฒิสูงสุด ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร สถานที่ทำงาน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

4. อาจารย์เตชินี ทิมเจริญ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา สถานที่ทำงาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนรินทร์

5. นางสาวชิดชนก วันทวิ ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร สถานที่ทำงาน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

6. นางน้ำผึ้ง ประสาร ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ สถานที่ทำงาน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

7. นางสาวภัสสนันท์ นิธิพงษ์วรากล ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ คุณวุฒิสูงสุด ครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา สถานที่ทำงาน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัด กรุงเทพมหานคร

2. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. นายเอกภพ พรหมสุทธิรักษ์ ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

2. อาจารย์เตชินี ทิมเจริญ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา สถานที่ทำงาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนนรินทร์

3. นางสาวชิตชนก วันทวี ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร สถานที่ทำงาน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

4. นางน้ำผึ้ง ประสาร ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิสูงสุด ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ สถานที่ทำงาน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

5. นางสาวภัสนันท์ นิธิพงษ์วรกุล ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ คุณวุฒิสูงสุด ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา สถานที่ทำงาน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม หลังจากการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัย นางสาวกมลนัธ ใต้ตัน นิสิต มหาบัณฑิต หลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขา สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....
สถานที่/หน่วยงาน.....จังหวัด.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1. การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.1 หลักสูตร

- โรงเรียนมีเนื้อหาในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตฯ ที่สนับสนุนการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอย่างไรบ้าง
- โรงเรียนมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของรายวิชาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

1.2 หลักการจัดการเรียนรู้

- ท่านนำแนวคิดหรือหลักการจัดการเรียนรู้ใดมาจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน อย่างไรบ้าง

- หลักการดังกล่าวส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ที่แตกต่างในอาเซียนได้อย่างไร

1.3 วิธีการจัดการเรียนรู้

- ท่านมีวิธีการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างไร

- ท่านใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไร

1.4 บทบาทของผู้สอน

- บทบาทของท่านในการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนมีลักษณะอย่างไร

- บทบาทของท่านในการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมวิธีการอย่างไร

1.5 บทบาทของนักเรียน

- ผู้เรียนของท่านมีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างไรในการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.6 บริบทการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม บริบทที่เป็นอยู่

- สภาพแวดล้อมหรือบริบทของการจัดการเรียนรู้ในกรุงเทพมหานครเอื้อต่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

2. ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นอย่างไร

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัย นางสาวกมลนัธ์ ไตตัน **นิสิต** มหาบัณฑิต **หลักสูตร** การศึกษามหาบัณฑิต
สาขา สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....
สถานที่/หน่วยงาน.....จังหวัด.....

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1.1 หลักสูตร

- โรงเรียนในสังกัดที่ท่านนิเทศ กำกับ ติดตาม มีหลักสูตรที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง
- โรงเรียนในสังกัดที่ท่านนิเทศ กำกับ ติดตาม มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ รวมถึงเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน อย่างไรบ้าง

1.2 หลักการจัดการเรียนรู้

- จากประสบการณ์การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
ท่านพบการนำแนวคิดหรือหลักการจัดการเรียนรู้ใดมาจัดการเรียนรู้ผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มประเทศอาเซียน
อย่างไรบ้าง

- แนวคิดหรือหลักการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีการส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

1.3 วิธีการจัดการเรียนรู้

- จากประสบการณ์การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ท่านพบครูผู้สอนสังคมศึกษามีวิธีการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน อย่างไร

- ครูผู้สอนที่ท่านกำกับติดตาม ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไร

1.4 บทบาทของผู้สอน

- ครูผู้สอนสังคมศึกษามีบทบาทในการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน มีลักษณะอย่างไร

- ครูผู้สอนสังคมศึกษามีบทบาทในการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร

1.5 บทบาทของนักเรียน

- ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร

1.6 บริบทการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม บริบทที่เป็นอยู่

- สภาพแวดล้อมหรือบริบทของการจัดการเรียนรู้ในกรุงเทพมหานครเอื้อต่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

2. ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นอย่างไร

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคำถามในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
(สำหรับนักเรียน)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัย นางสาวกมลันท์ โตตัน นิสิต มหาลัยราชภัฏภูเก็ต หลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขา สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1. การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.1 หลักสูตร

- การจัดการเรียนรู้หรือเนื้อหาวิชาที่นักเรียนเคยได้เรียนในโรงเรียน มีส่วนช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนในเรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

1.2 หลักการจัดการเรียนรู้

- ครูผู้สอนที่นักเรียนได้เรียนมา มีวิธีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านหรือความหลากหลายของผู้คนอย่างไร

- ครูใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การยกตัวอย่างจากสถานการณ์จริงทางสังคม หรือข่าวสารในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

1.3 บทบาทของผู้สอน

- ครูผู้สอนมีบทบาทอย่างไรในการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การรับฟังอย่างเป็นกลาง

1.4 บทบาทของนักเรียน

- นักเรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างไรในห้องเรียน เพื่อทำความเข้าใจประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการลดอคติต่อเพื่อนบ้าน

1.6 บริบทการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม บริบทที่เป็นอยู่

- สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในห้องเรียน รวมถึงบริบทความหลากหลายของสังคมในปัจจุบัน เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

2. ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นอย่างไร

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
(สำหรับครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และอาจารย์ระดับอุดมศึกษา)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัย นางสาวกมลันท์ โตตัน นิสิต มหาลัยมหิดล หลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขา สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....
สถานที่/หน่วยงาน.....จังหวัด.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด : เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

1. หลักสูตร

- โรงเรียนควรมีหลักสูตรที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียน อย่างไรบ้าง
- โรงเรียนควรกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ รวมถึงเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน อย่างไรบ้าง

2. วิธีการจัดการเรียนรู้

- วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมที่เหมาะสมกับเรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ควรเป็นอย่างไร

- วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมที่ส่งเสริมการพัฒนา
ความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไร

3. บทบาทของผู้สอน

- บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ
อาเซียน โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ควรมีลักษณะอย่างไร

- ลักษณะของครูที่จัดการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน โดย
ใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทาง
วัฒนธรรม ควรมีลักษณะหรือวิธีการอย่างไร

4. บทบาทของนักเรียน

- ผู้เรียนควรมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ
อาเซียน โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคมอย่างไร

5. บริบทการจัดการเรียนรู้

- สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพ
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศ
อาเซียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม หลังจากการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัย นางสาวกมลนัธ โต้ตัน **นิสิต** มหาบัณฑิต **หลักสูตร** การศึกษามหาบัณฑิต สาขา สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ การพัฒนาความตระหนักรู้ และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย หลังจากการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

1. คำถามนำ

1.1 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ นักเรียนมีความคิดเห็นหรือความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “อัตลักษณ์” “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” หรือประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนอย่างไรบ้าง

1.2 นักเรียนคิดว่าการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตร่วมกับผู้คนที่มีความหลากหลายในสังคมปัจจุบันมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

1.3 นักเรียนเคยมีประสบการณ์ที่พบเห็นการตัดสินคนอื่น หรือความขัดแย้งจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น ชาวหรือประเพณีดราม่าในสื่อสังคมออนไลน์ หรือไม่ และตอนนั้นนักเรียนรู้สึกอย่างไร

2. ด้านประสบการณ์จากกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงทางสังคม

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ช่วยให้นักเรียนเข้าใจรากเหง้าของปัญหาและอคติทางวัฒนธรรมในปัจจุบันได้ดีขึ้นอย่างไรบ้าง

2.2 นักเรียนคิดว่าการเรียนรู้แบบที่ได้สืบค้นและเผชิญหน้ากับสถานการณ์จริง มีส่วนช่วยให้นักเรียนเปิดใจ หรือเข้าใจกลุ่มคนที่มีความแตกต่างจากเรา เช่น แรงงานข้ามชาติ หรือเพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ดีขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร

2.3 นักเรียนสามารถยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ได้อภิปรายในชั้นเรียน เช่น เรื่องอาหาร ภาษา หรือการใช้สื่อออนไลน์ ที่ทำให้เรามองเห็นและเข้าใจความรู้สึกของเพื่อนบ้านอาเซียนได้มากขึ้นได้หรือไม่ อย่างไรบ้าง

3. ด้านการพัฒนาความตระหนักรู้และการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy)

3.1 หลังจากทำกิจกรรมนี้ นักเรียนคิดว่าตนเองมีวิธีการรับข้อมูลข่าวสาร เช่น วาทกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ หรือข่าวที่เกี่ยวกับเพื่อนบ้าน ที่เปลี่ยนไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร

3.2 เมื่อนักเรียนได้รับข้อมูลหรือข่าวสารที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือการโต้เถียงเรื่องความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม นักเรียนมีวิธีการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นอย่างไร เพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากวาทกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech)

3.3 นักเรียนคิดว่า การทำความเข้าใจว่าวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ คือ รากเหง้าร่วม (Shared Roots) ช่วยให้เราเห็นเหตุผลในการมองปัญหาความขัดแย้งทางสังคมได้ดีขึ้นอย่างไร

4. ด้านการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเป็นพลเมืองตื่นรู้

4.1 หลังจากผ่านการเรียนรู้นี้ นักเรียนคิดว่าตนเองมีความเข้าใจ หรือมีความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) เพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มากขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

4.2 นักเรียนคิดว่าในฐานะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และในฐานะพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) พวกเราควรมีบทบาททำอะไรได้บ้าง เพื่อช่วยลดการกลั่นแกล้ง การล้อเลียน หรือการใช้ถ้อยคำที่สร้างบาดแผลทางใจในโลกออนไลน์และในโรงเรียน

4.3 หากนักเรียนพบเห็นการแสดงออกถึงการเหยียดวัฒนธรรม นักเรียนคิดว่าจะมีวิธีการตอบสนองด้วยสันติวิธี หรือช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องได้อย่างไรบ้าง

5. สรุปภาพรวมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 สิ่งสำคัญที่สุดที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ในครั้งนี้คืออะไร

5.2 นักเรียนมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ เพื่อให้พัฒนาความตระหนักรู้ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น

5.3 นักเรียนจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในโลกความเป็นจริงและโลกเสมือน ได้อย่างไร

ภาคผนวก ค

คู่มือครูในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

**คู่มือการใช้คู่มือครูในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ผ่านการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**

คู่มือครูฉบับนี้ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คาบละ 50 นาที รวม 10 คาบ โดยมีส่วนประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ ภาระงาน ชิ้นงาน สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล อีกทั้งมีแบบแบบวัดความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่

เป้าหมายและแนวคิดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว การสร้างมโนทัศน์เรื่อง “ตัวตน” และตระหนักถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน จะช่วยรื้อถอนมายาคติการแบ่งแยก “เรา-เขา” และทำให้เข้าใจว่าวัฒนธรรมไทยมีการผสมผสานกับเพื่อนบ้านมาอย่างยาวนาน นำไปสู่การตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมที่เคารพความหลากหลาย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม อธิบายถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตประเพณี คือ “รากร่วม” (Shared Roots) ที่หล่อหลอมวิถีชีวิต การทำความเข้าใจที่มาของความแตกต่างผ่านสถานการณ์จริง จะช่วยลดความเข้าใจผิด และตระหนักว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงความแปลกแยก แต่เป็นพัฒนาการตามบริบททางสังคม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม กล่าวถึงวัฒนธรรมอาหารไม่ใช่สมบัติที่ถูกผูกขาดโดยชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็น “สมบัติร่วม” และภูมิปัญญาในการเอาตัวรอดของคนในภูมิภาคอาเซียน การเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารจากบริบทจริงช่วยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ลดการเหยียดหยาม และช่วยสร้างเจตคติเชิงบวกต่อพหุวัฒนธรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง วิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม ความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรมมักเกิดจากอคติ มายาคติ และการขาดความตระหนักรู้ การนำสถานการณ์จริงทางสังคมมาวิเคราะห์จะช่วยรื้อถอนอคติ นำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้ สันติวิธีและการสื่อสารอย่างเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ซึ่งจะช่วย

พัฒนานักเรียนให้เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 แผน ถูกออกแบบโดยมุ่งเน้นกระบวนการคิดด้วยการใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อให้ให้นักเรียนรู้ เข้าใจถึงสภาพการณ์ของอัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน และใช้ความรู้นั้นในการปรับประยุกต์ให้เกิดความตระหนักรู้และเคารพซึ่งความหลากหลาย โดยการออกแบบกิจกรรมนี้วัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงทางสังคม การค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกันในระดับชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations) เริ่มต้นด้วยการนำเสนอสถานการณ์จริง ข่าวสาร หรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ประเด็นดราม่าในโซเชียลมีเดีย หรือการปะทะกันของอัตลักษณ์ เพื่อดึงดูดความสนใจและเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับโลกความเป็นจริงที่ผู้เรียนสามารถสัมผัสได้

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning) ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ ท้าทายความคิดเดิม และเชื่อมโยงสถานการณ์เข้ากับตนเอง เพื่อนำไปสู่การระบุงสิ่งที่ต้องการค้นคว้าหาคำตอบเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring) ให้นักเรียนลงมือค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายและแตกต่างกัน เช่น เอกสาร สื่อดิจิทัล ภาพถ่าย หรือการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้คนในชุมชนจริง เพื่อเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของเนื้อหา และฝึกแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือความเกลียดชัง

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design) เปิดพื้นที่ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้อาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถกเถียงเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของปัญหา และร่วมกันสังเคราะห์หรือ “ออกแบบแนวทาง” การแก้ปัญหาหรือทางออกสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action) ให้นักเรียนนำเสนอแนวคิดหรือผลงานสร้างสรรค์เพื่อสื่อสารผลการเรียนรู้และความเข้าใจใหม่สู่สังคมสาธารณะ

ควบคู่ไปกับการทำกิจกรรม “สะท้อนคิด” (Reflection) ถึงมุมมองและเจตคติของตนเองที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการลงมือปฏิบัติ

การจัดการเรียนรู้เน้นการสร้างความเข้าใจ (Empathy) และการทำความเข้าใจรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมแทนการท่องจำข้อมูลแบบผิวเผิน โดยขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงทางสังคม เช่น ข่าวดราม่า หรือประเด็นดราม่าในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเมื่อเรียนเสร็จแล้ว ผู้เรียนจะได้ทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ในการวิเคราะห์แยกแยะอคติและมายาคติออกจากความจริง ทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อรับมือกับข่าวลวงและวาทกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ทักษะการแก้ปัญหาและสื่อสารอย่างสันติวิธี และทักษะการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อทบทวนและปรับเปลี่ยนมุมมองของตนเอง นำไปสู่การเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ที่สามารถอยู่ร่วมท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์

ตารางแสดงแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จริงทางสังคม เพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ชื่อแผน	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (คาบ)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน	ตัวชี้วัด ส 2.1 ม.1/2 ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ	การสร้างมโนทัศน์เรื่อง “ตัวตน” และ “อัตลักษณ์” เพื่อให้เข้าใจว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว ควบคู่กับการตระหนักรู้ถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน เพื่อช่วยรื้อถอนมายาคติการแบ่งแยก “เรา-เขา” และนำไปสู่การตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมพหุวัฒนธรรม	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม	ตัวชี้วัด ส 2.1 ม.1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน	ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตประเพณีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ “รากร่วม” ที่หล่อหลอมวิถีชีวิต การทำความเข้าใจที่มาของความแตกต่างเหล่านี้จากสถานการณ์จริง จะช่วยลดความเข้าใจผิดและทำให้เห็นว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่ใช่ความแปลกแยก แต่เป็นพัฒนาการตามบริบทสังคม	2

ชื่อแผน	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (คาบ)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 วัฒนธรรมอาหาร กับอัตลักษณ์ทาง สังคม	ตัวชี้วัด ส 2.1 ม.1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน	วัฒนธรรมอาหารในฐานะ “สมบัติร่วม” และภูมิปัญญาของคนในอาเซียน ไม่ใช่ สมบัติที่ถูกผูกขาดโดยชาติใดชาติหนึ่ง การเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารร่วมกันจาก บริบทจริงช่วยสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย ลดการเหยียดหยาม และสร้างเจตคติ เชิงบวกต่อการยอมรับพหุวัฒนธรรม	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 วิถีพลเมืองพหุ วัฒนธรรม	ตัวชี้วัด ส 2.1 ม.1/4 แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิของ ตนเองและผู้อื่น ตัวชี้วัด ส 2.2 ม.1/3 ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับตนเอง	ความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรมมักเกิดจาก อคติ มายาคติ และขาดความตระหนักรู้ การนำเสนอการณ “ความขัดแย้งจริง ในสังคม” มาวิเคราะห์ด้วยสันติวิธีและ การสื่อสารอย่างเห็นอกเห็นใจ (Empathy) จะช่วยรื้อถอนอคติทางเชื้อ ชาติ และพัฒนาให้นักเรียนตระหนักถึง บทบาทพลเมืองที่เคารพศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม พหุวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน	4

หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ผู้สอน นางสาวกมลนัธ โต้ตัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

รายวิชา สังคมศึกษา

ปีการศึกษา 2568

เวลา 2 คาบ

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส 2.1 ม.1/2 ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 ความรู้ (K)

2.1.1 อธิบายมโนทัศน์เรื่องอัตลักษณ์ ตัวตน และความเชื่อมโยงที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมของ
ตนเองกับกลุ่มประเทศอาเซียนได้

2.2 ทักษะ/กระบวนการ/กระบวนการคิด (P)

2.2.1 สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคมเพื่อร้อยถ้อยคำคติเรื่องการแบ่งแยก
“เรา-เขา”

2.3 เจตคติ (A)

2.3.1 แสดงออกถึงการยอมรับว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว และตระหนักถึงความสามารถของตน
ในการทำประโยชน์ต่อสังคมพหุวัฒนธรรม

3. สาระสำคัญ

อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งตายตัว การตระหนักถึงรากเหง้าร่วมทางวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนจะช่วยให้
ร้อยถ้อยคำคติการแบ่งแยก “เรา-เขา” และสร้างความเข้าใจว่าวัฒนธรรมไทยมีการผสมผสานกับเพื่อน

บ้านมาอย่างยาวนาน ซึ่งนำไปสู่การตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมที่เคารพความหลากหลาย

4. สาระการเรียนรู้

- รักเหง้าของตนเองและชุมชน
- ความเป็นไทยในฐานวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน
- วิถีชีวิตและจุดร่วมทางวัฒนธรรมของเด็กไทยกับเด็กในประเทศอาเซียน

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- ความสามารถในการสื่อสาร
- ความสามารถในการคิด
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- ใฝ่เรียนรู้
- มุ่งมั่นในการทำงาน

7. กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 1

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations)

1. ครูนำเสนอสถานการณ์จริง “ประเด็นการถกเถียงเรื่องชุดประจำชาติในภูมิภาคอาเซียน” ผ่านคลิปวิดีโอที่รวบรวมความคิดเห็นจากสื่อสังคมออนไลน์จาก Facebook และ TikTok ที่สะท้อนมุมมองได้หลากหลายและความคิดเห็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

2. ให้นักเรียนสวมบทบาทเป็น “นักสืบโซเชียล” วิเคราะห์ความคิดเห็นเหล่านั้นผ่านคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนดังนี้

- คำพูดไหนที่เป็น “ชนวน” เช่น *เคลม ของปลอม ก๊อปปี้ บ้านนอก*
- ความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ใต้คอมเมนต์นั้นคืออะไร *ความกลัวเสียหน้า ความภูมิใจที่ผิดรูป*

หรือการถูกปลุกฝังมา

- คำพูดไหนที่แบ่งแยกอย่างชัดเจนว่า “นี่ของฉัน-นั่นของเธอ”

- ถ้าเราพบว่า DNA หรือบรรพบุรุษของเรามีเชื้อสายจากคนที่เรากำลังดูใน TikTok เรา
จะรู้สึกอย่างไร

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning)

3. ครูตั้งคำถามเพื่อ “สั่นคลอน” ความเชื่อเดิม (Cognitive Conflict) ดึงนักเรียนเข้าสู่
ความตระหนักรู้

- ถ้าเราตัดเส้นพรมแดนในแผนที่ออก วัฒนธรรมเหล่านี้จะยังเป็นของใครคนใดคนหนึ่ง
อยู่หรือไม่

- การที่คนอื่นมีสิ่งที่คล้ายกับเรา ทำให้คุณค่าของเราลดลงจริงหรือไม่

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนตั้งคำถาม เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนค้นหาความจริง ทำความเข้าใจที่มาของ
ความคิดและความรู้สึกของตนเอง ฝึกมองประเด็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ดังนี้

- เสื้อผ้าที่เราใส่อยู่ มีส่วนประกอบไหนบ้างที่ไม่ได้มาจากประเทศไทย (แต่ละคนสังเกตสิ่ง
ที่ตนเองสวมใส่ ผ้า รูปแบบ ลวดลาย)

- เราจะชื่นชมความเก่งของเพื่อนบ้าน โดยที่ไม่รู้สึกว่าเราด้อยกว่าได้อย่างไร เช่น ถ้าอดีต
“เขาก็อปปี้เรา” ปรับใหม่เป็น “วัฒนธรรมของเรามีรากร่วมกันและพัฒนาต่างบริบท”

- ทำไมเราถึงรู้สึกเจ็บปวดเมื่อมีคนบอกว่าเราเหมือนคนประเทศเพื่อนบ้าน ความรู้สึกนี้
มาจากไหน

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring)

5. ครูใช้กิจกรรม “สืบจากราก” ครูนำเสนอแนวคิดเรื่อง รัฐจารีต (Mandala State) ในเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นรัฐโบราณที่ไม่มีเส้นพรมแดนชัดเจนแบบปัจจุบัน แต่เป็นการแผ่อิทธิพลทาง
การเมือง วัฒนธรรม และเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเมืองต่าง ๆ โดยครูอธิบายให้เข้าใจว่า

- ในอดีต ผู้คนเดินทาง ค้าขาย แต่งงาน และตั้งถิ่นฐานข้ามเมืองอยู่เสมอ

- วัฒนธรรมจึงเกิดจากการ “ไหลเวียนถ่ายเท” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว

6. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คนในภูมิภาค
อิทธิพลทางศาสนา ภาษา และศิลปกรรม ตัวอย่างวัฒนธรรมที่พบในหลายประเทศ โดยให้แต่ละกลุ่ม
สรุปว่าแนวคิดรัฐจารีตช่วยอธิบายความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคอย่างไร

7. นักเรียนและครูร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยแต่ละกลุ่มนำเสนอสิ่งที่ค้นพบ แล้ว
ร่วมกันวิเคราะห์ว่า

- ความขัดแย้งในโลกออนไลน์เกิดจากการมองพรมแดนแบบปัจจุบันไปตัดสินอดีตหรือไม่

- ความเข้าใจผิดส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนอย่างไร

8. นักเรียนและครูร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เน้นการเข้าใจรากเหง้าร่วมกันช่วยสร้างทัศนคติแบบ “เครือข่ายทางวัฒนธรรม” แทนการมองเป็นคู่แข่งหรือศัตรู โดยให้นักเรียนสะท้อนความคิด

- หากวัฒนธรรมเกิดจากการผสมผสาน เราควรแสดงอัตลักษณ์อย่างไร
- ความภูมิใจในความเป็นไทยสามารถอยู่ร่วมกับการเคารพเพื่อนบ้านได้หรือไม่
- เราจะลดการใช้ถ้อยคำที่สร้างความแตกแยกในสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างไร

9. ครูและนักเรียนสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน โดยครูสุ่มถามนักเรียน เช่น

- วันนี้เราได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับอัตลักษณ์และตัวตน
- หากพบความเห็นที่ดูหมิ่นเพื่อนบ้านในออนไลน์ เราควรตอบสนองอย่างไร

10. และกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพในความหลากหลาย เช่น

- ตรวจสอบข้อมูลก่อนแสดงความคิดเห็น
- ใช้ภาษาที่เคารพศักดิ์ศรีผู้อื่น
- ตระหนักว่าวัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกัน

11. ครูมอบหมายภารกิจต่อเนื่อง “รากเหง้าของฉัน” โดยให้นักเรียนสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัวเกี่ยวกับ

- ที่มาของนามสกุล
- สำเนียงภาษาที่ใช้ในบ้าน
- อาหารหรือประเพณีประจำครอบครัว
- เรื่องเล่าการอพยพหรือการย้ายถิ่น

เพื่อค้นหาจุดเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม เช่น บรรพบุรุษมีเชื้อสายลาว จีน มอญ หรือมลายู ครอบครัวมีคำเรียกญาติหรืออาหารที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น ให้นักเรียนนำข้อมูลกลับมาแบ่งปันในคาบถัดไปเพื่อสะท้อนว่า “ตัวตนของเราเองก็เป็นผลจากการไหลเวียนทางวัฒนธรรม”

คาบที่ 2

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design)

1. ครูทบทวนความรู้จากคาบเรียนที่ 1 โดยชวนสนทนาสั้น ๆ เกี่ยวกับแนวคิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมและเครือญาติทางวัฒนธรรม พร้อมเชื่อมโยงกับภารกิจ “รากเหง้าของฉัน” ที่นักเรียนได้ไปสัมภาษณ์ครอบครัว เพื่อย้ำว่า ตัวตนของแต่ละคนล้วนเกิดจากความหลากหลายและการผสมผสาน

2. ครูนำเข้าสู่กิจกรรม “แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map)” โดยอธิบายต่อยอดจากการวิเคราะห์ความขัดแย้งสู่การสร้างความเข้าใจผ่านการ “โยงเส้นความเชื่อมโยง” แทนการมองแยกส่วนเพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ผ่านการใช้เส้นประ ลูกศร หรือสัญลักษณ์ แสดงการไหลเวียนและการแบ่งปันร่วมของวัฒนธรรม

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเดิม กลุ่มละ 5 คน ให้แต่ละกลุ่มนำข้อมูลจากภารกิจ “รากเหง้าของฉัน” มาใช้เป็นหลักฐานประกอบ โดยนำข้อมูลวัฒนธรรมที่ค้นพบมาวางลงในแผนที่เพื่อแสดงความเชื่อมโยงแทนที่จะบอกว่าพื้นที่นี้มีแค่วัฒนธรรมนี้อย่างเดียว แผนที่จะใช้การโยงเส้นประหรือการระบุพิภพ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมหลายอย่างมีการแบ่งปันร่วมกันในหลายพื้นที่ เช่น

การแต่งกาย เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวอุษาคเนย์เพื่อรับมือกับสภาพอากาศร้อนชื้น และสะท้อนคตินิยมเรื่องความสวยงามที่ลื่นไหลไปตามสรีระ

- วัฒนธรรมการนุ่งขึ้น การนุ่งผ้าถุงที่มีโครงสร้าง 3 ส่วน คือ หัวขึ้น ตัวขึ้น ตีนขึ้น พบได้ในไทยและลาว แสดงถึงระเบียบวิธีคิดและการให้ความสำคัญกับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

- ซัมปอต (Sampot) ของกัมพูชา มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการนุ่งโจงกระเบนและจีบหน้านางของไทย สะท้อนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมราชสำนักระหว่างกันอย่างยาวนาน

- ลุนตยา อะเชิก (Luntaya Acheiq) ของเมียนมา ผ้าขึ้นลวดลายระลอกน้ำพริ้วไหวที่มีรากเหง้าร่วมกับลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและล้านนาทางเหนือของไทย

- โสร่งและบาติก (Sarong & Batik) ของมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และไทยตอนใต้ การนุ่งผ้าถุงกลมและการเขียนลวดลายด้วยเทียน ซึ่งเป็นจุดร่วมของวัฒนธรรมมลายูและพหุวัฒนธรรมทางชายฝั่งทะเล

เครื่องดนตรี ฆ้องและเครื่องดนตรีประเภทโลหะหล่อ เป็นรากเหง้าทางดนตรีที่สำคัญของอุษาคเนย์ พบได้ทั้งในวงกะแมลัน (Gamelan) ของอินโดนีเซีย วงพิณพาทย์ของไทย ลาว กัมพูชา และวัฒนธรรมฆ้องของกลุ่มชาติพันธุ์ในเวียดนามและฟิลิปปินส์

สถาปัตยกรรม เรือนใต้ถุนสูงและหลังคาทรงจั่ว (Stilt Houses) เป็นภูมิปัญญาการสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อรับมือกับสภาพอากาศร้อนชื้นและน้ำหลาก ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปตั้งแต่ไทย ลาว กัมพูชา ไปจนถึงมาเลเซีย และอินโดนีเซีย แม้จะมีรายละเอียดการตกแต่งที่ต่างกัน แต่ออกแบบบนฐานคิดการใช้สอยที่เหมือนกัน

ความเชื่อและพิธีกรรม การบายศรีสู่ขวัญ และความเชื่อเรื่องขวัญ เป็นความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมของคนในภูมิภาคนี้ก่อนที่ศาสนาหลักจะเข้ามา โดยเชื่อกันว่ามนุษย์และสิ่งของมี “ขวัญ” ประจำตัว พิธีเรียกขวัญพบได้ชัดเจนในไทย ลาว และกัมพูชา (ซึ่งเรียกว่าพิธี บายจิ้ง)

ศิลปะการแสดงและวรรณกรรม เรื่องรามายณะถูกนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของแต่ละประเทศ เช่น รามเกียรติ์ (ไทย) เรียมเกียร์ (กัมพูชา) พระลักพระลาม (ลาว) และโยมา ยานา (เมียนมา) รวมถึงการแสดงเชิดหุ่นหรือตัวหนัง เช่น หนังตะลุงของไทย และ วายัง กุลิต ของอินโดนีเซีย และมาเลเซีย

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action)

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรมต่อชั้นเรียน โดยเน้นอธิบายเพื่อสื่อสารให้เข้าใจถึงจุดเชื่อมโยงสำคัญที่ค้นพบ สิ่งที่เปลี่ยนจากความคิดเดิมของกลุ่ม และแนวทางลดการแบ่งแยกในสื่อสังคมออนไลน์

5. ครูใช้คำถามกระตุ้นคิดเชิงลึกกับนักเรียนแต่ละกลุ่มในการนำเสนอแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม ดังนี้

- สิ่งใดในแผนที่ของกลุ่มนักเรียนที่สะท้อนว่า “วัฒนธรรมไม่เคยหยุดนิ่ง”
- ถ้ามองจากแผนที่นี้ ยังสามารถพูดได้หรือไม่ว่าวัฒนธรรมเป็นของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงลำพัง
- แผนที่ของนักเรียนช่วยลดความเข้าใจผิดแบบที่เห็นในโซเชียลได้อย่างไร

6. ครูใช้เทคนิควงสนทนาไตร่ตรอง (Dialogue Circle) ให้นักเรียนทุกคนนั่งล้อมวง แล้วใช้คำถามปลายเปิดที่เน้นความรู้สึกและการเปลี่ยนผ่านของความคิด เพื่อให้นักเรียนตกผลึกการเรียนรู้ โดยสะท้อนประเด็น เช่น

- มุมมองต่อประเทศเพื่อนบ้านเปลี่ยนไปอย่างไร
- สิ่งใดทำให้ตระหนักว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ “ประกอบสร้างร่วมกัน”
- ต่อไปจะใช้โซเชียลมีเดียอย่างเคารพความหลากหลายได้อย่างไร

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสังเคราะห์และสรุปแนวปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความหลากหลาย หลีกเลี่ยงถ้อยคำเหมารวมหรือดูหมิ่น มองวัฒนธรรมเพื่อนบ้านในฐานะเครือข่ายทางวัฒนธรรม เป็นการเชื่อมโยงการตระหนักรู้ การสร้างความเข้าใจเชิงประจักษ์และลงมือสื่อสาร เพื่อพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นพลเมืองที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบ

8. ภาระงาน / ชิ้นงาน

- ภารกิจ “รากเหง้าของฉัน”
- แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Roots Map)
- การนำเสนอหน้าชั้นเรียนและการสะท้อนคิด
- กิจกรรม “วงสนทนา (Dialogue Circle)”

9. สื่อ / อุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้

- วิดีทัศน์ ประเด็นการถกเถียงเรื่องชุดประจำชาติในภูมิภาคอาเซียน รวบรวมจาก Facebook และ TikTok
- แผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

10. การวัดและประเมินผล

1. การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

1.1 ประเมินด้านความรู้ (K) จากการตรวจและประเมินจากชิ้นงาน “แผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม” และการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ว่านักเรียนสามารถอธิบายมิติทัศน์อัตลักษณ์ และระบุความเชื่อมโยงและการไหลเวียนทางวัฒนธรรมได้ถูกต้องหรือไม่

1.2 ประเมินด้านทักษะกระบวนการ (P) จากการประเมินทักษะการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากภารกิจสัมภาษณ์ครอบครัว “รากเหง้าของฉัน” และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาเชื่อมโยงจุด (Connect the Dots) ลงในแผนที่รากเหง้าทางวัฒนธรรม เพื่อร้อยถ้อยความการแบ่งแยก “เรา-เขา”

1.3 ประเมินด้านจิตพิสัย (A) จากการสังเกตพฤติกรรมการยอมรับความหลากหลาย และประเมินจากการมีส่วนร่วมและการสะท้อนคิด (Reflection) ผ่านกิจกรรม “วงสนทนา” ว่านักเรียนมีมุมมองต่อประเทศเพื่อนบ้านเปลี่ยนไปอย่างไร และตระหนักถึงอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างร่วมกันหรือไม่

2. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ และมุ่งมั่นในการทำงาน จากแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ประเมินสมรรถนะของผู้เรียน จากแบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

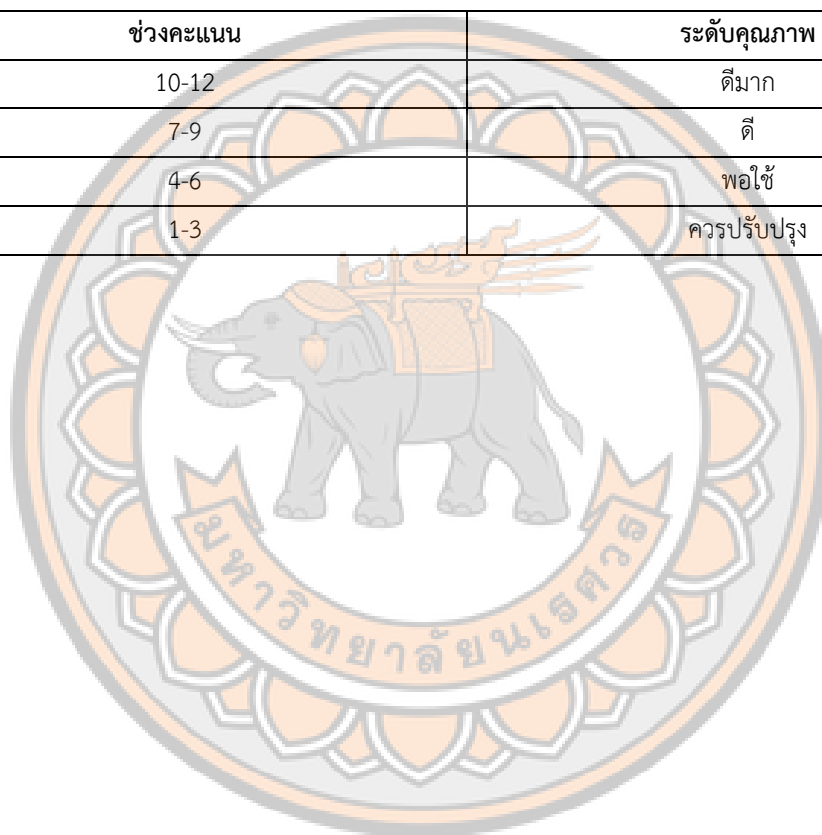
เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ด้านความรู้ (K)				
อธิบายโนทัศน์ เรื่องอัตลักษณ์ ตัวตน และความเชื่อมโยงที่ ผสมผสานทาง วัฒนธรรมของตนเอง กับกลุ่มประเทศ อาเซียน	อธิบายโนทัศน์ อัตลักษณ์ได้ถูกต้อง ชัดเจน และสามารถ ยกตัวอย่าง ความเชื่อมโยงของ วัฒนธรรมตนเอง (ภารกิจรากเหง้า ของฉัน) กับเพื่อน บ้านได้อย่างลึกซึ้ง	อธิบายโนทัศน์ อัตลักษณ์ได้ถูกต้อง และระบุ ความเชื่อมโยงทาง วัฒนธรรมได้	อธิบายโนทัศน์ อัตลักษณ์ได้บางส่วน แต่ยังขาด การเชื่อมโยงกับ ประเทศอาเซียน	ไม่สามารถอธิบาย มโนทัศน์อัตลักษณ์ และตัวตนได้
ด้านทักษะกระบวนการ (P)				
สำรวจและวิเคราะห์ สถานการณ์จริงทาง สังคมเพื่อร้อยถอน มายาคติเรื่องการ แบ่งแยก “เรา-เขา”	วิเคราะห์ สถานการณ์ (ดราม่า ชุดประจำชาติ) ได้ อย่างมีเหตุผล และ จัดทำแผนที่ รากเหง้าทาง วัฒนธรรมเพื่อ ร้อยถอนอคติได้อย่าง มีความคิด สร้างสรรค์และยอด เยี่ยม	วิเคราะห์ สถานการณ์และ ร้อยถอนมายาคติได้ ตามกรอบที่กำหนด	วิเคราะห์สถานการณ์ ได้เบื้องต้น แต่ยังคง แสดงมุมมองที่ยึดติด กับอคติ “เรา-เขา” อยู่บ้าง	ไม่สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์และไม่สามารถ ร้อยถอน มายาคติได้
ด้านจิตพิสัย (A)				
แสดงออกถึงการ ยอมรับว่าอัตลักษณ์ ไม่ใช่สิ่งตายตัว และ ตระหนักถึง ความสามารถใน	มีส่วนร่วมในวง สุนทรียสนทนา (Dialogue Circle) อย่างแข็งขัน แสดง ความเข้าใจและ	แสดงออกถึง การยอมรับ ความแตกต่าง และ ให้ความร่วมมือใน การสะท้อนคิด	แสดงออกถึง การยอมรับบ้าง แต่ยังขาด ความตระหนักรู้ใน การประยุกต์ใช้เพื่อ สังคม	ไม่สะท้อนความคิด และแสดงท่าที ต่อต้าน ความหลากหลาย

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
การทำประโยชน์ต่อสังคม	ยอมรับเพื่อนมนุษย์อย่างชัดเจน			

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
10-12	ดีมาก
7-9	ดี
4-6	พอใช้
1-3	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ยอมรับและชื่นชมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย กล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อปกป้องหรือช่วยเหลือกลุ่มคนที่ถูกเลือกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และเป็นผู้ดำเนินการสร้างความสามัคคีในกลุ่มเพื่อน	ยอมรับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ไม่แสดงพฤติกรรมเหยียดหยามหรือล้อเลียนความแตกต่างทางชาติพันธุ์ และให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาจากกรณีศึกษาหรือสถานการณ์จริงทางสังคม	ยังคงมีภาพจำแบบเหมารวม (Stereotype) ต่อบางกลุ่มชาติพันธุ์อยู่บ้าง แต่สามารถปรับเปลี่ยนมุมมองได้เมื่อครูให้คำแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรมวิเคราะห์สถานการณ์สังคมตามที่ได้รับมอบหมาย	แสดงพฤติกรรมหรือคำพูดที่เหยียดหยามล้อเลียน หรือสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างชัดเจน และปฏิเสธที่จะทำความเข้าใจมุมมองของผู้อื่นในสถานการณ์จริง
ใฝ่เรียนรู้	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ทุกกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ บางกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา แต่ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้บางกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา และไม่ตั้งใจเรียน ไม่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้
มุ่งมั่นในการทำงาน	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นภายในเวลาที่กำหนด	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงาน

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (6 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
7-9	ดีมาก
4-6	ดี
1-3	พอใช้
0	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
1. ความสามารถในการคิด	คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลได้อย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมด้วยตนเอง	คิดวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลได้ มีการใช้เหตุผล ประกอบการตัดสินใจและสรุปความรู้ได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	สามารถคิดและสรุปประเด็นจากข้อมูลได้บ้าง แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึก หรือต้องอาศัยคำแนะนำจากครูในการเชื่อมโยงความคิด	ไม่สามารถคิดวิเคราะห์ จัดระบบหรือสรุปประเด็นจากข้อมูลที่กำหนดให้ได้
2. ความสามารถในการสื่อสาร	ถ่ายทอดความคิด ความรู้ และความเข้าใจของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็น เหมาะสมกับสถานการณ์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดกว้าง	ถ่ายทอดความคิด และสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ตามวัตถุประสงค์เป็นส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการสนทนาและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	สามารถสื่อสารเนื้อหาได้บ้าง แต่ยังไม่ชัดเจนหรือสับสนในบางประเด็น มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นค่อนข้างน้อย ต้องอาศัยการกระตุ้น	ไม่สามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ และไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา	สามารถทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีเหตุผล และสามารถนำไปปฏิบัติจนสำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยตนเอง	เข้าใจปัญหาและสามารถเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ อาจต้องพึ่งพาคำแนะนำบ้างในบางขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติ	รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่สามารถหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยการชี้แนะจากผู้อื่นเป็นหลัก	ไม่สามารถระบุปัญหาได้ หรือมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญกับอุปสรรคในการเรียนรู้หรือการทำงาน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	ผู้เรียนสามารถนำความรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้อื่น	ผู้เรียนมีทักษะในการรับมือกับความหลากหลาย และสามารถจัดการตนเองเมื่อเผชิญกับสถานการณ์จริงทางสังคมได้ดี	ผู้เรียนเข้าใจหลักการอยู่ร่วมกัน แต่เมื่อเจอสถานการณ์จริงยังเกิดความสับสน ไล่ตามน้ำ หรือควบคุมสถานการณ์ไม่ค่อยได้	ผู้เรียนขาดทักษะในการรับมือกับความแตกต่าง ไม่ยอมปรับตัว และแสดงพฤติกรรมที่สร้างความขัดแย้งในสังคม

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
13-16	ดีมาก
10-12	ดี
5-9	ผ่าน
0-4	ไม่ผ่าน

แบบบันทึกคะแนนตามจุดประสงค์การเรียนรู้

เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

ที่	ชื่อ-สกุล	คะแนนตามจุดประสงค์			รวมคะแนน (12)	ผลการ ประเมิน
		K (4)	P (4)	A (4)		
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						
20.						
21.						
22.						
23.						
24.						
25.						
26.						
27.						

28.						
29.						
30.						
31.						
32.						
33.						
34.						
35.						
36.						
37.						
38.						
39.						
40.						

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 10-12 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 7-9 หมายถึง ดี

คะแนน 4-6 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-3 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน รายวิชา สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

[illegible]

26.													
27.													
28.													
29.													
30.													
31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 7-9 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 4-6 หมายถึง ดี

คะแนน 1-3 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (6 คะแนน)

เรื่อง มโนทัศน์อัตลักษณ์และตัวตน

รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

[illegible]

33.															
34.															
35.															
36.															
37.															
38.															
39.															
40.															

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 13-16 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 10-12 หมายถึง ดี

คะแนน 5-9 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เรื่อง ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ผู้สอน นางสาวกมลนัธ โต้ตัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2
รายวิชา สังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2568
เวลา 2 คาบ

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส 2.1 ม.1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือ
อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 ความรู้ (K)

2.1.1 อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตประเพณีข้ามวัฒนธรรมที่
เป็นรากร่วมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

2.2 ทักษะ/กระบวนการ/กระบวนการคิด (P)

2.2.1 วิเคราะห์คำศัพท์หรือจารีตประเพณีจากสถานการณ์จริง เพื่อหาจุดร่วมทางวัฒนธรรม
และลดความเข้าใจผิดต่อกัน

2.3 เจตคติ (A)

2.3.1 แสดงออกถึงความตระหนักรู้และการเคารพความแตกต่างทางภาษาและจารีตประเพณี
โดยไม่มองว่าเป็นความแปลกแยก

3. สาระสำคัญ

ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตประเพณีในภูมิภาคอาเซียนคือ “รากร่วม” (Shared Roots) ที่หล่อหลอมวิถีชีวิต การทำความเข้าใจที่มาของความแตกต่างเหล่านี้จากสถานการณ์จริง จะช่วยลดความเข้าใจผิดและตระหนักว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่ใช่ความแปลกแยก แต่เป็นพัฒนาการตามบริบทสังคม

4. สาระการเรียนรู้

- คำศัพท์ที่มีรากเดียวกัน (Cognate words) ในอาเซียน
- สิ่งที่ควรทำ (Do's) และข้อห้าม (Don'ts) ที่เป็นจารีตวัฒนธรรมร่วมในอาเซียน
- ความเชื่อพื้นฐานที่มีร่วมกันในภูมิภาค

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- ความสามารถในการสื่อสาร
- ความสามารถในการคิด
- ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- ใฝ่เรียนรู้
- มุ่งมั่นในการทำงาน
- รักความเป็นไทย

7. กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 1

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations)

1. ครูนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดความเข้าใจผิดทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน “คลิปไวรัล กรณีนักท่องเที่ยวแต่งกายไม่เหมาะสมในวัด และชาวต่างชาติตกใจกับจารีตอาเซียน”

2. ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดเห็นที่ปรากฏในคลิปและสื่อสังคมออนไลน์ โดยใช้คำถามเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน ดังนี้

- ความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ในคลิปไวรัลนั้นคืออะไร (*ความไม่พอใจ ความไม่เข้าใจ ความกังวลต่อการไม่เคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์*)

- คำพูดหรือถ้อยคำใดที่สะท้อนการเหมารวม ตัดสิน หรือแบ่งแยกระหว่าง “คนท้องถิ่น” กับ “ชาวต่างชาติ”

- จากเหตุการณ์นี้ ความเข้าใจผิดเกิดจากความแตกต่างด้านภาษา การสื่อสาร หรือการไม่รู้จารีตข้ามวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

- หากนักเรียนเป็นผู้พบเห็นเหตุการณ์ในโลกออนไลน์ นักเรียนควรใช้ภาษาและวิธีสื่อสารอย่างไร เพื่อช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning)

3. ครูตั้งคำถามเพื่อตักเตือนนักเรียนเข้าสู่ความตระหนักรู้เกี่ยวกับภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม เช่น

- หากนักท่องเที่ยวไม่รู้ข้อปฏิบัติของวัด ความผิดพลาดนั้นควรถูกมองว่าเป็น “การไม่เคารพ” หรือ “การขาดความรู้ทางวัฒนธรรม” เพราะเหตุใด

- ถ้าเราไปต่างประเทศแล้วเผลอทำผิดจารีตของเขา เราอยากให้คนท้องถิ่นปฏิบัติต่อเราอย่างไร

- การสื่อสารด้วยภาษาที่ต่างกัน อาจทำให้ความหมายหรือเจตนาถูกเข้าใจคลาดเคลื่อนได้อย่างไร

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนตั้งคำถามและสำรวจมุมมอง เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนค้นหาความจริง ทำความเข้าใจที่มาของความคิดและความรู้สึกของตนเอง และฝึกมองความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน

- ในคลิปไวรัล มีช่วงใดที่ “ภาษา” หรือ “การสื่อสาร” อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด

- พฤติกรรมใดของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการ “ไม่รู้จารีต” มากกว่าการ “จงใจไม่เคารพ”

- คนท้องถิ่นและชาวต่างชาติอาจตีความเหตุการณ์เดียวกันต่างกันอย่างไร เพราะพื้นฐานวัฒนธรรมที่ต่างกัน

- หากนักเรียนเป็นผู้สื่อสารในเหตุการณ์นั้น จะใช้คำพูดหรือวิธีอธิบายอย่างไรให้เกิดความเข้าใจโดยไม่ทำให้ฝ่ายใดเสียหน้า

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring)

5. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพื่อสืบค้นข้อมูลในหัวข้อที่มักเป็นประเด็นความเข้าใจผิดในโลกออนไลน์ “สืบจากสิ่งที่แชร์” (Investigation Mission) เพื่อหา “จุดร่วม” ดังนี้

จารีตแห่งเครื่องนุ่งห่ม ในประเทศอาเซียนต่าง ๆ มีมารยาทการแต่งกายเมื่อเข้าวัดมัสยิด หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างไร เหตุผลทางวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือศาสนาที่อยู่เบื้องหลังคืออะไร

จุดที่ “เหมือนกัน” ระหว่างประเทศมีอะไรบ้าง สิ่งนี้สะท้อนความเป็นวัฒนธรรมร่วมของอุษาคเนย์อย่างไร หากนักท่องเที่ยวไม่รู้อย่างไร ควรสื่อสารอย่างไรให้เกิดความเข้าใจ ทำไมคนหลายประเทศจึงมีจารีตการแต่งกายเข้าวัดคล้ายกัน เพื่อสะท้อนว่านี่คือวัฒนธรรมร่วม ไม่ใช่แค่ของไทย

รหัสลับในภาษาและคำยืม คำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งของ หรือคำที่ทักทายที่มีรากมาจากภาษาเดียวกัน เช่น บาลี-สันสกฤต ภาษาที่ต่างกันในปัจจุบัน แท้จริงแล้วมี “จุดเชื่อม” ที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นเข้าใจกันได้ได้อย่างไร

จารีตและการสื่อสารที่ส่งต่อกันมา ประเพณีการต้อนรับคนแปลกหน้าในอาเซียน อดีตคนในภูมิภาคนี้สื่อสารและจัดการความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรมอย่างไร เช่น การให้อภัยผู้ที่ไม่รู้จักจารีต

- การยืมและประนีประนอม คนอาเซียนมักใช้รอยยิ้มเพื่อลดความตึงเครียด แม้ในสถานการณ์ที่ลำบากใจ

- การระบืออารมณ์ในที่สาธารณะ การตะโกนด่าทอ หรือการตำหนิผู้อื่นต่อหน้าคนหมู่มาก เหมือนที่ปรากฏในคลิปดราม่า ถือเป็นการทำให้เสียหน้าอย่างรุนแรง ซึ่งจะปิดประตูการเจรจาทันที

- การแสดงความเคารพผู้อาวุโส การก้มตัวเล็กน้อยเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ หรือการใช้คำสรรพนามที่ระบุความสัมพันธ์ที่ ป้า น้า อา ซึ่งพบได้ในเกือบทุกภาษาในอาเซียน

6. นักเรียนวิเคราะห์ทางออกผ่านข้อมูล โดยแต่ละกลุ่มนำข้อมูลที่สืบค้นมาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นที่รุนแรงในโซเชียลมีเดีย แล้วร่วมกันวิเคราะห์ว่า

- หากเรานำข้อมูลรากเหง้าร่วมกันนี้ไปอธิบายให้นักท่องเที่ยวในคลิปฟัง แทนการใช้ถ้อยคำตัดสิน เราจะเปลี่ยนท่าทีอย่างไร

- ข้อมูลที่สืบค้นได้ ช่วยให้เรามองคอมเมนต์ที่ 'เหมารวม' เปลี่ยนเป็นคอมเมนต์ที่ให้ความรู้ได้หรือไม่ อย่างไร

7. นักเรียนและครูร่วมกันสะท้อนการเรียนรู้และสรุป “จากออนไลน์สู่ตัวตน” การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ (Intercultural Communication) ต้องเริ่มจากการตระหนักว่าเรามีรากเหง้าร่วมกันมากกว่าที่คิด เมื่อเรามองเห็นจุดเชื่อมโยง ความโกรธเคืองจะเปลี่ยนเป็นความเข้าใจ

8. ครูมอบหมายภารกิจให้นักเรียนแต่ละคนไปสำรวจชีวิตจริงนอกห้องเรียน เพื่อนำมาแบ่งปันในคาบหน้า

แนวทางการกิจ สืบค้นและเก็บข้อมูลว่า ในชีวิตประจำวันของตนเองหรือครอบครัว มีสิ่งใดที่สะท้อน “ความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในอาเซียน” เช่น

- การแต่งกายสุภาพเมื่อไปวัด มัสยิด หรือศาสนสถาน

- คำศัพท์ คำทักทาย หรือคำเรียกญาติในครอบครัวที่มีรากจากบาลี-สันสกฤต หรือคล้ายภาษาเพื่อนบ้าน
- มารยาทในบ้าน เช่น การถอดรองเท้า การไหว้ การใช้มือขวายื่นของ
- อาหารในครอบครัวที่มีที่มาหรือชื่อคล้ายประเทศเพื่อนบ้าน

คาบที่ 2

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design)

1. ครูใช้กิจกรรม “เราเหมือนกันมากกว่าที่คิด” โดยให้นักเรียนสร้าง Padlet ของตนเอง คนละ 1 โพสต์ โดยจัดเนื้อหาเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สิ่งที่เราควรทำ (Do's - จารีตร่วมเพื่อมิตรภาพ)

- การถอดรองเท้า ควรปฏิบัติเป็นพื้นฐานก่อนเข้าบ้านหรือศาสนสถานในหลายพื้นที่ของอาเซียน
- การทักทายและเคารพผู้ใหญ่ การแสดงความเคารพผ่านการไหว้ (ไทย) หรือ สมเภาะ (กัมพูชา) ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมการให้เกียรติซึ่งกันและกันที่มีรากฐานคล้ายคลึงกัน
- การรักษาหน้าและการเกรงใจ เป็นวิถีปฏิบัติที่สำคัญเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีและลดการปะทะ

ส่วนที่ 2 สิ่งที่เราห้ามทำ (Don'ts - Taboos หรือความเชื่อร่วม)

- การจับศีรษะผู้อื่น ถือเป็นข้อห้ามสำคัญเพราะมีความเชื่อร่วมกันว่าศีรษะเป็นส่วนที่สำคัญและสูงที่สุดของร่างกาย จึงไม่ควรสัมผัสโดยไม่ได้รับอนุญาต
- วาทกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) หลีกเลี่ยงการล้อเลียนสำเนียง ภาษา หรือการบูลลี่ทางวัฒนธรรมบนโลกออนไลน์ ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งและการแบ่งแยก
- พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อศาสนสถาน ไม่ควรแสดงกิริยาที่ขาดความเคารพ ต่อสัญลักษณ์ทางศาสนาที่แตกต่างกันในภูมิภาค

ส่วนที่ 3 รากเหง้าร่วม (Shared Roots - ทำไมเราถึงเหมือนกัน) อธิบายว่าจารีต

เหล่านี้ไม่ใช่ความแปลกแยก แต่เป็นพัฒนาการตามบริบทสังคม ที่มีรากเหง้าผูกพันกันมาอย่างยาวนาน ก่อนที่จะมีเส้นพรมแดนประเทศ ชี้ให้เห็นว่าภาษาและจารีตเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดได้หากขาดความตระหนักรู้

ส่วนที่ 4 การสะท้อนความคิด (Reflection - ในฐานะพลเมืองดิจิทัล) เขียนบันทึกสั้น ๆ เกี่ยวกับความรู้สึกเมื่อได้เรียนรู้จุดร่วมทางวัฒนธรรม แสดงจุดยืนในฐานะพลเมืองดิจิทัล ที่พร้อมจะเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. ครูให้นักเรียนเปิดหน้าจอ Padlet รวมของชั้นเรียนที่ทุกคนไปโพสต์ข้อมูลชีวิตจริงนอกห้องเรียนมา นักเรียนแต่ละคนใช้เวลา 10 นาที ในการอ่านโพสต์ของเพื่อน ๆ แล้วกด Like หรือ Comment ในโพสต์ที่ตนเองรู้สึก “บ้านเราก็กทำแบบนี้เหมือนกัน” หรือ “บ้านเราก็กเรียกสิ่งนี้เหมือนกัน”

3. ครูเชื่อมโยงให้นักเรียนเห็นว่า สิ่งที่หลายคนคิดว่าเป็นเพียงเรื่องเฉพาะของบ้านเรา แท้จริงแล้วคือ “จุดร่วม” ทางวัฒนธรรมที่เรามีเหมือนกับเพื่อนในห้อง และยังสอดคล้องกับวิถีของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนด้วย

4. กิจกรรมกลุ่ม “เชื่อมโยงจุด (Connect the Dots)” แบ่งนักเรียนเข้ากลุ่มเดิม กลุ่มละ 5 คน ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลจาก Padlet ของสมาชิกในกลุ่ม โดยให้ระบุว่าข้อมูลนั้นสัมพันธ์กับ Do's & Don'ts หรือจารีตร่วมที่สืบค้นมาในคาบเรียนที่ 1 อย่างไร เช่น “ที่บ้านถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน” เชื่อมโยงกับ “จารีตการให้เกียรติพื้นที่ในมาเลเซียและพม่า”

5. ให้นักเรียนพัฒนาทางเลือก “ถ้าเป็นเรา...จะอย่างไร” โดยครูย้อนกลับไป “คลิปไวรัลดราม่า” ในคาบเรียนที่ 1 แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมสมองสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาเมื่อเจอสถานการณ์ความเข้าใจผิดทางวัฒนธรรมในอนาคต โดยยึดหลัก 3 ข้อดังนี้

- Stop จะหยุดอารมณ์ การดราม่าเหมารวมได้อย่างไร
- Share จะนำข้อมูล “จุดร่วม” ที่สืบค้นมาไปอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้อย่างไร
- Speak: จะใช้คำพูดและน้ำเสียงอย่างไรให้รักษาหน้าทุกฝ่าย **เช่น ใช้หลักการยืมและ**

ประนีประนอม

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action)

6. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกนำเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาผ่าน Role-Play จำลองสถานการณ์หากนักเรียนอยู่ในเหตุการณ์ในคลิปไวรัลนั้น นักเรียนจะเดินเข้าไปพูดกับนักท่องเที่ยวยังไง และจะอธิบายกับคนท้องถิ่นที่กำลังโกรธอย่างไร

7. ครูและนักเรียนล้อมวงสรุปสิ่งที่ได้รับจากการเรียนผ่านคำถามสะท้อนคิด “ในอนาคต หากเจอความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรม นักเรียนจะเลือกเป็น “ผู้พิพากษา” หรือ “ผู้สร้างสะพานความเข้าใจ” และครู

สรุปปิดท้ายว่า อัตลักษณ์ของไทยและอาเซียนไม่ใช่สิ่งที่เอาไว้ใช้แบ่งแยกเราออกจากคนอื่น แต่เป็นสิ่งที่บอกว่าเราทุกคนต่างมี “สายเลือดทางวัฒนธรรม” ที่ไหลเวียนถึงกัน การเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ที่ดีเริ่มต้นจากการเคารพความหลากหลาย

8. ภาระงาน / ชิ้นงาน

- การกิจสำรวจนอกห้องเรียน
- ชิ้นงานกระดานออนไลน์ (Padlet)
- การแสดงบทบาทสมมติจำลองสถานการณ์

9. สื่อ / อุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้

- วิดิทัศน์ คลิปไวรัลกรณีนักท่องเที่ยวแต่งกายไม่เหมาะสมในวัด และคลิปชาวต่างชาติตกใจกับจารีตอาเซียน
- กระดานออนไลน์ (Padlet)

10. การวัดและประเมินผล

1. การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

1.1 ประเมินด้านความรู้ (K) จากการตรวจสอบเนื้อหาประเมินชิ้นงานใน Padlet ที่นักเรียนโพสต์ (Do's, Don'ts และ Shared Roots) ว่าสามารถอธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตที่เป็นรากร่วมของอาเซียนได้ถูกต้องหรือไม่

1.2 ประเมินด้านทักษะกระบวนการ (P) จากการประเมินทักษะการวิเคราะห์จุดร่วมทางวัฒนธรรมจากการสำรวจชีวิตประจำวัน (Connect the Dots) และประเมินทักษะการแก้ปัญหาจากกิจกรรม Role-Play ว่านักเรียนสามารถเสนอวิธีสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง (Stop, Share, Speak) ได้อย่างไร

1.3 ประเมินด้านจิตพิสัย (A) จากการประเมินจากการเขียน “การสะท้อนความคิด” ใน Padlet และการอภิปรายท้ายคาบ เพื่อดูว่านักเรียนมีความตระหนักรู้ แสดงจุดยืนในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลีกเลี่ยงวาทกรรมเกลียดชัง (Hate Speech) ในฐานะพลเมืองดิจิทัลหรือไม่

2. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน และรักความเป็นไทย จากแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ประเมินสมรรถนะของผู้เรียน จากแบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ด้านความรู้ (K)				
อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตประเพณีข้ามวัฒนธรรมที่เป็นรากร่วมของภูมิภาคฯ	ระบุสิ่งที่ควรทำ (Do's), สิ่งที่ไม่ควรทำ (Don'ts) และรากเหง้าร่วมทางภาษาและจารีตลงใน Padlet ได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุม และอธิบายจุดร่วมได้อย่างแตกฉาน	ระบุและอธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาและจารีตได้ถูกต้อง	อธิบายจารีตและภาษาได้บางส่วน แต่ขาดการระบุรากเหง้าร่วม	อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างไม่ได้
ด้านทักษะกระบวนการ (P)				
วิเคราะห์คำศัพท์หรือจารีตประเพณีจากสถานการณ์จริงเพื่อหาจุดร่วมทางวัฒนธรรมและลดความเข้าใจผิด	วิเคราะห์คลิปวิดีโอได้ยอดเยี่ยม และเสนอแนวทางลดความขัดแย้ง (Stop, Share, Speak) ผ่าน Role-play ได้อย่างสร้างสรรค์และรักษาหน้าทุกฝ่าย	วิเคราะห์ข้อมูลจากสถานการณ์จริงได้ และนำเสนอวิธีลดความเข้าใจผิดได้ดี	วิเคราะห์สถานการณ์ได้ แต่แนวทางแก้ปัญหายังไม่ชัดเจนหรือไม่ช่วยลดความขัดแย้ง	ไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อหาจุดร่วมได้
ด้านจิตพิสัย (A)				
แสดงออกถึงความตระหนักรู้และการเคารพความแตกต่างทางภาษาและจารีตประเพณี	สะท้อนความคิด (Reflection) บน Padlet ได้ลึกซึ้ง แสดงจุดยืนในฐานะพลเมืองดิจิทัลที่ไม่ใช้ Hate Speech อย่างชัดเจน	สะท้อนความคิดที่แสดงถึงความเคารพความแตกต่างได้ดี	แสดงความเคารพความแตกต่าง แต่ยังมึนมองตัดสินวัฒนธรรมอื่นแฝงอยู่	แสดงออกในเชิงดูหมิ่นหรือไม่เคารพความแตกต่างทางจารีต

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
10-12	ดีมาก
7-9	ดี
4-6	พอใช้
1-3	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
ใฝ่เรียนรู้	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ ในการเรียน และมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้ และเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ ต่าง ๆ ทุกกิจกรรม ด้วยตนเอง	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ ในการเรียน และมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้ และเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ ต่าง ๆ บางกิจกรรม ด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา แต่ตั้งใจเรียน เอาใจ ใส่ในการเรียน และมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้และเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ บางกิจกรรมด้วย ตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา และไม่ตั้งใจเรียน ไม่ ศึกษาค้นคว้าหา ความรู้
มุ่งมั่นในการทำงาน	ตั้งใจและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ มีการ ปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานให้ ดีขึ้นภายในเวลาที่ กำหนด	ตั้งใจและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ มีการ ปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานให้ ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ การทำงาน
รักความเป็นไทย	ผู้เรียนภาคภูมิใจใน ความเป็นไทยโดย ตระหนักถึงรากเหง้า ที่ผสมผสานจาก หลากหลาย วัฒนธรรม สามารถ สะท้อนมุมมองนี้เพื่อ สร้างความเข้าใจอัน ดีในสถานการณ์จริง ทางสังคม	ผู้เรียนแสดงออกถึง ความรักใน วัฒนธรรมไทย และ ยอมรับว่าความเป็น ไทยประกอบขึ้นจาก ผู้คนหลากหลายกลุ่ม โดยไม่แสดงอคติ	ผู้เรียนปฏิบัติตาม วัฒนธรรมไทย กระแสหลัก แต่อาจ ยังขาดความเข้าใจ เรื่องความ หลากหลายทาง วัฒนธรรม และต้อง ได้รับการชี้แนะ	ผู้เรียนมีมุมมอง ชาตินิยมสุดโต่ง ใช้ ความเป็นไทยเป็น เครื่องมือในการ แบ่งแยก และแสดง อคติทางชาติพันธุ์ อย่างชัดเจน

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
7-9	ดีมาก
4-6	ดี
1-3	พอใช้
0	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
1. ความสามารถในการคิด	คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่าข้อมูลได้ อย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยง ความรู้เพื่อนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้ ใหม่หรือตัดสินใจได้ อย่างถูกต้อง เหมาะสมด้วยตนเอง	คิดวิเคราะห์และ จัดระบบข้อมูลได้ มีการใช้เหตุผล ประกอบการ ตัดสินใจและสรุป ความรู้ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	สามารถคิดและสรุป ประเด็นจากข้อมูลได้ บ้าง แต่ยังขาดการ วิเคราะห์เชิงลึก หรือ ต้องอาศัยคำแนะนำ จากครูในการ เชื่อมโยงความคิด	ไม่สามารถคิด วิเคราะห์ จัดระบบ หรือสรุปประเด็น จากข้อมูลที่ กำหนดให้ได้
2. ความสามารถในการสื่อสาร	ถ่ายทอดความคิด ความรู้ และความ เข้าใจของตนเองให้ ผู้อื่นเข้าใจได้อย่าง ชัดเจน ตรงประเด็น เหมาะสมกับ สถานการณ์ และรับ ฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่นอย่างเปิดกว้าง	ถ่ายทอดความคิด และสื่อสารให้ผู้อื่น เข้าใจได้ตาม วัตถุประสงค์เป็น ส่วนใหญ่ มีส่วนร่วม ในการสนทนาและ รับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	สามารถสื่อสาร เนื้อหาได้บ้าง แต่ยัง ไม่ชัดเจนหรือสับสน ในบางประเด็น มี ส่วนร่วมในการ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นค่อนข้างน้อย ต้องอาศัยการ กระตุ้น	ไม่สามารถสื่อสาร หรือถ่ายทอด ความคิดให้ผู้อื่น เข้าใจได้ และไม่รับ ฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น
3. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	ผู้เรียนสามารถนำ ความรู้เรื่องความ หลากหลายทาง วัฒนธรรมไปใช้ แก้ปัญหาใน สถานการณ์จริงได้ อย่างมีวุฒิภาวะ และ เป็นผู้สร้างพื้นที่ ปลอดภัยให้ผู้อื่น	ผู้เรียนมีทักษะในการ รับมือกับความ หลากหลาย และ สามารถจัดการ ตนเองเมื่อเผชิญกับ สถานการณ์จริงทาง สังคมได้ดี	ผู้เรียนเข้าใจหลักการ อยู่ร่วมกัน แต่เมื่อ เจอสถานการณ์จริง ยังเกิดความสับสน ไหลตามน้ำ หรือ ควบคุมสถานการณ์ ไม่ค่อยได้	ผู้เรียนขาดทักษะใน การรับมือกับความ แตกต่าง ไม่ยอม ปรับตัว และแสดง พฤติกรรมที่สร้าง ความขัดแย้งในสังคม

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8-9	ดีมาก
5-7	ดี
3-4	ผ่าน
0-2	ไม่ผ่าน

แบบบันทึกคะแนนตามจุดประสงค์การเรียนรู้

เรื่อง ภาษาและจารีตข้ามวัฒนธรรม

รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

ที่	ชื่อ-สกุล	คะแนนตามจุดประสงค์			รวมคะแนน (12)	ผลการ ประเมิน
		K (4)	P (4)	A (4)		
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						
20.						
21.						
22.						
23.						
24.						
25.						
26.						
27.						

28.						
29.						
30.						
31.						
32.						
33.						
34.						
35.						
36.						
37.						
38.						
39.						
40.						

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 10-12 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 7-9 หมายถึง ดี

คะแนน 4-6 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-3 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

[illegible]

27.													
28.													
29.													
30.													
31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 7-9 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 4-6 หมายถึง ดี

คะแนน 1-3 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (6 คะแนน)

31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

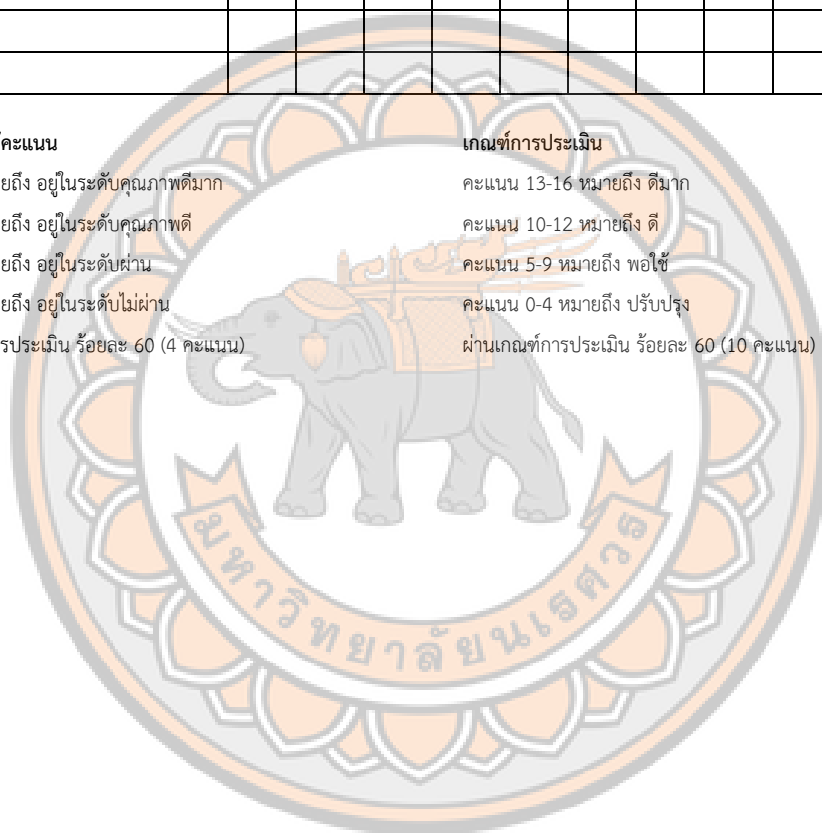
คะแนน 13-16 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 10-12 หมายถึง ดี

คะแนน 5-9 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เรื่อง วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ผู้สอน นางสาวกมลนัธ โต้ตัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3
รายวิชา สังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2568
เวลา 2 คาบ

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส 2.1 ม.1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือ
อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 ความรู้ (K)

2.1.1 อธิบายความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมอาหารในฐานะสมบัติร่วมและภูมิปัญญาของคนใน
ภูมิภาคอาเซียนได้

2.2 ทักษะ/กระบวนการ/กระบวนการคิด (P)

2.2.1 วิเคราะห์สถานการณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาหาร เพื่ออธิบายเครือข่าย
ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของอาเซียน

2.3 เจตคติ (A)

2.3.1 แสดงเจตคติเชิงบวกและการยอมรับพหุวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารร่วมกัน
ด้วยความเคารพ

3. สารสำคัญ

วัฒนธรรมอาหารไม่ใช่สมบัติที่ถูกผูกขาดโดยชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็น “สมบัติร่วม” และภูมิปัญญาในการเอาตัวรอดของคนในภูมิภาคอาเซียน การเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารจากบริบทจริงช่วยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย ลดการเหยียดหยาม และสร้างเจตคติเชิงบวกต่อพหุวัฒนธรรม

4. สารการเรียนรู้

- เข้าในฐานะจิตวิญญานร่วมและวิถีการบริโภคของอาเซียน
- ภูมิปัญญาการถนอมอาหารและเครื่องปรุงร่วมของอาเซียน
- ความเชื่อในการบริโภคที่หลากหลาย

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- ความสามารถในการคิด
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- ใฝ่เรียนรู้
- อยู่อย่างพอเพียง
- มุ่งมั่นในการทำงาน

7. กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 1

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations)

1. ครูนำเสนอภาพอาหารยอดฮิต เช่น ต้มยำ ส้มตำ หมูสะเต๊ะ และหอยขมกระเด็นดราม่าบนโลกออนไลน์ที่มักมีการถกเถียงและอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของอาหารระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน เช่น

- ส้มตำ ไทย vs ลาว ชาวลาวจำนวนหนึ่งมองว่า “ตำมากหุ้ง” เป็นต้นกำเนิด ผัสดูไทย มองว่า “ส้มตำ” พัฒนาเอกลักษณ์ของตนเองแล้ว มีประเด็นว่าเป็นอาหารใกล้เคียงและมีอัตลักษณ์สูง และโซเชียลมักใช้คำว่า “ของใครก่อน” (ให้แนวคิดเรื่อง “มรดกร่วมลุ่มน้ำโขง” การแพร่กระจายวัฒนธรรมอาหาร)

- ข้าวมันไก่ ไทย vs สิงคโปร์ vs มาเลเซีย โดยสิงคโปร์โปรโมต Chicken Rice ระดับโลก ส่วนไทยและมาเลเซียก็มีเมนูคล้ายกัน จุดปะทะบนออนไลน์เป็นเรื่องต้นตำรับ วิธีหุงข้าวและน้ำจิ้ม และ

การขึ้นทะเบียนอาหารประจำชาติ (ให้แนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและอิทธิพลอาหารจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

- เรนดัง (Rendang) อินโดนีเซีย vs มาเลเซีย มีประเด็นถกเถียงที่ทั้งสองประเทศอ้างว่าเป็นต้นตำรับ และเคยมีตรามาระดับนานาชาติเรื่องความกรอบ การเป็นอาหารประจำชาติ และการผูกกับอัตลักษณ์ชาติอย่างชัดเจน (ให้แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์มลายูที่กระจายข้ามพรมแดนอาหารกับชาตินิยม)

- กะปิ บุกู เตราซี (เครื่องปรุงหมัก) ที่ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ มีจุดถกเถียงกันว่าใครทำก่อน สูตรไหนแท้ (ให้แนวคิดเรื่อง “ภูมิปัญญาร่วม” ของภูมิภาคและการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมเขตร้อนชื้น)

2. ครูเปิดประเด็นด้วยหัวข้อ “อาหารจานนี้... มาจากใคร?” เพื่อให้นักเรียนเห็นว่าเรื่องใกล้ตัวอย่างอาหาร นำไปสู่การปะทะกันทางอัตลักษณ์ได้อย่างไร

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning)

3. ครูชวนนักเรียนตั้งคำถามตามสถานการณ์ โดยใช้ชุดคำถามกระตุ้นความคิดดังนี้

- ถ้ามีคนบอกว่าอาหารจานนี้เป็นของประเทศเราเท่านั้น นักเรียนคิดอย่างไร
- ความคิดแบบ “เจ้าของเดียว” ส่งผลดีหรือผลเสียอย่างไรต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ประเทศ

4. ครูให้ข้อคิดกับนักเรียนว่า “มากกว่าความอร่อย คือร่องรอยทางประวัติศาสตร์” พร้อมท้าทายให้นักเรียนร่วมกันค้นหาความจริง

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring)

5. ครูมอบหมายภารกิจให้นักเรียนทำหน้าที่สืบค้นที่มาของอาหาร 1 เมนู ที่พบในไทยและประเทศอาเซียนอื่น เช่น ข้าวมันไก่ โรตีสี แกงกะทิ

6. นักเรียนดำเนินการสืบค้นข้อมูลผ่าน 4 องค์ประกอบของการสืบค้นดังนี้

- 1) ข้อมูลพื้นฐาน ระบุชื่ออาหาร ประเทศที่พบ วัตถุดิบหลัก
- 2) รากเหง้าร่วม (Shared Roots) ค้นหาว่าเหตุใดอาหารจึงคล้ายกัน โดยวิเคราะห์ปัจจัยจากการค้า (Trade) การอพยพ (Migration) และอิทธิพลของศาสนา (Religion)

คาบที่ 2

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design)

7. นักเรียนนำข้อมูลที่สืบค้นมาอภิปรายและวิเคราะห์ประเด็นสังคม โดยครูยกตัวอย่าง “เส้นทางของสะเต๊ะ” ที่ได้รับอิทธิพลจากเคบับ (Kebab) ผ่านพ่อค้าอาหรับ และปรับตัวจากเนื้อแพะเป็นหมูหรือไก่ตามวัตถุดิบท้องถิ่น

8. นักเรียนร่วมกันเปรียบเทียบแนวทางการวิเคราะห์ระหว่าง “มุมมองชาตินิยม” ที่นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง กับ “มุมมองมรดกร่วม” ที่มองเห็นความเชื่อมโยงและเข้าใจการดัดแปลง

9. นักเรียนออกแบบแนวคำตอบสร้างสรรค์เพื่อจัดการกับความขัดแย้งเชิงอัตลักษณ์ *เช่น การให้คุณค่าว่าสิ่งนี้คือมรดกร่วมที่แต่ละประเทศนำไปสร้างสรรค์ชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง*

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action)

10. ครูให้นักเรียนสะท้อนคิด (Reflection) โดยตอบคำถาม 2 ข้อ ดังนี้ 1) นักเรียนได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ 2) มุมมองของนักเรียนต่ออาหารไทยหรือเพื่อนบ้านเปลี่ยนไปหรือไม่

11. นักเรียนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนโพสต์ลงในกระดานออนไลน์ Padlet ภายใต้แคมเปญ “อาหารคือภาษาที่เราพูดเหมือนกัน” เพื่อสื่อสารและแบ่งปันมุมมองใหม่กับเพื่อน ๆ

8. ภาระงาน / ชิ้นงาน

- การกิจสืบค้นข้อมูลอาหารร่วมในอาเซียน
- ชิ้นงานแคมเปญบนกระดานออนไลน์ (Padlet) “อาหารคือภาษาที่เราพูดเหมือนกัน”
- การเขียนสะท้อนคิด (Reflection)

9. สื่อ / อุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้

- สื่อนำเสนอ PowerPoint เรื่อง อาหารจานนี้...มาจากใคร? (ASEAN Culinary Roots)
- ภาพและกรณีศึกษาที่รวบรวมบนโลกออนไลน์ พร้อมประเด็นการถกเถียงเรื่องการอ้างสิทธิ์ (เคลม) ความเป็นเจ้าของในโซเชียลมีเดีย
- กระดานออนไลน์ (Padlet)

10. การวัดและประเมินผล

1. การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

1.1 ประเมินด้านความรู้ (K) จากการตรวจประเมินข้อมูลการสืบค้นในชิ้นงานบน Padlet ว่านักเรียนสามารถอธิบายความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมอาหารในฐานะ “สมบัติร่วม” ของอาเซียนได้หรือไม่

1.2 ประเมินด้านทักษะกระบวนการ (P) จากการประเมินทักษะการวิเคราะห์เส้นทาง การแพร่กระจายของวัฒนธรรมอาหาร เช่น อิทธิพลจากการค้า การอพยพ ศาสนา ผ่านการอภิปรายกลุ่ม และการวิเคราะห์ประเด็นดราม่าเพื่อเชื่อมโยงสู่ความเป็นเครือญาติทางวัฒนธรรม

1.3 ประเมินด้านจิตพิสัย (A) ประเมินจากการสะท้อนคิด (Reflection) 2 ข้อ บน Padlet แคมเปญ “อาหารคือภาษาที่เราพูดเหมือนกัน” ว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับอัตลักษณ์ แสดง เจตคติเชิงบวก ยอมรับความหลากหลาย และมีมุมมองที่เปลี่ยนจากการหวงแหนแบบชาตินิยมสุดโต่ง สู่ การแบ่งปันมรดกร่วมกันหรือไม่

2. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง และมุ่งมั่นในการทำงานจาก แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ประเมินสมรรถนะของผู้เรียน จากแบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ด้านความรู้ (K)				
อธิบายความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมอาหารในฐานะ “สมบัติร่วม” และภูมิปัญญาของอาเซียน	อธิบายที่มา รากเหง้าร่วม และปัจจัยการแพร่กระจาย (การค้า ศาสนา การอพยพ) ของอาหาร 1 เมนูได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน	อธิบายความเชื่อมโยงและระบุที่มาของวัฒนธรรมอาหารได้ถูกต้อง	ระบุชื่ออาหารและข้อมูลพื้นฐานได้ แต่อธิบายความเป็น “สมบัติร่วม” ไม่ได้	ไม่สามารถอธิบายความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมอาหารได้
ด้านทักษะกระบวนการ (P)				
วิเคราะห์สถานการณ์ความหลากหลายทางอาหาร เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ	วิเคราะห์หิววิเคราะห์ประเด็นตรรกะการอ้างสิทธิ์ (เคลม) อาหาร และเชื่อมโยงสู่ความเป็นเครือญาติทางวัฒนธรรมได้อย่างมีวิจารณญาณ	วิเคราะห์สถานการณ์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประเทศอาเซียนจากอาหารได้	วิเคราะห์ประเด็นขัดแย้งได้ แต่มองไม่เห็นเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ	ไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ตามที่กำหนดได้
ด้านจิตพิสัย (A)				
แสดงเจตคติเชิงบวกและการยอมรับพหุวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหาร	สะท้อนคิดและโพสต์แคมเปญ “อาหารคือภาษาที่เราพูดเหมือนกัน” โดยแสดงมุมมองที่เปลี่ยนจากการหวงแหน (ชาตินิยม) สู่การแบ่งปัน (มรดกร่วม) ได้อย่างลึกซึ้ง	แสดงเจตคติเชิงบวกต่ออาหารประเทศเพื่อนบ้านและยอมรับความหลากหลาย	ยอมรับความหลากหลายได้ เบื้องต้น แต่ยังติดการเปรียบเทียบว่าของตนดีกว่า	มีอคติรุนแรงและแสดงความเหยียดหยามต่ออาหารของผู้อื่น

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
10-12	ดีมาก
7-9	ดี
4-6	พอใช้
1-3	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
ใฝ่เรียนรู้	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ ในการเรียน และมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้ และเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ ต่าง ๆ ทุกกิจกรรม ด้วยตนเอง	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ ในการเรียน และมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้ และเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ ต่าง ๆ บางกิจกรรม ด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา แต่ตั้งใจเรียน เอาใจ ใส่ในการเรียน และมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้และเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ บางกิจกรรมด้วย ตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา และไม่ตั้งใจเรียน ไม่ ศึกษาค้นคว้าหา ความรู้
อยู่อย่างพอเพียง	ผู้เรียนสามารถใช้ หลักความพอเพียง ในการจัดการ ความคิด อารมณ์ และการปฏิบัติตนต่อ ผู้อื่นในสังคมที่มี ความหลากหลายได้ อย่างยอดเยี่ยม	ผู้เรียนเข้าใจหลัก ความพอเพียง และ สามารถนำมา ควบคุมพฤติกรรม และการรับข้อมูล ข่าวสารของตนเอง เมื่อเผชิญความ แตกต่างได้ดี	ผู้เรียนมีความเข้าใจ พื้นฐานเรื่องความ พอเพียง แต่อาจยัง ขาดความมั่นคงทาง ความคิดเมื่อต้อง เผชิญสถานการณ์ จริงทางสังคมที่ ซับซ้อน	ผู้เรียนไม่สามารถนำ หลักความพอเพียง มาใช้ในการจัดการ ตนเอง มีพฤติกรรม สุดโต่ง เบียดเบียน และเต็มไปด้วยอคติ
มุ่งมั่นในการทำงาน	ตั้งใจและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ มีการ ปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานให้ ดีขึ้นภายในเวลาที่ กำหนด	ตั้งใจและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ มีการ ปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานให้ ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ การทำงาน

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
7-9	ดีมาก
4-6	ดี
1-3	พอใช้
0	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
1. ความสามารถในการคิด	คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่าข้อมูลได้อย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยง ความรู้เพื่อนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้ ใหม่หรือตัดสินใจได้ อย่างถูกต้อง เหมาะสมด้วยตนเอง	คิดวิเคราะห์และ จัดระบบข้อมูลได้ มีการใช้เหตุผล ประกอบการ ตัดสินใจและสรุป ความรู้ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	สามารถคิดและสรุป ประเด็นจากข้อมูลได้ บ้าง แต่ยังขาดการ วิเคราะห์เชิงลึก หรือ ต้องอาศัยคำแนะนำ จากครูในการ เชื่อมโยงความคิด	ไม่สามารถคิด วิเคราะห์ จัดระบบ หรือสรุปประเด็น จากข้อมูลที่ กำหนดให้ได้
2. ความสามารถในการแก้ปัญหา	สามารถทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และ เลือกวิธีการ แก้ปัญหาได้อย่าง เหมาะสม มีเหตุผล และสามารถนำไป ปฏิบัติจนสำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยตนเอง	เข้าใจปัญหาและ สามารถเลือกวิธีการ แก้ปัญหาได้ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่ อาจ ต้องพึ่งพาคำแนะนำ บ้างในบางขั้นตอน ของการลงมือปฏิบัติ	รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยัง ไม่สามารถหาวิธีการ แก้ไขที่เหมาะสมได้ ด้วยตนเอง ต้อง อาศัยการชี้แนะจาก ผู้อื่นเป็นหลัก	ไม่สามารถระบุ ปัญหาได้ หรือมี พฤติกรรมหลีกเลี่ยง การแก้ปัญหาเมื่อ เผชิญกับอุปสรรคใน การเรียนรู้หรือการ ทำงาน
3. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	ผู้เรียนสามารถนำ ความรู้เรื่องความ หลากหลายทาง วัฒนธรรมไปใช้ แก้ปัญหาใน สถานการณ์จริงได้ อย่างมีวุฒิภาวะ และ เป็นผู้สร้างพื้นที่ ปลอดภัยให้ผู้อื่น	ผู้เรียนมีทักษะในการ รับมือกับความ หลากหลาย และ สามารถจัดการ ตนเองเมื่อเผชิญกับ สถานการณ์จริงทาง สังคมได้ดี	ผู้เรียนเข้าใจหลักการ อยู่ร่วมกัน แต่เมื่อ เจอสถานการณ์จริง ยังเกิดความสับสน โทลตามน้ำ หรือ ควบคุมสถานการณ์ ไม่ค่อยได้	ผู้เรียนขาดทักษะใน การรับมือกับความ แตกต่าง ไม่ยอม ปรับตัว และแสดง พฤติกรรมที่สร้าง ความขัดแย้งในสังคม

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
7-9	ดีมาก
4-6	ดี
1-3	ผ่าน
0	ไม่ผ่าน

แบบบันทึกคะแนนตามจุดประสงค์การเรียนรู้

เรื่อง วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม รายวิชา สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

ที่	ชื่อ-สกุล	คะแนนตามจุดประสงค์			รวมคะแนน (12)	ผลการ ประเมิน
		K (4)	P (4)	A (4)		
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						
20.						
21.						
22.						
23.						
24.						
25.						
26.						
27.						

28.						
29.						
30.						
31.						
32.						
33.						
34.						
35.						
36.						
37.						
38.						
39.						
40.						

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 10-12 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 7-9 หมายถึง ดี

คะแนน 4-6 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-3 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

เรื่อง วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม รายวิชา สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

[illegible]

26.													
27.													
28.													
29.													
30.													
31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 7-9 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 4-6 หมายถึง ดี

คะแนน 1-3 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (6 คะแนน)

เรื่อง วัฒนธรรมอาหารกับอัตลักษณ์ทางสังคม รายวิชา สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

[illegible]

31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

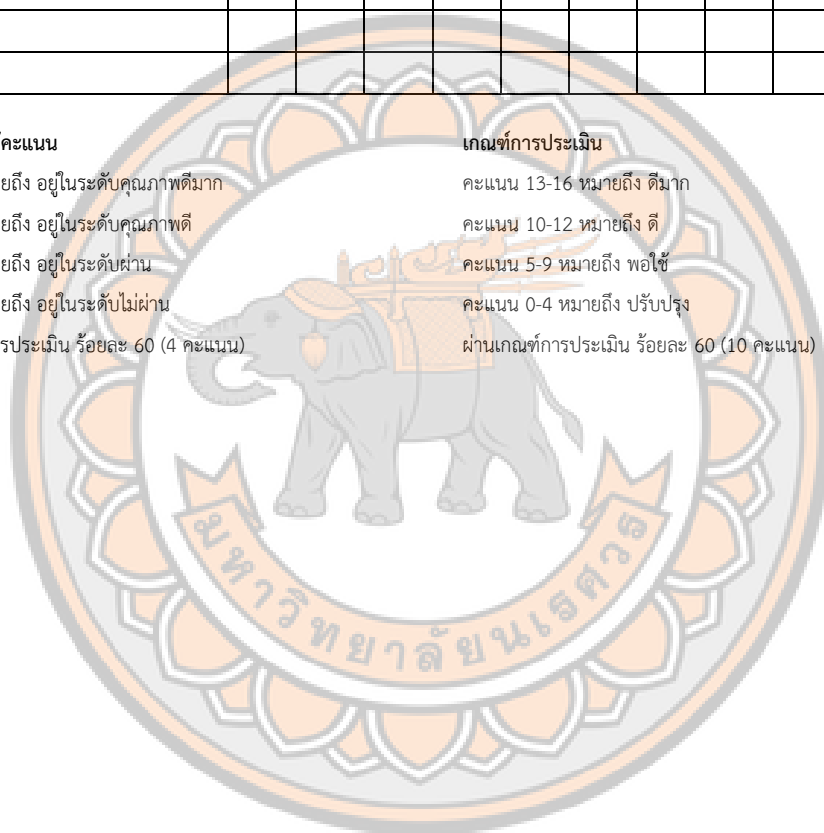
คะแนน 13-16 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 10-12 หมายถึง ดี

คะแนน 5-9 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน
เรื่อง วิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ผู้สอน นางสาวกมลนัธ โต้ตัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4
รายวิชา สังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2568
เวลา 4 คาบ

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและดำรง
รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด

ส 2.1 ม.1/2 ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ส 2.2 ม.1/3 ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันที่
เกี่ยวข้องกับตนเอง

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 ความรู้ (K)

2.1.1 อธิบายบทบาทและแนวปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองที่อยู่ร่วมกับผู้มีความหลากหลายทาง
วัฒนธรรมได้

2.2 ทักษะ/กระบวนการ/กระบวนการคิด (P)

2.2.1 วิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคมและออกแบบแนวทางการปฏิบัติตนต่อผู้คนต่าง
วัฒนธรรมอย่างให้เกียรติ

2.3 เจตคติ/คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

2.3.1 แสดงออกถึงความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่าน
กระบวนการกลุ่ม

3. สาระสำคัญ

ความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรมมักเกิดจากการขาดความตระหนักรู้ในความหลากหลาย ดังนั้น การดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนจึงจำเป็นต้องพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองที่เข้าใจและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและยั่งยืน

4. สาระการเรียนรู้

- มารยาทในการสื่อสารและการปฏิบัติต่อเพื่อนต่างวัฒนธรรมบนโลกออนไลน์
- การปฏิบัติต่อผู้อื่นในพื้นที่อย่างให้เกียรติ (Human Dignity)

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- ความสามารถในการคิด
- ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
- ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- ซื่อสัตย์สุจริต
- ใฝ่เรียนรู้
- มุ่งมั่นในการทำงาน

7. กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 1

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์จริงทางสังคม (Defining Real-World Social Situations)

1. ครูนำเสนอสถานการณ์จริง “การปะทะทางคอมเมนต์ในโซเชียลมีเดียระหว่างเยาวชนในอาเซียน” ผ่านคลิปวิดีโอรวมคอมเมนต์จาก Facebook และ TikTok ที่เป็นกระแสในสังคม

2. นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์เหตุการณ์จริงจากโพสต์ใน Facebook และ TikTok ที่กำลังเป็นกระแสในสังคม ให้เห็นการปะทะกันของอัตลักษณ์ที่ขาดความเคารพผู้อื่น เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนดังนี้

- ใครเป็นฝ่ายที่สร้างความขัดแย้งกัน
- ความขัดแย้งเกิดจากประเด็นใด
- คำพูดหรือข้อความใดที่สะท้อนถึงอคติ การเหมารวม หรือการไม่เคารพผู้อื่น

ขั้นที่ 2 การกระตุ้นและตั้งคำถาม (Engagement and Questioning)

3. ครูใช้คำถามปลายเปิดเพื่อดึงนักเรียนเข้าสู่ความตระหนักรู้

- หากนักเรียนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่กำลังถูกบูลลี่ (Bully) ในคอมเมนต์นั้น นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร

- ทำไมความภูมิใจในตัวเองถึงเปลี่ยนเป็นการมองความแตกต่างเป็นศัตรูได้

- ความรักอัตลักษณ์ของชาติเรา จำเป็นหรือไม่ ที่ต้องแลกมาด้วยการดูถูกอัตลักษณ์ของชาติอื่น

- เหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของเยาวชนอาเซียนในสายตาโลกอย่างไร

4. ครูและนักเรียนร่วมกันตั้งคำถาม เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนค้นหาความจริง ทำความเข้าใจที่มาของความคิดและความรู้สึกของตนเอง ฝึกมองประเด็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน โดยแบ่งการตั้งคำถามออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) คำถามเชิงข้อเท็จจริง เพื่อทำความเข้าใจที่มาและบริบทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ที่เขากำลังปกป้องมีที่มาที่ไปอย่างไร

2) คำถามเชิงสันติวิธี เพื่อค้นหาแนวทางการสื่อสารความภูมิใจในตัวตนอย่างสร้างสรรค์และ

เคารพผู้อื่น

เราจะสื่อสารความภูมิใจในตัวตนของเราอย่างไร โดยไม่ทำลายศักดิ์ศรีของเพื่อนบ้าน

3) คำถามเชิงจิตวิทยา เพื่อสะท้อนความรู้สึกภายในและทำความเข้าใจอารมณ์ของตนเอง

และผู้อื่น

ทำไมเราจึงรู้สึกโกรธเมื่อเห็นผู้อื่นมีสิ่งที่คล้ายกับเรา และเราจะเปลี่ยนความโกรธนั้นเป็น

ความเข้าใจได้อย่างไร

คาบที่ 2

ขั้นที่ 3 การสืบค้นข้อมูลและสำรวจ (Searching and Exploring)

5. ครูใช้ กิจกรรม “จิ๊กซอว์อัตลักษณ์” โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับชิ้นส่วนจิ๊กซอว์จากครู คนละ 1 ชิ้น แต่ละชิ้นเป็นส่วนหนึ่งของภาพเหตุการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังต่อไปนี้

1) ภาพการเชียร์กีฬาซีเกมส์ของแฟนกีฬาจากหลายประเทศอาเซียน (พร้อมตัวอย่างคอมเมนต์ในสื่อสังคมออนไลน์ที่แสดงทั้งความภาคภูมิใจและความขัดแย้งทางอัตลักษณ์)

2) ภาพเทศกาลปีใหม่ตามวัฒนธรรมดั้งเดิมในอาเซียน เช่น สงกรานต์ (ไทย) โฉลชนัมทเมย (กัมพูชา) ดิงยั่น (เมียนมา) และปีใหม่ลาว (สะท้อนรากวัฒนธรรมร่วมที่มีชื่อเรียกและรูปแบบแตกต่างกัน)

3) ภาพอาหารสตรีทฟู้ดในอาเซียนที่มีลักษณะคล้ายกันแต่เรียกชื่อต่างกัน เช่น อาหารเส้น อาหารย่าง หรือของหวานพื้นบ้าน (ชี้ให้เห็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการตีความอัตลักษณ์อาหาร)

4) ภาพเยาวชนจากประเทศอาเซียนร่วมทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เช่น การแสดงพื้นเมือง การทำอาหาร หรือการทำกิจกรรมอาสาสมัครกัน (สะท้อนการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและเปิดรับความหลากหลาย)

5) ภาพการแต่งกายชุดพื้นเมืองของประเทศอาเซียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ผ้าซิ่น ผ้าถุง หรือชุดประจำชาติที่มีลวดลายใกล้เคียงกัน (เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมร่วม และการเคารพอัตลักษณ์ของกันและกัน)

6. นักเรียนเดินทางหาเพื่อนที่มีชิ้นส่วนของภาพเดียวกัน และร่วมมือกันนำชิ้นส่วนจิ๊กซอว์มาต่อให้เป็นภาพสมบูรณ์ เมื่อได้ภาพครบถ้วนแล้ว นักเรียนร่วมกันสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในภาพ เพื่อทำความเข้าใจบริบทของเหตุการณ์ และเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเคารพผู้อื่น

7. นักเรียนและครูร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาสาเหตุของความขัดแย้ง มุมมองที่แตกต่าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลและสังคม

8. นักเรียนและครูร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการแสดงอัตลักษณ์ที่เหมาะสมและการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพในสังคมพหุวัฒนธรรม

9. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากกิจกรรมในคาบนี้ โดยการสุ่มถามนักเรียนว่าในคาบเรียนนี้นักเรียนได้เรียนรู้อะไร เช่น การเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม การตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดในสื่อสังคมออนไลน์ การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในการสื่อสารและอยู่ร่วมกับผู้อื่น เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดแนวทางในการอยู่ร่วมกัน

คาบที่ 3

ขั้นที่ 4 การอภิปรายและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา (Discussion and Solution Design)

1. นักเรียนรวมกลุ่มตามชิ้นส่วนจิ๊กซอว์ของภาพเหตุการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียนที่นักเรียนได้รับในคาบเรียนที่ 1

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้รับมอบหมายให้สืบค้นข้อมูลเชิงลึกของ “คู่ขัดแย้ง” ในสถานการณ์จริงนั้น เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกที่มากกว่าในสถานการณ์จริงนั้น

มิติที่ 1 รากเหง้าประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของวัฒนธรรมนั้น เช่น ที่มาของชุด ความเชื่อ ดั้งเดิม

มิติที่ 2 จุดร่วมสิ่งที่ทั้งสองวัฒนธรรมมีเหมือนกัน เช่น อิทธิพลทางศาสนา สภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดชุดแบบนี้

มิติที่ 3 จุดต่างที่ควรเคารพรายละเอียดเฉพาะตัวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชาติ

3. นักเรียนนำข้อมูลทีอภิปรายมาตรวจสอบกับ “คำพูดอคติ” ที่เจอในขั้นที่ 1 เช่น คำที่บอกว่า เขาก็อปปี้เรา หรือคำที่ดูถูกว่าเขาด้อยกว่า เพื่อแยกแยะว่า ข้อมูลใดเป็นเรื่องจริง (Fact) และ ข้อมูลใดเกิดจากอคติ (Bias) จากนั้นร่วมกันวิเคราะห์ผลกระทบของอคติต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอาเซียนอย่างไร

คาบที่ 4

ขั้นที่ 5 การสื่อสารและการลงมือปฏิบัติ (Communication and Action)

4. นักเรียนนำเสนอแนวทางสันติวิธีที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจการเคารพความแตกต่าง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้เพื่อนในชั้นเรียนให้ Feedback โดยใช้เทคนิค “I like / I wonder” (ชอบจุดไหน / สงสัยหรืออยากเสนออะไรเพิ่มเติม) เพื่อพัฒนาการสะท้อนคิดต่อมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปในการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม

5. นักเรียนแต่ละคนเขียน Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง โดยระบุว่า “เมื่อฉันเห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม ฉันจะเปลี่ยนวิธีคิดหรือวิธีแสดงความคิดเห็นอย่างไร 1 ข้อ” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักรู้และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตนเองจริง

8. ภาระงาน / ชิ้นงาน

- กิจกรรม “จิ๊กซอว์อัตลักษณ์”
- การนำเสนอและสะท้อนคิด “I like / I wonder”
- การเขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง”

9. สื่อ / อุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้

- คลิปวิดีโอรวมคอมเมนต์การปะทะทางคอมเมนต์ในโซเชียลมีเดียระหว่างเยาวชนในอาเซียนจาก Facebook และ TikTok
- ชุดสื่อภาพ “จิกซอว์อัตลักษณ์” 5 เหตุการณ์
- กระดาษ Post-it สำหรับเขียนสะท้อนคิด
- แหล่งสืบค้นข้อมูลออนไลน์

10. การวัดและประเมินผล

1. การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

1.1 ประเมินด้านความรู้ (K) ตรวจและประเมินจากผลงานกิจกรรม “จิกซอว์อัตลักษณ์” และการนำเสนอว่านักเรียนสามารถอธิบายสาเหตุเชิงลึกของความขัดแย้ง และอธิบายหลักการของสันติวิธีได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผลหรือไม่ และอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรมได้หรือไม่

1.2 ประเมินด้านทักษะกระบวนการ (P) สังเกตและประเมินจากการปฏิบัติงานกลุ่ม ในการวิเคราะห์แยกแยะจากคำพูดในโลกออนไลน์ และความสามารถในการนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีเพื่อนำไปใช้ในบริบทจริง

1.3 ประเมินด้านจิตพิสัย (A) จากการประเมินชิ้นงาน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง” เพื่อดูความตระหนักรู้และการปรับกรอบความคิด (Cognitive Reframing) ควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการอภิปรายและการให้ Feedback (I like / I wonder) ว่านักเรียนแสดงออกถึงการเคารพความหลากหลายและหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงทางคำพูดหรือไม่

2. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ชื่อสัตย์สุจริต ใฝ่เรียนรู้ และมุ่งมั่นในการทำงานจากแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ประเมินสมรรถนะของผู้เรียน จากแบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ด้านความรู้ (K)				
อธิบายบทบาทและแนวปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองที่อยู่ร่วมกับผู้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้	อธิบายสาเหตุความขัดแย้งและอธิบายแนวปฏิบัติตนด้วยหลักการสันติวิธีได้อย่างถูกต้องและแตกฉาน	อธิบายสาเหตุความขัดแย้ง และอธิบายบทบาทแนวปฏิบัติตนตามหลักการสันติวิธีได้อย่างถูกต้อง	อธิบายสาเหตุของความขัดแย้งได้ แต่อธิบายแนวปฏิบัติตนหรือแนวคิดสันติวิธีได้ไม่ชัดเจน	ไม่สามารถอธิบายสาเหตุความขัดแย้งและแนวปฏิบัติตนด้วยสันติวิธีได้
ด้านทักษะกระบวนการ (P)				
วิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคมและออกแบบแนวทางการปฏิบัติตนต่อผู้คนที่ต่างวัฒนธรรมอย่างให้เกียรติ	แยกแยะข้อมูลจริง (Fact) กับอคติ (Bias) จากคอมเมนต์โซเชียลได้เด็ดขาดและออกแบบแนวทางแก้ปัญหาและการปฏิบัติตนด้วยสันติวิธีเพื่อนำไปใช้ในบริบทจริงได้อย่างยอดเยี่ยม	วิเคราะห์สถานการณ์แยกแยะข้อมูล และเสนอวิธีแก้ปัญหาหรือแนวทางการปฏิบัติตนโดยสันติวิธีได้	วิเคราะห์ประเด็นได้ แต่แนวทางแก้ปัญหาหรือการปฏิบัติตนยังอาจใช้อารมณ์ตัดสินอยู่บ้าง	ไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และไม่สามารถเสนอทางออกแบบสันติวิธีได้
ด้านจิตพิสัย (A)				
แสดงออกถึงความตระหนักรู้และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่าน	เขียน “Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง” สะท้อนการปรับกรอบความคิด (Cognitive Reframing) อย่างเป็นรูปธรรม และทำงานกลุ่มด้วยความเคารพ ความเห็นต่างสูงมาก	ตระหนักรู้ เคารพ ความแตกต่าง และให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี	มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม แต่การแสดงออกถึงการเคารพความเห็นต่างยังมีน้อย	ก่อนหน้าไม่รับฟังเพื่อน และไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงความคิด

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
10-12	ดีมาก
7-9	ดี
4-6	พอใช้
1-3	ควรปรับปรุง

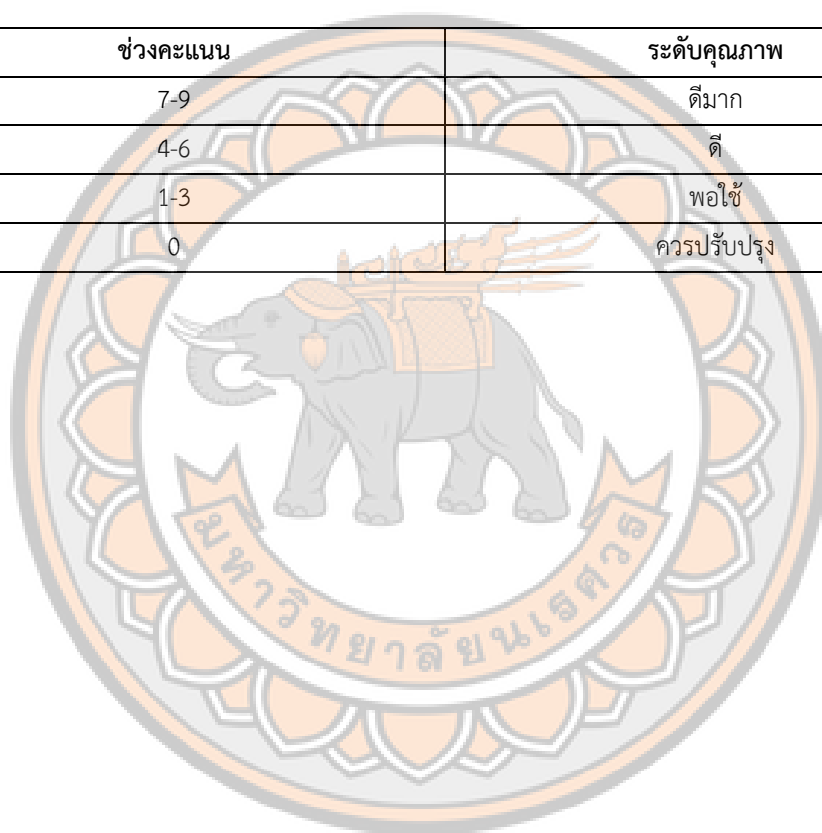
เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
ข้อสัตย์สุจริต	นำเสนอข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือนข้อมูล ไม่สร้างหรือส่งต่อข้อมูลเท็จ (Fake News) เพื่อสร้างวาทกรรมเกลียดชังและปฏิบัติต่อผู้อื่นบนโลกออนไลน์และชีวิตจริงด้วยความซื่อตรงและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์	นำเสนอข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา ไม่ส่งต่อข้อมูลเท็จ และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ แต่อาจยังต้องอาศัยการชี้แนะในการแยกแยะวาทกรรมเกลียดชังในบางสถานการณ์	นำเสนอข้อเท็จจริงได้ แต่ยังมีความสับสนในการแยกแยะข้อมูลเท็จหรืออคติบนโลกออนไลน์ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้เมื่อได้รับคำแนะนำ	บิดเบือนข้อมูล สร้างหรือส่งต่อข้อมูลเท็จ (Fake News) หรือใช้ถ้อยคำสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ต่อผู้อื่นอย่างชัดเจน และปฏิเสธที่จะยอมรับข้อเท็จจริง
ใฝ่เรียนรู้	เข้าเรียนตรงเวลาดังใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ทุกกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนตรงเวลาดังใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ บางกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลาแต่ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้บางกิจกรรมด้วยตนเอง	เข้าเรียนไม่ตรงเวลาและไม่ตั้งใจเรียน ไม่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้
มุ่งมั่นในการทำงาน	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงาน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
	ดีขึ้นภายในเวลาที่กำหนด			

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
7-9	ดีมาก
4-6	ดี
1-3	พอใช้
0	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

รายการประเมิน	ความหมายระดับคุณภาพ/คะแนน			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ผ่าน (1)	ไม่ผ่าน (0)
1. ความสามารถในการคิด	คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลได้อย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเอง	คิดวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลได้ มีการใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจและสรุปความรู้ได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	สามารถคิดและสรุปประเด็นจากข้อมูลได้บ้าง แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึก หรือต้องอาศัยคำแนะนำจากครูในการเชื่อมโยงความคิด	ไม่สามารถคิดวิเคราะห์ จัดระบบหรือสรุปประเด็นจากข้อมูลที่กำหนดให้ได้
2. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	ผู้เรียนสามารถนำความรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างมีวุฒิภาวะ และเป็นผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้อื่น	ผู้เรียนมีทักษะในการรับมือกับความหลากหลาย และสามารถจัดการตนเองเมื่อเผชิญกับสถานการณ์จริงทางสังคมได้ดี	ผู้เรียนเข้าใจหลักการอยู่ร่วมกัน แต่เมื่อเจอสถานการณ์จริงยังเกิดความสับสนไหลตามน้ำ หรือควบคุมสถานการณ์ไม่ค่อยได้	ผู้เรียนขาดทักษะในการรับมือกับความแตกต่าง ไม่ยอมปรับตัว และแสดงพฤติกรรมที่สร้างความขัดแย้งในสังคม
3. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	รู้เท่าทันสื่อ สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล (Fact/Bias) จากสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีวิจารณญาณ และใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดี	สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ได้เบื้องต้น และใช้เทคโนโลยีสื่อสารหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดผู้อื่น	ใช้เทคโนโลยีในการรับข้อมูลได้ แต่ยังขาดวิจารณญาณในการแยกแยะอคติ ต้องได้รับการชี้แนะในการแสดงความคิดเห็นบนสื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม	ใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในทางที่ผิด เช่น ส่งต่อข้อมูลเท็จ หรือพิมพ์ข้อความที่สร้างความเกลียดชังทางวัฒนธรรมต่อผู้อื่น

ระดับคุณภาพ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
7-9	ดีมาก
4-6	ดี
1-3	ผ่าน
0	ไม่ผ่าน

แบบบันทึกคะแนนตามจุดประสงค์การเรียนรู้

เรื่อง วิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม

รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

ที่	ชื่อ-สกุล	คะแนนตามจุดประสงค์			รวมคะแนน (12)	ผลการ ประเมิน
		K (4)	P (4)	A (4)		
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						
20.						
21.						
22.						
23.						
24.						
25.						
26.						
27.						

28.						
29.						
30.						
31.						
32.						
33.						
34.						
35.						
36.						
37.						
38.						
39.						
40.						

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 10-12 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 7-9 หมายถึง ดี

คะแนน 4-6 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-3 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (7 คะแนน)

เรื่อง วิถีพลเมืองพหุวัฒนธรรม

รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/.....

[illegible]

26.													
27.													
28.													
29.													
30.													
31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน 7-9 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 4-6 หมายถึง ดี

คะแนน 1-3 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (6 คะแนน)

31.													
32.													
33.													
34.													
35.													
36.													
37.													
38.													
39.													
40.													

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ระดับ 2 หมายถึง อยู่ในระดับคุณภาพดี

ระดับ 1 หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน

ระดับ 0 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ผ่าน

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (4 คะแนน)

เกณฑ์การประเมิน

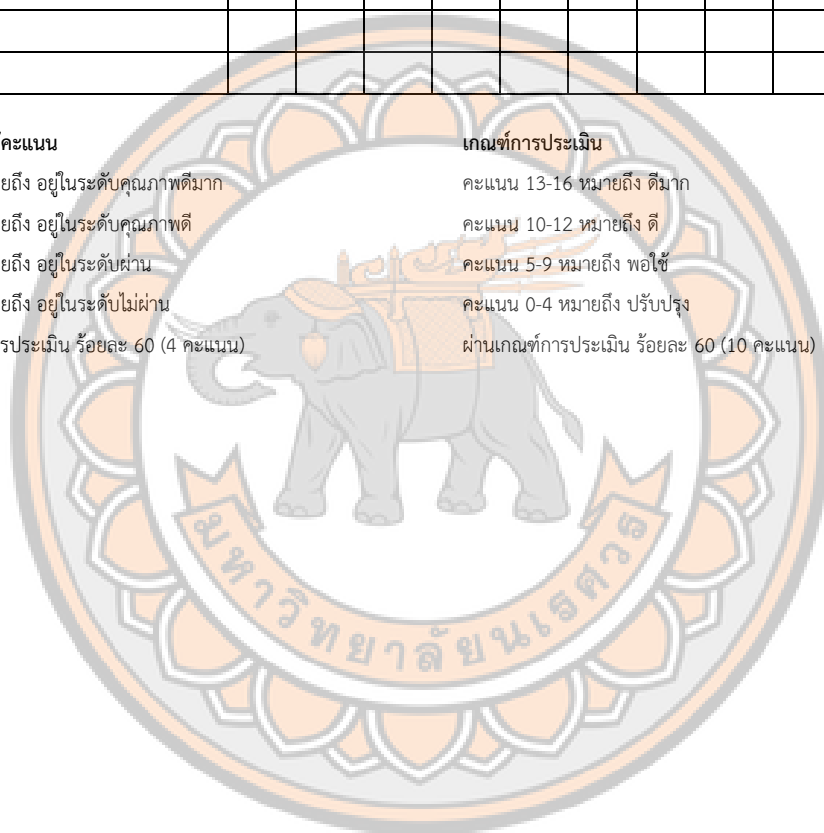
คะแนน 13-16 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 10-12 หมายถึง ดี

คะแนน 5-9 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง

ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 60 (10 คะแนน)

ชื่อ-สกุลนักเรียน..... ชั้น..... เลขที่.....

แบบสะท้อนคิดและประเมินตนเองจากการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน รายวิชา ส21104 สังคมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

1. จากการวิเคราะห์สถานการณ์จริงทางสังคม มุมมองของนักเรียนต่อประเทศเพื่อนบ้านหรือผู้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากเรา เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร

2. นักเรียนจะนำทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) ไปปรับใช้ในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ตื่นรู้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

3. จากกิจกรรม Post-it แห่งการเปลี่ยนแปลง ในอนาคต หากนักเรียนพบเห็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรม นักเรียนจะเลือกเป็น “ผู้พิพากษา” หรือ “ผู้สร้างสะพานความเข้าใจ” พร้อมระบุวิธีการรับมือด้วยสันติวิธี

4. นักเรียนคิดว่าตนเองมีความตระหนักรู้และเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด ให้ประเมินตนเองโดยให้คะแนนตั้งแต่ 1-10 คะแนน (ระดับ 1 = น้อยที่สุด, ระดับ 10 = มากที่สุด) จากการประเมิน นักเรียนให้คะแนนตนเองในระดับ ____ คะแนน เพราะเหตุใดนักเรียนถึงประเมินระดับดังกล่าว

แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม

หน่วยการเรียนรู้ อัตลักษณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน รายวิชา ส21104 สังคมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

ชื่อกลุ่ม..... ชั้น.....

คำชี้แจง ให้ประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของสมาชิก โดยพิจารณาจากการแสดงออกถึงการเคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการเปิดรับความแตกต่าง

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติเป็นประจำและเป็นแบบอย่างได้ ให้ 4 คะแนน (ดีมาก) ปฏิบัติบางครั้ง ต้องอาศัยการกระตุ้น ให้ 2 คะแนน (ปานกลาง)
พฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำ ให้ 3 คะแนน (ดี) ไม่ปฏิบัติ หรือแสดงอคติต่อผู้อื่นอย่างชัดเจน (ปรับปรุง)

พฤติกรรมที่ประเมิน	สมาชิกในกลุ่ม (เรียงตามลำดับเลขที่)							
	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....	เลขที่..... ชื่อ.....
1. แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติ								
2. แสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าในความแตกต่างทางวัฒนธรรม								
3. ใช้คำพูดสุภาพ ให้เกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์								
4. แสดงความคิดเห็นและร่วมออกแบบแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์								
5. รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างเปิดกว้างและปราศจากอคติ								
รวม (20 คะแนน)								

ข้อเสนอแนะ

.....

.....